

พลังพลเมืองเยาวชน

ภาคตะวันออก

YOUNG ACTIVE CITIZEN

คณะทำงาน

Young Active Citizen

พลังเด็ก เปลี่ยนโลก

ดำเนินการโดย
ISBN
พิมพ์ครั้งแรก
จำนวนพิมพ์
สงวนลิขสิทธิ์

มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
ISBN
มกราคม 2559
1,000 เล่ม
มูลนิธิสยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
สำนักงานใหญ่ อาคาร Plaza East
เลขที่ 19 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ 0 - 2937 - 9901 - 7
โทรสาร 0 - 293 - 9900

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.วิลาสินี พิพิธกุล
ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร
ชีษณุวัฒน์ มณีศรีขำ

บรรณาธิการ

กิตติรัตน์ ปลื้มจิตร
อุบลวรรณ เสือเดช
ปุณิกา พุณพาณิชย์

จัดทำเนื้อหา ออกแบบ
และควบคุมการผลิต

บริษัท คิดค้นควา จำกัด
57/357 หมู่ 1 ต.บางบัวทอง
อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี 11110
โทรศัพท์ 0 - 2270 - 1350
e-mail : kidkonkwa@gmail.com

พิมพ์ที่

บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แอนด์โปรดักส์ จำกัด

คำนำ

รศ.ดร.วิลาสินี
พิพิธกุล

สำนักสร้างเสริม
วิถีชีวิตสุขภาวะ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ริเริ่มโครงการ Active Citizen ขึ้นมา เพื่อเป็นกลไกในการสื่อสารเปลี่ยนจิตสำนึกประชาชนให้เป็นจิตสำนึกใหม่ สร้างคนรุ่นใหม่ที่มีสำนึกต่อส่วนรวม

ที่ผ่านมามีการกล่าวถึงคนในยุคปัจจุบัน ว่าเป็น Generation ME ที่คิดถึงแต่เรื่องตัวเอง สนใจแต่เรื่องตัวเอง โลกหมุนแวดล้อมรอบตัวเขาทั้งหมด และตั้งคำถามว่า คนใน Generation ME นี้เองที่จะเป็นผู้เปลี่ยนแปลงโลกทั้งหมดหรือไม่ ทำอย่างไรจะนำความเป็นตัวตนของเขามาใช้ในทางที่สร้างสรรค์ จึงเป็นที่มาของโครงการนี้ โดยที่ สสส. คิดว่า ทำอย่างไรจะเปลี่ยนคนใน Generation ME มาเป็นคนใน Generation A หรือ Generation Active หรือ Active Citizen จึงตั้งชื่อโครงการนี้ว่า Gen A: Generation Active เพื่อปลุกกระแสจิตสำนึก ค่านิยมใหม่ให้แก่สังคม หัวใจสำคัญ คือต้องการเปิดโอกาสเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้เรียนรู้จากการทำโครงการของเขาเองให้มีความยั่งยืน ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งทักษะ และสำนึกใหม่ฝังอยู่ในเนื้อในตัวจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบได้

Generation Active นั้น ประกอบด้วย 4 คุณลักษณะ คือ ต้องกระโดดลงไปทำงานด้วยตัวเอง (Active) มีจิตสาธารณะ (Public mind) มีความคิดสร้างสรรค์ มีนวัตกรรม (Creative) และคิดบวก เชื่อมมั่นในพลังบวกของตัวเอง (Positive) และเพื่อให้เกิด Generation Active วิธีการทำงานหนึ่งของ สสส. คือ การชวนภาคีเครือข่ายมาร่วมทำงาน จึงได้ร่วมมือกับมูลนิธิสยามกัมมาจล มาพัฒนางานร่วมกัน ร่วมกันสร้างพลเมืองเยาวชนใน 4 พื้นที่ ได้แก่ จังหวัดสงขลา ศรีสะเกษ น่าน และภูมิภาคตะวันตก (จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม) โดยเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทำโครงการที่มาจากโจทย์ในชุมชนใช้โครงการเป็นเครื่องมือในการสร้าง Generation Active เพื่อให้ทักษะและสำนึกใหม่ที่เป็นสำนึกต่อส่วนรวมเกิดขึ้นและอยู่ในเนื้อในตัวเยาวชน ซึ่งเป็นการก่อกระบวนการทำงานเชิงลึกกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่มีบทบาทสร้างการเรียนรู้ และสนับสนุนให้เกิด Generation Active ในจังหวัด

จากการทำงานในระยะเวลา 1 ปี สสส. และมูลนิธิฯ จึงต้องการถ่ายทอดแนวคิด วิธีการสร้าง Generation Active เพื่อสื่อสารสร้างการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันเป็นกำลังและร่วมสร้าง Generation Active ให้กับประเทศไทยต่อไป

...

คำนำ

ชีษนุวัฒน์ มณีศรีขำ

ผู้บริหารโครงการ
พลังเด็กและเยาวชน
เพื่อการเรียนรู้
ภูมิสังคมภาคตะวันตก

หากนึกย้อนกลับไปถึงจุดเริ่มต้นของการทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่แม่กลองแล้ว หลายคนคงนึกถึงภาพของน้องๆ เยาวชนที่รวมตัวกันเรียนรู้เรื่องของแม่น้ำแม่กลองผ่านกลุ่มเยาวชนที่เรียกตัวเองว่า **“กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครรักษ์แม่กลอง”** ซึ่งการก่อเกิดกลุ่มเยาวชนแม่กลองในช่วงนั้นเป็นความตั้งใจของพี่เดช พุ่มคชา ในการที่จะสร้างและสืบทอดอุดมการณ์การทำงานพัฒนาให้กับท้องถิ่นบ้านเกิด จนนำไปสู่การทำงานร่วมกันระหว่างเยาวชนและประชาคมคนรักแม่กลองที่เข้มแข็ง โดยน้องๆ เยาวชนจะส่งตัวแทนเข้าประชุมร่วมกับประชาคม เพื่อร่วมรับรู้ปัญหาและช่วยดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน กิจกรรมหนึ่งที่กลุ่มเยาวชนทำอย่างต่อเนื่อง คือ การดูแลและเฝ้าระวังตรวจสอบ เพื่อเปรียบเทียบค่าปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำ (DO) บริเวณแม่น้ำแม่กลองทุกเดือน การวัดค่า DO เป็นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ให้ผลทางวิชาการที่ชัดเจน มากกว่าการดูด้วยสายตา ผลการตรวจค่าน้ำจะเป็นข้อมูลกลับไปให้ชุมชนได้รับรู้ การกระทำเช่นนี้กระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชน หันมาให้ความสนใจคุณภาพน้ำใกล้บ้านของตนเอง การก่อตัวในครั้งนี้นับเป็นการสร้างพลังความพลเมืองเยาวชนในยุคแรกๆ เลยก็ว่าได้

หลังจากนั้นมาภาพของการเคลื่อนไหวของเยาวชนในพื้นที่แม่กลองก็ขยายและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเยาวชนลุ่มน้ำแม่กลอง โดยคงไว้ซึ่งเจตนารมณ์เรื่องการอนุรักษ์และการประสานเครือข่ายกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ แต่เนื่องจาก **“กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครรักษ์แม่กลอง”** ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมดูแลแม่น้ำแม่กลองเพียงอย่างเดียว จึงหารือกันแล้วมีมติเปลี่ยนชื่อเป็น **“กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง”** ซึ่งหมายถึงเยาวชนที่มีความรักหวงแหน ผูกพันกับเมืองแม่กลอง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี สังคม วิถีชีวิต ศาสนาและเศรษฐกิจ **ประสบการณ์การทำงานเพียงไม่กี่ปีของกลุ่มเยาวชน ได้เสริมสร้างศักยภาพของพวกเขาจนเป็นที่ยอมรับ ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ใหญ่ในชุมชน เพื่ออนาคตที่ดีขึ้นของชุมชนคนแม่กลอง**

อย่างไรก็ตาม กลุ่มเยาวชนในพื้นที่แม่กลองเพียงจังหวัดเดียวคงไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ ประกอบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคตะวันตก ก็เป็นความท้าทายอีกด้านหนึ่งที่หล่อหลอมเข้ามาในพื้นที่ การสร้างจิตสำนึกพลเมืองเยาวชนที่รักท้องถิ่นจึงเป็นความสำคัญที่จะช่วยรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้น ทำให้เกิดการจุดประกายขึ้นมาอีกครั้ง ภายใต้**โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคม**

ภาคตะวันตก ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และ มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ที่จะร่วมกันสร้างพลังพลเมืองเยาวชน (Active Citizen) ให้ขยายพื้นที่เพิ่มมากขึ้นในภูมิภาคตะวันตก

1 ปีของการขับเคลื่อนโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ได้ก่อเกิดการเรียนรู้เรื่องจิตสำนึกพลเมืองให้เกิดขึ้นในตัวเด็กเยาวชน พี่เลี้ยงคนในชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องสร้างพลังที่เป็นกลไกในการทำงานร่วมกันในหลากหลายรูปแบบ ดังปรากฏชัดในผลงานที่จะถูกบันทึกถ่ายทอดเป็นความทรงจำในหนังสือ **“พลังเยาวชน เปลี่ยนโลก”** เล่มนี้ที่สะท้อนกระบวนการลงมือทำที่ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก เช่น ความรักในชุมชน สำนึกพลเมืองต่อชุมชน สำนึกรักบ้านเกิด ที่มาจากการเรียนรู้และการลงมือทำ

เราหวังว่าเมล็ดพันธุ์แห่งการเติบโตนี้จะเป็น **“พลัง”** ที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่คนรุ่นใหม่จะเข้ามารับช่วงต่อเพื่อสร้างสังคมแห่งความสันติสุข และมีความรักต่อบ้านเกิดของตัวเอง รวมทั้งเอาธุระต่อเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นในภูมิภาคตะวันตก รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ใส่ใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คิดเชื่อมโยงเรื่องใกล้ตัวและมองโลกเชิงระบบ มีความเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่พลเมือง เข้าใจประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน และเติบโตเป็นพลังของชาติต่อไป

...

ปิยากรณ์
มัทตะจิตร

ผู้จัดการมูลนิธิ
สยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์
จำกัด (มหาชน)

ขณะนี้หลายคนพูดว่าอยากเห็นเด็กรุ่นใหม่มีความเป็น Active Citizen ในมุมมองของมูลนิธิสยามกัมมาจลนั้น Active Citizen หมายถึง คนที่ใส่ใจเรื่องราวต่างๆ ในสังคมไทย และเข้ามามีส่วนร่วม อยากที่จะเห็นสังคมไทยดีขึ้น ความสำคัญก็คือ เขาเหล่านั้นต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมรู้สึกเป็นเดือดเป็นร้อน อยากมีส่วนทำให้สังคมดีขึ้น และเข้ามาช่วยกันคนละไม้คนละมือ พูดอีกนัยหนึ่งก็คือ มูลนิธิสยามกัมมาจลอยากเห็นคนรุ่นใหม่มีสำนึกและรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งตรงกับคำว่า Active Citizen นั่นเอง

เส้นทางสร้าง Young Active Citizen

ถามว่า Active Citizen จะเกิดขึ้นได้อย่างไร?

การบ่มเพาะให้เกิด Active Citizen เราต้องเปิดพื้นที่และสนับสนุน “เปิดพื้นที่” ในที่นี้หมายถึงการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้ามาทำงานร่วมกับคนรุ่นปัจจุบัน มีส่วนรับรู้และเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในสังคมไทยหรือในชุมชนของเขา จังหวัดของเขา ถ้าคนรุ่นใหม่ไม่รู้ ไม่เข้าใจ เรื่องราวความเป็นมาเป็นไปของชุมชน ก็จะไม่เข้าใจชุมชนของตนเอง สำนึกความเป็นพลเมืองก็ไม่เกิด

ประเด็นสำคัญคือ เราต้องสนับสนุนให้เขาได้เข้าเรียนรู้เรื่องราวชุมชนของเขา จังหวัดของเขา และบ้านเมืองของเขา การเปิดโอกาสและการสนับสนุนเช่นนี้ จะทำให้คนรุ่นใหม่เหล่านั้นค่อยๆ เห็นภาพ จนเกิด **ความเข้าใจสังคมโดยรวม** แล้วเกิดการเชื่อมโยงตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ของเมือง ของชุมชนตัวเองได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะค่อยๆ ปลุกสำนึกและความรู้สึกอยากเข้ามามีส่วนร่วม อยากเข้ามามีส่วนช่วย อยากเข้ามารับผิดชอบสังคมชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ เราอยากเห็นเด็กไทยมีโอกาสและมีคนทำหน้าที่ให้โอกาสเหล่านั้นในทุกจังหวัด

โครงการ Active Citizen ของมูลนิธิสยามกัมมาจล ปัจจุบันทำงานร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นโครงการที่เราเข้าไปสนับสนุนองค์กรในจังหวัดที่สนใจทำงานแบบเดียวกับเรามีความคิดใกล้เคียงกับเรา นั่นคือการลงไปช่วยเยาวชน เปิดโอกาสให้

การทำงานในลักษณะนี้
จะช่วยผูกคนรุ่นใหม่เข้ากับพื้นที่
ผูกคนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชน
ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน
และสำนักรักชุมชนก็จะเกิดขึ้น
ตามไปด้วย โครงการเหล่านี้
ในปีหนึ่งๆ จะสามารถสร้าง
หรือพัฒนา Active Citizen
ขึ้นมาได้หลายร้อยคน

เยาวชนได้เรียนรู้โจทย์ชุมชนของตัวเอง แล้วพัฒนาเป็น Community Project หรือโครงการที่เป็นโจทย์ของชุมชน นักเรียน นักศึกษาเขาจะรู้ว่าเรามีความชอบอะไร มีความถนัดอะไร หรือมีความรู้อะไรที่จะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้น ด้วยการเข้าไปพัฒนาโครงการและทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งการทำงานในลักษณะนี้จะช่วยผูกคนรุ่นใหม่เข้ากับพื้นที่ ผูกคนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน และสำนักรักชุมชนก็จะเกิดขึ้นตามไปด้วย โครงการเหล่านี้ในปีหนึ่งๆ จะสามารถสร้างหรือพัฒนา Active Citizen ขึ้นมาได้หลายร้อยคน

การสนับสนุนให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเรียนรู้จากในพื้นที่นั้น มูลนิธิสยามกัมมาจลมีแนวคิดที่ว่า ถ้านักเรียนนักศึกษาได้เข้าไปเรียนรู้เรื่องของชุมชนในพื้นที่ตัวเอง สำนึกความเป็นพลเมืองจะเกิดขึ้นได้ง่าย

“เหมือนเราอยู่บ้าน เราจะรู้สึกที่เราเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน อยากจะเข้ามาดูแลน้ำไม่ให้ไหลทิ้ง ปิดไฟที่ไม่จำเป็น พฤติกรรมแบบนี้บอกอะไร มันบอกว่าเรามีสำนึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน ทีนี้ในชุมชนเองน้องๆ จะต้องพัฒนาสำนึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของบ้านที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งก็คือชุมชน หรือจังหวัดของเขา นั่นคือความสำคัญของการที่เราเข้าไปสนับสนุนเชิงพื้นที่”

หลายคนบอกว่าอยากเห็นเด็กไทยสำนึกรักบ้านเกิด เขาจะสำนึกรักบ้านเกิดได้ก็ต่อเมื่อเขารู้สึกว่าเขาเป็น “ส่วนหนึ่ง” ของบ้านเกิด แล้วก็เข้าใจความเป็นมาเป็นไปของบ้านเกิด โครงการนี้เราเข้าไปสนับสนุนองค์กรในจังหวัดที่สนใจทำงานพัฒนาเยาวชนให้มีสำนึกพลเมือง ด้วยการเปิดโอกาสและสนับสนุนเยาวชนทำโครงการชุมชน มูลนิธิฯ มีแนวคิดว่าการสนับสนุนองค์กรใด ๆ ก็ตามที่จะมาช่วยขับเคลื่อนงาน Active citizen ต้องเป็นองค์กรที่อยู่ในพื้นที่ และที่สำคัญคือตัวองค์กรและเจ้าหน้าที่ต้องเป็น Active Citizen ที่ห่วงใยความเป็นมาเป็นไปของจังหวัด เขาจึงลุกขึ้นมาพยายามที่จะสร้างหรือพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

แม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะรู้จักบ้านของตัวเอง รู้จักจังหวัดของตัวเองเป็นอย่างดี แต่สิ่งที่เขาขาดคือ ความแข็งแรงทั้งด้านการเงินที่จะทำงานอย่างต่อเนื่อง และขาดกลไกการทำงาน เรามองว่าองค์กรที่จะทำงานด้านนี้ได้ คนในพื้นที่หรือคนในองค์กรนั้นจะต้องอยู่กับองค์กรยาวนานพอที่จะพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถที่จะเป็นประโยชน์กับองค์กรของเขา โดยมูลนิธิฯ จะเข้าไปหนุนเสริมทักษะความสามารถในการเป็นโค้ช เป็นคนที่ชี้แนะ และให้กำลังใจเยาวชนในการทำงาน และเผชิญกับปัญหา

เราเชื่อว่า หากต้องการเห็นพลเมืองเยาวชนรุ่นใหม่มีทักษะอะไร เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การจัดการโครงการและการเงินด้วยความซื่อสัตย์ มีความเข้าใจชุมชน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน พี่เลี้ยงก็ต้องมีทักษะและคุณสมบัตินั้นด้วยเช่นกัน แล้วก็ต้องสามารถสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะตลอดจนปลูกฝังนิสัยที่ดีเหล่านั้นให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่ได้ด้วย **บทบาทที่สำคัญของพี่เลี้ยงคือ การสร้างการเรียนรู้และเข้าใจชุมชน** กระตุ้นให้เยาวชนมองเห็นความเชื่อมโยงว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างไร และจะใช้ศักยภาพที่ตนเองมีเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างไร เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เยาวชนเกิดสำนึกของความเป็นพลเมือง

และที่สำคัญคือการทำงานในลักษณะนี้คนทำงานต้อง **เกาะติดและติดตามผลอยู่ตลอดเวลา** เราพัฒนาคนรุ่นใหม่ขึ้นมาให้เขามีสำนึกความเป็นพลเมืองแล้ว เมื่อเขาอยากจะทำอะไรต่อ เราต้องรับรู้ ต้องติดตาม งาน “ฐานข้อมูล” ซึ่งเป็นงานหลังบ้านก็ต้องพัฒนาไปด้วยเช่นกัน ส่วนเรื่อง “การสื่อสาร” ก็เป็นเรื่องสำคัญที่องค์กรในพื้นที่ต้องเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้นำเสนอผลงานให้คนในพื้นที่รับรู้ ซึ่งมูลนิธิฯ และองค์กรในพื้นที่ต้องหารือกันเพื่อให้การสร้าง Active citizen บรรลุเป้าหมาย แต่เนื่องจากองค์กรแต่ละพื้นที่จะมีความเก่งและความถนัดแตกต่างกัน องค์กรใดขาดทักษะด้านใดก็ปรึกษาหารือกัน เพื่อที่มูลนิธิฯ จะได้เข้าไปหนุนเสริมให้องค์กรนั้น ๆ เข้มแข็งยิ่งขึ้น

เราเชื่อว่า หากต้องการเห็นพลเมืองเยาวชนรุ่นใหม่มีทักษะอะไร พี่เลี้ยงก็ต้องมีทักษะและคุณสมบัตินั้นด้วยเช่นกัน แล้วก็ต้องสามารถสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะ ตลอดจนปลูกฝังนิสัยที่ดีเหล่านั้นให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่ได้ด้วย

ทำอะไรต่อ เราต้องรับรู้ ต้องติดตาม งาน “ฐานข้อมูล” ซึ่งเป็นงานหลังบ้านก็ต้องพัฒนาไปด้วยเช่นกัน ส่วนเรื่อง “การสื่อสาร” ก็เป็นเรื่องสำคัญที่องค์กรในพื้นที่ต้องเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้นำเสนอผลงานให้คนในพื้นที่รับรู้ ซึ่งมูลนิธิฯ และองค์กรในพื้นที่ต้องหารือกันเพื่อให้การสร้าง Active citizen บรรลุเป้าหมาย แต่เนื่องจากองค์กรแต่ละพื้นที่จะมีความเก่งและความถนัดแตกต่างกัน องค์กรใดขาดทักษะด้านใดก็ปรึกษาหารือกัน เพื่อที่มูลนิธิฯ จะได้เข้าไปหนุนเสริมให้องค์กรนั้น ๆ เข้มแข็งยิ่งขึ้น

การขับเคลื่อนงาน Active citizen มีจุดเริ่มต้นที่จังหวัดสงขลา โดยมูลนิธิฯ ทำงานร่วมกับสงขลาฟอรั่ม เป็นเวลา 3 ปี พบว่าโครงการนี้ได้พัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีสำนึกรักบ้านเกิด มีสำนึกความเป็นพลเมืองขึ้นมาหลายร้อยคน ขณะที่สงขลาฟอรั่มเองก็มีความเข้มแข็ง เจ้าหน้าที่ของสงขลาฟอรั่มมีทักษะการทำงานเพิ่มขึ้น เมื่อเห็นความสำเร็จเช่นนี้มูลนิธิฯ จึงหารือกับ สสส. น่าจะขยายผลไปในจังหวัดอื่นๆ ด้วย แต่มีข้อแม้คือองค์กรในพื้นที่ต้องสนใจกระบวนการพัฒนาเยาวชน อยากพัฒนาทั้งตัวองค์กรและคนทำงานไปพร้อมกัน ซึ่งการขยายผลไปที่จังหวัดน่าน จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดสมุทรสงคราม (เพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี) นั้น มูลนิธิฯ พิจารณาแล้วว่าพื้นที่เหล่านั้นมีองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในจังหวัดอย่างเข้มข้น โดยทางมูลนิธิฯ จะทำหน้าที่ “เติมเต็ม” ให้องค์กรเหล่านั้นแข็งแกร่งมากขึ้น เพื่อร่วมกันสร้าง Young Active Citizen ที่มีสำนึกความเป็นพลเมือง

CONTENTS

รักษนาเกลือ...ดูจากเกลือ
รักษาความเค็ม
12

เปลี่ยนพื้นที่ร้าง...
เป็นพื้นที่รวม
29

รู้จัก “รัก” ชุมชน
43

ตลาดนัดพาเพลิน
เดินไปไรงัยะ
57

เรียนรู้อาชีพ
บรรพบุรุษ
สู่กระบวนการ
เปลี่ยนสำนึก
68

ก่อน “ส้มโอ”
จะหายไป
84

อัมพวา...ที่รัก
95

ปลูกจาก...ปลูกใจ
106

ลายแทง
ความหวาน
ที่ทำคา
119

เรียนรู้ชีวิต...
เรียนรู้ความเป็น
“พลเมือง”
132

สารบัญ

คลองเงินรักถิ่น
143

รวมพลังชุมชน...
ฟื้นชีวิตน้ำตกบ่อหวี
153

สร้าง
“สำนักพลเมือง”
จากจุลินทรีย์
165

ดนตรีเชื่อมคน
...เชื่อมชุมชน
176

หนังใหญ่...
ต้องอยู่คู่เมืองเพชร
189

พลเมือง
สร้างสรรค์สื่อ
สืบสานคุณค่า
งานปูนปั้น
202

“สื่อ” สร้าง “สำนัก”
215

บทเรียนของคำว่า
“รับผิดชอบ”
226

ปลูกพลัง
เยาวชน...
ชูวิถีคน
ภาคตะวันตก
263

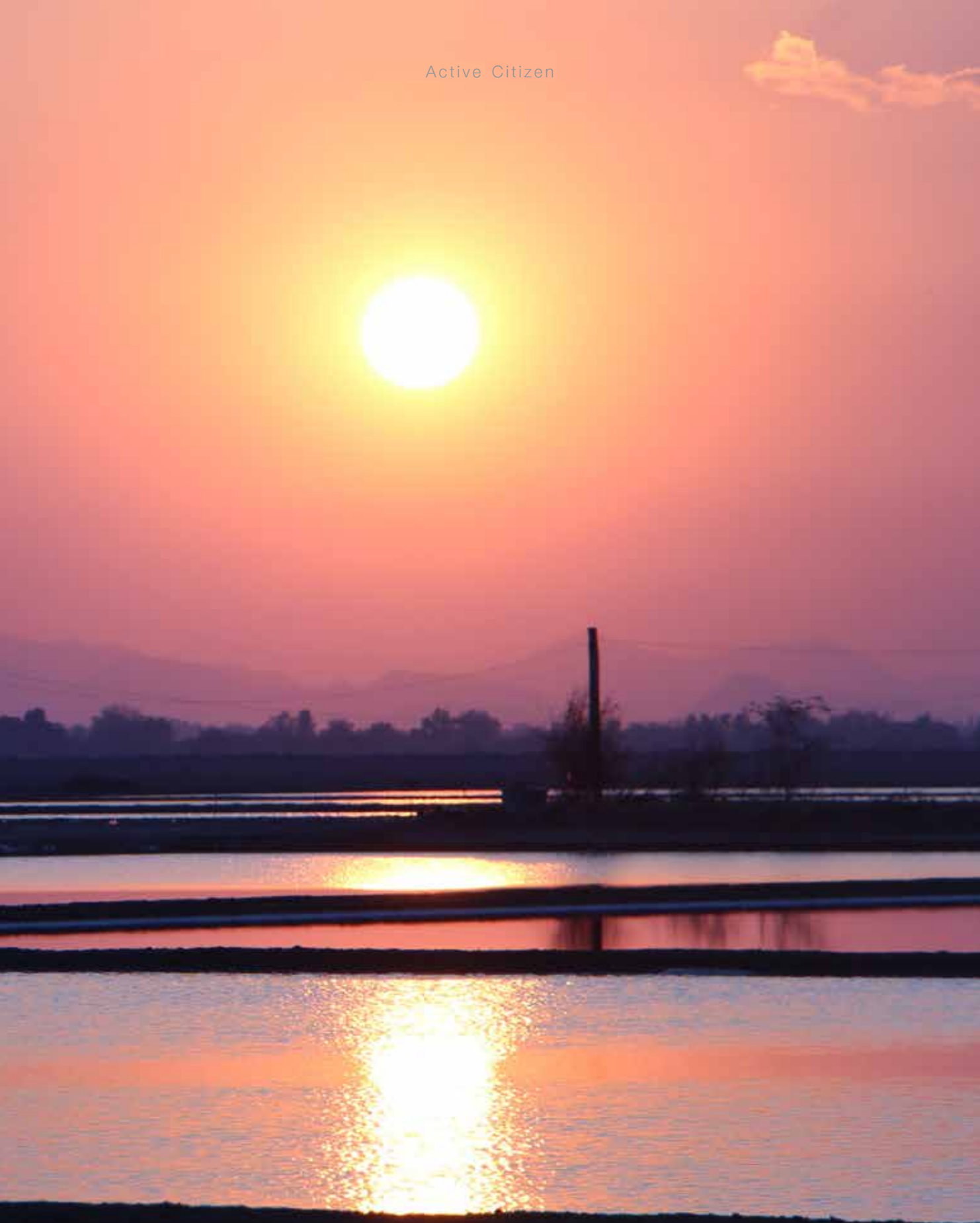
วิชาแพะ
250

หลากหลายยุทธจัดการขยะ
สร้างสำนักรักษ์สะอาด
เพื่อส่วนรวม
237

รักนาเกลือ... ดูจเกลือรักษาความเค็ม

โครงการปลูกพลัง...คนรักนาเกลือ

โจทย์ปัญหา

เห็นว่าพื้นที่นาเกลือเริ่มหายไปกลายเป็นพื้นที่บ้านจัดสรร
ห้างสรรพสินค้า ในฐานะลูกหลานคนทำนาเกลือจึงคิด
ต่อยอดการทำงาน เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่
ได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของนาเกลือ

กระบวนการเรียนรู้

1.

เปิดเฟสบุ๊คเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ
ไปพร้อมกับการประชาสัมพันธ์
ผ่านเสียงตามสายในโรงเรียนถาวรานุกูล

2.

ประชุมวางแผนออกแบบกิจกรรม
แบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัด ค้นหาข้อมูล
เกี่ยวกับนาเกลือ เพื่อปูพื้นฐานความรู้ของทีมงาน
และสรุปองค์ความรู้เรื่องนาเกลือ

- นำผลงานไปนำเสนอในงานวันรักการอ่านของโรงเรียนร่วมกับยุวบรรณารักษ์ โดยจัดเป็นฐานการเรียนรู้เรื่อง “กว่าจะเป็นเกลือสมุทร”
- จัดทำจดหมายข่าวเผยแพร่การทำงานโครงการ
- เกิดความรู้สึกรักและหวงแหนนาเกลือ โดยทีมงานสะท้อนว่า “ไม่มีใคร มาทำโครงการให้พวกเรารักนาเกลือ แต่การที่พวกเรารักนาเกลือ เพราะเราได้มาศึกษามัน”

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นทีม การที่เราเก่งเดี่ยวแล้วคนในทีมไม่เก่ง เราเก่งขึ้นเรื่อยๆ แต่คนอื่นเหมือนเดิมก็ไม่มีประโยชน์
- กระบวนการในเวทีนับ 1 นับ 2 นับ 3 นับ 4 จนถึง นับ 5 สอนให้พวกเรารู้จักคิดและจัดสรรเวลา
- ได้เรียนรู้ว่าชีวิตคนมีค่ามาก อยู่ที่ว่า เราจะทำหรือไม่ทำเท่านั้น

3.

จัดกิจกรรม “ปั้นน้ำเป็นเกลือ”
พาน้องนั่งรถไฟลงพื้นที่เรียนรู้
เรื่องนาเกลือและการแปรรูปผลิตภัณฑ์
จากเกลือกับปราชญ์ชาวบ้าน

4.

สรุปผลการเรียนรู้ ผ่านคำถามง่ายๆ คือ
ตาได้เห็นอะไร ปากได้ถามอะไร สมองได้อะไร
หูได้ยินอะไร จมูกได้กลิ่นอะไร ได้สัมผัสอะไร
ถ่ายภาพผลงานทั้ง 23 ชิ้น โพสต์ในเฟสบุ๊ก

เกลือสมุทรต้องแม่กลอง อย่าไปเอา
เกลือที่อื่นนะ เพราะสู้ของเราไม่ได้เลย
แต่คนแม่กลองไม่เห็นคุณค่า ถ้านาเกลือ
หายไปจะเกิดอะไรขึ้น แล้วเรายอมให้
บ้านของเราเป็นห้างสรรพสินค้า
เป็นบ้านจัดสรร หรือให้ตึกสูงๆ มา
แทนที่ดินมะพร้าวหรือ ต่อบ้านเรา
จะเป็นเหมือนกรุงเทพฯ หรือจังหวัดอื่นๆ
ที่มีบ้านจัดสรรเต็มไปหมด

เพราะทำกิจกรรมช่วยอาจารย์ในโรงเรียนถาวรานุฎ
เป็นประจำ เมื่ออาจารย์ชวนให้เข้าอบรมในเวทีนั้น 1 ปลุก
สำนึกพลเมืองภาคตะวันตก จึงตกลงเข้าร่วมอย่างง่าย ๆ
คิดเพียงว่าคงเหมือนกับที่ผ่านๆ มาคือวันเดียวจบ จิมมี-ธีร
เมธ เสือภูมิ และบ๊ิก-กิตติวุฒิ อ่อนอุระ พี่ชั้น ม.6 จึงได้มา
พบกับน้อง ม.4 ซึ่งประกอบด้วยเกมส์-กฤษฎาพงศ์ วงศ์
แป้น เกณ-ภาณุพงศ์ เกิดน้อย คัง-วุฒิชัย ศษสาร และ
ตะ-พิคเนศ เทียมแสงอรุณ จากการชักชวนของอาจารย์
พยอม ยิวสุต

แรงจูงใจให้คิดต่อ เพราะรักชาติศักดิ์ศรี

การอบรมของโครงการพลังเด็กและเยาวชนสู่การเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกที่ทั้งหมดมาเจอกัน ทำให้เกมส์ถึงกับร้องว่า “โอ้...ว้าว” เพราะ “กระบวนการ” ที่กระตุ้นให้คิดอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะประเด็นการทำงานที่แต่ละทีมค้นหา จิมมีเสนอประเด็นการเรียนรู้เรื่องการทำนาเกลือ เพราะที่บ้านทำนาเกลือ อีกทั้งเคยทำโครงการงาน IS (Individual Study) เรื่องนาเกลือ จึงเห็นถึงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่า พื้นที่นาเกลือเริ่มหายไปกลายเป็นพื้นที่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า ในฐานะลูกหลานคนทำนาเกลือจึงรู้สึกว่าจะนำมาต่อยอดการทำงาน เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของนาเกลือ

“สมุทรสงครามไม่ได้มีดีแค่ลิ้นจี่ ส้มโอ หรือปลาหูเตลอดสองข้างทางของถนนพระราม 2 เข้ามาจังหวัดสมุทรสงครามมีแต่นาเกลือ นี่สะท้อนว่า สมุทรสงคราม

ทำนาเกลือ เขาบอกว่าเกลือสมุทรต้องแม่กลอง อย่าไปเอาเกลือที่อื่นนะ เพราะสู้ของเราไม่ได้เลย แต่คนแม่กลองไม่เห็นคุณค่า ถ้านาเกลือหายไปจะเกิดอะไรขึ้น แล้วเรายอมให้บ้านของเราเป็นห้างสรรพสินค้า เป็นบ้านจัดสรร หรือให้ตึกสูงๆ มาแทนที่ดินมะพร้าวหรือ ต่อบ้านเราก็จะเป็นเหมือนกรุงเทพฯ หรือจังหวัดอื่นๆ ที่มีบ้านจัดสรรเต็มไปหมด” จิมมีเล่าถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

“เราคิดมาแล้ว พี่เขาให้เราคิดเพิ่มกว่าเดิมคือ แฉใจใหม่ที่จะทำโครงการนี้ พวกเราเห็นปัญหาอะไร เขาถามให้เราสังเกต แต่ผมก็ตอบไปทุกจุด พี่เขายังวนมาที่เดิม จนกระทั่งกลุ่มอื่นเขาทำเสร็จแล้ว กลุ่มเราก็ยังต้องทำต่อไป เจอบแบบนี้รู้สึกท้อ หลังจากเวทีจบ 1 ผมก็ไปไวยวากับอาจารย์ว่า จะไม่ทำแล้ว”

ระหว่างการอบรมมีคำถามจากพี่เลี้ยงโครงการที่กระตุ้นให้ทีมงานต้องคิด วิเคราะห์ ทั้งเรื่องสภาพปัญหาว่าทำไมต้องทำโครงการนี้ บริบทของพื้นที่ ศักยภาพของทีมงาน คือ “กระบวนการ” ตรวจสอบความชัดเจนของโครงการโดยที่พี่เลี้ยงโครงการเปลี่ยนหน้ากันเข้ามาถาม ทำให้ทีมสับสนและเริ่มท้อแท้ใจตั้งแต่ครั้งแรก

“เราคิดมาแล้ว พี่เขาให้เราคิดเพิ่มกว่าเดิมคือ เนใจใหม่ที่เราคิดจะทำโครงการนี้ พวกเราเห็นปัญหาอะไร เขาถามให้เราลงเล แต่ผมก็ตอบไปทุกจุด พี่เขาก็ยังวนมาที่เดิม จนกระทั่งกลุ่มอื่นเขาทำเสร็จแล้ว กลุ่มเราก็ยังต้องทำต่อไป เจอแบบนี้ก็รู้สึกท้อ หลังจากเวทีจบ 1 ปลุกสำนึกพลเมือง ผมก็ไปไวยวายกับอาจารย์ว่า จะไม่ทำแล้ว บอกอาจารย์ว่าทำไมไม่ 6.6 ทำพวกเราต้องอยู่โรงเรียนต่อไป ที่จริงงานแบบนี้ต้องให้น้อง ม.4 ม.5 ทำ” จิมมีสะท้อนความรู้สึกเช่นเดียวกับเกมส์และเกนที่ต่างประสานกันเสียงว่าเจอแบบนี้ก็ไม่อยากทำ

แต่อาจารย์พยอมออกแรงกล่อมลูกศิษย์ให้ทำต่อ ทีมงานจึงยอมที่จะกลับไปเข้าอบรมในเวทีจบ 2 พัฒนาโจทย์โครงการอีกครั้ง แม้พวกเขาความรู้สึกไม่อยากทำไปด้วย แต่เมื่อเห็นรุ่นน้องต่างโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมและทำโครงการ กลายเป็นแรงผลักดันให้ทีมฮึดสู้

“ผมก็คิดว่าไม่ทำแล้ว แต่พอไปเวทีจบ 2 ไปเห็นน้อง ๆ จากโรงเรียนท้ายหาด ซึ่งเป็นโรงเรียนเล็ก ๆ เขายังกล้าทำ แล้วโรงเรียนของเราละ พูดจริง ๆ นะ ผมเห็นแค่เกียรติยศศักดิ์ศรีของโรงเรียน แบทหน้าตาตนเองด้วย ผมมีความคิดอยู่อย่างหนึ่งคือ ไม่ยอมแพ้ใคร ถ้าสู้ก็ต้องให้ตายกันไปข้างหนึ่ง ไม่ยอมคน ด้วยนิสัยไม่ยอมคนถึงมันไม่ใช่การแข่งขัน แต่มันเป็นเรื่องของศักดิ์ศรี ผมจะยอมไม่ได้เลย” จิมมีเล่าเบื้องหลังพลังฮึด

ขณะที่เกมส์และเกนซึ่งเป็นรุ่นน้อง เมื่อเห็นรุ่นพี่ยังมีแรงฮึด จึงยังคงอยู่ร่วมทีม แต่ถ้าจะให้เป็นตัวหลักทั้งคู่ต่างปฏิเสธ เพราะไม่เคยมีประสบการณ์การทำงานลักษณะนี้มาก่อน

การอบรมในเวทีจบ 2 ทีมได้เรียนรู้กระบวนการวางแผนพัฒนาโครงการให้ชัดเจน สามารถดำเนินการได้จริงในระยะเวลาที่กำหนด ตามศักยภาพและงบประมาณที่จำกัด โดยเฉพาะความประทับใจต่อป้าพวง¹ ที่ช่วยนำกระบวนการเรียนรู้ทีละขั้นๆ อย่างใจเย็น ทำให้ทีมงานรู้สึกสบายใจและเกิดความกระจำในสิ่งที่ทำ

“สิ่งที่รู้สึกว่าการกระจำคือ คุณประเดินไม่ให้กว้าง โดยระบุไปเลยว่าเราจะทำกับใคร ที่ไหน ทำให้มันแคบลงแล้วป้าพวงให้เรารู้สึกว่า ปัญหาคืออะไร แล้วเราจะแก้ไขอย่างไร เราจะทำกิจกรรมอะไร ใช้วิธีการอย่างไร คิดไปทีละขั้นๆ” จิมมีเล่า

โครงการปลูกพลัง...คนรักนาเกลือจึงมีความชัดเจนมากขึ้นกับเป้าหมายเพื่อปลูกจิตสำนึกเยาวชนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการทำนาเกลือ โดยเน้นทำงานกับนักเรียน เพราะคิดว่าต้องปลูกฝังกับเด็กๆ ซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป โดยกำหนดพื้นที่เรียนรู้ที่ตำบลลาดใหญ่ ซึ่งเป็นบ้านของจิมมีที่อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม 8 กิโลเมตร

เพราะจัดการเวลาไม่ได้ จึงกลายเป็นความขัดแย้งเล็กๆ

จิมมีเป็นนักกิจกรรมอันดับต้นของโรงเรียน เพราะผ่านทั้งการแข่งขันการพูด การแข่งขันตอบปัญหากฎหมาย ยุวบรรณารักษ์ จึงอยู่ในโหมดของนักกิจกรรมและนักแข่งขันมาโดยตลอด ช่วงแรกจิมมียอมรับว่าเขายังไม่มีความอยากทำงานโครงการ เพราะยังพะวงเรื่องการสมัครเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา กระทั่งกิจกรรมอบรมในเวทีจบ 3 เห็นชัดว่าโครงการของทีมยังไม่ได้เริ่มต้น

“ตอนนั้นรุ่นน้องถามผมว่า พี่จิมมีจะเอาอย่างไร ผมก็บอกว่า ถ้าเขาถามว่าเราดำเนินงานไปถึงไหน ก็บอกเขาไปว่า เราอยู่ในช่วงประชาสัมพันธ์” จิมมีสารภาพ

¹ พวงทอง เม้งเกร็ด พี่เลี้ยงโครงการพลังเด็กและเยาวชนสู่การเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

เจอมุกนี้ของพี่จิมมี นื่องๆ ถึงกับไปไม่เป็น พี่กำลัง
ทุ่มเหตความสนใจกับการทำเอกสารเพื่อสมัครเรียนต่อ
แต่น้องสนใจจะทำโครงการ ความขัดแย้งเล็กๆ ระหว่าง
พี่กับน้องทำให้ทะเลาะกัน

“แทบจะฆ่ากัน พี่จิมมีเป็นคนนัดประชุม นัดเอง
แล้วก็เบี้ยวตลอด พอถามว่าทำไมไม่มาประชุม ก็บอก
ว่าลืม ติดธุระ จะโหวตเอาออกก็ไม่ได้ เพราะเราไม่รู้ว่
ต้องทำอะไร พี่เขามีประสบการณ์ เราก็เห็นว่าพี่เข
มีประโยชน์อยู่ นัดไว้ไม่มาเราก็โกรธนิดๆ ตอนนั้น
ทะเลาะกัน” เกมส์เล่าถึงความหลัง

ดังนั้นเพื่อเป็นการค้นหากลุ่มเป้าหมายเข้าร่วม
โครงการ เกมส์จึงเปิดเฟสบุ๊คเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ
คู่ขนานไปกับการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายใน
โรงเรียนถาวรานุกุล แต่กระนั้นก็ยังไม่มีใครสมัครเข้าร่วม
โครงการ

1 เดือนผ่านไป ในที่สุดเมื่อจิมมีได้ที่เรียนสนใจ
จึงกลับมาสนใจโครงการอีกครั้ง ประกอบกับเป็นช่วงที่
ได้รับงบประมาณสนับสนุน ทีมงานจึงต้องเริ่มทำกิจกรรม
อย่างจริงจัง แต่เมื่อไม่มีใครมาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม
จึงต้องใช้มาตรการเชิงรุก ขอความช่วยเหลือจาก
อาจารย์เข้าไปรับสมัครน้องๆ ถึงห้องเรียน โดยใช้

“เมื่อไม่มีใครมาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม
จึงต้องใช้มาตรการเชิงรุก ขอความช่วยเหลือ
จากอาจารย์เข้าไปรับสมัครน้องๆ ถึงห้องเรียน
โดยใช้จุดขายเรื่องการนั่งรถไฟเที่ยวเป็นตัวล่อ
เมื่อนำปัญหาดังกล่าวไปปรึกษากับพี่เลี้ยง
โครงการ จึงได้รับคำแนะนำว่าเพราะโครงการ
ขาดความชัดเจน ไม่มีกำหนดการที่ชัดเจน
และกำหนดการที่มีก็มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ
จนทำให้ผู้ที่สนใจสับสน”

จุดขายเรื่องการนั่งรถไฟเที่ยวเป็นตัวล่อ เมื่อนำปัญหา
ดังกล่าวไปปรึกษากับพี่เลี้ยงโครงการจึงได้รับคำแนะนำว่า
เพราะโครงการขาดความชัดเจน ไม่มีกำหนดการที่ชัดเจน
และกำหนดการที่มีก็มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ จนทำให้
ผู้สนใจสับสน ทีมงานจึงประชุมวางแผนการทำงานโดย
ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจน เพื่อใช้
เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย
ชนิดเส้นยาแดง เพราะอีก 7 วันก็จะจัดกิจกรรมแล้ว

รอแล้วรอเล่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ 30 คน ก็ยังไม่ปรากฏ หลังจากที่ถูกโจมตีไปหาถึงห้องเรียนก็ยังไม่ได้ ทีมจึงเปลี่ยนแผน แบ่งกันหาสมาชิกให้ได้อย่างน้อยคนละ 10 คน จิมมีจึงชวนรุ่นน้องที่เคยทำกิจกรรมด้วยกันมาก่อน เกมส์ขอความช่วยเหลือจากอาจารย์ประจำชั้นให้ช่วยหาน้องให้ และขอรับรองเพื่อนๆ ชั้น ม.4 ให้มาร่วมกิจกรรม ส่วนแกนชวนเพื่อนสนิท เมื่อรวมแล้วได้กลุ่มเป้าหมายที่จะร่วมเรียนรู้ 23 คนที่สมัครใจมาร่วมกิจกรรม ถึงแม้จะพลาดเป้า แต่ทีมงานก็เดินหน้าจัดกิจกรรมต่อไป

กว่าจะเป็นกิจกรรม “ปั่นน้ำเป็นเกลียว”

กิจกรรมที่วางแผนไว้คือ ให้กลุ่มเป้าหมายเรียนรู้เรื่องนาเกลียว โดยตั้งใจว่าต้องเป็นการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ซึ่งกิจกรรม “ปั่นน้ำเป็นเกลียว” เป็นกิจกรรมที่พากลุ่มเป้าหมายไปเรียนรู้การทำนาเกลียวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเกลียวกับปราชญ์ชาวบ้าน โดยพากันนั่งรถไฟชมวิถีชีวิต 2 ฝั่งทางรถไฟ

“ก่อนงานจะมีการประชุมวางแผนกันว่า กำหนดการจะเป็นอย่างไร ทุกคนแบ่งหน้าที่ตามความถนัด ผมพูดเก่งจะทำหน้าที่ประสานงาน เกมส์ดูแลเรื่องอุปกรณ์กระดาษวาดภาพ สี ป้ายไวโนล เกนช่วยจัดเตรียมสถานที่ วางโต๊ะ จัดโต๊ะ” จิมมีเล่า

แม้ว่าจิมมีจะเคยศึกษาเรื่องนาเกลียวมาก่อน แต่เพื่อนๆ ในทีมยังไม่มีความรู้เรื่องนี้ ดังนั้นก่อนจะจัดกิจกรรม อาจารย์พยอมในฐานะพี่เลี้ยงชุมชนแนะนำให้ทีมงานค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับนาเกลียว เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ของทีมงาน และสรุป

องค์ความรู้เรื่องนาเกลียวเพื่อนำมาแจกให้กลุ่มเป้าหมาย ขณะเดียวกันต้องประสานกับการรถไฟ เพราะแม้ว่าจะเป็นรถไฟฟรี แต่ก็ต้องแจ้งจำนวนผู้โดยสารล่วงหน้าเพื่อการรถไฟจะได้เตรียมขบวนรถรองรับ อีกทั้งต้องพาทีมงานลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นเพื่อประสานนัดหมายกับปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน และวางแผนกำหนดเส้นทางที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของการใช้พื้นที่นาเกลียว

กิจกรรมจัดขึ้น 2 วัน โดยวันแรกนัดหมายกันที่โรงเรียนถาวรรานุกูล เพื่อทำความรู้จักกันแล้วจึงพากันไปขึ้นรถไฟที่สถานีแม่กลอง บรรยากาศระหว่างการนั่งรถไฟสร้างความเพลิดเพลินให้กับกลุ่มเป้าหมายที่ได้ชมทิวทัศน์สองข้างทาง

“ขึ้นรถไฟได้ทีมก็ชี้แจงกำหนดการ ใจทย์บนรถไฟคือ ชิมขับเคลื่อนบรรยากาศเพื่อนำไปวาดภาพ ไม่ได้จัดกิจกรรมอะไรมาก เพราะเป็นระยะทางสั้น ๆ จากสถานีแม่กลองมาถึงสถานีลาดใหญ่ไม่เกิน 15 นาที ไม่อยากให้เครียด ให้เขาได้เพลิดเพลินไปกับบรรยากาศสบาย ๆ ชมวิวไปเรื่อย ๆ ตรงนี้สำคัญมากกว่า ให้เขาเห็นความเปลี่ยนแปลง ให้เขาคิดด้วยตนเองมากกว่าที่เราบอก” เกมส์อธิบาย

ระยะทางสั้น ๆ ระหว่างทางที่ไปนาเกลียว ทุกคนจะได้เห็นว่า มีการถมที่มีบ้านจัดสรรขึ้น ซึ่งสะท้อนความเปลี่ยนแปลงเรื่องการใช้ที่ดิน เมื่อถึงนาเกลียวกลุ่มเป้าหมายจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตการทำนาเกลียวจากชาวบ้าน 7 คน ที่เต็มอกเต็มใจมาบอกเล่า เพราะดีใจที่คนรุ่นใหม่สนใจเรียนรู้เรื่องนาเกลียว ชาวบ้านสอนเรื่องการทำนาเกลียวและเปิดโอกาสให้เยาวชนซักถามอย่างเต็มที่ ท่ามกลางแดดร้อนระอุ ไม่มีใครบ่นร้อนบ่นเบื่อ เพราะเป็นของชินตา แต่ไม่เคยได้สัมผัสใกล้ชิดขนาดก่อน

ยิ่งถามยิ่งซึ้งยิ่งสนุก ยิ่งได้สัมผัสชิมเกลือก ลองเข็นเกลือก สร้างความรู้สึกเต็มตื่นให้แก่เจ้าของอาชีพ

จากนาเกลือก ทีมพากลุ่มเป้าหมายไปเรียนรู้เรื่องการแปรรูปเกลือกเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่วิสาหกิจชุมชนตำบลลาดใหญ่ ซึ่งมีการแปรรูปเกลือกเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ในสปา เช่น เกลือกสปา สบู่เกลือก เกลือกขัดหน้า เกลือกแช่เท้า ฯลฯ ซึ่งกลุ่มเยาวชนต่างสนุกสนานกับการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์กันอย่างเต็มที่

กิจกรรมวันที่ 2 ทีมงานนำเด็กกลุ่มเป้าหมายเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ โดยให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมสรุปบทเรียนจากการเรียนรู้ที่ผ่านมา โดยมีคำถามง่ายๆ ที่ได้มาจากกระบวนการอบรมในเวทีนี้ 3 check point พลเมือง คือการสะท้อนคิดทบทวน ตัวเราว่า เราได้เห็นอะไร ปากได้ถามอะไร สมองได้รับอะไร หูได้ยินอะไร จมูกได้กลิ่นอะไร ได้สัมผัสอะไร แต่ละคนรวมทั้งทีมงานต่างสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ก่อนที่จะนำเสนอผลงานของแต่ละคน ผลงาน 23 ชิ้นถูกถ่ายภาพนำไปโพสต์ในเพจโครงการ โดยมีการเก็บต้นฉบับไว้อย่างดี พร้อมนำมาโชว์ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส ซึ่งแกนบอกว่า นี่คือการทรงจำที่มีค่ามาก

“เมื่อถึงนาเกลือกกลุ่มเป้าหมายจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตการทำนาเกลือกจากชาวบ้าน 7 คน ที่เต็มอกเต็มใจมาบอกเล่า เพราะดีใจที่คนรุ่นใหม่สนใจเรียนรู้เรื่องนาเกลือก ชาวบ้านสอนเรื่องการทำนาเกลือกและเปิดโอกาสให้เยาวชนซักถามอย่างเต็มที่ ท่ามกลางแดดร้อนระอุ ไม่มีใครบ่นร้อนบ่นเบื่อ เพราะเป็นของชินตา แต่ไม่เคยได้สัมผัสใกล้ชิดมาก่อน ยิ่งถามยิ่งซึ้งยิ่งสนุก ยิ่งได้สัมผัสชิมเกลือก ลองเข็นเกลือก สร้างความรู้สึกเต็มตื่นให้แก่เจ้าของอาชีพ”

“มันเหมือนคนเราที่ใช้ชีวิตประจำวันไปทุก ๆ วัน เราก็ควรจดจำสิ่งดี ๆ ในแต่ละวันไว้ ถึงมันจะมีค่าแค่คนเดียว หรือมีความสุขแค่ 5 วินาที แต่มันก็คือความสุขของเรา เราก็จดจำไว้ เหมือนงานนี้ถึงน้องจะเขียนมาเป็นแค่กระดาษ แต่น้องเขาเขียนมาจากความรู้สึกของน้อง มันสำคัญมาก ต้องเก็บไว้” เกนบอก

ต่อยอดกิจกรรมเพิ่มพูนประสบการณ์

หลังจากที่ในหัวใจฟูฟ่องจากกิจกรรมที่เพิ่งจัดไปไม่นานนัก Show Time ก็มาถึงเมื่อโรงเรียนจัดงานวันรักการอ่าน ทีมงานได้รับโอกาสจึงนำผลงานไปนำเสนอ โดยอาจารย์พยอมมอบหมายให้เป็นฐานการเรียนรู้หนึ่งในงานดังกล่าว

“เราเอารูปพวกนี้ไปติดให้น้อง ๆ ในโรงเรียนดู เป็นกิจกรรมที่ออกมาไม่ได้อยู่ในแผนงาน เราช่วมกับยุวบรรณารักษ์จัดกิจกรรมที่ห้องสมุด นำผลงานในโครงการปลูกพลังคนรักนาเกลือก ตอน “กว่าจะเป็นเกลือกสมุทร” ที่แสดงให้เห็นความยากลำบากที่กว่าจะเป็นเกลือก งานจัด 1 วัน โดยทีมเราเป็นหนึ่งในฐานการเรียนรู้ในกิจกรรมรักการอ่าน มีเด็ก 60 คนเข้าร่วม สลับกันเรียนรู้แต่ละฐาน ๆ ละ 25 นาที รวม 6 รอบ” จิมมีเล่า

ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมของทีมงาน ยังส่งผลต่อเนื่องให้พี่ ๆ ในโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ เห็นความสามารถ จึงได้เชื่อมประสานระหว่างกลุ่มเยาวชนตำบลบางแก้วในโครงการนักถักทอชุมชนของ อบต.บางแก้ว เพื่อให้้องได้ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น

“เราถามน้องอยากเรียนรู้เรื่องอะไร น้องบอกว่านาเกลือก เพราะน้องอยู่ตำบลบางแก้วเลยสนใจอยากดูนาเกลือก พวกเราเลยออกแบบกระบวนการเรียนรู้สำหรับน้อง ๆ จากโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 70 ประมาณ 10 กว่าคน มาเรียนรู้เรื่องนาเกลือก” อาร์ท-สุทธิลักษณ์ โตทอง พี่เลี้ยงโครงการบอกเล่าถึงเบื้องหลังความคิดที่โยนให้ทีมงาน เพราะอยากดูว่าเขาจะคิดอย่างไร ทำอย่างไรต่อถ้ามีคนมาสนใจ

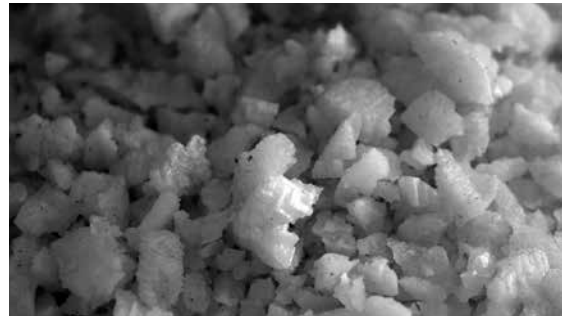

การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการ “ลงมือทำ”

เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงาน พวกเขาไม่ติดออด เริ่มประสานงานอย่างเร่งด่วน โดยใช้รูปแบบกิจกรรม คล้ายกับกิจกรรม “ปั่นน้ำเป็นเกลือ” แต่ปรับกระบวนการ ให้เข้มข้นมากขึ้น ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตั้งคำถามที่อยาก จะถามชาวบ้านเตรียมไว้ตั้งแต่ตอนนั่งรถไฟ และมีการ ปรับบทบาทภายในทีม

“ครั้งนี้เราเน้นให้น้องทำมากขึ้น เพราะผมคิดว่า คนที่จะมาดูแลโครงการต่อคือพวกเขา ถ้าเราไว้แต่กุม อำนาจไว้คนเดียว น้องจะทำไมไม่เป็น ผมมีประสบการณ์ จากการทำงานในโรงเรียนคือ ไม่มีใครมารับช่วงต่อ แม้กระทั่งการทำงานกลุ่มผมก็ทำคนเดียวคือ ไม่ต้อง มาช่วย ทำคนเดียวได้ ยึดว่าตนเองทำได้ ทำคนเดียว มาตลอด จนมานึกได้ว่า ทำคนเดียวไม่ได้นะ เริ่มรู้ตัว ว่าต้องสร้างทายาท การที่เราเก่งเดี่ยวแล้วคนในทีม ไม่เก่ง เราเก่งขึ้นเรื่อยๆ แต่คนอื่นเหมือนเดิมก็ไม่มี ประโยชน์ ปีหน้าเขาต้องทำกันเอง” จิมมีเล่าวิธีคิดการ ทำงานที่เปลี่ยนไป

และเมื่อวันทำกิจกรรมมาถึงจิมมีมอบหมายให้ น้องๆ ในกลุ่มเป็นผู้ดำเนินงานทั้งหมด เพื่อเปิดโอกาส ให้น้องได้ฝึกฝนการจัดกระบวนการ เกนผู้เจียบขมิ้นถูก มอบหมายให้ทำหน้าที่นำสันหนากการ เกมสัลดูแลด้านการ จัดการเรื่องประสานการรถไฟ อาหาร ขนม

ซึ่งเกนก็ยอมรับว่า ถึงเวลาแล้วที่เราต้องเปิดใจทำ ในสิ่งที่เราไม่เคยทำ “ตอนแรกมันก็กลัว ๆ กลัว ๆ แต่มันต้อง หัดสู้แล้ว ตอนนำสันหนากการเราก็คุยกับน้อง แนะนำชื่อ แนะนำทีม แล้วก็แนะนำชมรมปลูกพลิงคนรักนาเกลือ แล้วก็ถามชื่อน้อง โดนน้องแซวบ้าง การทำครั้งแรกมันก็

“ถ้าเราบิวแต่กลุ่มอำนาจไว้คนเดียวน้องจะทำไมเป็น ...มานึกได้ว่า ถ้าคนเดียวไม่ได้นะ เริ่มรู้ตัวว่าต้องสร้างกายาก การที่เราเก่งเดี่ยวแล้วคนในทีมไม่เก่ง ก็ไม่มีประโยชน์”

โอเคสำหรับผม ให้ทำอีกก็คิดว่าทำได้ ผมว่าการที่เราทำในสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อนแล้วทำได้ ทำให้เรารู้สึกภูมิใจว่าเราก็ไม่ได้แพ้พี่จิมมี”

ด้านเกมส์ก็ได้สัมผัสประสบการณ์น่าประทับใจในการทำงานจัดการ เมื่อไปซื้อขนมเพื่อใช้เป็นอาหารว่างสำหรับน้องๆ ที่จะมาเรียนรู้ จากร้าน Soul Bakery เจ้าของร้านสอบถามว่าจัดงานอะไร จึงเล่าเรื่องโครงการปลูกพลัง...คนรักนาเกลือ เจ้าของร้านซึ่งเป็นเจ้าของนาเกลือด้วย จึงรู้สึกประทับใจที่เยาวชนสนใจเรียนรู้เรื่องการทำนาเกลือ จึงมอบขนมให้โดยไม่คิดเงิน เช่นเดียวกับเจ้าของร้านทำปายที่เมื่อรู้ว่าทีมงานทำโครงการเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน ก็ได้สนับสนุนปายไวโนลแก่โครงการจำนวน 10 แผ่น

การจัดกิจกรรมราบรื่นเป็นไปด้วยดี จิมมีจึงยิ้มแป้นเมื่อเห็นน้องๆ ทำงานเองได้ และได้ตั้งใจรู้สึกทั้งภูมิใจสบายใจว่ามีทายาท มั่นใจว่าน้องๆ สานงานต่อไปได้

ทีมงานชุดนี้ ยังมีจุดเด่นในการทำงานเรื่องการบริหารจัดการงบประมาณ ที่เน้นการใช้จ่ายอย่างประหยัดให้สมประโยชน์ การประชุมภายในของทีมงานแต่ละครั้งไม่มีการเลี้ยงอาหารหรือเครื่องดื่มใดๆ เพราะส่วนใหญ่ประชุมกันที่ห้องสมุดในโรงเรียน หรือการประชุมสัมพันธ์โครงการที่ทำแล้วทำเล่าหลาย ๆ รอบก็ไม่ได้ใช้งบประมาณ เพราะทีมงานตั้งใจที่จะใช้งบประมาณกับการจัดกิจกรรมให้เกิดประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมาย

“ผมคิดว่าเงินโครงการมันต้องใช้ในเรื่องจำเป็น เช่น กิจกรรมที่เราจะทำ แต่การประชุมไม่สำคัญแค่ว่ามานั่งคุยกัน แล้วต้องกินเลี้ยงหรือ ปกติคุยกันที่ห้องสมุด เราใช้เงินอย่างประหยัดที่สุด ไม่เคยเอาเงินมากินเล่น กินข้าวกันเลย” จิมมีเล่า

มิติของการเรียนรู้ที่แตกต่าง

ระยะเวลา 6 เดือนของการทำโครงการ สร้างความรู้สึกแตกต่างในมิติของการเรียนรู้ที่จิมมีบอกว่า แตกต่างจากโครงการอื่นๆ โดยสิ้นเชิง

“ผมไม่เคยทำงานต่อเนื่องยาวนานอย่างนี้มาก่อน 6 เดือนนี้นานสำหรับเด็ก ปกติอบรมวันเดียว 3 วันก็จบไม่มีงานต่อ แต่นี่มันมีนับ 1 นับ 2 นับ 3 นับ 4 จนถึงนับ 5 ทำให้เราต้องคิดตลอดเวลาว่า จบเวรนี้เราต้องทำอะไรต่อ เหมือนกับว่าคิด ๆ ๆ คิดแล้วคิดอีก มันดีที่สอนให้เราคิด สอนให้เราจัดสรรเวลา เราไม่เคยเจอเรื่องเงินที่มีให้เรา แล้วเราต้องจัดสรรเงินเอง ต้องจดบันทึก ต้องทำรายงาน ต้องไปทบทวนงานเก่า ๆ ว่าเราจะทำอะไรต่อ มันกลายเป็นการสอนให้เราต้องคิดตลอดเวลา”

จิมมียืนยันว่า แม้ระยะเวลาในโครงการจะสิ้นสุดลงแต่ทีมยังมีความคิดที่จะทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ภายใต้สโลแกน “คิดอีกทำอีก” งานทั้งหมดของทีมคือ การทำจดหมายข่าว เพื่อเผยแพร่การทำงานของโครงการเป็นการยืนยันรูปธรรมผลการทำงาน

“นี่คือสิ่งที่ผมภูมิใจว่า มันสอนเราให้ทำงานอย่างเป็นรูปเป็นร่าง ยิ่งเห็นชัด ยิ่งภูมิใจ จากเดิมที่เคยทำแล้วหายทำแล้วหาย”

อีกทั้งยังคิดว่า จดหมายข่าวจำนวน 300 ฉบับที่ออกมาจะเป็นสื่อที่ใช้เผยแพร่ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยจะส่งให้โรงเรียนอื่นๆ หน่วยงานในท้องถิ่น ตลอดจนกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อกระตุ้นให้สังคมได้ทราบ ว่าเด็กเยาวชนได้หันมาสนใจเรื่องวิถีชีวิตของท้องถิ่น

“เรื่องนี้เป็นหน้าเป็นตาของจังหวัด เพื่อให้เขาเห็นความสำคัญ เขาจะได้รับรู้ว่าเด็ก ๆ เห็นความสำคัญตรงนี้ เด็ก ๆ ทำอะไรดี ๆ ให้กับบ้านเมืองของเรา แล้วเขาจะทำอะไรดี ๆ ให้กับบ้านเมือง ให้กับสังคมไหม”

จิมมีแสดงความคาดหวัง

ส่วนเกมส์เล่าถึงบทเรียนเฉพาะตัวของเขาว่า งานนี้สอนให้กล้าแสดงออก กล้าทำ และเมื่อได้เรียนรู้ได้เห็นจริง ก็เกิดความมั่นใจว่าทำได้

ส่วนเกนบอกว่า “สำหรับผมมันเปลี่ยนชีวิตของผมไปเลย เพราะปกติผมไม่ค่อยออกสังคม พอทำงานนี้ต้องออกสังคมต้องไปเจอน้องที่ผมไม่รู้จัก มาเจอป้า ๆ เจอใครก็ไม่รู้ ต้องคุยต้องถาม ทำให้ผมรู้ว่าชีวิตคนเรามีค่ามาก แคมป์อยู่ที่ว่าเราจะทำหรือไม่ทำเท่านั้น”

แม้จะต้องฝ่าฟันจัดสรรตัวเองกับเวลาที่ต้องทุ่มเทให้กับการเรียน และงาน เมื่อมองย้อนกลับ เกนบอกว่าโครงการได้พาพวกเขามาไกลเกินฝัน แม้ว่าถ้าประเมินการทำงานแล้ว 70 เปอร์เซ็นต์คือ คะแนนความสำเร็จที่มาจากทีมงานที่ได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ทั้งในแง่กระบวนการทำงาน และความรู้เรื่องนาเกลือ ส่วนอีก 30 เปอร์เซ็นต์ที่ยังพร่องคือ การเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่ลึกซึ้งเหมือนกับทีมงาน

ผู้ปิดประตูแห่งโอกาส

อาจารย์พยอม ยุวสุด พี่เลี้ยงชุมชน สะท้อนถึงประโยชน์ของโครงการว่า การทำงานโครงการทำให้นักเรียนได้กระบวนการคิด ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนจากทีมงานคือ เปลี่ยนจากคนที่ชอบทำตามคำสั่งครูจะให้ทำอะไรบอกมาทำตามได้หมด มาเป็นคนที่มีความคิดเป็นของตนเอง สามารถวางแผนการทำงานได้อย่างเป็นระบบ สิ่งที่เห็นชัดเจนอีกเรื่องคือความกล้าแสดงออก นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตัวเอง

โดยบทบาทพี่เลี้ยงของเธอคืออำนวยความสะดวกในการทำงาน ให้ทีมงานดำเนินการเองทุกขั้นตอน กระบวนการทำงานของทีมจึงมีการประชุมร่วมกัน เพื่อร่วมกันวางแผน แล้วจึงนำเสนอให้เธอฟัง

“เขาเป็นคนทำเอง เราแค่ฟัง อันไหนเติมได้ก็เติมไป ฟังเป็นส่วนใหญ่ ที่แทรกที่เติมมีไม่เกิน 20 เปอร์เซ็นต์ กระบวนการทั้งหมดให้เขาคิดเอง คิดก่อนแล้วมารายงาน ทำแบบนี้มันจะอย่างไร โอเคไหม ถ้าโอเคก็ทำไป เรามีหน้าที่ดูแลเขาแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ทีมนี้สามารถ

“ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนจากทีมงานคือ เปลี่ยนจากคนที่ชอบทำตามคำสั่ง ครูจะให้ทำอะไร บอกมาทำตามได้หมด มาเป็นคนที่มีความคิดของตนเอง สามารถวางแผนการทำงานได้อย่างเป็นระบบ สิ่งที่เห็นชัดเจนอีกเรื่องคือ ความกล้าแสดงออก นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตัวเอง

ทำงานร่วมกันได้เกิน 90 เปอร์เซ็นต์ หมายถึงว่า ทำงานด้วยกันได้ เคารพความคิดเห็น เชื่อมมั่นในการทำงานของแต่ละคน ถือว่าใช้ได้ ภูมิใจกับเด็กกลุ่มนี้มาก”

อาจารย์พยอมยังบอกอีกว่า เป้าหมายของครูไม่ได้คาดหวังว่า ลูกศิษย์กลุ่มนี้จะเรียนได้เกรด 4 แต่หวังว่าพวกเขาได้ทักษะชีวิต การได้ลงมือปฏิบัติการ สร้างทักษะและประสบการณ์ ที่จะสั่งสมเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต แต่การที่จะได้รับประสบการณ์ ต้องมีโอกาสในการฝึกฝน ซึ่งหน้าที่ของครูคือเปิดโอกาสในการเรียนรู้ให้กับลูกศิษย์

“กลุ่มนี้เขาโชคดีที่มีโอกาส และเขาก็รับโอกาสนั้นด้วย เพราะการทำงานแบบนี้มันต้องมีใจ ถ้าไม่มีใจก็ลำบาก”

เพราะ **“ได้เรียนรู้”** จึงเกิด **“ความรัก”** พลังรักนาเกลื้อของเยาวชนกลุ่มหนึ่งจึงถูกปลุกให้ลุกโชนจากการลงมือสัมผัสของจริง เมื่อรู้และรักแล้ว พวกเขาไม่ปล่อยให้ **“ความรู้และความรัก”** นั้นผ่านเลย แต่คิด **“สานต่อ”** ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ลุกขึ้นมาใส่ใจและเข้าใจถึงคุณค่าของนาเกลื้อเหมือนพวกเขา นำ **“กระบวนการเรียนรู้”** ที่ได้รับการปลูกฝังจากพี่เลี้ยงโครงการมาออกแบบกิจกรรมให้น้องๆ ได้เรียนรู้ด้วยความสนุกสนาน ด้วยหวังว่า **“ความรู้”** ที่น้องๆ ได้รับจะช่วย **“กระตุ้นต่อมคิด”** รักขนานเกลื้อ

ดังที่เกมส์สะท้อนความรู้สึกว่า **“ไม่มีใครมาทำโครงการให้พวกเรารักนาเกลื้อ แต่การที่พวกเรารักนาเกลื้อเพราะเราได้ศึกษามัน”** นาเกลื้อที่เคยมองผ่านเลยด้วยความรู้สึกเฉยชา จึงถูกรับรู้ด้วยมุมมองใหม่ที่ตระหนักและซาบซึ้งถึงคุณค่าอย่างเต็มหัวใจของคนรักนาเกลื้อ

โครงการปลูกพลัง...คนรักบาทลือ

พี่เลี้ยงชุมชน

พยอม ญวสุต

ทีมทำงาน

ธีรเมธ เสือภูมิ

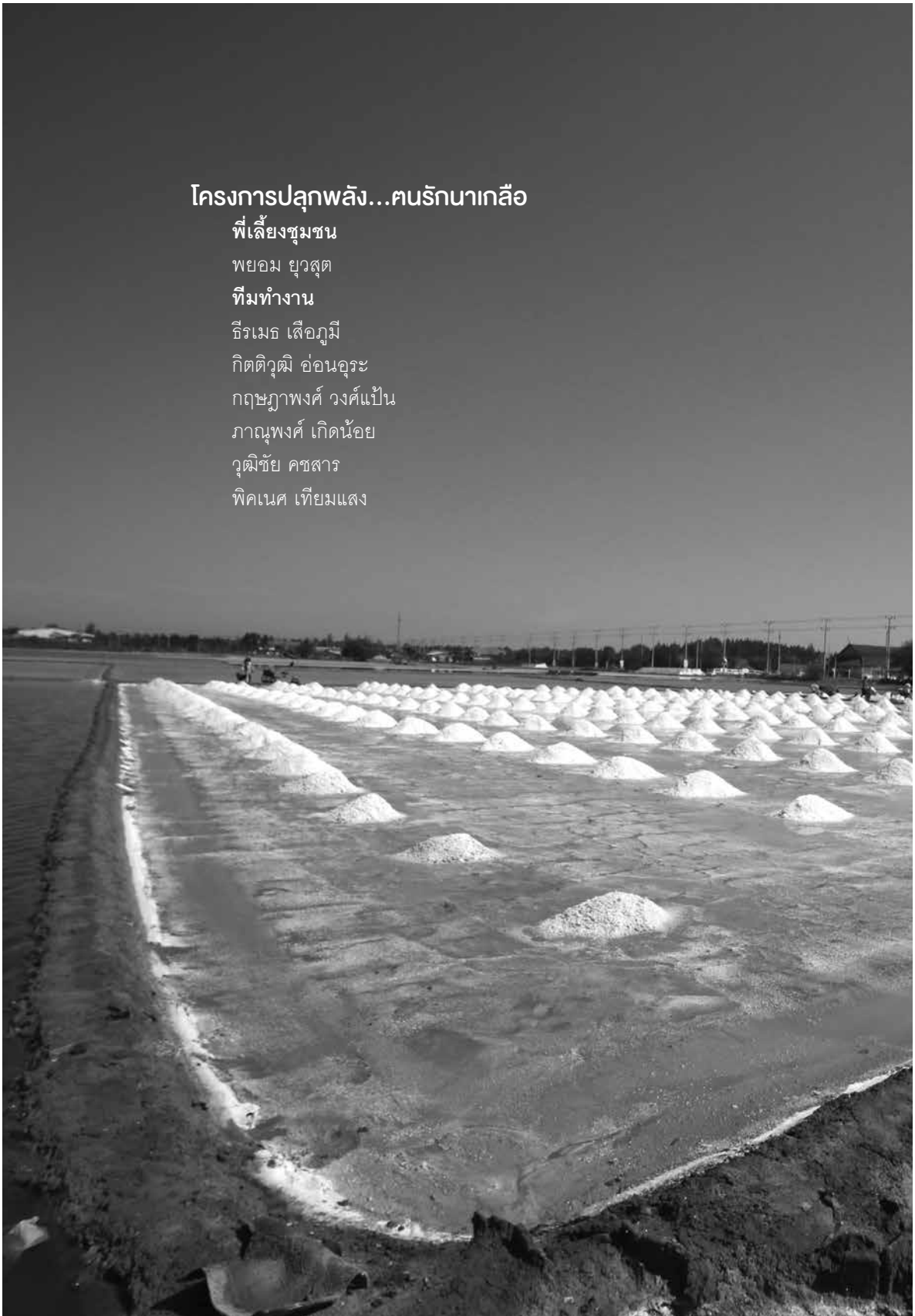
กิตติวุฒิ อ่อนอุระ

กฤษฎาพงศ์ วงศ์แป้น

ภาณุพงศ์ เกิดน้อย

วุฒิชัย คชสาร

พิคเนศ เทียมแสง

เปลี่ยนพื้นที่ร้าง... เป็นพื้นที่รวม

โครงการเยาวชนปลายโพรงทางส่งเสริมกีฬาพัฒนาชุมชน

โจทย์ปัญหา

ชุมชนปลายโพรงพางมีสนามฟุตบอลมาตรฐาน แต่ถูกละเลยจนทรุดโทรมทั่ว
กลายเป็นแหล่งมั่วสุมเสพยา ส่องยา และมีการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
กลุ่มเยาวชนปลายโพรงพาง จึงรวมตัวกันทำโครงการพลิกฟื้นสนามฟุตบอล
ให้เป็นที่ออกกำลังกายและพักผ่อนของคนในชุมชน

ต้องพัฒนา
สนามบอลให้เป็น
ที่สำหรับออกกำลังกาย
และพักผ่อนของ
คนในชุมชน

ให้ทำลานจอดรถ
เครื่องบิน

กระบวนการเรียนรู้

ประชุมวางแผนทีมงาน
สร้างความเข้าใจในเป้าหมายร่วมกัน

ชวนคนในชุมชนร่วมกันพัฒนาสนามฟุตบอล
ทั้งตัดหญ้า รดน้ำ ขัดและทาสีอัฒจันทร์

สิ่งที่ได้เรียนรู้

การเล่นฟุตบอลทำให้รู้จักคนเยอะขึ้น
จากคนที่เห็นหน้ากันไปมา ไม่เคยทักกัน
ก็ได้มาเป็นเพื่อนเป็นทีมเดียวกัน
ผู้ปกครองในชุมชนก็สบายใจ ไม่ต้อง
กังวลว่าลูกหลานออกจากบ้านมาแล้ว
จะทำอะไรไม่ดี เพราะตอนนี้เรามีพื้นที่ให้
ทุกคนได้มาใช้ประโยชน์ร่วมกัน...
ถ้าไม่มาทำโครงการ คงไม่เข้าใจว่า
ทำไมเราต้องเสียสละ แต่ตอนนี้รู้แล้วว่า
การเสียสละทำให้เราไม่เห็นแก่ตัว
และทำให้เรามีโอกาสช่วยเหลือสังคม

วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนตำบลปลายโพงพาง
อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ที่แต่เดิมหาอยู่หากิน
ด้วยการทำสวนและทำน้ำตาลมะพร้าวเปลี่ยนไปเป็นการ
ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทน อาชีพขึ้นชื่อของชุมชน
จึงเหลือเพียงคนเฒ่าคนแก่เท่านั้นที่สานต่อ ขณะที่คน
หนุ่มสาวนิยมไปทำงานไกลบ้านมากขึ้น ความสัมพันธ์ของ
คนในชุมชนจึงห่างเหินกันไปโดยปริยาย แต่วันนี้ชุมชน
ปลายโพงพางที่ต่างคนต่างอยู่ เริ่มเปลี่ยนไป เมื่อกลุ่ม
เยาวชนปลายโพงพางอาสาเข้ามาพลิกฟื้นสนามฟุตบอล
ที่เคยรกร้างให้กลายเป็น “ศูนย์รวม” ที่คนทุกเพศทุก
วัยในชุมชนใช้พบปะกัน ทั้งเตะฟุตบอล วิ่ง ขี่จักรยาน
ถือเป็น “พื้นที่รวม” ที่ช่วยสานสัมพันธ์คนในชุมชนได้
เป็นอย่างดี

“ในอนาคตผมไม่อยากให้ลูกหลานของผมต้องอยู่ใน
สภาพแวดล้อมที่เสี่ยงและเป็นแหล่งมั่วสุม”

อัน-ณริศ เลิศวุฒิวิไล แกนนำกลุ่มเยาวชนปลาย
โพรงพาง บอกเล่าถึงจุดเริ่มต้นของกลุ่มเยาวชนปลาย
โพรงพาง ที่รวมตัวกันมาเตะฟุตบอลร่วมกันเป็นประจำทุก
เย็นที่สนามกีฬาของ อบต.ปลายโพรงพาง ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อปี
2540 เป็นสนามกีฬามาตรฐาน มีทั้งสนามฟุตบอล ลู่วิ่ง
กรีฑาทั้งลู่วิ่งและลาน พร้อมอัฒจันทร์ จากระยะเวลา 18 ปี
สนามกลับขาดการดูแลรักษา ทำให้สภาพสนามทรุดโทรม
หญ้าและวัชพืชขึ้นปกคลุม สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
ชำรุดเสียหาย คนในชุมชนไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้
สนามกีฬาเลยกลายเป็นแหล่งมั่วสุมของกลุ่มวัยรุ่นที่กำลัง
คึกคักค่อนอง แต่เพราะชอบเล่นฟุตบอลทำให้กลุ่มเยาวชน
ปลายโพรงพางลุกขึ้นมาทำกิจกรรมร่วมกันและเปลี่ยน
สนามฟุตบอลที่รกร้างให้กลับมามีสภาพสมบูรณ์
พร้อมใช้ และกลายเป็นแหล่งสานสัมพันธ์ของคนใน
ครอบครัวและชุมชน

เมื่อศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัด
สมุทรสงคราม หอเทียบโอกาสให้เข้าร่วมโครงการพลัง
เด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

อันจิ้งรวมตัวกับเพื่อน ๆ อีก 5 คน ทำโครงการเยาวชน ปลายโพพางส่งเสริมกีฬาพัฒนาชุมชน

“ผมซื้อมอเตอร์ไซด์ผ่านสนามทุกวัน เห็นแล้วก็อยากเข้าไปเล่นฟุตบอล แต่เล่นไม่ได้ ญ่ารักท่วมหัวขนาดนั้น ในใจคิดว่าสนามก็มีอยู่แล้ว ทำไมไม่มีใครมาพัฒนาให้คนในชุมชนได้ใช้งาน พอมีโครงการเสนอเข้ามา ผมเลยชักชวนคนที่ชอบเตะฟุตบอลให้เข้ามาทำโครงการด้วยกัน ตอนนั้นคิดว่าถ้าใจเขารักอยากเล่นฟุตบอล ยังไงเขาก็ต้องช่วยเรา” อันกล่าวถึงแนวคิดของเขา

แป๊ก...ตั้งแต่เริ่มต้น

อันเล่าว่า ภาพการทำโครงการที่เขาฝันไว้คือ เมื่อได้งบประมาณมาแล้วจะติดไฟสปอร์ตไลท์สนามฟุตบอลจะได้สว่างและเล่นในช่วงกลางคืนได้ แต่ภาพฝันก็หายไป เมื่อทีมพี่เลี้ยงบอกว่า งบประมาณที่ได้ไม่ได้ให้มาติดไฟ แต่ให้พวกเขามาติดกันว่าจะพัฒนาสนามให้ดีขึ้นในระยะยาวต่อไปได้อย่างไร

เหมือนฝันสลายเลยตอนนั้น...เพราะการติดตั้งระบบไฟในสนามฟุตบอล เป็นสิ่งที่เขาหมายมั่นปั้นมือว่าต้องทำได้ แต่หลังผ่านการอบรมพัฒนาโจทย์โครงการคำแนะนำจากทีมพี่เลี้ยง ทำให้อันและเยาวชนแกนนำคนอื่น ๆ เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจนมากขึ้น

“แทนที่จะติดไฟ พี่เขาบอกให้พวกเราทำลานจอดรถ บิน แล้วเดียวเครื่องบินก็ลงมาจากเอง” อันเอ่ยถึงคำกล่าวที่ช่วยกระตุ้นความคิดของเขาและบอกต่อว่า พอได้ยินแบบนั้น เข้าใจเลยว่าถ้าเขาพัฒนาสนามฟุตบอลให้ดีแล้ว เดียวไฟและอุปกรณ์ต่าง ๆ คงมีการสนับสนุนตามมาเอง

เมื่อเข้าใจตามนั้น จึงได้กำหนดเป้าหมายและออกแบบกิจกรรมไว้คือ ขอความร่วมมือจากคนในชุมชนมาช่วยปรับปรุงสนามฟุตบอล และขอยืมเครื่องมือและเครื่องตัดหญ้าจำนวน 1 เครื่องจาก อบต.ปลายโพพางมาใช้

ท่ามกลางอากาศร้อนระอุ บนสนามฟุตบอลที่ทั้งรกทั้งใหญ่ พวกเขาช่วยกันตัด ถอน ทำทั้งวันก็ยังไม่เสร็จ

จนเกิดเป็นคำถามที่ดังก้องในใจทีมงานว่า “ทำไป/ทำไมทำไปก็ได้อะไร”

อัฟ-นฤสรณ์ พยงค์ศิริ บอกว่า ความเหนื่อยล้าจากการเข้ามาปรับปรุงพื้นที่ในวันนั้น แทบจะทำให้ทุกคนถอดใจ

สนามฟุตบอลแห่งนี้เป็นสนามขนาดมาตรฐาน พร้อมลู่วิ่งและอัฒจันทร์ ถ้ามองว่าใหญ่ขนาดไหนต้องลองนึกภาพขณะชมการถ่ายทอดสดการแข่งขันฟุตบอลทางโทรทัศน์ ผู้เล่นในสนาม 22 คน ยืนยืนได้ไม่ทั่วสนาม แต่ครั้งนั้นพวกเขาทำงานสลับสับเปลี่ยนกันไม่เกิน 8 คน ตั้งแต่เช้าจรดเย็น

ต้า-สุภัทร มณีศรีขำ บอกว่า ถึงจะร้อนและเหนื่อยขนาดไหน แต่ความอยากเล่นฟุตบอลมีมากกว่า คิดว่าถ้าพวกเราช่วยกันทำ ยังไงก็ต้องสำเร็จ

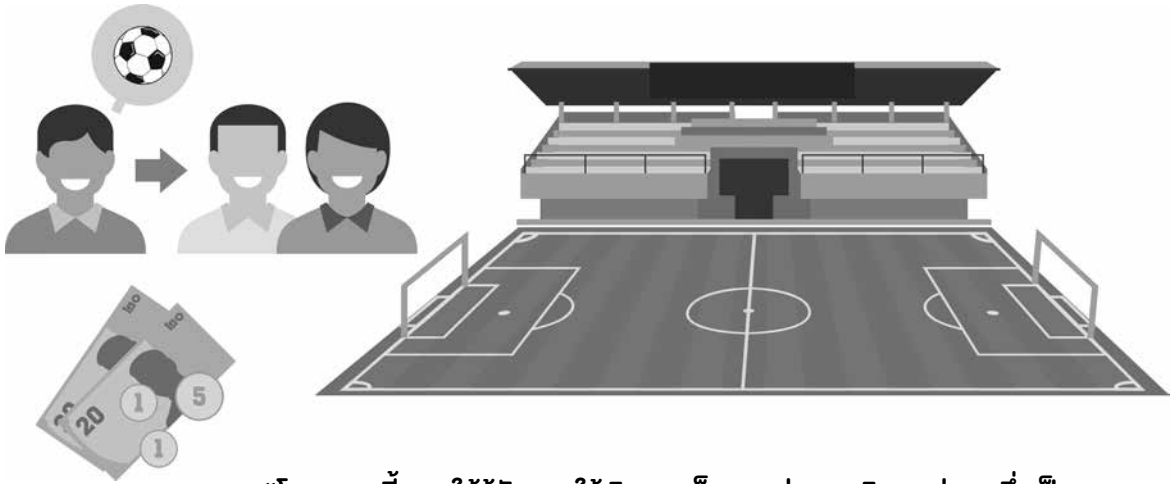
กระบวนการทำให้รู้จัก “คุณค่า” ของเงิน

แต่การเดินหน้าปรับปรุงสนามก็มีอุปสรรคเกิดขึ้น หลังจากถูกเบรกเรื่องการใช้งบประมาณโครงการ ทีมงานรู้สึกกังวล

พีท-พิริยะพงศ์ พงษ์พานิช บอกว่า “เราไม่รู้ว่าจะสามารถนำงบประมาณมาใช้ในเรื่องไหนได้บ้าง เลยไม่กล้าใช้เงิน ตอนปรับปรุงสนามช่วงแรก พวกเราต้องอาศัยเงินจากลุงเจียบเป็นค่าน้ำมันเติมเครื่องตัดหญ้า ค่าอาหาร ค่าน้ำ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ตอนนั้นรู้สึกไม่อยากทำ เพราะเหนื่อยมาก แล้วเราเอาเงินของลุงเจียบมาใช้ด้วย”

เมื่อเกิดข้อสงสัย พวกเขาจึงขอคำปรึกษากับทีมพี่เลี้ยงเรื่องขอบเขตการใช้งบประมาณ พอรู้ว่าสามารถเบิกงบประมาณมาใช้จ่ายเพื่อบำรุงรักษาสนามฟุตบอลได้ทั้งค่าน้ำมัน ค่าอาหาร น้ำดื่ม และอื่น ๆ ตามที่เห็นว่าจำเป็นและเหมาะสม การปรับปรุงสนามจึงเดินหน้าอีกครั้ง

เมื่อคลายความสงสัยไปได้ ความคิดก็โลดแล่น พวกเขาจึงร่วมกันวางแผนการทำโครงการต่อไป โดยขอความร่วมมือให้คนที่เข้ามาใช้สนาม มาช่วยกันตัดหญ้า และดูแลสนามในครั้งต่อไป

“โครงการนี้สอนให้รู้จักการใช้เงินและเห็นคุณค่าของเงิน...ส่วนหนึ่งเป็นเพราะทีมพี่เลี้ยงโครงการที่กระตือรือร้นในเวทีต่างๆ ให้พวกเขาเป็นคนคิด คัดถึงผู้อื่นเสียสละ และไม่เอาเปรียบผู้อื่น พวกเขาจึงต้องคิดอย่างรอบคอบทุกครั้งที่จะนำงบประมาณไปใช้ว่า กิจกรรมที่ก้าวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากน้อยแค่ไหน”

“พี่อยากเล่นฟุตบอลใหม่ครับ ถ้าพี่อยากเล่นครั้งหน้า พี่มาช่วยพวกผมตัดหญ้าด้วยนะครับ พอเอ๋ยปาก หลายๆ คนก็มาช่วยกัน พวกเราก็เหนื่อยน้อยลง” อันกล่าวซ้ำ

ทำเช่นนี้อยู่หลายสัปดาห์ สนามที่รกร้างจึงกลับมาใช้งานได้ดีเหมือนเดิม ซึ่งอันย้าว่าที่พวกเขาไม่พอใจ แม้เหนื่อยเพียงไรเพราะว่า ความอยากเล่นฟุตบอลมีมากกว่านั่นเอง นอกจากการตัดหญ้าในสนามเกือบทุกอาทิตย์แล้ว พวกเขายังให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณสนาม เช่น การเก็บขยะ ทำความสะอาดห้องน้ำ ตลอดจนไปจนถึงการทำความสะอาดอัฒจันทร์ขนาดใหญ่ทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้สนามฟุตบอลพร้อมใช้งานมากที่สุด

“หลังจากเตะบอลเสร็จก็นั่งคุยกันทุกวัน บางทีเล่นเกมแข่งฟุตบอลกัน ทีมไหนแพ้ต้องไปเก็บขยะรอบสนามช่วยๆ กันก่อนกลับบ้าน ขยะจำพวกขวดน้ำที่คนทิ้งเกลื่อนกลาด แทนที่จะทิ้งเฉยๆ เราก็เก็บไปขายเป็นเงินกองกลางได้อีก” อ้อฟเล่า

อันสะท้อนว่า โครงการนี้สอนให้เขารู้จักการใช้เงินและเห็นคุณค่าของเงิน ไม่คิดว่าตัวเขาเอง และเพื่อนๆ จะกังวลเรื่องการใช้งบประมาณโครงการมากนัก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะทีมพี่เลี้ยงโครงการที่กระตือรือร้นในเวทีต่างๆ ให้พวกเขาเป็นคนคิด คัดถึง

ผู้อื่น รู้จักเสียสละ ให้ความช่วยเหลือ และไม่เอาเปรียบผู้อื่น พวกเขาจึงต้องคิดอย่างรอบคอบทุกครั้งที่จะนำงบประมาณออกไปใช้ว่า กิจกรรมที่ทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากน้อยแค่ไหน

“ถ้าเอาเงินไปใช้ตัดไฟตั้งแต่แรก คงไม่มีเงินเหลือมาทำกิจกรรมปรับปรุงสนามได้ขนาดนี้ เพราะหญ้าไม่ใช่ตัดแค่ครั้งเดียวจบ ไหนจะค่าน้ำมัน ค่ารถ ค่าอาหาร แต่พอเราเข้ามาทำ เราก็ได้เรียนรู้การบริหารเงินจากการลงมือทำเอง รู้วิธีใช้เงิน หาเงินเข้ามาเพิ่มเพื่อเป็นเงินกองกลางต่อไปเรื่อยๆ และคุณลักษณะที่ดีเหล่านี้จะติดตัวเราไป และเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตของเราในอนาคตได้อย่างแน่นอน” อันกล่าวอย่างมั่นใจ

เมื่อพื้นที่ร้าง...กลายเป็นพื้นที่รวม

และแล้วสนามฟุตบอลที่มีสภาพไม่ต่างจากป่า ก็กลายเป็นสนามเตียนโล่ง สะอาดตา สามารถใช้งานได้ทุกวัน ลู่วิ่งที่เคยเต็มไปด้วยหนามและต้นไม้ยวบยาก็กลับมาใช้งานได้อีกครั้ง อัฒจันทร์เลอะเกรอะฝุ่นได้รับการปิดกวาด เช็ดถู และทาสีจนดูมีชีวิตชีวา อันบอกว่า ทั้งหมดไม่มีทางสำเร็จได้เพียงเพราะพวกเขา แต่สนามฟุตบอลที่เห็นใน

“ถ้าเอาเงินไปใช้ตัดไฟตั้งแต่แรก คงไม่มีเงินเหลือมาทำกิจกรรมปรับปรุงสนามได้ขนาดนี้ เพราะหนู
ไม่ใช้ตัดแค่ครั้งเดียวจบ หนูจะค่าน้ำมัน ค่ารถ ค่าอาหาร แต่พอเราเข้ามาทำ เราก็ได้เรียนรู้การบริหาร
เงินจากการลงมือทำเอง รู้วิธีใช้เงิน และหาเงินเข้ามาเพิ่มเพื่อเป็นเงินกองกลางต่อไปเรื่อยๆ คุณลักษณะ
ด้านที่ดีเหล่านี้จะติดตัวเราไป และเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตของเราในอนาคตได้อย่างแน่นอน”

วันนี้เกิดจากการดูแลและการให้ความร่วมมือของทุก
คนที่เข้ามาใช้สนาม ทั้งคนในชุมชนเอง และจากชุม
ชนอื่นๆ

“แค่เห็นคนในชุมชนมาใช้สนาม บ้างก็มาเตะบอล
บ้างก็มาวิ่ง มาเดิน มาขี่จักรยาน หรือแม้ใช้เป็นที่พักปะ
พูดคุยกัน เพียงแค่นี้เราก็ดีใจแล้ว แต่ก็มีเยาวชนจาก
หมู่บ้านอื่นมาร่วมเล่นฟุตบอลด้วย เราก็ยิ่งภูมิใจ สนาม
ฟุตบอลนี้ถือเป็นสนามที่ใกล้ที่สุดใกล้ในละแวกนี้ ถ้าไม่เล่น
ที่นี่ก็ต้องไปถึงในเมืองซึ่งลำบากมากกว่า” อ้อพลกล่าว

ปัจจุบันสนามฟุตบอลปลายโพรงพางแห่งนี้อยู่ภายใต้
การดูแลของชมรมฟุตบอลอมรวดี ที่พวกเขาเป็นสมาชิก
และสมาชิกในชมรมฟุตบอลก็เติบโตขึ้นอย่างเห็นได้ชัด
มีตั้งแต่วัยเด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ ที่ต่างสลับสับเปลี่ยนกัน
มาใช้สนาม

อย่างไรก็ตามแม้สนามฟุตบอลแห่งนี้จะฟื้นคืนชีพ
ด้วยน้ำพักน้ำแรงของพวกเขาและคนในชุมชน แต่เมื่อ
หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ภายนอกชุมชนเข้ามาขอใช้
สนาม พวกเขาไม่ได้หวงห้าม เพราะคิดว่าสนามนี้เป็น
ของส่วนรวมจึงยินดีต้อนรับทุกคนที่สนใจเข้ามาใช้
สนาม แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า เมื่อใช้แล้วต้อง
ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด

“สนามไม่ใช่ของผม ผมไม่ได้ใช้เงินซื้อมา แต่ผมก็
ไม่ยอมนะ ถ้ามาใช้สนามแล้วทำให้สนามแย่ลงอีก...
ทางจังหวัดติดต่อเข้ามาขอใช้สนามหลายครั้ง เราก็วาง
ข้อตกลงว่ามาใช้สนามได้ แต่หลังเสร็จภารกิจแล้วต้อง
ช่วยกันเก็บกวาด และทางเราจะเรียกเก็บค่าใช้สนาม
เล็กน้อย เพื่อนำมาเป็นเงินกองกลางของชมรม...”

ถ้าเราไม่เก็บค่าใช้จ่ายเลย เราจะเอาเงินที่ไหนมาเป็นเงิน
กองกลางในการดูแลรักษาสนามในระยะยาว” อันอธิบาย
ถึงแผนการทำงาน

ทุกวันนี้การตัดหญ้ากลายเป็น “ความรับผิดชอบ”
ของทุกคนที่มาใช้สนาม พวกเขาจะนัดหมายพี่ๆ น้องๆ
ลุงๆ ที่ใช้สนามมาช่วยกันตัดหญ้าและดูแลรักษาความ
สะอาดเพื่อให้สนามที่พวกเขารักพร้อมใช้งานตลอดเวลา

สนามนี้...พี่ให้น้อง

หลังฟื้นฟูสนามจนกลับมาใช้งานได้อีกครั้ง กระแส
การเล่นฟุตบอลในชุมชนจึงเกิดขึ้น การคิดดีทำดีของกลุ่ม
เยาวชนปลายโพรงพางไม่ได้จบลงแค่นั้น แต่พวกเขาอาสา
เข้ามาเป็นครูฝึกสอนฟุตบอลให้เยาวชนรุ่นน้อง ภายใต้
สังกัดชมรมฟุตบอลอมรวดี ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์
ไปพร้อมๆ กับการดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา
สนาม และช่วยกันคิดปรับปรุงสนามฟุตบอลให้ดียิ่งขึ้น
ต่อไป

“พอสนามใช้การได้ดี คนก็มาเตะฟุตบอลเยอะขึ้น
ทั้งรุ่นเล็กรุ่นใหญ่ พวกเราเลยอาสาเป็นโค้ชให้น้องๆ ที่
สนใจเตะฟุตบอล แล้วก็นำเงินกองกลางที่มีอยู่ไปซื้อ
อุปกรณ์มาใช้ในการฝึกสอน” พิทกล่าว

และหากพบนักกีฬาคนไหนที่มีแวว สนใจการฝึกฝน
พัฒนาฝีมือ หรืออยากเข้าร่วมแข่งขันกับชุมชนภายนอก
ชมรมก็จะเป็นตัวแทนส่งนักกีฬาเข้าไปเรียนรู้ พร้อมจ่าย
ค่าสมัครให้ ทั้งนี้เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้เด็กและเยาวชน
หันมามุ่งมั่นตั้งใจพัฒนาตัวเองในด้านกีฬาต่อไป

สนาม...สร้างสำนึก ความเป็นพลเมือง

สำหรับ **ณัฐ-ณัฐวุฒิ วอนไว** ถึงแม้จะไม่ได้เข้ามาทำโครงการตั้งแต่ช่วงแรก แต่เขาบอกว่า หลังจากเห็นภาพของคนในชุมชนมาใช้ประโยชน์จากสนามที่พวกเขาช่วยกันพัฒนา เขารู้สึกภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการทำโครงการครั้งนี้

ขณะที่ **คิว-พรภวิทย์ เงินวิไลย** สมาชิกรุ่นน้องของชมรมฟุตบอลอมรวิทย์บอกว่า รู้สึกดีใจที่มีสนามฟุตบอลใกล้บ้าน เดิมทีเขาก็เป็นคนหนึ่งที่ซ้อมเตะโหดเที่ยวเล่นไปวัน ๆ เพราะไม่มีอะไรทำ เลยตัดสินใจมาทำกิจกรรมร่วมกับชมรมฟุตบอลอมรวิทย์ และรู้สึกประทับใจการทำงานของรุ่นพี่

“พวกพี่ ๆ ชยันมาก เห็นเขามาช่วยกันตัดหญ้าดูแลสนาม จนมีสนามฟุตบอลให้ได้เล่นกัน ผมก็เลยอยากมาช่วยบ้าง”

ก่อนเข้ามาทำโครงการเยาวชนปลายโพรงพงส่งเสริมกีฬาพัฒนาชุมชน อันไม่ใช่เด็กวัยรุ่นเกราะอะไร นอกจากเล่นเกม แต่งรถ แล้วขี่มอเตอร์ไซด์ไปโน่นไปนี่แล้ว เขาไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การเตะฟุตบอลเป็นสิ่งที่เขาชอบและให้ความสำคัญมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ แต่ก่อนหน้านี้ในชุมชนไม่มีพื้นที่ให้เขาเข้ามาเตะฟุตบอลได้อย่างจริงจัง

“เมื่อก่อนผมต้องขี่มอเตอร์ไซด์ไปเตะฟุตบอลในเมืองซึ่งอยู่ไกลออกไปอีก กว่าจะไปเล่นก็เย็น เล่นเสร็จก็มืดแล้ว ทำให้ไม่ค่อยอยากขี่มอเตอร์ไซด์ไป เพราะอันตราย เราเลยไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย” อंकกล่าว

เช่นเดียวกับสมาชิกในกลุ่มคนอื่น ๆ ที่การเล่นเกม รวมกลุ่มขี่มอเตอร์ไซด์ เป็นงานถนัด แต่ถ้าเลือกได้พวกเขาก็อยากเตะฟุตบอลมากกว่า เพราะ “มันสนุกกว่า”

ขณะที่ต้าบอกว่า เขาเป็นเด็กติดเกมมาก่อน วันๆ นั่งเล่นเกมอยู่ที่บ้านทั้งวันทั้งคืน เพราะยากลัวไปมั่วซุ่ม ติดยาเสพติด เลยไม่อยากให้ออกจากบ้าน แต่พอเข้ามาทำโครงการนี้ มีผลงานให้เห็นและเป็นที่พูดถึงในชุมชน ยาก็สนับสนุนให้ออกจากบ้านมาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ และเล่นเกมน้อยลงมาก

“การเล่นฟุตบอลทำให้รู้จักคนเยอะขึ้น จากคนที่เห็นหน้ากันไปมาไม่เคยทักกัน ก็ได้มาเป็นเพื่อนเป็นทีมเดียวกัน ผู้ปกครองก็สบายใจไม่ต้องกังวลว่าลูกหลานออกจากบ้านมาแล้วจะทำสิ่งไม่ดี เพราะตอนนี้เรามีพื้นที่ให้ทุกคนได้มาใช้ประโยชน์ร่วมกัน...ถ้าไม่มาทำโครงการคงไม่เข้าใจว่า ทำไมเราต้องเสียสละ แต่ตอนนี้รู้แล้วว่า การเสียสละทำให้เราไม่เห็นแก่ตัวและทำให้เรามีโอกาสช่วยเหลือสังคม” ต้ากล่าวด้วยน้ำเสียงราบเรียบ แต่ชัดเจน

ส่วนอ้อฟ บอกว่า เพราะความสามัคคี ทำให้มีวันนี้ ทุกคนช่วยเหลือและไม่ทอดทิ้งกัน ตัวเขาเองจากเดิมที่ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับใครก็มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นมากขึ้น โครงการนี้ชัดเจนให้เห็นถึงผู้อื่นและอยากทำสิ่งดีๆ เพื่อส่วนรวม

“ถ้าอันไม่ชวนมาทำโครงการ ผมก็คงเป็นเหมือนเดิม เล่นเกมอยู่บ้านเฉยๆ หรือไม่ก็ออกไปซื้อมอเตอร์ไซด์เล่น เพราะปกติไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับใคร ตอนแรกที่เข้ามาก็เพราะอยากช่วยเพื่อน พอต้องมาทำจริงทั้งเหนื่อยทั้งร้อนก็เริ่มไม่อยากทำ แต่ก็อยากเล่นฟุตบอล แล้วมีเพื่อน ๆ ทำงานอยู่ด้วยกันมันก็สนุก แต่ตอนนี้รู้สึกภูมิใจและรู้สึกดีที่ตัวเราได้เล่นฟุตบอล แล้วมีคนอื่นมาเล่นด้วย ทำให้สนามเป็นของทุกคน ไม่ใช่แค่ถึงตัวเองอย่างเดียว”

“เพราะความสามัคคี ทำให้มีวันนี้ ทุกคนช่วยเหลือและไม่ทอดทิ้งกัน ตัวเขาเองจากเดิมที่ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับใครก็มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นมากขึ้น โครงการนี้ชัดเจนให้เห็นถึงผู้อื่นและอยากทำสิ่งดีๆ เพื่อส่วนรวม”

สำหรับอัน ถึงแม้เขาจะมีความภาคภูมิใจที่เห็นพื้นที่ทั้งหมดของสนามฟุตบอลเกิดประโยชน์ต่อผู้คน เป็นทั้งพื้นที่วิ่ง ปั่น เตะ และเดินเล่น ของคนทุกเพศทุกวัย แต่สิ่งที่เขาอยากเห็นมากที่สุดคือ การร่วมมือกันของทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ที่จะเข้ามาช่วยดูแลรักษาและพัฒนาสนามฟุตบอลให้ดียิ่งขึ้น

การสร้างลานบิน เพื่อให้เครื่องบินลงจอดได้ผล ล่าสุดทาง อบต.เรียกให้คนในชุมชน รวมถึงพวกเราไปยกมือโหวตว่าต้องการให้มีการติดตั้งไฟในสนามฟุตบอลหรือเปล่า ซึ่งผลก็ออกมาว่าคนในชุมชนต้องการให้มีการติดตั้งไฟในสนามฟุตบอล เท่ากับเราทำได้สำเร็จไปขั้นหนึ่ง

“ผมจำคำที่ลุงเจี๊ยกพูดได้ว่า ต้องดูแลสนามให้ดี ต่อให้ไม่มีโครงการนี้ก็ต้องทำต่อไป ผมเลยคิดต่อว่าแม้เราจะได้ทิ้งชุมชนไปไหน แต่เราต้องสร้างสำนึกตรงนี้ให้กับเด็กรุ่นต่อๆ ไปด้วย” อันกล่าว

เปิดพื้นที่...เปิดความคิด

การพัฒนาสนามฟุตบอลให้กลายเป็น “พื้นที่เปิด” ที่เด็กเยาวชนและคนในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการออกกำลังกาย เป็นเป้าหมายที่กลุ่มเยาวชนปลายโพรงพาง และผู้ใหญ่ใจดีอย่าง ลุงเจี๊ยก-ชัยนุรักษ์ อินทรสิงห์ ตั้งเป้าไว้

ลุงเจี๊ยกบอกว่า กระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชนในโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดให้แก่เยาวชน ทำให้พวกเขามีความรับผิดชอบและนึกถึงส่วนรวมมากขึ้น จากเดิมถึงแม้ไม่ได้เห็นแก่ตัว แต่ก็นึกถึงความต้องการของตัวเองก่อนเสียเป็นส่วนใหญ่

“ช่วงแรกพวกเขาค่อนข้างงอแง ไม่อยากเข้าไปอบรม เพราะเบื่อ ไม่เข้าใจเป้าหมายและวิธีการทำโครงการ เขาเลยรู้สึกว่ายาก เราก็พูดที่บังคับว่ารับโครงการมาแล้วต้องไปอบรม แต่พอเขาได้ผ่านการอบรมไปเรื่อย ๆ โดยมีผมและพี่เลี้ยงคนอื่น ๆ คอยให้กำลังใจ เมื่อเขาเข้าใจก็มีความมุ่งมั่นที่จะทำโครงการด้วยตัวเอง ไม่เกี่ยงที่จะ

เยาวชนกลุ่มนี้มีความตั้งใจในการทำโครงการสูงมาก สังเกตได้จากการร่วมแรงร่วมใจปรับปรุงสนาม โดยไม่ท้อถอย แม้การทำงานจะมีปัญหาบ้าง เรื่องการจัดสรรเวลาไม่ตรงกัน แต่ภาพรวมก็ถือว่า กลุ่มแกนนำเยาวชนต่างเสียสละเวลาเข้ามาทำกิจกรรมอย่างเต็มที่

ไปเข้าอบรมอีก เพราะมีเป้าหมายชัดเจนว่า นอกจาก ตัวเขาจะได้เล่นฟุตบอลแล้ว คนในชุมชนจะได้ประโยชน์ จากการพัฒนาสนามด้วย”

ในฐานะเป็นที่ปรึกษาโครงการลุงเจี๊ยบให้ความสำคัญกับการปล่อยให้เยาวชนได้ลงมือทำและเผชิญหน้ากับปัญหา เพราะเชื่อว่าการลงมือปฏิบัติจะทำให้เยาวชนเติบโตทางความคิด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตต่อไปในอนาคต

สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของกลุ่มเยาวชนแกนนำ ลุงเจี๊ยบบอกว่า พวกเขาสนใจใฝ่รู้ เปิดใจที่จะพัฒนาตัวเอง และพัฒนาโครงการให้ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น ครั้งหนึ่งเมื่อกลับจากการอบรมเพื่อพัฒนาโครงการ พวกเขามาชวนคุย แล้ววิเคราะห์ข้อบกพร่องของตัวเอง เกี่ยวกับการนำเสนอผลงานในที่ประชุม และบอกว่า พวกเขาทำได้ไม่ดีนักจึงอยากขอคำแนะนำว่าจะทำอย่างไรให้ดีขึ้นได้บ้าง

“ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นเพราะเราผลักดันให้เขา ได้ลงมือทำโครงการด้วยตัวเอง ตอนแรกเราอาจจะเข้าไป มีส่วนร่วมคิดบ้าง แต่ก็ค่อยๆ ถอยออกมา จนถึงตอนนี้ ต่อให้เราถอยออกไปห่างกว่านี้ เขาก็ดูแลโครงการได้ไม่มีอะไรน่าเป็นห่วง”

ด้านสุรนาถ จันเพ็ง พี่เลี้ยงชุมชน บอกว่า เยาวชนกลุ่มนี้มีความตั้งใจในการทำโครงการสูงมาก สังเกตได้จากการร่วมแรงร่วมใจปรับปรุงสนามโดยไม่ท้อถอย แม้การทำงานจะมีปัญหาบ้าง เรื่องการจัดสรรเวลาไม่ตรงกัน แต่ภาพรวมก็ถือว่ากลุ่มแกนนำเยาวชนต่างเสียสละเวลาเข้ามาทำกิจกรรมอย่างเต็มที่

“เราจะย้ำกับเขาตลอดว่าอย่าคิดว่าเป็นภาระ เราเข้ามาทำตรงนี้เพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้มีสนามออกกำลังกาย เป็นประโยชน์กับคนในชุมชน”

แม้จุดเริ่มต้นจะมาจากแรงขับที่อยากทำเพื่อตัวเอง อยากติดไฟเพื่อจะได้เตะฟุตบอลในสนาม แต่กระบวนการเรียนรู้จากโครงการ ทำให้พวกเขา **“เปลี่ยนแรงขับ”** มาเป็น **“แรงผลักดัน”** หันมาทำเพื่อผู้อื่น มองเห็นศักยภาพของตัวเองและเห็นว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำประโยชน์ให้ชุมชนได้ วันนี้สนามฟุตบอลกลายเป็น **“พื้นที่รวม”** ที่ร่วม **“สร้างความสุข”** ให้กับคนในชุมชนปลายโพรงพาง บ้างก็เล่นฟุตบอล บ้างก็วิ่ง บ้างก็ขี่จักรยาน เป็นภาพที่ก่อให้เกิดความภูมิใจของคนในชุมชนที่ไม่ต้องกังวลว่าสนามฟุตบอลแห่งนี้จะเป็นแหล่งมั่วสุมของเด็กและเยาวชนอีกต่อไป

โครงการเยาวชนปลายโพพาง
ส่งเสริมกีฬาพัฒนาชุมชน
กลุ่มเยาวชนปลายโพพาง

พี่เลี้ยงชุมชน

ชัยนุรักษ์ อินทรสิงห์

สุรนาถ จันเพ็ง

ทีมงาน

ณริศ เลิศวุฒิวิไล

นฤสธรณ์ พยนต์ศิริ

พิริยะพงศ์ พงษ์พานิช

ณัฐวัฒน์ วอนไวย

สุภัทร มณีศรีขำ

รู้จัก “รัก” ชุมชน

โครงการพาน้องเรียนรู้ชุมชน และปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด

โจทย์ปัญหา

เด็กเยาวชนในชุมชนใช้เวลาว่างไปกับการเล่นเกม รวมกลุ่มมั่วสุมเสพยา และยุ่งเกี่ยวอบายมุขต่างๆ ซึ่งอาจทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ก้าวพลาดได้ จึงคิดทำโครงการพาน้องเรียนรู้ชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่มีโอกาสออกไปเรียนรู้ชุมชน เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านมั่นคงเกิดความรักและหวงแหนถิ่นที่อยู่อาศัย ไม่ทำลายสิ่งที่ดีและมีคุณค่าในชุมชน

กระบวนการเรียนรู้

1.

จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กๆ ในชุมชน

2.

จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตคนฝั่งน้ำเค็ม เรียนรู้เรื่องการทอดแห ยกยอ ตัดจาก เย็บจาก เผ่าถ่าน

เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวสมาชิกของกลุ่มที่มองเห็นประโยชน์ส่วนรวม
มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ผู้ปกครองสะท้อนว่า

“ลูกหลานมีความรับผิดชอบมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการช่วยเหลืองานบ้าน”

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็แน่นแฟ้นขึ้น แต่ที่สำคัญที่สุดคือโครงการนี้
ส่งผลให้หน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนขับเคลื่อนการทำงานได้ง่ายขึ้น

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- กลุ่มเยาวชนมุ่งมั่นตั้งใจทำโครงการด้วยความรับผิดชอบ เพราะเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
- มีความอดทน รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ทั้งเรื่องการใช้ชีวิต การทำงานเป็นทีม และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น จนสามารถพัฒนางานของตนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
- ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานกับคนในแต่ละช่วงวัย
- การทำงานชุมชนทำคนเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย

ถอดบทเรียนหลังทำกิจกรรม
เพื่อดูว่าน้องได้เรียนรู้อะไรบ้าง

5.

3.

ลงพื้นที่สำรวจแหล่งเรียนรู้
ในฝั่งน้ำจืด/ประสานวิทยากร

4.

พาน้องเรียนรู้วิถีชีวิตคนฝั่งน้ำจืด
เรียนรู้เรื่องนาวข้าว ขนมาทะเลแม่
การทำวาว

ไม่ใช่ชุมชนเท่านั้นที่เปลี่ยน ตัวเราก็เปลี่ยน
กลายเป็นคนที่มีความอดทนสูง
รู้จักควบคุมอารมณ์ของตัวเองมากขึ้น
จากเดิมเป็นคนฉุนเฉียว โมโหง่าย
ไม่ยอมใคร ก็รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น
ทั้งเรื่องการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงาน
จากคนที่ไม่ชอบเด็ก ไม่ชอบยุ่งสิ่งกับใคร
กลายเป็นแกนนำที่ต้องทำงานกับเด็ก
และต้องประสานงาน ทำงานคลุกคลี
กับคนหนุ่มมากอยู่ตลอดเวลา

สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคง ขนาด 114 ครัวเรือน
ในตำบลแพรกหนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม ตำบลที่มีลำคลองสาขากว่า 300 คลอง
มีพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน 3 พื้นที่คือ พื้นที่น้ำจืด พื้นที่
น้ำกร่อย และพื้นที่น้ำเค็ม ชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรมและ
ประมง ซึ่งสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ วันนี้เยาวชนรุ่นพี่กลุ่ม
P.N.D. รวมตัวกันพำนองๆ ในชุมชนเรียนรู้ให้ “รู้จัก”
และ “รัก” บ้านตัวเอง เป็นคนแพรกหนามแดงที่รู้จัก
ผ่านโครงการพำนองเรียนรู้ชุมชนและปลูกจิตสำนึก
รักบ้านเกิด

ปลูกสำนึกรักชุมชน

กลุ่ม P.N.D. เป็นกลุ่มเยาวชนจากสหกรณ์เคหสถาน
บ้านมั่นคง ที่มารวมกลุ่มทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์
ร่วมกันผ่านเรื่องราวดี ๆ ในท้องถิ่น และวิถีชีวิตของคน
ในชุมชน จนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง
สามารถจัดการตนเองได้มากขึ้น พวกเขาเห็นปัญหาว่า

เด็กและเยาวชนในชุมชนมีมากขึ้น หลายคนเริ่มเติบโตเป็นวัยรุ่นและมักใช้เวลาว่างหมดไปกับการเล่นเกมหรือรวมกลุ่มมั่วสุม ยิ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดและอบายมุขต่างๆ เริ่มเดินไปในทิศทางเดียวกันกับที่ตนเองเคยหลงผิดมา หากไม่มีใครใส่ใจเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ก็อาจจะก้าวผิดพลาดได้ อีกทั้งเรื่องราวของท้องถิ่นรวมทั้งความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็อาจจะเลือนหายไป เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่สนใจบ้านเกิดของตนเอง จึงรวมตัวกันทำโครงการพาน้องเรียนรู้ชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้มีโอกาสออกไปเรียนรู้ชุมชนด้วยตนเองเพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านมั่นคงรู้จักชุมชน เกิดความรักและหวงแหนถิ่นที่อยู่ของตัวเอง อันจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่ทำลายสิ่งที่ดีและมีคุณค่าในชุมชน

แอล-วีรารรรถ ดวงแข หนึ่งในสมาชิก
บ้านมั่นคงที่เข้ามาเป็นแกนนำโครงการ
บอกว่า โครงการนี้จุดประกายขึ้นจาก
“**ความไม่รู้**” ปกติแล้วเวลาเราอยู่ที่ไหน
เราก็จะรู้จักแค่พื้นที่เล็ก ๆ รอบบ้านของ
ตัวเอง ยกตัวอย่างเด็กที่นี้ถ้าอยู่ฝั่งน้ำเค็มก็
จะไม่รู้ว่าฝั่งน้ำจืดเป็นอย่างไร ประกอบ
อาชีพอะไรบ้าง เด็กฝั่งน้ำจืดก็จะไม่รู้บริบท
ชุมชนของฝั่งน้ำเค็ม ยิ่งปัจจุบันการเรียน
การสอนในห้องเรียน สอนให้นักเรียนเรียน
รู้สิ่งไกลตัว เด็กรู้จักสังคม เห็นภาพรวมของ
ประเทศและโลกภายนอก แต่ไม่รู้จักรท้องถิ่น
ที่ตนเองอาศัยอยู่

“ในห้องเรียนเราแทบไม่รู้เลยว่าท้องถิ่น
ของเรามีสิ่งที่น่าสนใจและมีคุณค่าอะไรบ้าง
ขนาดก่อนเข้ามาทำโครงการยังรู้เลยว่า
ที่แพร่กหนามแดงฝั่งน้ำจืดปลูกข้าวด้วย”
แอลสะท้อนสภาพชุมชน

**“พอเพื่อนๆ ออกไปกันหมด เราก็คิดว่า
รับเงินมาแล้ว จะเอาเงินคนอื่นมาใช้แบบทั้งๆ
ว่างๆ ไม่ได้ เพราะเราถูกสอนมาตั้งแต่ยังเล็กว่า
ถ้ารับปากทำอะไรให้ใครแล้วก็ต้องทำให้ถึงที่สุด”**

กาก็ทำ!!!

แอลเล่าว่าเธอและเพื่อนในกลุ่มทำงานอย่างไร้ทิศทาง อยู่ระยะหนึ่ง เนื่องจากแกนนำชุดแรกจำนวนหนึ่งถอนตัว ออกไป แต่ด้วยพลังแห่งความตั้งใจของพี่เลี้ยงในชุมชน และแกนนำที่เหลือ โครงการจึงเดินหน้าต่อไปได้ ตอนแรก เธอเองก็ไม่ได้มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานเท่าไร แค่อัปยศจู้จี้เข้ามาช่วยกิจกรรมกับเพื่อนอีก 3 คนที่เป็นเจ้าของไอเดียและอยากทำโครงการนี้เท่านั้น แต่ที่เธอยังทำโครงการต่อ เพราะรู้สึกถึงความรับผิดชอบ และที่สำคัญเป็นคนไม่ชอบอยู่ว่างหรืออยู่บ้านเฉยๆ

**“ปกติใครมาชวนทำโครงการอะไรเราก็ไปอยู่แล้ว
แต่โครงการนี้พอเพื่อนๆ ออกไปกันหมด เราก็คิดว่า
รับเงินมาแล้ว จะเอาเงินคนอื่นมาใช้แบบทั้งๆ ว่างๆ
ไม่ได้ เพราะเราถูกสอนมาตั้งแต่ยังเล็กว่า ถ้ารับปาก
ทำอะไรให้ใครแล้วก็ต้องทำให้ถึงที่สุด”**

เมื่อแกนนำหลักไม่อยู่ จึงต้องหากำลังเสริมเข้ามาแทน แอลบอกว่า การทำงานชุมชนไม่ใช่เรื่องง่ายและไม่สามารถทำคนเดียวได้ ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดที่พอจะมองเห็นในตอนนั้นคือ ชักชวนรุ่นน้องที่เคยอาสาเข้ามาช่วยทำกิจกรรม อ้อม-อัญญา ดีไสว และ นุ่น-พนิดา แจ่มประจักษ์ จึงถูกเลือกเข้ามาเสริมทีมเพราะเห็นแววที่ทั้งสองคนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมโครงการตั้งแต่วัยเยาว์ บอกให้ทำอะไรก็ทำ เลยคิดว่าเขาน่าจะมีใจ

**“อยากเปลี่ยนบทบาทของตัวเอง จากผู้ตามมาเป็น
ผู้นำ เพื่อทำโครงการบ้าง ที่ผ่านมามีเวลาเข้าร่วมโครงการ
ต่าง ๆ รุ่นพี่จะบอกให้ทำโน่นทำนี่ ครั้งนี้เลยอยากเป็นคนนำบ้าง อยากมีส่วนร่วมคิดและวางแผน”** อ้อมบอกเล่าแนวคิด

เรียนรู้อย่างสนุก มีความสุข

หลังจัดทัพใหม่ลงตัว ทีมเริ่มวางแผนการทำงานใหม่ ด้วยการมองไปที่โจทย์โครงการคือ ให้เยาวชนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนถิ่นที่อยู่ของตัวเอง ดังนั้น ก่อนเริ่มกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ทีมจึงต้องจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเยาวชนในชุมชนก่อน ด้วยมองว่าเรื่องความสัมพันธ์เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับเยาวชนในชุมชนบ้านมั่นคง พวกเขาจึงจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนถึง 4 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งก็ได้รับการตอบรับจากเด็กและเยาวชนในชุมชนทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไม่ต่ำกว่า 20 คน

**“กระบวนการเรียนรู้ของพวกเขาทุกขั้นตอน เน้น
ออกแบบการเรียนรู้ให้สนุกและมีความสุข”**

อ้อมบอกต่อว่า เหตุผลที่เลือกทำงานกับเด็ก เพราะมองว่าการเปลี่ยนความคิดความเชื่อของผู้ใหญ่ทำได้ยาก แต่ถ้าเราสอนให้เด็กรู้และเข้าใจชุมชน เข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ตอนนี้ ก็จะทำให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ รู้จักรักไม่ใช่ว่าทำลาย ต่อไปหากเขาต้องออกไปจับปูจับปลา เขาก็จะรู้จักปล่อยด้วย ไม่ใช่แค่หาประโยชน์ใส่ตัวเองเพียงฝ่ายเดียว

หลังจากเด็ก ๆ ทำความรู้จักกัน จนมีความสนิทสนมในระดับหนึ่งแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการพาน้อง ๆ เรียนรู้ชุมชนในพื้นที่จริง ผ่านกิจกรรมลองเรือเรียนรู้วิถีชีวิตทางฝั่งน้ำเค็ม ให้เด็ก ๆ ได้สัมผัสวิถีชีวิตผู้คนริมน้ำ ไม่ว่าจะเป็นการทอดแห ยกยอ และการตัดจาก

**“จากประสบการณ์ลงพื้นที่สำรวจชุมชนกับโครงการ
ต่าง ๆ หลายครั้ง จึงนำความน่าเบื่อมาเป็นบทเรียนเพื่อ
ปรับปรุงกิจกรรมลงพื้นที่สำรวจชุมชนให้น่าสนใจมากขึ้น
โดยเตรียมโจทย์คำถามและรูปภาพไว้ให้น้อง ๆ ค้นหา
คำตอบจากผู้รู้ระหว่างลงพื้นที่และทำกิจกรรมตามฐาน
ต่าง ๆ เพื่อกำหนดเป้าหมายให้น้อง ๆ เห็นก่อนว่า การลง
พื้นที่ครั้งนี้น้อง ๆ ไปทำไม เพื่ออะไร และต้องทำอะไรบ้าง”**

ระหว่างการลงพื้นที่เรียนรู้ ๆ ี่ ๆ ปล่อยให้เด็ก ๆ ค้นหาคำตอบจากโจทย์และรูปภาพที่ทีมเตรียมไว้ เรียกว่าใช้ “ภาพ” เป็นอุบายให้น้องสืบค้นความรู้ในตนเอง

“ถ้าเราสอนให้เด็กรู้และเข้าใจชุมชน เข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ตอนนี้ ก็จะทำให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งที่มียู่ รู้จักรักไม่ใช่แค่ทำลาย ต่อไปหากเขาต้องออกไป จับปูจับปลา เขาก็จะรู้จักปล่อยด้วย ไม่ใช่แค่หาประโยชน์ใส่ตัวเองเพียงฝ่ายเดียว”

วางแผน...แบบไม่วางแผน

การทำงานให้เกิดผลลัพธ์สูงสุด ทีมงานต้องวางแผน การทำงานอย่างรัดกุม แนวคิดนี้ใช้ได้กับกลุ่ม P.N.D.

“เราทำงานแบบวางแผนคร่าว ๆ แต่จะมาชัดเจน ก็ตอนทำกิจกรรมจริงนั่นแหละ” แอลหัวเราะหลังให้ คำจำกัดความ แล้วขยายความต่อว่า **“ถ้าวางแผนแบบ เป๊ะ ๆ พอทำแล้วไม่ได้อย่างที่คิดจะรู้สึกแย่ สู้วางแผน แบบคร่าว ๆ ดีกว่า ปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งพอทำงานจริง แผนก็ต้องเปลี่ยนทุกที”**

สิ่งที่แอลสะท้อนคือ คุณสมบัติของการทำงานด้วย **ความยืดหยุ่น** แม้กลุ่มจะไม่ได้วางแผนไว้อย่างชัดเจน แต่พวกเขาก็ทำงานภายใต้ **“กรอบ”** ที่วางไว้ และพร้อม รับมือกับปัญหาเฉพาะหน้าอยู่เสมอ ซึ่งถือเป็นจุดเด่นใน การทำโครงการของพวกเขา

“ในสนามจริง เราต้องปรับเปลี่ยนการทำงานให้ สอดคล้องกับสถานการณ์เฉพาะหน้า เช่น ตอนลงพื้นที่ ครั้งแรก วิทยากรฐานเผ่าถ่านที่ติดต่อไว้ไม่อยู่ เราต้อง พาน้อง ๆ เดินดูชุมชนโดยรอบเพื่อประวิงเวลา และให้

วิทยากรฐานแรกเตรียมตัวมาเป็นวิทยากรฐานเผ่าถ่านต่อ **โชคดีที่วิทยากรสามารถเย็บจากและเผ่าถ่านได้อยู่แล้ว เลยอธิบายได้ทั้ง 2 เรื่อง”**

หลังจากเรียนรู้พื้นที่ฝั่งน้ำเค็มครั้งนั้น กลุ่ม P.N.D. วางแผนการลงพื้นที่ครั้งต่อไปทางฝั่งน้ำจืด พวกเขาจึง นำบทเรียนความผิดพลาดจากการติดต่อประสานงาน วิทยากรมาปรับใช้ เพื่อให้การทำงานในครั้งที่ 2 รัดกุม ยิ่งขึ้น

“ครั้งที่แล้วเราไม่ได้เข้าไปประสานงานวิทยากรใน พื้นที่ด้วยตัวเอง และไม่ได้ลงไปเตรียมพื้นที่ตามฐานต่าง ๆ ยกให้เป็นภาระของผู้ใหญ่ ทำให้สื่อสารกันผิดพลาด จนสุดท้ายต้องหาคนอื่นมาเป็นวิทยากรแทน แต่ในครั้งที่สองเราจะไม่ให้ปัญหาเดิมเกิดขึ้นซ้ำอีก” แอลบอกด้วย สีหน้ามุ่งมั่น

ด้วยเหตุนี้ก่อน **กิจกรรมล่องเรือเรียนรู้วิถีชีวิต ฝั่งน้ำจืด** ทีมจึงลงสำรวจพื้นที่ แล้วนัดแนะกับวิทยากร ด้วยตนเองก่อน และการสำรวจพื้นที่ฝั่งน้ำจืดด้วยตนเอง

ทีมจึงได้ว่า ฟังน้ำจิตมีการปลูกข้าวมาแต่ดั้งเดิม พวกเขา
จึงใช้เรื่องข้าว สินค้าพื้นถิ่นอย่างกะละแม และการทำวาว
เป็นฐานการเรียนรู้ ส่วนรูปแบบการดำเนินกิจกรรมยังคง
เน้นรูปแบบเดิมคือ **“ใช้การเล่นและความสนุกสนานทาง”**

“ถ้าวิชาการเกินไป หรือให้มานั่งฟังเฉยๆ เด็กๆ
ไม่ชอบหรอก ตัวเราเองยังไม่ชอบเลย แล้วจะทำแบบนั้น
ทำไม เราจัดกิจกรรมแบบสบายๆ มาเล่นกัน มาสนุกกัน
แบบนั้นดีกว่า” อ้อมอธิบาย

การสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาชุมชนแต่ละ
ครั้งเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะทำให้ผู้เรียนได้ตกผลึก
กับสิ่งที่ตนเองรู้และได้เรียนรู้ จนกระทั่งเห็นความ
เชื่อมโยงของปัญหาทั้งระบบ แนวคิดนี้ได้มาจากการ
ทำงานร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัด
สมุทรสงคราม ที่ทำให้พวกเขาารู้สึกว่า **“การถอดบทเรียน”**
จะทำให้พวกเขาตระหนักรู้ และมองเห็นว่าตนเองเป็นส่วน
หนึ่งของปัญหา พวกเขาจึงนำวิธีคิดเรื่องการถอดบทเรียน
มาใช้กับน้องๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรม

“เริ่มจากทบทวนว่าเราไปเจออะไรมาบ้าง แล้วมัน
เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสภาพความเป็นอยู่หรือปัญหาใน
ชุมชนอย่างไร แต่การถอดบทเรียนกับน้องๆ เราต้องทำให้
สนุก” แอลกล่าว

นอกจากนี้หลังจากสำรวจพื้นที่ชุมชน ไปพร้อมๆ กับ
ทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามฐานต่างๆ เสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง

ทีมจะเก็บรวบรวมการบ้านจากการเสาะหาคำตอบของ
น้องไว้ ใช้โอกาสที่น้องไม่มีเอกสารคำตอบอยู่ในมือ
จัดกิจกรรมทบทวนการเรียนรู้ ตบท้ายด้วยการให้น้อง
จับคู่ภาพจากโจทย์กับชื่อเรียกที่ถูกต้อง และตอบคำถาม
ความรู้ในชุมชน เพื่อประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการ
ลงพื้นที่ในแต่ละครั้ง

“กิจกรรมที่เราจัดขึ้นมามีทั้งการให้ตั้งคำถามกับผู้รู้
การหาคำตอบจากภาพ เราอยากให้น้องๆ เกิดการเรียนรู้
ถ้าเราให้ทำแล้วผ่านไปเฉยๆ โดยไม่กลับมาตรวจสอบว่า
เขาได้ะไรบ้างจากการลงพื้นที่ เราก็ไม่มีทางรู้ว่าน้องๆ
ได้เรียนรู้ะไรบ้าง หรือได้รู้ะไรเพิ่มเติมหรือไม่” แอล
บอกเล่าความสำคัญของการถอดบทเรียน

“เวลา” ปัจจัยสำคัญของการทำโครงการ

กลุ่มเยาวชน P.N.D บอกว่า งานหนักไม่กลัว แต่
ปัญหาสำคัญและน่าหนักใจที่สุดคือ **เรื่องการบริหาร
จัดการเวลา**

อ้อมบอกว่า เธอไม่ใช่คนแพรวพราวแดง เป็นแค่
เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง ความมีจิตอาสาของเธอส่วนหนึ่ง
น่าจะมาจากแม่ที่ทำงานพัฒนาสังคม แม้เธอจะอยาก
ทุ่มเทให้กับการทำโครงการมากเพียงไร แต่เธอก็ต้อง

“เรายังมีการเรียนและหน้าที่อย่างอื่นที่ต้องรับผิดชอบ รวมถึงโครงการนี้ที่เราเข้ามาทำแล้ว เราก็อยากทำให้สำเร็จ พวกเราถือว่าเป็นความรับผิดชอบอย่างหนึ่งของเราเหมือนกัน จะให้ทิ้งไปไม่ทำเลย เราก็ทำไม่ได้ เหนื่อยแค่ไหนเราก็จะทำ”

จัดสรรเวลาเพื่อเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย ถึงแม้จะเหนื่อย แต่เธอก็รู้สึกภูมิใจ โครงการช่วยให้เธอรู้จักตัวเอง จนสามารถเลือกคณะเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้ไม่ยาก ที่สำคัญประสบการณ์จากการทำโครงการยังเป็นผลงานและสร้างความมั่นใจจนทำให้เธอสอบติดคณะพัฒนาลังคมตามที่ตั้งใจไว้ได้

“ถึงจะไม่ใช่แกนนำรุ่นแรก แต่พอเข้ามาทำแล้ว ก็อยากเห็นโครงการเดินหน้าต่อไป งานชุมชนทำคนเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย เราทำกิจกรรมกับน้อง ต้องซื้อใจน้องให้ได้ แล้วเราก็มีผู้ใหญ่ในชุมชนและพี่เลี้ยงโครงการคอยสนับสนุนอยู่แล้ว ก็อยากทำให้ถึงที่สุด”

อ้อมสะท้อนว่า โลกทุกวันนี้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ขนาดตัวเธอเองอยู่ในช่วงกำลังเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งห่างกับน้องๆ ที่เข้ามาร่วมทำกิจกรรมไม่ถึงสิบปี การใช้ชีวิตของเธอในอดีตที่ผ่านมากับเด็กและเยาวชนในปัจจุบันยังแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เธออยากมีส่วนร่วมช่วยกระตุ้นให้เด็กรุ่นใหม่มีความรักและหวงแหนทรัพยากร และภูมิปัญญาดั้งเดิมในชุมชน ไม่ได้หวังว่าน้องๆ จะต้องมารักษาอะไรไว้แทนเรา ขอแค่ให้น้องๆ รู้จักสิ่งที่ยังคงอยู่ไว้บ้างก็ดียิ่งดี เรื่องชุมชนของเรา เราควรรู้ไว้ ไม่อยากให้หายไป

ส่วนนุ่นบอกว่า เธออยากมีส่วนร่วมทำโครงการให้เสร็จตามที่ตั้งใจไว้ ไม่อยากทิ้ง เพราะไม่อยากเห็นงานที่ทำค้างไว้ตกไปเป็นภาระของคนที่ต้องมารับช่วงต่อ หรือต้องมาเริ่มนับหนึ่งใหม่

เปลี่ยนคนอื่น เปลี่ยนตัวเอง

ความรู้สึกเฉยๆ “ทำก็ทำ” ของแอลในช่วงเริ่มต้น แปรเปลี่ยนเป็นความมุ่งมั่นตั้งใจทำโครงการด้วยความรับผิดชอบ เพราะเห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งชุมชนอย่างชัดเจนขึ้น แอลสารภาพว่า แม้บางครั้งจะรู้สึกขี้เกียจบ้าง แต่สุดท้ายก็ต้องลุกขึ้นมาทำ “ไม่ใช่แค่ชุมชนเท่านั้นที่เปลี่ยน ตัวเราเองก็เปลี่ยน”

ความอดทนเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นมากสำหรับการทำโครงการระยะยาว แอลยืนยันว่าโครงการนี้ทำให้เธอกลายเป็นคนที่มีความอดทนสูง และรู้จักควบคุมอารมณ์ของตัวเองมากขึ้น จากเดิมที่เป็นคนฉุนเฉียว โมโหง่าย ไม่ยอมใคร รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ทั้งเรื่องการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงาน จากคนขี้รำคาญ หงุดหงิดง่าย ไม่ชอบเด็ก ไม่ชอบสูงส่งกับใคร กลายเป็นแกนนำที่ต้อง

“เรารู้สึกหงุดหงิดและอยากมีส่วนร่วมช่วยกระตุ้นให้เด็กรุ่นใหม่มีความรักและหวงแหนทรัพยากร และภูมิปัญญาดั้งเดิมในชุมชน ไม่ได้หวังว่าน้องๆ จะต้องมารักษาอะไรไว้แทนเรา ขอแค่ให้น้องๆ รู้จักสิ่งที่ยังคงอยู่ไว้บ้างก็ยิ่งดี เรื่องชุมชนของเรา เราควรรู้ไว้ ไม่อยากให้หายไป”

ทำงานกับเด็ก และต้องคอยประสานงาน ทำงานคลุกคลี กับคนหนุ่มมากอยู่ตลอดเวลา

“เราเรียนรู้ว่าการทำงานกับคนแต่ละวัย ต้องใช้วิธีการ เข้าหาหรือวิธีการพูดแตกต่างกัน กับเด็กเราจะซีเรียสมาก ไม่ได้ แต่กับผู้ใหญ่เราก็ต้องเป็นทางการหน่อย ตอนนี้อู้สึก ว่ารอยยิ้มของเด็กน่ารักและดูเป็นธรรมชาติดี ทำให้เรารู้สึกดีและมีความสุข ดีใจที่มีส่วนทำให้น้อง ๆ หัวเราะและ ยิ้มได้”

ขณะที่อ้อมบอกว่า ประสบการณ์จากการทำโครงการ ทำให้ตัวเธอพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น จากที่ไม่กล้าพูด ไม่ชอบ เข้าสังคม ตอนนั้นก็เปลี่ยนไปสนิททางตรงกันข้าม เธอพูดเก่งขึ้น คิดก่อนพูด และมนุษยสัมพันธ์ดีขึ้น

“เวลาทำงาน ถ้าคนอื่นไม่พูดแล้วเรายังไม่กล้าพูดอีก งานก็เดินต่อไปไม่ได้ สถานการณ์เฉพาะหน้าสอนให้เรา เรียนรู้และโตขึ้น กิจกรรมของเราเน้นความสุข ถ้าเรา ไม่พูดน้องก็ไม่สนุก พอเราเอ่ยปากพูดน้องสนุก เราก็ยิ่ง สนุกตามไปด้วย”

นอกจากนี้ การทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้เธอเรียนรู้และ เข้าใจประโยชน์ของการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยิ่งฟังมาก ทำความเข้าใจได้ แล้วนำไปใช้ ก็ยังเป็นประโยชน์ ต่อตัวเองและต่อการทำงาน ถ้าทำงานคนเดียวก็จะมี ความคิดของเราแค่คนเดียว แต่เมื่อทำงานเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น มีความคิดหลากหลายขึ้น เรายิ่งได้เรียนรู้และพัฒนางาน ให้มีคุณภาพมากขึ้น

เช่นเดียวกับนุ่น ที่ไม่ใช่คนแพรวพราวหน้าตา แต่มี ใจรักในงานพัฒนาสังคม เธอบอกว่า โครงการนี้ช่วยเปิด โลกกว้างให้เธอรู้จักวิถีชีวิตของผู้คนท้องถิ่นมากขึ้น ถึงแม้ เธอจะต้องฝืนใจทำงานกับเด็ก ทั้งที่ไม่ชอบเอาเสียเลย แต่พอมาทำโครงการได้เห็นอีกมุมของเด็กที่พูดจารู้เรื่อง ไม่ดื้อ เลย์รู้สึกดี และเข้าใจมากขึ้นว่า เด็กก็คือเด็ก ต้องมี ดื้อบ้างเป็นธรรมดา

จูน-เพ็ญศิริ อยู่ม่วง น้องใหม่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เข้าร่วมโครงการในช่วงหลังบอกว่า โครงการนี้ทำให้ เธอกลายเป็นคนพูดมาก เหมือนเธอได้รู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ มากขึ้น เลยทำให้มีเรื่องคุยกับคนอื่น เพราะเมื่อก่อนไม่มี อะไรทำก็อยู่บ้าน นอนเล่น เล่นเกม ดูทีวีฟังเพลง ชีวิตก็ มีความสุขดี ไม่ต้องมาทำโครงการก็ได้ แต่ก็ไม่รู้จะคุยกับ ใคร...ทำกิจกรรมได้ทั้งความสุข ความสนุก และได้พัฒนา ตัวเอง

หลายคนอาจตั้งคำถามว่า การมีสำนึกรักบ้านเกิด หรือสำนึกพลเมืองนั้นสำคัญอย่างไร ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ ผลลัพธ์ของการทำงาน หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นในตัวเองและภายในจิตใจของคนพัฒนาไป ในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการเห็นคุณค่าและศักยภาพ ของตัวเอง รวมถึงการเห็นคุณค่าของชุมชนที่อาศัยอยู่ ดังข้อสรุปที่แอลให้ไว้ว่า “จิตสำนึกรักบ้านเกิดนั้นมีอยู่ ในใจทุกคนอยู่แล้ว แต่เพราะไม่มีคนนำให้ทำกิจกรรมที่ เป็นประโยชน์เพื่อชุมชน เลยไม่มีใครกล้าทำ น้อง ๆ ที่นี้ ก็เหมือนกัน ตอนเราถามเขาว่าอยากทำอะไรอีก เขาบอก อยากเก็บขยะในชุมชน ถ้าพวกเราจัด แล้วมีเพื่อนไปกัน หลาย ๆ คน พวกเขาจะทำ”

พี่เลี้ยง “พลเมืองผู้ใหญ่” ในชุมชน

กล่าวได้ว่าการทำโครงการพาน้องเรียนรู้ชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ของเยาวชนกลุ่ม P.N.D. ผ่านช่วงล้มลุกคลุกคลานมาได้ เพราะการสนับสนุนของผู้ใหญ่ใจดีในชุมชน ที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน

ลุงเปี้ยก-สมศักดิ์ รั้วทอง หนึ่งในพี่เลี้ยงชุมชน ที่คลุกคลีกับการทำงานของเยาวชนมาตั้งแต่ต้น บอกว่า หากต้องการพัฒนาศักยภาพคน เราต้องให้โอกาสเขาทำงานก่อน แล้วเราต้องไม่ฆ่าความคิดของเขา

“ปล่อยให้เด็กทำงานของเขาเอง ผู้ใหญ่อย่างเราไม่ควรมองดูว่า เขาทำแบบไหน เราจะได้เห็นด้วยว่า ระดับความรู้ความเข้าใจของเขาอยู่ในระดับไหน ถ้าผิดพลาดด้วยความไม่รู้ ก็ไม่ต้องตำหนิเขาเป็นเอาตาย ให้โอกาสเขาทำใหม่แล้วแนะนำในส่วนที่บกพร่อง เพื่อให้เขาทำได้ดีขึ้น”

ลุงเปี้ยกย้ำว่า กระบวนการเรียนรู้จากเวทีต่าง ๆ ของพี่เลี้ยงโครงการ และการทำกิจกรรมในพื้นที่มีส่วนช่วยส่งเสริมความกล้าและดึงศักยภาพที่แท้จริงของเยาวชนออกมา ทำให้เยาวชนแกนนำรู้จักหน้าที่ของตนเองในบทบาทผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ต้องมีความเสียสละ

“ยิ่งเราฟังมาก ทำความเข้าใจได้ แล้วนำไปใช้ ก็ยิ่งเป็นประโยชน์ต่อตัวเองและต่อการทำงาน ถ้าทำงานคนเดียวก็จะมีความคิดของเราแค่คนเดียว แต่เมื่อทำงานเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น มีความคิดหลากหลายขึ้น เรายังได้เรียนรู้และพัฒนางานให้มีความคุณภาพได้มากขึ้น”

ไม่เห็นแก่ตัว และนึกถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

“ถ้าเขาเข้าใจว่าหน้าที่ของเขาคืออะไร เขาจะสื่อสารคุณค่าออกไปให้กับเยาวชนรุ่นน้องได้ อย่างแอลรับหน้าที่ดูแลด้านการเงินของโครงการ หน้าที่ของแอลคือ ทำบัญชีอย่างเป็นระบบ ซื่อสัตย์ ไม่โกงเงินโครงการ และทำงานอย่างโปร่งใส ถ้าเขาทำได้ แสดงว่าเขาเข้าใจ เมื่อเขาเข้าใจ เขาก็สอนน้อง ๆ ได้”

ปัญญา โตทอง พี่เลี้ยงชุมชน กล่าวว่า โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมตะวันตก เปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้พิสูจน์ตัวเองแก่ผู้ปกครองว่าพวกเขาสามารถรับผิดชอบและดูแลตัวเองได้

“พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นห่วงลูกเป็นเรื่องธรรมดาอยู่แล้ว แต่บางครั้งความห่วงหวั่งก็กลายเป็นการปิดกั้น เพราะเขาจะไม่ให้ลูกออกจากบ้านไปไหน การที่เด็กมาทำกิจกรรมร่วมกันอย่างเปิดเผย มีผลงานให้เห็นเด่นชัด ผู้ปกครองก็อุ่นใจและไม่กังวลใจที่จะปล่อยให้ลูกออกมาทำกิจกรรม... เด็ก ๆ ก็ได้พิสูจน์ตัวเองให้พ่อแม่เห็นว่าเขาทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ได้ จนผู้ปกครองต้องตามมาดูว่าเด็ก ๆ ทำอะไรกัน”

ทั้งนี้ปัญญามองว่า การปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิดต้องทำตั้งแต่เด็ก ๆ ด้วยการเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน นอกจากจะทำให้เด็กและเยาวชนรัก ห่วงแหน และเห็นคุณค่าของทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมแล้ว ยังทำให้เห็นความแตกต่างที่หลากหลายในระบบที่ใหญ่ขึ้นในอนาคต

“พอเขาโตขึ้น รู้จักสังคม รู้จักโลกมากขึ้น เขาจะเข้าใจความแตกต่าง ต้นไม้ในแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน ดูแลอย่างไร อาชีพในแต่ละชุมชนแตกต่างกันจะพัฒนาอย่างไร การพัฒนาแบบหนึ่งอาจจะใช้กับอีกที่หนึ่งไม่ได้ ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละที่ บทเรียนนี้จะสอนให้เขาเรียนรู้เรื่องการปรับตัว คิดได้ และคิดในมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น”

ปัญญาย้ำว่า โครงการนี้ทำให้เด็กได้มีพื้นที่ได้มีโอกาสพัฒนาตัวเอง โดยเฉพาะอ้อมที่เมื่อก่อนกล้า ๆ กลัว ๆ สอนใครก็ไม่ได้เพราะแม้แต่ตัวเองยังดูแลไม่ได้เลย แต่วันนี้อ้อมสามารถสอนน้อง ๆ ได้ สามารถพัฒนาตนเองขึ้นมาได้จนพ่อแม่ไว้วางใจ

นิภา บัวจันทร์ พี่เลี้ยงชุมชน เล่าว่า จากประสบการณ์ทำงานชุมชน แล้วต้องคลุกคลีกับเด็กและเยาวชน พบว่าการทำงานกับเด็กและเยาวชนต้องใช้การกระตุ้นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นพี่เลี้ยงต้องทำให้เด็กไว้วางใจ เป็นทั้งเพื่อนทั้งพี่ หรือแม่ ที่พร้อมให้คำปรึกษาได้เสมอ

“เราจะติดต่อใกล้ชิดกับเขาทุกช่องทางทั้งตัวต่อตัว หรือในโลกออนไลน์ เห็นอะไรไม่สมควร เราต้องตักเตือนพยายามพูดให้เขาเห็นถึงความรับผิดชอบและความสำคัญของตัวเอง”

ถึงแม้จะไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนเชิงกายภาพอย่างชัดเจน แต่เสียงสะท้อนจากผู้ปกครองในชุมชนแสดงให้เห็นว่า กลุ่มเยาวชนแกนนำหรือแม้แต่เด็กและเยาวชนในโครงการพัฒนาตัวเองไปในทางที่ดีขึ้น เช่น พ่อแม่บางคนเฝ้าปากชมกับเราว่า ลูกนิ่งขึ้น ช่วยงานบ้านมากขึ้น จากเดิมเอาแต่ดูทีวี เล่นเกม แล้วยังคอยถามหาว่าเมื่อไรจะจัดกิจกรรมให้มาร่วมสนุกอีก การตอบรับที่ดีของชุมชนเลยมีส่วนกระตุ้นให้กลุ่มเยาวชนแกนนำผ่านปัญหาช่วงเปลี่ยนผ่านโครงการมาได้

คุณค่าของโครงการพาน้องเรียนรู้ชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ทำให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าของตัวเอง และนึกถึงผู้อื่นและส่วนรวมมากขึ้น

“พอเขาได้ทำเขามีความรับผิดชอบมากขึ้น เขาสนุก เพราะคนอื่นสนุก เขามีความสุขที่เห็นคนอื่นมีความสุข ผู้ปกครองก็ชื่นชม เขาก็ภูมิใจ แล้วก็ยังสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน คนแก่เขาก็ไม่เหงา เพราะมีลูกหลานไปเยี่ยมเยียน ขวนคุย การทำงานชุมชนในด้านอื่น ๆ ก็ทำได้ง่ายขึ้น”

จากเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในชุมชนแพรงหนามแดงเรียนรู้รากเหง้าของตนเอง อันนำไปสู่การปลูกจิตสำนึกรักและห่วงแหนท้องถิ่นของตนอาศัยอยู่ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กลุ่ม P.N.D ออกแบบไว้ **ผลลัพธ์ที่ได้นอกจากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวสมาชิกของกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนแล้วยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนในชุมชน** ที่ผู้ปกครองสะท้อนว่า ลูกหลานพวกเขามีความรับผิดชอบมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการช่วยเหลืองานบ้าน ส่วนความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็แน่นแฟ้นขึ้นตามไปด้วย **และที่สำคัญที่สุดคือโครงการนี้ส่งผลให้หน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนขับเคลื่อนการทำงานได้ง่ายขึ้น**

โครงการพาน้องเรียนรู้ชุมชน และปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด

.....
พี่เลี้ยงชุมชน

ปัญญา โตกทอง

สมศักดิ์ รื้อทอง

นิภา บัวจันทร์

ทีมทำงาน

วีรวรรณ ดวงแข

พนิดา แจ่มประจักษ์

อัญญา ดีไธว

เพ็ญศิริ อยู่ม่วง

ตลาดนัดพาเพลิน เดินไปริษยะ

โครงการตลาดนัดพาเพลินเดินไปริษยะ

โจทย์ปัญหา

เพราะอาศัยอยู่ใกล้วัด เมื่อเห็นตลาดนัดวัดลาดเป้งมีขยะเกลื่อนกลาด ทั้งมูลวัวและเศษอาหารต่างๆ ชาวชนกลุ่มเรารักตลาดนัดวัดลาดเป้ง จึงลุกขึ้นมาทำโครงการตลาดนัดพาเพลิน เดินไปไร้ขยะ ด้วยเหตุผลสั้นๆ ง่ายๆ คือ “พวกเราอาศัยอยู่ที่นี่ เป็นเด็กข้างวัด และวัดนี้ก็เป็นวัดที่พวกเราเข้ามาเรียนรู้ตั้งแต่เด็ก แล้วเราจะปล่อยให้สกปรกได้อย่างไร”

กระบวนการเรียนรู้

1.

สร้างความเข้าใจกันในทีมและกลุ่มแกนนำในชุมชน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว โดยมีการนัดประชุมกันทุกช่วงเย็น

- ตลาดนัดสะอาดและเป็นระเบียบมากขึ้น
- วัดสร้างคอกให้วัว ทำให้วัวไม่ออกมาเดินเล่นพ่วนในตลาด

สิ่งที่ได้เรียนรู้

รักและผูกพัน
กับโครงการ
อยากทำให้สำเร็จ
เพื่อบ้านของตัวเอง

เรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจผู้อื่น
ด้วยการเอาใจเข้ามาใส่ใจเรา
มีความอดทน และมีความรับผิดชอบ
มากขึ้น รู้ศักยภาพของตัวเองว่า
เด็กตัวเล็กๆ ก็สามารถทำกิจกรรม
ที่เป็นประโยชน์
เพื่อชุมชนของตัวเองได้

ขอความร่วมมือจากวัดให้ล้อมคอกวัว ไม่ให้วัวเดินเล่นพ่วน
ในตลาดนัด รวมทั้งขอความร่วมมือพ่อค้าแม่ค้ายกก้อนหิน
ที่ใช้ทับถังรุ่มออกจากลานวัดทุกครั้ง

ลงเก็บข้อมูลร้านค้า/ปริมาณขยะในตลาดนัด และ
เลือกร้านที่มีแนวโน้มสร้างขยะ แล้วเดินขอความร่วมมือ
ตามร้านค้า ให้ช่วยรักษาความสะอาด แยกขยะ และ
เก็บกวาดพื้นที่หลังตลาดวาย

ถึงแม้คนในตลาดไม่ให้ความร่วมมือ
จนทำให้ท้อใจ แต่เธอก็เข้าใจว่า
“จิตสำนึก” เป็นเรื่องที่สร้างยาก
เพราะต่างคนต่างที่มา ต่างความคิด
การพูดเชิญชวนโน้มน้าวใจ
เพียงอย่างเดียวคงไม่ได้ผล
แต่การลงมือทำต่างหาก
ที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงให้คนได้

ภาพคุ้นชินที่คนในชุมชนนางตะเคียนพบเจอเมื่อมาซื้อของที่ตลาดนัดวัดลาดเป้งคือ ขยะนานาชนิดที่หล่นเกลื่อนกลาด วัวที่เดินเฟ่นผ่านไปมา บางครั้งก็ถ่ายมูลไว้ให้คนซื้อคนขายรู้สึกขยะดไปตามๆ กัน แต่เยาวชนกลุ่มเรารักตลาดนัดวัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่ยอมปล่อยให้ความชินตากลายเป็นความเคยชิน พวกเธอลุกขึ้นมาทำโครงการตลาดนัดพาเพลินเดินไปไร่ชะชะ ด้วยเหตุผลสั้นๆ ง่ายๆ ว่า “พวกเราอาศัยอยู่ที่นี่ เป็นเด็กข้างวัด และวัดนี้ก็เป็นวัดที่พวกเราเข้ามาเรียนรู้ตั้งแต่เด็ก แล้วเราจะปล่อยให้มันสกปรกได้อย่างไร”

ด้วย “ทุนเดิม” ที่เคยทำกิจกรรมร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชนและวัดอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการ การบวชภาคฤดูร้อนซึ่งจัดขึ้นทุกปี เมื่อกานต์โตบุญมี นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านป่งป็น ขวนไปฟังการนำเสนอโครงการพลังเด็ก

และเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จึงรู้สึกสนใจ

ขณะที่กำลังบอกเหตุผลว่า เขาอยากผลักดันและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคม แม้บางกิจกรรมจะไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลก็ตาม แต่มองว่าทุกโครงการสามารถสานต่อเชื่อมโยงกันได้

นี่คือจุดเริ่มต้นการทำงานของเยาวชนกลุ่มเรารักตลาดนัดวัดลาดเป้ง ที่มีอ้อม-ประทานพร ถมยา เป็นแกนนำ พร้อมด้วยเพื่อนร่วมทีมคือ เกม-สุธิมา รสทิพย์ และ บิว-ศิลพร เต็มเปี่ยม ที่ถึงแม้จะเรียนต่างที่กัน แต่ทุกคนก็พร้อมที่จะร่วมมือกันทำงานเพื่อบ้านเกิดของตนเอง

กว่าจะเป็น “ตลาดนัดวัดลาดเป้ง”

แต่กว่าจะได้ใจยุทธการทำงานไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะยังไม่เข้าใจว่าโครงการนี้มีเป้าหมายอย่างไร แต่พอได้เข้าอบรมในเวทีหนั 1 ซึ่งเป็นเวทีปลูกสำนึกพลเมือง จึงเข้าใจว่าการทำโครงการนี้พวกเขาต้องดึงความร่วมมือจากคนในชุมชนด้วย ดังนั้นโจทย์แรกที่ได้คิดว่าจะทำเรื่องการทำนุบำรุงน้ำตาลมะพร้าวจึงตกไป เพราะไม่รู้ว่าจะมีคนในชุมชนเข้ามาร่วมมือด้วยหรือไม่ เนื่องจากแต่ละคนต่างมีภาระหน้าที่ต้องทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว

เมื่อเงื่อนไขตั้งต้นคือ **โครงการต้องเกิดประโยชน์กับชุมชน** ด้วยความที่พวกเขาอาศัยอยู่ใกล้วัด และเคยทำกิจกรรมเพื่อชุมชนร่วมกับวัดอยู่เสมอ จึงรู้สึกผูกพัน ประกอบกับศรัทธาที่มีต่อเจ้าอาวาส **โครงการตลาดนัดพาเพลินเดินไปไร่ชยะจึงเกิดขึ้น**

“ทีมงานเป็นกลุ่มเพื่อนที่มาบวชเรียนภาคฤดูร้อนด้วยกันมา 5 ปีแล้ว ตอนแรกพวกเราตั้งใจว่าจะเข้ามาช่วยพัฒนาบริเวณวัดและรอบ ๆ วัด แต่พื้นที่มันใหญ่มาก คิดดูแล้วเราอาจดูแลได้ไม่ทั่วถึง เลยย่อส่วนลงมาที่การดูแลตลาดนัดแทน” อ้อมอธิบายต้นสายปลายทางของโครงการ

ตลาดสกปรก ไม่เป็นระเบียบ และอบอวลไปด้วยกลิ่นไม่พึงประสงค์ เป็นสิ่งที่กลุ่มเยาวชนเห็นและสัมผัสได้ด้วยตัวเอง พวกเขาจึงอยากเข้ามาแก้ไขปัญหานี้ด้วยความเป็นเด็ก แม้จะยังกล้า ๆ กลัว ๆ แต่พวกเขาก็รวบรวมความกล้าเข้าไปขออนุญาตเจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง และพระพี่เลี้ยงผู้รับหน้าที่ดูแลจัดการตลาดนัด พร้อมบอกเล่าที่มาที่ไปและแผนการทำงาน ที่ตอนแรกพวกเขาวางแผนเรียกประชุมพ่อค้าแม่ค้าในตลาดเพื่อชี้แจงเป้าหมายและรายละเอียดของโครงการ แต่เมื่อวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายแล้วพบว่า ถ้าเรียกประชุมพ่อค้าแม่ค้าอาจจะมาบ้างไม่มาบ้าง เพราะไม่ใช่หน้าที่ของเขา แล้วเขาต้องใช้เวลาสำหรับเตรียมจัดร้านขายของ จะให้นั่งฟังพวกเขาพูดนาน ๆ ก็ไม่ได้ เลยคิดว่าใช้วิธีประกาศเสียงตามสายดีกว่า

กลยุทธ์ “เปิดหน้า”

หลังใช้หอกระจายข่าวเป็นเครื่องมือส่งสารไปยังผู้คนในตลาดแล้ว กลยุทธ์ต่อไปที่กลุ่มเยาวชนใช้คือการประจันหน้าแบบตัวต่อตัว ด้วยการออกไปเดินขอความร่วมมือจากพ่อค้าแม่ค้า พร้อมเดินสำรวจตลาดไปพร้อมกัน โดยเลือกร้านที่เป็นต้นเหตุของกลิ่นและสร้างขยะก่อน ด้วยเหตุผลที่ว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นในภายหลัง พ่อค้าแม่ค้าและชาวบ้านที่เดินตลาดจะได้เห็นตัวอย่างเปรียบเทียบกับก่อนและหลังอย่างชัดเจน โดยมีแผนหมู่ ร้านลูกชิ้น ร้านขายผัก ร้านรองเท้า และร้านเสื้อผ้า เป็นเป้าหมายแรก

“ขยะร้านลูกชิ้นส่วนใหญ่เป็นเศษไม้เสียบลูกชิ้นกับพลาสติกชิ้นเล็ก ๆ ที่ติดมากับลูกชิ้น ส่วนร้านขายเสื้อผ้าและรองเท้าจะมีพวกกระดาษลังกับถุงพลาสติกเยอะ ร้านขายผักเวลาแม่ค้าเด็ดยอดผักจะตัดทิ้งลงบนพื้นไม่มีถังขยะมารองไว้ ส่วนแผนหมู่เป็นของสด ส่งกลิ่นชัดเจน... ถ้าเราทำให้ร้านเหล่านี้เปลี่ยนพฤติกรรมได้ ก็จะเป็นตัวอย่างให้ร้านอื่นทำตาม” บิวอธิบายแนวคิด

เมื่อได้ร้านค้าเป้าหมายที่ชัดเจนแล้ว กลุ่มเยาวชนใช้ความซื่อสัตย์ จริงใจ เดินเข้าหาทีละร้าน พูดขอความร่วมมืออย่างตรงไปตรงมา “พี่คะ อยากให้ช่วยกันแยกขยะแล้วก่อนแยกย้ายกันกลับบ้าน ขอให้ช่วยกันทิ้งขยะให้ลงถังด้วยนะคะ” อ้อมยกตัวอย่าง

จากเด็กที่เดินเล่นในตลาดโดยไม่มีเป้าหมาย กลายมาเป็นเด็กที่ต้องเดินเพื่อจุดมุ่งหมายและความรับผิดชอบ กลุ่มแกนนำเยาวชน บอกว่า **ประสบการณ์ที่ได้ลงมือทำให้พวกเขาได้เรียนรู้เรื่องการปรับตัวเข้าหาผู้อื่น**

“เริ่มต้นเราเดินดุ่ม ๆ เข้าไปคุยกับพ่อค้าแม่ค้า เขาก็ทำหน้าไม่พอใจ ตอนนั้นใจเสียมาก จนต้องกลับมาคิดทบทวนใหม่พบว่า พวกเราไปตอนที่เขากำลังยุ่ง พ่อค้าแม่ค้าเวลาเขาเป็นเงินเป็นทอง ถ้าจะเข้าไปพูดคุยและขอความร่วมมือเราต้องเลือกเวลาด้วย แล้วไปนัดวันนัดเพื่อไม่ให้เขารำคาญ” อ้อมเล่าย้อนไปถึงช่วงเริ่มต้นทำกิจกรรม

ประสบการณ์จากร้านขายเนื้อหมู เป็นสถานการณ์ที่ฝึกความอดทนให้พวกเขามากที่สุด เนื่องจากกลุ่มเยาวชนต้องใช้ความพยายามหลายต่อหลายครั้งในการขอความร่วมมือจากเจ้าของร้านให้ช่วยรักษาความสะอาด ทั้งเข้าไปบอกกล่าวอย่างเป็นทางการว่าพวกเขากำลังทำโครงการ หรือแม้กระทั่งเข้าไปพูดที่เล่นทีจริงในสถานะของลูกค้าขณะกำลังซื้อหมู

“เจ้าของร้านไม่ดุ แต่ไม่ค่อยใส่ใจสิ่งที่เราพูด อาจเป็นเพราะเขายังวัยรุ่นอยู่ แต่เราก็ไม่ล้มเลิกความตั้งใจ เข้าไปหาที่ครั้งก็เข้าไปขอความร่วมมือจากเขาทุกครั้ง ทั้งพูดจริงจัง ทั้งพูดแซว สุดท้ายเขาก็ให้ความร่วมมือ จัดการแยกเศษเนื้อ แยกขยะออกจากกันก่อนนำไปทิ้ง” อ้อมกล่าวอย่างโล่งใจ

นอกจากขยะแล้ว **“ขี้วัว”** ที่หล่นเกลื่อนตลาดไปทั่วตลาดคือปัญหาใหญ่เช่นกัน เนื่องจากทางวัดไม่มีการล้อมคอกให้วัวอาศัยอยู่อย่างปลอดภัย หล่นขี้วัวจึงเดินพ่นฟานไปทั่วลานวัด ไม่เว้นแม้แต่วันที่มีตลาดนัด

“การเข้าอบรมพัฒนาโครงการตั้งแต่เวทีบับ 1 จนถึง บับ 4 มีส่วนช่วยพัฒนามุมมองความคิดของพวกเรา ให้รู้จักตั้งคำถามกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว หากสิ่งนั้นเกี่ยวข้องและสร้างความเดือดร้อนให้กับ ชุมชนที่พวกเราอาศัยอยู่”

“ถือถุงผักอยู่ดี ๆ วัวก็มากินเสียอย่างนั้น กินตรงไหน ก็ขึ้นตรงนั้น เวลาเดินต้องคอยระวังวัว” อ้อมเล่าติดตลก ด้วยเหตุนี้กลุ่มเยาวชนจึงอาศัยช่วงจังหวะระหว่างทำโครงการ ขอความร่วมมือจากทางวัดให้สร้างคอกวัวขึ้น เพื่อให้วัวมีที่อยู่อาศัยเป็นสัดส่วน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากทางวัดเป็นอย่างดี รวมทั้งขอความร่วมมือในการจัดหาถังขยะที่แบ่งขยะตามประเภทมาวางไว้ตามจุดต่าง ๆ ในตลาด ทำให้ทัศนียภาพและบรรยากาศในการเดินตลาดนัดค่อย ๆ ดีขึ้นตามลำดับ

เมื่อคิดเป็น...ก็เริ่มหาทางแก้ไข

วันหนึ่งเมื่อฝนตกลงมาอย่างหนัก น้ำท่วมตลาดเข้าไปจนถึงฐานโบสถ์ อ้อมบอกว่า น้ำท่วมวัดวันฝนตกไม่ใช่เรื่องแปลก แต่ที่แปลกคือพวกเธอตั้งข้อสงสัยว่าทำไมน้ำต้องท่วมทุกครั้งทีฝนตก?

คำถามนี้มาได้อย่างไร? อ้อม บอกว่า การเข้าอบรมพัฒนาโครงการตั้งแต่เวทีบับ 1 จนถึง บับ 4 มีส่วนช่วยพัฒนามุมมองความคิดของพวกเรา ให้รู้จักตั้งคำถามกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว หากสิ่งนั้นเกี่ยวข้องและสร้างความเดือดร้อนให้กับชุมชนที่พวกเราอาศัยอยู่

เมื่อเกิดคำถาม จึงต้องตามหาคำตอบ จนพบสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดน้ำท่วมนั่นคือ ขยะจากตลาดนัดที่เข้าไปอุดตันในท่อระบายน้ำ พวกเธอแก้ไขด้วยการนำขยะที่อุดตันออก

คำตอบที่ได้รับจากการเดินสำรวจ จนค้นเจอความจริงที่คาดไม่ถึง เป็นแรงผลักดันให้พวกเธออยากทำโครงการต่อไปเรื่อย ๆ ด้วยอยากเห็นตลาดนัดวัดลาดเบ่งสะอาด อยากให้พ่อค้าแม่ค้าเกิดสำนึกรักและหวงแหนตลาดแล้วหันมาช่วยกันดูแลความเรียบร้อยของตลาดโดยไม่ต้องบังคับ

แต่ปัญหายังไม่หมดเพียงเท่านั้น ...หินขนาดใหญ่ที่พ่อค้าแม่ค้านำมาใช้วางทับฐานร่วมเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่กลุ่มเยาวชนต้องเข้ามาจัดการแก้ไข เมื่อพ่อค้าแม่ค้านำหินมาวางไว้ แต่ไม่มีใครเก็บออกไปเมื่อตลาดวาย ทำให้รถไม่สามารถสัญจรผ่านได้

“เรื่องหิน เราใช้วิธีทำให้ดูก่อน พวกเราไปช่วยกันขนหินออกจากลานวัด หินก้อนหนึ่งยกกันสามคนยังแทบยกไม่ไหว ที่ต้องทำเอง เพราะเราไม่ออกไปจุกจิกกับพ่อค้าแม่ค้ามาก ก่อนหน้านั้นก็เข้าไปคุยและขอความร่วมมือจากเขาเรื่องขยะแล้ว” อ้อมอธิบายและบอกต่อว่า การทำงานกับชุมชนเราไม่ควรมีปัญหากับชุมชน ไม่ใช่ทุกคนจะ

เห็นด้วยกับการทำกิจกรรมของเรา ยังดีที่ชาวบ้านเห็น พวกเราช่วยกันเอง เขาก็มาช่วยกันเก็บ จนตอนนี้ปัญหา หินวางระเกะระกะก็แทบจะไม่มีให้เห็น ถ้าจะมีบ้างก็แค่ ก้อนสองก้อน จากเมื่อก่อนที่วางเรียงกันเป็นแถวยาว เต็มลาน

เราต้องไม่ถูกตัวเองว่าทำไม่ได้

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ถือเป็นโครงการระยะยาวที่มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนคิดและลงมือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับชุมชน เมื่อเป็นโครงการระยะยาว นั้นหมายถึงกลุ่มเยาวชนเรารักตลาดนัดวัดลาดเป้งต้องบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสมเพื่อรับผิดชอบทั้งเรื่องการเรียนรู้ การทำงานบ้าน และการทำโครงการ

บิวสารภาพว่า ครั้งแรกที่รู้จักโครงการ เธอไม่คิดว่า จะต้องทุ่มเทแรงกาย แรงใจมากขนาดนี้ เวทีนับ 1 นับ 2 เป็นช่วงที่สร้างความกดดันให้เธอมากที่สุด เพราะไม่เข้าใจว่าโครงการต้องการอะไร ทำไปทำไม ทำเพื่ออะไร

“แค่หาคนมาร่วมโครงการก็ยากแล้ว โชคดีที่มีกลุ่มน้องๆ ที่สนิทกันอยู่บ้าง รวมกันได้ 5 คนก็ช่วยกันคิดวางแผนโครงการ ช่วงแรกคิดว่า ไม่เอา ไม่อยากทำแล้ว ทำยังไงก็ไม่สำเร็จหรอก เพราะเป็นเรื่องที่ใหญ่เกินตัวของถอนตัวออกมา จนน้องๆ ในทีมร้องให้ แต่พอน้องๆ ยืนยันว่า ถึงเราไม่ทำ เขาก็จะทำต่อ จุดนั้นทำให้เราได้ถูกคิดแล้วหันกลับมาใหม่...ทำก็ทำ”

ส่วนอ้อมบอกว่า เธอมีความสนใจอยากทำโครงการเพื่อชุมชนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เนื่องจากมีแม่เป็นตัวอย่าง เมื่อมีโอกาสที่เด็กอย่างเธอจะได้แสดงศักยภาพจึงอยากทำให้เต็มที่

“แม่จะเข้าร่วมโครงการงานวิจัยชุมชนต่าง ๆ อยู่ตลอด แต่งานของผู้ใหญ่ เด็กเข้าไปยุ่งไม่ได้ พอมีโครงการนี้เข้ามาแล้วเป็นโครงการของเราเอง เลยอยากทำ อยากทำให้ผู้ใหญ่เห็นว่าเด็กอย่างเรายังคิดทำสิ่งที่ประโยชน์

“ทำงานก็มีทะเลาะกันบ้าง เวลามีความเห็นไม่ตรงกัน แต่ก็ทำให้เธอได้เรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น”

เพื่อชุมชน เพื่อบ้านเมือง แล้วเราไม่คิดจะทำอะไรบ้างหรือ...บ้านของเรา เราต้องทำให้ดีขึ้นไม่ใช่แย่ลง แล้วเราก็อยากพิสูจน์ว่าเด็กสามารถทำได้เองโดยไม่ต้องรอผู้ใหญ่”

เมื่อกำแพงอุปสรรคถูกทำลายลงด้วยการลงมือทำ กลุ่มเยาวชนจึงได้รับบทเรียนที่มีคุณค่าจากการทำโครงการ ทั้งเรื่องการทำงานเป็นทีม การทำความเข้าใจผู้อื่น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ตลอดไปจนถึงความอดทนและความรับผิดชอบที่มีมากขึ้น จนได้รู้ศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง

บิวบอกว่า ทำงานก็มีทะเลาะกันบ้าง เวลาความเห็นไม่ตรงกัน แต่ทำให้เธอได้เรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

อ้อมเสริมว่า เวลาที่มีความเห็นเรื่องงานไม่ตรงกัน ก็เอาเรื่องที่เห็นต่างมาประมวลรวมกัน จนเกิดเป็นไอเดียใหม่ ซึ่งพอเอาไปใช้จริงก็เห็นผลดี

การทำโครงการเป็นเวลานาน อาจทำให้รู้สึกเบื่อหรือซีเกียจบ้าง แต่พวกเขาก็คอยกระตุ้นกันและกันอยู่เสมอ คำปฏิเสธรและการไม่ให้ความร่วมมือของคนชุมชนบางครั้ง อาจทำให้รู้สึกท้อ แต่ส่วนหนึ่งของความร่วมมือที่เกิดขึ้น ก็เป็นแรงใจให้พวกเขาดำเนินหน้าทำโครงการต่อไป

“พอได้ทำไปทีละอย่างตามแผน มันก็ไม่ได้ยาก ไม่ได้เครียดอย่างที่คิด จากที่ไม่อยากทำโครงการ บ่ายเบี่ยงบอกไม่ว่า ไม่อยากไปอบรม ไม่อยากคิด แต่พอทำไปเรื่อย ๆ กลับรู้สึกว่า เป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และต้องทำให้สำเร็จ ถ้าเกิดหยุดกลางทาง ยังนึกไม่ออกว่า ทุกวันที่ต้องเดินผ่านตลาดนัด เราจะรู้สึกกับตัวเอง และพ่อค้าแม่ค้าที่เราเคยเข้าไปคุยด้วยยัง” บิวกล่าว

บิวยังบอกอีกว่า ถึงแม้การไม่ให้ความร่วมมือของคนในตลาดจะทำให้ท้อใจ แต่เธอก็เข้าใจว่า “จิตสำนึก” เป็นเรื่องที่สร้างได้ยาก เพราะต่างคน ต่างที่มา ต่างความคิด การพูดเชิญชวนโน้มน้าวใจเพียงอย่างเดียวคงไม่ได้ผล แต่การลงมือทำต่างหากที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงให้คนได้ เธอเรียนรู้เรื่องนี้ เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้นกับตัวเธอเองมาแล้ว

บิวยอมรับว่า การออกไปพูดคุยและชักชวนให้ร้านค้าในตลาดรักษาความสะอาดและทิ้งขยะให้ลงถัง ได้เปลี่ยนพฤติกรรมของเธอ จากก่อนนี้เธอมักทิ้งไม่เสียบบูลงตามพื้น ทั้งเศษขยะไว้ตามชอกตามมุมต่าง ๆ หรือถ้าโยนขยะไม่ลงถังก็ไม่เดินไปเก็บ มาวันนี้เธอไม่มีทางทำแบบนั้นอีกเป็นอันขาด ตอนนี้นั้นโต๊ะนักเรียนของเธอไม่มีขยะเลย เมื่อก่อนไม่ต้องพูดถึง ทั้งรกและเต็มไปด้วยขยะ... เราจะเปลี่ยนพฤติกรรมคนอื่นได้ต้องเริ่มจากตัวเองก่อน จะไปบอกให้คนอื่นเปลี่ยนทั้งที่ตัวเองยังทิ้งขยะไม่เป็นที เป็นคนไม่รักษาความสะอาดเหมือนเดิมแบบนั้น ใครจะมาเชื่อเรา เดี๋ยวนี้แม้แต่เจขยะบนพื้นยังเก็บเลย ถ้าหากถึงขยะไม่เจอก็คะเก็บใส่ไว้ในกระป๋าก่อน แต่ถ้าเป็นเมื่อก่อนไม่มีทางทำแบบนี้แน่ ๆ

“ถ้าตัดสินใจหยุดแค่วันนั้นแล้วไม่ทำโครงการต่อ เพราะถูกตัวเองว่าไม่มีทางทำได้ เราจะไม่มีวันนี้ วันที่รู้สึกภูมิใจในตัวเอง เมื่อเห็นแรงเล็ก ๆ ของตัวเองสามารถช่วยพัฒนาชุมชนได้” บิวยกล่าว

ใช้กิจกรรมกล่อมเกลাজิตใจเด็ก

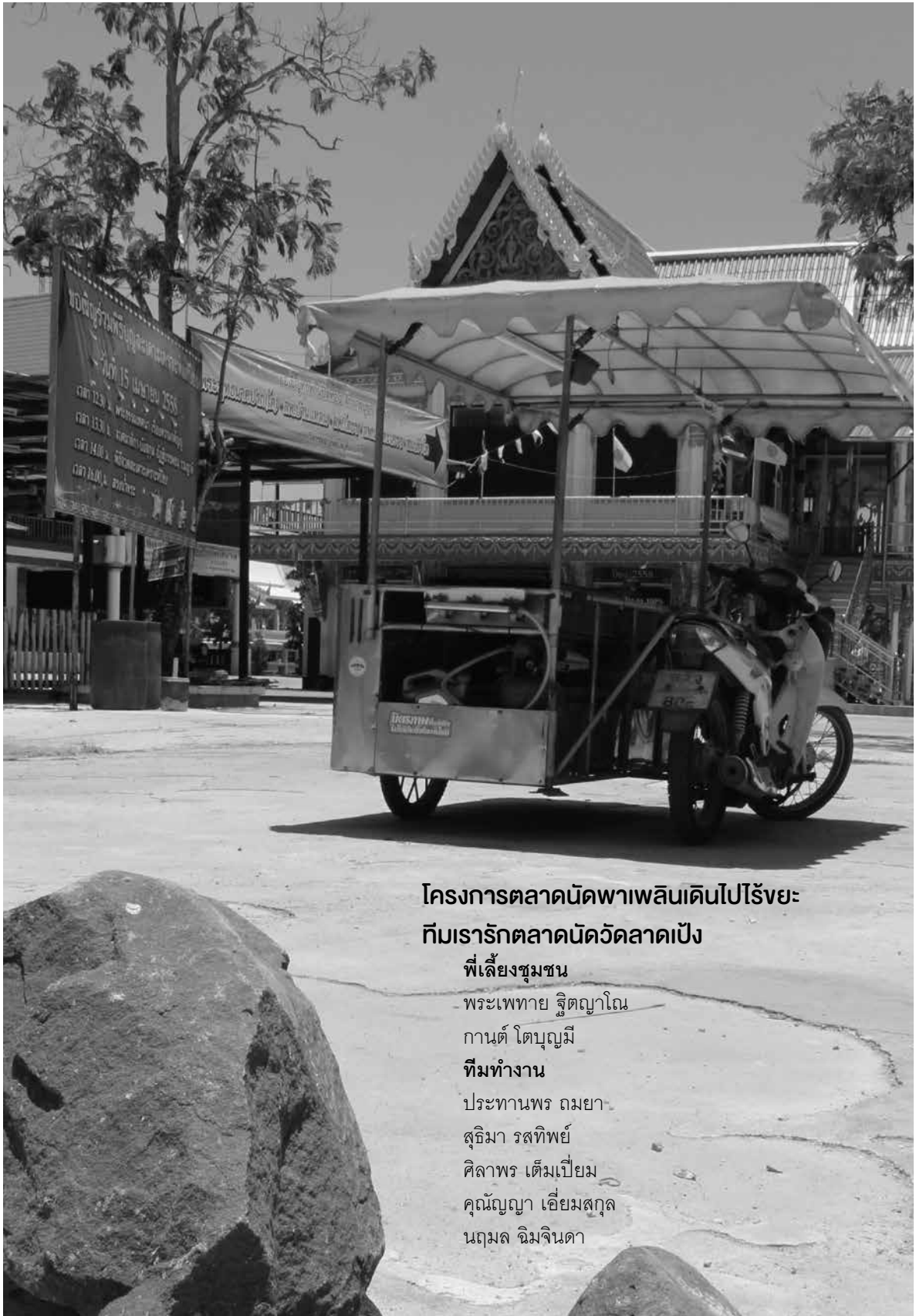
“การที่กลุ่มเยาวชนเข้ามาทำโครงการตลาดนัดพาเพลินเดินไปไร้ขยะ ถือว่ากลุ่มเยาวชนได้เสียสละตัวเองเพื่อเข้ามาทำประโยชน์ให้วัดและชุมชน ซึ่งถือเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง เป็นตัวแทนของเด็กรุ่นใหม่ที่จะเข้าวัดและใช้เวลาว่างทำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์” นี่เป็นเสียงสะท้อนจาก พระเทพาวย วิฑูรยาโน พระประจำวัดลาดเป้งและเป็นผู้รับผิดชอบดูแลตลาดนัดวัดลาดเป้ง

พระเทพาวย กล่าวถึงสาเหตุที่ทางวัดลาดเป้งให้การสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนว่า เนื่องจากทางวัดเล็งเห็นว่าการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนจะช่วยกล่อมเกลাজิตใจของเด็กและเยาวชนให้คิดดีทำดีเพื่อเป็นรากฐานติดตัวไปในอนาคต

“คนเคยทำสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ แนวคิดและคุณธรรมที่ดีเหล่านี้จะติดตัวเขาไป ถึงแม้ผู้ใหญ่บางคนจะคัดค้านว่าทำแล้วได้อะไร แต่เรามองว่า ต่อให้ทำแล้วไม่ได้อะไรตอบแทน ไม่ได้เงินทอง ทั้งยังเสียเวลา แต่ถ้าเยาวชนทำด้วยความเต็มใจ ทำด้วยความรู้สึกอยากทำ นั่นคือเขาได้ทำสิ่งที่ดีและมีคุณค่าต่อสังคม”

นอกจากนี้พระเทพาวยยังสะท้อนว่า การทำโครงการทำให้เยาวชนรู้จักสรรเวลาและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์จนไม่มีเวลาไปข้องเกี่ยวกับอบายมุขหรือสิ่งเสพติด เป็นการฝึกให้เยาวชนคิดเป็น สามารถแบ่งเวลาได้ว่าตอนไหนต้องเรียน เวลาไหนเล่นพักผ่อนได้ แล้วเวลาไหนต้องลงพื้นที่มาทำกิจกรรม

การทำงานของเยาวชนกลุ่มตลาดนัดวัดลาดเป้งแม้จะเป็นการทำงานในพื้นที่ที่พวกเขามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน แต่พวกเขาก็ผ่านอุปสรรคปัญหาและล้มลุกคลุกคลานมาพอสมควร ด้วยสำนึกที่มองปัญหาของตลาดนัดใกล้บ้าน เหมือนเป็นปัญหาหนึ่งของตัวเอง จึงไม่นั่งดูตาย ยิงทำยิงเจอปัญหา ก็ยิ่งมุนะจะทำโครงการด้วยความอดทน ใช้ศักยภาพเท่าที่มีอยู่เข้าแก้ไขปัญหามาจนสำเร็จ ทั้งหมดเป็นผลลัพธ์จากความพยายามของกลุ่มเยาวชนที่อยากเห็นตลาดนัดเป็นตลาดนัดพาเพลินเดินไปไร้ขยะ ใครมาเดินก็สบายตา ได้ของถูกใจ ติดไม้ติดมือไปอย่างมีความสุข โดยหวังว่าท้ายที่สุดแล้วความเปลี่ยนแปลงจากจุดเล็กๆ ที่เกิดขึ้นนี้ จะเป็นตัวอย่างให้ร้านค้าอื่นๆ จุกคิด จากที่ไม่เห็นด้วย ไม่ให้ความร่วมมือ หันกลับมาสนใจและปฏิบัติตาม เกิดเป็นสำนึกร่วมของคนในตลาดและคนในชุมชนที่จะช่วยกันดูแลรักษาตลาดนัดให้พัฒนาไปทิศทางที่ดีขึ้นต่อไป

โครงการตลาดนัดพาเพลินเดินไปโรงเรียน
ทีมเรารักตลาดนัดวัดลาดเป้ง

พี่เลี้ยงชุมชน

พระเพทาย สุธัญญาโน

กานต์ ไตบุญมี

ทีมงาน

ประทานพร ถมยา

สุริมา รสทิพย์

ศิลาพร เต็มเปี่ยม

คุณัญญา เขี่ยมสกุล

นฤมล ฉิมจินดา

เรียนรู้อาชีพบรรพบุรุษ สู่กระบวนการเปลี่ยนสำนึก

โครงการเยาวชนเรียนรู้อาชีพพรหมานแดง

โจทย์ปัญหา

เห็นเด็กเยาวชนในชุมชนใช้เวลาว่างไปกับการเล่นเกมส์ รวมกลุ่มมั่วสุม เสพยา และยุ่งเกี่ยวอบายมุข อาจทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ก้าวพลาดได้ จึงคิดทำโครงการพาน้องเรียนรู้ชุมชนและปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ให้เด็ก และเยาวชนในพื้นที่มีโอกาสออกไปเรียนรู้ชุมชน เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในชุมชนบ้านนั้นคงเกิดความรักและหวงแหนถิ่นที่อยู่ ไม่ทำลายสิ่งที่ดีและมีคุณค่าในชุมชน

กระบวนการเรียนรู้

1.

จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเด็กๆ ในชุมชน

2.

จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิต คนฝั่งน้ำเค็ม เรียนรู้เรื่องการทอดแห ยกยอ ตัดจาก เย็บจาก เผ่าถ่าน

เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวสมาชิกของกลุ่มที่มองเห็นประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ผู้ปกครองสะท้อนว่า “ลูกหลานมีความรับผิดชอบมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการช่วยเหลืองานบ้าน” ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็แน่นแฟ้นขึ้น แต่ที่สำคัญที่สุดคือ โครงการนี้ส่งผลให้หน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ที่ทำงาน ด้านเด็กและเยาวชน ขับเคลื่อนการทำงานได้ง่ายขึ้น

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- กลุ่มเยาวชนมุ่งมั่นตั้งใจทำโครงการด้วยความรับผิดชอบ เพราะเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
- มีความอดทน รู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นทั้งเรื่องการใช้ชีวิต การทำงานเป็นทีม และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น จนสามารถพัฒนางานของตน ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
- ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานกับคนในแต่ละช่วงวัย
- การทำงานชุมชนทำคนเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย

ถอดบทเรียนหลังทำกิจกรรม เพื่อดูว่าน้องได้เรียนรู้อะไรบ้าง

5.

3.

ลงพื้นที่สำรวจแหล่งเรียนรู้ ในฝั่งน้ำจืด/ประสานวิทยากร

4.

พาน้องเรียนรู้วิถีชีวิตคนฝั่งน้ำจืด เรียนรู้เรื่องนาวข้าว ขนมหาละแม การทำวาว

รู้ดีกว่าดีกว่าๆ ที่กันได้เพราะ
 รู้สึกรัก รู้สึกชอบ และกลายเป็นคนช่างคิด
 ช่างสังเกตมากขึ้น มีไหวพริบมากขึ้น
 รู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
 รู้จักการวางตัว การเข้าหาผู้ใหญ่
 การประสานงานกับผู้ใหญ่และน้อง
 การวางแผนในการลงพื้นที่แต่ละครั้ง
 การคิด การจัดตารางเวลาของตนเอง
 เรียนและทำกิจกรรมด้วย
 ทำให้มีความคิดมากขึ้น

ตำบลแพรกหนามแดง¹ เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอ
 อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีเนื้อที่ทั้งหมด 21,138 ไร่
 (36.23 ตารางกิโลเมตร) ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน
 ประชากร 3,842 คน หรือ 1,005 หลังคาเรือน พื้นที่
 ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล มีลำคลอง 48 สาย
 ไยโยงกันอยู่ทั่วพื้นที่ จึงมีการไหลเวียนของน้ำขึ้น น้ำลง
 ตลอดทั้งปี ทำให้มีระบบนิเวศ 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อย
 น้ำเค็ม ด้วยสภาพดังกล่าวจึงทำให้ลำคลองไหลสะอาด
 ในฤดูฝนก็มีน้ำหลากพัดพาปุ๋ยธรรมชาติมา ทำให้ผืนดิน
 อุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการทำการเกษตร ชาวบ้าน
 ส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพที่พึ่งพาธรรมชาติและสายน้ำ
 เป็นหลัก เช่น ทำนาข้าว สวนผัก สวนผลไม้ การเพาะเลี้ยง
 สัตว์น้ำ เช่น กุ้งและปลาสด แต่อาชีพเหล่านี้นับวันจะ

¹ ที่มา องค์การบริหารส่วนตำบลแพรกหนามแดง www.phragnamdang.go.th

หมดไป มีเพียงผู้สูงอายุไม่กี่คนในชุมชนที่ยังมีความรู้และสามารถถ่ายทอดได้โดยที่คนรุ่นใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญ มองว่าเป็นอาชีพที่ลำบากและเหน็ดเหนื่อย จึงเลือกเข้าไปรับจ้างทำงานในเมืองใหญ่หรือในโรงงานอุตสาหกรรม พื้นที่เริ่มถูกปล่อยรกร้างและเปลี่ยนมือมาเป็นของนายทุนในที่สุด ซึ่งหากไม่สืบทอดและอนุรักษ์ไว้ อาชีพเหล่านี้ย่อมจะหมดไปจากชุมชนแน่นอน

ไม่รู้จักอัน ไม่รู้จักเธอ

สมาชิกกลุ่ม Chip Munk ประกอบไปด้วย ปอย-ปิยวัฒน์ วัชบุชา จากโรงเรียนถวราอนุกุล ฝ่าย-ธนาภรณ์ นาควรรณแนน-สุธาริณี กลัดกลีบ และนัท-สรลพร มินะวานิชย์ จากโรงเรียนศรัทธาสมุทร และพี-พีรภานต์ ชัยชนะ จากโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย กลุ่มเยาวชนต่างโรงเรียนมารู้จักกันเพราะทำงานร่วมกันในสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมี

เป้าหมายคือการทำโครงการเยาวชนเรียนรู้อาชีพแพรงหนามแดง

การที่เพื่อนต่างโรงเรียนมารวมตัวกันนับว่าเป็นเรื่องแปลก แต่พวกเขาตั้งใจผสมทีมข้ามโรงเรียน ด้วยเหตุผลว่า ถ้าทำงานกับเพื่อนเรียนโรงเรียนเดียวกัน ส่วนใหญ่จะรู้อยู่แล้วว่าใครคิดอะไร พวกเขาต้องการเรียนรู้จากเพื่อนต่างโรงเรียน เพื่อจะได้เกิดความคิดใหม่ๆ โดยมองข้ามอุปสรรคเรื่องการประสานงานที่อาจจะเกิดขึ้น เพราะเชื่อมั่นว่ามีเทคโนโลยีที่สามารถติดต่อกันได้สะดวกรวดเร็ว ทั้งไลน์ เฟสบุ๊ก รวมถึงโทรศัพท์

เมื่อต้องวิเคราะห์บริบทของพื้นที่เพื่อค้นหาประเด็นทำงาน พี่เลี้ยงโครงการแนะนำพื้นที่แพรงหนามแดงที่มีความหลากหลายของภูมิทัศน์ ซึ่งทีมก็เห็นด้วย

“ตอนแรกพวกเราอยากไปพัฒนาโรงเรียน ทำห้องสมุดให้น้อง ช่วยปลูกผักจัดห้อง แต่เมื่อตรวจสอบข้อมูลพบว่าโรงเรียนคลองสมบุญได้รับการสนับสนุน

จากภาคเอกชนอยู่แล้ว จึงตัดสินใจเลือกศึกษาเรื่องการประกอบอาชีพในตำบลแพรกกานามแดง เพราะมีความน่าสนใจที่เป็นพื้นที่ 3 น้ำ ที่มีอาชีพหลากหลาย” แนนเล่า

กลัๆ กลัๆ

โครงการเยาวชนเรียนรู้อาชีพตำบลแพรกกานามแดง มีเป้าหมายเพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้คุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพต่างๆ ในตำบลแพรกกานามแดง รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักและหวงแหนบ้านเกิดของตนเอง ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการทำงานครั้งนี้คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านคลองสมบูรณ์ จำนวน 20 คน

การทำงานที่ทีมคิดว่า จะสามารถก้าวข้ามปัญหาเรื่องการประสานงานได้ กลับไม่เป็นดังคาด เพราะเพื่อนในทีมต่างเรียนอยู่คนละโรงเรียน มีตารางเรียนตารางชีวิตแตกต่างกัน แม้จะมีตัวช่วยคือเทคโนโลยี แต่กว่าจะนัดหมายกันได้ในแต่ละครั้งก็ยากเย็น

แต่ปัญหาดังกล่าวไม่สะท้อนหัวใจเท่ากับปัญหาใหญ่ในการทำงาน เมื่อเงื่อนไขของการทำโครงการคือต้องมีพี่เลี้ยงชุมชน แต่พี่เลี้ยงของทีมมีภาระงานมาก ทำให้ไม่มีเวลาหาทุนเสริมการทำงานของทีม บวกกับแนวคิดการทำงานของพี่เลี้ยงชุมชนแตกต่างจากกระบวนการเรียนรู้ของโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกจนกลายเป็นปัญหาให้งานของทีมไม่เดินหน้า หลังจากการอบรมครั้งที่ 3 ผ่านไปจึงมีการเคลียร์ปัญหาระหว่างทีมพี่เลี้ยงโครงการและพี่เลี้ยงชุมชน

บุคลิกจริงจังของผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายที่ถกเถียงแลกเปลี่ยนกันอย่างเข้มข้น ทำเอาหัวใจของทีมงานสั่นสะเทือนด้วยความรู้สึกทั้งเกร็งและกลัว

“มันยากมาก เราตั้งใจแล้ว ไม่ทำแล้วได้ไหม แต่พี่เขาบอกว่าลองมาคุยกันก่อน” นัทเล่า

“มีปัญหามาก ไหนจะเพื่อน ไหนจะพี่เลี้ยง ตอนนั้นอึดอัดมาก เครียดกันเลย” แนนสะท้อน

“ยังเจออาธเนศ-ชินนุวัฒน์ มณีศรีขำยังสั่นเลย” นัทเล่าด้วยน้ำเสียงตื่นเต้น

ทีมงานสารภาพว่า เมื่อแรกเจออาธเนศรู้สึกกลัว เพราะบุคลิกดูดุดัน นั่งคุยกันในทีมว่า จะเอาอย่างไรดี ใจหนึ่งก็กลัว ใจหนึ่งก็อยากทำ แต่ในที่สุดความอยากเป็นฝ่ายชนะ เพราะขณะนั้นทีมได้ก้าวเข้ามาเรียนรู้กับโครงการนี้พอสมควรแล้ว

“ตอนแรกเกือบจะไม่ทำแล้ว แต่ความอยากมันมากกว่า เราก้าวเข้ามาแล้ว เราไปประชุมมา 2 ครั้งแล้ว เหนื่อยมา 2 ครั้งแล้วก็ทำให้มันสุดๆ เลยดีกว่า” นัทเล่าถึงสิ่งที่ทำให้ทำโครงการต่อ

เพราะขาดการวางแผนที่ดี

แม้ว่าจะทำโครงการต่อ แต่ทีมก็สารภาพว่า ไม่นึกว่าระยะเวลาการทำงานจะยาวนานถึง 6 เดือน เพราะที่ผ่าน ๆ มา การเข้าร่วมกิจกรรมสำหรับพวกเขาส่วนใหญ่เป็นการอบรมหรือเข้าค่ายครั้งเดียวจบ ไม่ได้มีงานต่อเนื่องเหมือนงานนี้ แต่เมื่อตั้งใจเดินหน้าต่อ ก็ต้องหาวิธีทำงาน เมื่อต้องทำงานในพื้นที่ที่ไม่รู้จักคุ้นเคยมาก่อน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาข้อมูล แต่วิธีการหาข้อมูลของทีมงานเป็นการตะลุยลงพื้นที่แบบไม่รู้เหนือรู้ใต้ ด้วยคิดเอาเองว่า เป็นเรื่องง่าย ๆ จนต้องกลับมาด้วยความผิดหวัง

“นั่งคุยกันในทีมว่า จะเอาอย่างไรดี ใจหนึ่งก็กลัว ใจหนึ่งก็อยากทำ แต่ในที่สุดความอยากเป็นฝ่ายชนะ เพราะขณะนั้นทีมได้ก้าวเข้ามาเรียนรู้กับโครงการนี้พอสมควรแล้ว”

“วิธีการหาข้อมูลของทีมงานเป็นการ
ตะลุยลงพื้นที่แบบไม่รู้เหนือรู้ใต้
คิดเอาเองว่าเป็นเรื่องง่ายๆ
จนต้องกลับมาด้วยความผิดหวัง
ทีมสรุปบทเรียนว่า เป็นเพราะทีมงาน
ขาดการวางแผนที่ดี แม้จะมีการประชุม
วางแผนกันก่อนว่า จะไปวันไหน เวลาใด
...แต่ไม่ได้ประสานงานกับใครเลย
จึงกลายเป็นว่า ลงไปเสียเวลาเปล่า”

ทีมสรุปบทเรียนว่า เป็นเพราะทีมงานขาดการ
วางแผนที่ดี แม้จะมีการประชุมวางแผนกันก่อนว่า จะไป
วันไหน เวลาใด จะไปเก็บข้อมูลเรื่องอะไรบ้างแล้วก็ตาม
“ทุกคนเลิกเรียน มาประชุมแล้วก็รีบกลับบ้าน
วางแผนจะลงพื้นที่ไปศึกษาแต่ละหมู่บ้าน แต่ไม่ได้
ประสานงานกับใครเลย จึงกลายเป็นว่า ลงไปเสียเวลาเปล่า”
แนนบอก

ขณะที่นัทเสริมว่า พวกเขาอยากได้ข้อมูลแต่ละ
หมู่บ้านว่า ทำอาชีพอะไรกัน นึกว่ามันง่าย นัดกัน 5 คน
แล้วไปเลย เอาเราสะดวกเข้าว่า นึกว่าหมูๆ คิดว่าผู้ใหญ่
ในชุมชนต้องให้ความร่วมมือ ไม่คิดว่าทุกบ้านเขาจะ
ไปทำงานปิดบ้านหมด แดดก็ร้อนมาก สรุปแทบไม่ได้
อะไรเลย โชคดีที่ยังเจอลุงปัญญา โดกทอง ลุงให้เบอร์
โทรศัพท์ของผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านไว้เพื่อติดต่อใน
คราวหน้า

ไม่เจอเป้าหมายที่ต้องการ เจอแต่แสงแดดอันร้อนระอุ
ทีมงานกลับมาอนคมด้วยพิษไข้ อาการท้อกลับมาเยือน
อีกครั้ง ทีมจึงคิดวิธีลัดว่าจะเชิญผู้ใหญ่บ้านมาพูดแนะนำ
เกี่ยวกับอาชีพของแต่ละหมู่บ้าน แต่เมื่อพยายามโทรศัพท์
ประสานงานก็ไม่เป็นผล พี่เลี้ยงโครงการจึงแนะนำว่า
ให้ลงเก็บข้อมูลแต่ละหมู่บ้านเหมือนเดิม เพราะจะได้เห็น
สภาพที่แท้จริงด้วย โดยพี่อาร์ต-สุทธิลักษณ์ โดกทอง
ซึ่งเป็นคนในตำบลแพรกหนามแดงแนะนำคร่าว ๆ ว่า
ในตำบลมีการประกอบอาชีพอะไรบ้าง เช่น หมู่ 1 ทำนาทุ่ง
เลี้ยงปลาสาละวิน คนที่สามารถให้ข้อมูลได้คือลุงปัญญาที่
ทีมงานเคยพบมาแล้ว พื้นที่หมู่ 2 ทำนาข้าว ให้สัมภาษณ์
ลุงสมบูรณ์ ฯลฯ

เมื่อเห็นเป้าหมายวาง ๆ ทีมงานจึงร่วมกันวางแผน
นำข้อมูลรายชื่อที่ได้จากลุงปัญญามาวางแผน โทรศัพท์
ประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน เพื่อขอให้
แนะนำตัวแทนชาวบ้านที่ประกอบอาชีพหลักของชุมชน
พร้อมขอเบอร์โทรศัพท์ลูกบ้านเพื่อนัดหมายขอสัมภาษณ์

นักกับฝ่าย เป็นตัวหลักในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยมีปอยและพีเป็นผู้ช่วยคอยเก็บภาพและวิดีโอ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว แนนมีปัญหาส่วนตัว คุณยายเสียและไม่สบาย เมื่อเพื่อนนัดหมายทำงาน ทำให้แนนไปร่วมกิจกรรมไม่ได้ จนทะเลาะกับเพื่อน

“ตอนนั้นหนูมีปัญหา ทะเลาะกับเพื่อน ไม่มีใครคุยกับหนูเลย เพื่อนโทรมาแล้วหนูไม่สบาย ก็ไม่ค่อยได้มาโรงเรียน แล้วช่วงนั้นยายเสียด้วย หนูก็บอกว่าหนูออกไปไม่ได้ หนูไม่สบาย เพื่อนไม่คุยกับหนูเลย” แนนเล่าถึงสาเหตุที่ทำให้ไม่ได้ไปร่วมงานกับเพื่อน

เรียนรู้อาชีพชุมชน

สำหรับนักและฝ่ายซึ่งลงเก็บข้อมูล ได้ร่วมกันออกแบบคำถามที่จะสัมภาษณ์ชาวบ้าน คราวนี้ทีมตั้งใจพาน้องเรียนรู้คุณค่าของตำบลแพรกกานามแดง ลงพื้นที่ในวันเสาร์อาทิตย์ โดยตั้งใจว่าข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จะนำมาวางแผนถ่ายทำวิดีโออย่างละเอียดอีกครั้ง

“เราตั้งใจทำเป็นรายการความยาว 5 นาที โดยช่วงแรกเป็นเกริ่นนำก่อนเพื่อให้น้องสนใจ หลังจากนั้นได้พาไปพบแต่ละอาชีพ มีพวกเราคอยพูดเชื่อมแต่ละช่วงเพื่อให้ดูไม่น่าเบื่อ ทั้งนี้คาดหวังว่า จะนำวิดีโอดังกล่าวไปฉายให้น้องๆ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายชมในการจัดกิจกรรมเรียนรู้อาชีพตำบลแพรกกานามแดง” นักเล่าถึงแผนการถ่ายวิดีโอ

แผนการจัดกิจกรรมเรียนรู้อาชีพตำบลแพรกกานามแดง มีเป้าหมายเพื่อปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักบ้านเกิด ครั้งแรกทีมตั้งใจที่จะจัดกิจกรรมที่ห้องประชุมของวิทยาลัยการอาชีพ แต่เนื่องจากเป็นช่วงปิดเทอม ไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแล ผู้อำนวยการวิทยาลัยจึงไม่อนุญาต เพราะเกรงว่าจะเกิดความเสียหาย ทีมจึงได้ประสานงานขอใช้สถานที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ตำบลแพรกกานามแดงแทน

ขณะเดียวกันทีมต้องประสานงานกับน้องๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้ โดยใช้ช่องทางเฟสบุ๊คชักชวนน้องๆ ที่รู้จักชวนเพื่อนมาร่วมกิจกรรม รวมถึงประสานงานตรงกับกลุ่มเป้าหมายแบบถึงตัว

กระบวนการจัดการเรียนรู้ในวันนั้นเริ่มต้นด้วยการเปิดวิดีโอให้ชม แล้วจึงให้น้องๆ เล่นเกม ซึ่งจะสอดแทรกคำถามเกี่ยวกับอาชีพที่ได้ชมจากวิดีโอไปด้วย เพื่อให้ให้น้องๆ เกิดความเพลิดเพลินและได้ความรู้ หลังจากนั้นจึงแบ่งกลุ่มพาน้องไปเรียนรู้จากชาวบ้านที่ประกอบอาชีพนั้นๆ โดยตรง โดยในช่วงเช้าเรียนรู้ฐานการเลี้ยงกุ้งและทำนา ส่วนช่วงบ่ายเรียนรู้เรื่องอาชีพการทำน้ำตาลมะพร้าว และการเลี้ยงปลาสด โดยนักเป็นพิธีกรและนำสันทนการ ฝ่ายและปอยให้ความรู้ในฐานอาชีพเลี้ยงปลาสดและการทำน้ำตาลมะพร้าว ส่วนแนนทำงานจัดการ เช่น การลงทะเบียน

“พื้นที่เรียนรู้มี 2 แห่ง พื้นที่แรกไปนาทุ่งของลุงปัญญา ฐานนี้แยกเป็น 2 กลุ่มย่อยอีก เพราะมีผู้ให้ความรู้ 2 คน คือลุงปัญญากับลุงเบ๊ยก อีกฐานคือนาข้าวและโรงสี ผู้ให้ความรู้คือลุงสมบุรณ์ ส่วนฐานมะพร้าวกับปลาสด ไม่ได้ลงพื้นที่ ใช้วิธีให้เพื่อนในทีมบรรยาย” แนนเล่า

ฝ่ายซึ่งเป็นผู้บรรยายหลักในฐานอาชีพการเลี้ยงปลาสดเล่าว่า เธอนำข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เจ้าของอาชีพมาเรียบเรียง ทำเป็นพาวเวอร์พอยด์นำเสนอ ส่วนปอยซึ่งบรรยายหลักในฐานการทำน้ำตาลมะพร้าวบอกว่า ใช้ความรู้จากประสบการณ์จากที่บ้านทำอาชีพมาช่วยเสริมในการบรรยาย

หลังเรียนรู้ครบทุกฐาน ทีมจัดให้มีการทดสอบความรู้ผ่านเกมวิบากซึ่งในนั้นจะมีคำถามเกี่ยวกับอาชีพสอดแทรกอยู่ด้วย เพื่อให้ให้น้องๆ เกิดความสนุกสนาน ซึ่งทีมงานได้เตรียมของรางวัลเล็กๆ น้อยๆ ไว้แจก

กิจกรรมแสนสนุกเพราะคนจัดกับคนเข้าร่วมเป็นวัยเดียวกัน จึงรู้ใจกันพอสมควร ผลลัพธ์ของการดำเนินงานพิสูจน์ได้จากเสียงสะท้อนของผู้ร่วมกิจกรรมว่า สนุกไม่น่าเบื่อ แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่น่าเบื่อของคนทราบมาก่อนแล้วก็ตาม

“ตัวอย่างเช่นน้องพลอยบอกว่า เมื่อก่อนเห็นพ่อทำสวนมะพร้าวเขาไม่เคยคิดจะช่วย แต่เมื่อได้ดูวิดีโอที่พี่ๆ ทำขึ้นแม้จะรู้งานไม่รู้บ้าง แต่น้องคิดว่าจะเรียนทางนี้แล้วไปช่วยพ่อแม่ ส่วนน้องอยู่บ้านไม่ได้ทำอะไรเลย เล่นโทรศัพท์ ชับมอเตอร์ไซด์ก็บอกว่า ในชุมชนมีอาชีพที่น่าสนใจที่อยากจะทำเป็นอาชีพตอนโต” นัทเล่าถึงเสียงสะท้อนของน้องที่ร่วมกิจกรรม

กิจกรรมส่งท้ายในวันดังกล่าว ทีมจับน้องล้อมวงให้ส่งลูกบอลต่อๆ กัน โดยคนที่มีลูกบอลอยู่ในมือขอให้เสนอความคิดเห็นว่าจะเผยแพร่อาชีพในตำบลแพรกหนามแดงอย่างไร เพื่อตอบย้ำให้น้องๆ เห็นความสำคัญของอาชีพที่ได้เรียนรู้ในวันนั้น

การทำกิจกรรมผ่านไปด้วยดี น้องๆ ยังคงได้ถามว่าเมื่อไรจะมาจัดกิจกรรมกันอีก แต่ทีมงานยังมีการกิจต้องนำข้อมูลมาทำเป็นแผนผังอาชีพในตำบลแพรกหนามแดงเพื่อใช้ในการเผยแพร่สู่สาธารณะ จึงยังไม่สามารถลงพื้นที่ไปจัดกิจกรรมให้กับน้องๆ ได้ในช่วงนี้ ทำได้เพียงติดต่อกับน้องๆ อยู่เรื่อยๆ เพื่อรักษาสัมพันธภาพที่มีต่อกัน

รู้จักอัน รู้จักเธอ

การทำงานทำให้ทีมได้เรียนรู้ถึงความยากลำบาก เพราะการลงพื้นที่แต่ละครั้งต้องเผชิญทั้งการเดินทางที่ไม่คุ้นเคย และสภาพอากาศที่ร้อนระอุ ชนิดที่ฝ่ายบอกว่า “วันไหนกลับจากลงพื้นที่แล้วไม่ใช่ เหมือนไม่ได้ลงพื้นที่” สิ่งเหล่านี้เป็นการฝึกน้ำอดน้ำทนให้พวกเขาได้เป็นอย่างดี เพราะจริงๆ แล้ว กิจกรรมเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องทำก็ได้ แต่ยิ่งทำกลับยิ่งน่าสนใจ โดยเฉพาะการเรียนรู้กันและกันในกลุ่ม

“ต้องอดทนมาก เพราะทุกคนมีปัญหา ปอยตั้งใจเรียนเหลือเกินจึงไม่ค่อยมีเวลา ส่วนฝ่ายก็ต้องโทรบอกแม่ตลอด แนนก็มีปัญหากับเพื่อนอีก เราต้องรวมทุกคนให้มาอยู่ด้วยกัน อยากให้ทุกคนลงกิจกรรมพร้อมๆ กัน จะรู้เท่าๆ กัน เจอแบบนี้เราจะรู้ทางว่าต้องจัดการอย่างไร ฝ่ายแม่จะห้ามวันหยุดสักวันอาทิตย์ ส่วนแนนต้องนั่งลงหน้า 2 วัน สำหรับปอยกับพี เขาสนใจเรียนต้องประสานให้ดีๆ” นัทเล่าถึงการจัดการทีม

“เมื่อก่อนเป็นคนที่ไม่ยอมใคร ถ้าพูดมาแรงๆ หนูสวนกลับเลย ไม่ว่าใครหน้าไหน แต่ตอนนี้ บางครั้งเขาไม่เข้าใจ ก็จะใจเย็นอธิบาย เช่น บอกว่าเรามาหาความรู้ไม่ได้มารบวง อยากรู้จริงๆ”

สิ่งที่ได้เรียนรู้อย่างรวมไปถึง กระบวนการคิด การติดต่อประสานงานกับผู้ใหญ่ ซึ่งแนบบอกว่าเป็น ประโยชน์ต่อเธอมากๆ เพราะเดิมเป็นคนที่ไม่ยอมใคร “เราเจอผู้ใหญ่ที่พูดจาไม่ดีใส่เราก็ต้องอดทน เมื่อก่อน เป็นคนที่ไม่ยอมใคร ถ้าพูดมาแรงๆ หนูสวนกลับเลย ไม่ว่าใครหน้าไหน แต่ตอนนี้บางครั้งเขาไม่เข้าใจ ก็จะ ใจเย็นอธิบาย เช่น บอกว่าเรามาหาความรู้ไม่ได้มารบวง อยากรู้จริงๆ”

ส่วนฝ่ายที่ต้องอดทนอย่างมากช่วงแรกๆ เรื่อง สภาพอากาศร้อน การลงไปเรียนรู้ในพื้นที่ เป็นการเปิดโลกกว้าง จากที่เคยเรียนเฉพาะในห้องเรียน การได้ออก ไปเรียนรู้ข้างนอกทำให้มีประสบการณ์มากขึ้น

“รู้สึกว่ ถึกมาก ๆ ที่ทนได้เพราะรู้สึกรัก รู้สึกชอบ และกลายเป็นคนช่างคิดช่างสังเกตมากขึ้น มีไหวพริบมากขึ้น รู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รู้จักการวางแผน การเข้าหาผู้ใหญ่ การประสานงานกับผู้ใหญ่และน้อง การวางแผนในการลงพื้นที่แต่ละครั้งการคิด การจัด ตารางเวลาของตนเอง ทางบ้าน เรียนและทำกิจกรรม ด้วย ทำให้มีความคิดมากขึ้น ธรรมดาไม่ค่อยจะคิด”

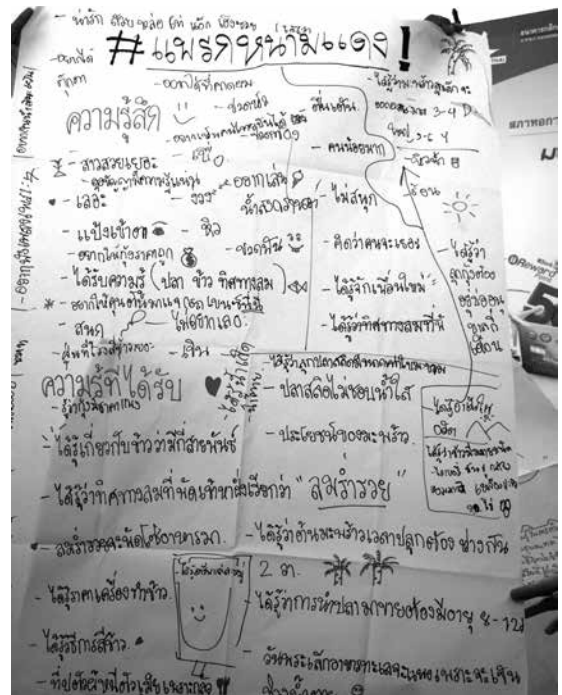
ด้านปอยซึ่งเป็นเด็กเรียนบอกว่า เมื่อก่อนปิดเทอม ก็จะไปเที่ยว หรืออยู่บ้านอ่านหนังสือ แต่พอมามาทำกิจกรรม กับเพื่อนต้องจัดสรรเวลาว่า ช่วงไหนต้องอ่านหนังสือ ช่วงไหนว่างก็มาทำโครงการ ที่สำคัญคือได้พัฒนา ทักษะการฟัง ที่เมื่อก่อนเป็นพวกฟังหูทวนลม ไม่จับ ใจความสำคัญ แต่พอมามาทำโครงการจึงต้องเปลี่ยน ตัวเองให้เป็นคนที่ฟังแล้วจับใจความสำคัญในสิ่งที่ คนอื่นพูด แล้วสรุปเป็นใจความของตนเองให้ได้ แต่ สิ่งทีรู้สึกว่าเป็นประโยชน์อย่างมากคือ การพัฒนา ความกล้า

“เมื่อก่อนผมไม่กล้าแสดงออก สื่อสารกับคนอื่น ไม่ค่อยรู้เรื่อง พูดอะไรไปใครเขาก็ไม่เข้าใจ ซึ่งพอมามาทำ ผมมีทักษะในการสื่อสารมากขึ้น สามารถสื่อสารให้คนอื่น เข้าใจได้มากกว่าแล้ว”

นอกจากพัฒนาความกล้าแล้ว ปอยยังรู้สึกซาบซึ้ง กับอาชีพของพ่อแม่มากขึ้น “เห็นความสำคัญของอาชีพ ที่พ่อแม่ทำมากขึ้น เมื่อก่อนก็ช่วยนะ แต่ช่วยทำให้ เสรีๆ ไป แต่ตอนนี้อยากจะช่วยจริงๆ อยากแบ่งเบา ภาระท่านบ้าง อาชีพท่านก็ปลูกมะพร้าว ทำน้ำตาล ทำไมเราไม่ทำต่อ เราทำต่อก็ได้”

นัทเล่าเสริมว่า ปอยกับแนนเป็นคนไม่กล้าพูด จึงมี วิธีการฝึกเพื่อน ๆ ให้มีความกล้า โดยช่วงที่นัดหมายกัน ไปทำงานที่ร้านกาแฟ จึงท้าทายให้ 2 คนนี้ยืนพูดแนะนำ ตัวเองในร้านกาแฟ

“เพื่อนบังคับให้ยืนพูดแนะนำโครงการที่เราทำอะไร ยืนพูดอยู่กลางร้าน เพื่อจะได้ทนกับสายตาของคนอื่น คนก็หันมามอง พอผ่านตรงนั้น มันเหมือนปลดล็อกอะไร บางอย่าง จนตอนนี้เรากล้าขึ้น” แนนเล่าเสริม

ความเปลี่ยนแปลงของนัท เป็นสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะเป็นเด็กใหม่ที่เพิ่งย้ายมาจากกรุงเทพฯ โดยบุคคลิกไม่ชอบยุ่งกับใคร นัทเข้าร่วมโครงการเพราะพี่สาวซึ่งเคยทำกิจกรรมลักษณะนี้แนะนำว่า เป็นการเปิดโลกทัศน์ และพัฒนาทักษะ ทำให้รู้จักคนอื่นมากขึ้น

“ตอนแรกไม่ได้อยากทำโครงการนี้หรอก แต่พี่สาวพูดว่า ถ้าเกิดเราทำแบบนี้เราจะรู้คนอื่นมากขึ้น เพราะเมื่อก่อนไม่ฟังใคร ชอบอยู่คนเดียว เรียนคนเดียว ใครอย่ามายุ่งนะ พอพี่สาวบอกว่า ถ้าเรารู้จักพูดคุยกับคนอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา เราจะดีขึ้น ก็เลยทำ พอลงมาทำตอนแรกก็ไม่ชอบเพื่อน ๆ เลย เพราะพวกเขาพูดจาห้วน ๆ ไม่เพราะ” นัทสราภาพถึงความรู้สึกในช่วงแรกที่มีต่อทีม

แต่เมื่อได้ทำงานร่วมกัน ได้คลุกคลี เรียนรู้กันและกัน ทำให้ทุกคนได้เรียนรู้ถึงเบื้องลึกของท่าที จึงยอมรับและเข้าใจ ความรู้สึกจากไม่ชอบเปลี่ยนเป็นสนิทสนมรักใคร่ การได้เรียนรู้เรื่องอาชีพยังช่วยเปิดมุมมองของทีมงาน ทำให้รู้ถึงความยากลำบากในการทำมาหากิน

แนนเป็นคนหนึ่งที่พบว่า เธอเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเรียนรู้ “ได้รู้ความลำบากของคนในอาชีพต่าง ๆ สำนึกได้ว่า พ่อแม่ทำงานหนัก กลับมาก็เหนื่อย เราก็ควรช่วยพ่อแม่ทำงาน เมื่อก่อนอยู่บ้านไม่ทำอะไรเลย แม้แต่จานก็ไม่ล้าง แม่กลับมาก็ต้องมาล้างจาน เขาก็บ่น ๆ พอได้มาทำโครงการนี้ได้ไปสัมภาษณ์คุณลุงเขาบอกว่า กว่าจะได้เงินมาเหนื่อยนะ หนูก็กลับไปถามแม่ว่า แม่เหนื่อยไหม แม่บอกว่าเหนื่อยลิกกว่าจะได้ตั้งค้มา กว่าจะเลี้ยงลูกให้โต เราก็กลับไปนอนคิด ตื่นเข้ามาก็เลยทำงานบ้านให้แม่ แม่ก็งั้น ตอนนี้งานบ้านตลอด ทำทุกอย่าง”

เพื่อน ๆ ในทีมร่วมสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของแนนว่า เปลี่ยนไปจริง ๆ รู้จักทำงานบ้าน แม้กระทั่งไปนั่งทำงานบ้านเพื่อน ยังช่วยปัดกวาดเช็ดถู ที่สำคัญคือปกติแนนเป็นเด็กหลังห้อง แอบหลับในห้องเรียนเป็นประจำ ก็เปลี่ยนไปขยันและตั้งใจเรียนมากขึ้น

การเรียนรู้ของทีมงานได้ขยายขอบเขตไปสู่แวดวงเครือข่ายพลังเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก เพราะเห็นตัวอย่างจากเพื่อน ๆ และผู้ใหญ่รอบตัว ทั้งที่พบกันในการอบรม หรือในการสื่อสารผ่านช่องทางไลน์กลุ่ม

“เมื่อก่อนเห็นผู้ใหญ่ชักสีหน้ามา เดินหนีเลยไม่ค่อยตอนนี้ถ้าเห็นเขาชักสีหน้ามาก็เข้าใจว่าเขาอาจจะเหนื่อย อาจเจองานหนักมา เข้าใจผู้ใหญ่มากขึ้น เข้าใจว่าความคิดของผู้ใหญ่กับเด็กไม่เหมือนกัน ที่เพื่อนทะเลาะกับอาณนศในไลน์ หนูรู้สึกว่าเป็นเขาเหมือนเราตอนเด็ก ๆ เลย ทำให้เราได้มองย้อนกลับมาที่ตัวเองด้วย เราก็กลับไปถามแม่ว่าหนูเปลี่ยนไปไหม แม่บอกว่า เปลี่ยนไปเยอะเลย ใช้เงินน้อยลง การบริหารเงินโครงการทำให้รู้จักบริหารเงินตัวเอง เราได้อะไรใหม่ ๆ เยอะจากโครงการนี้ ได้เปลี่ยนตัวเองใหม่ มีความคิดใหม่” นัทสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของตนเองบ้าง

หลอมรวมเป็นเรา

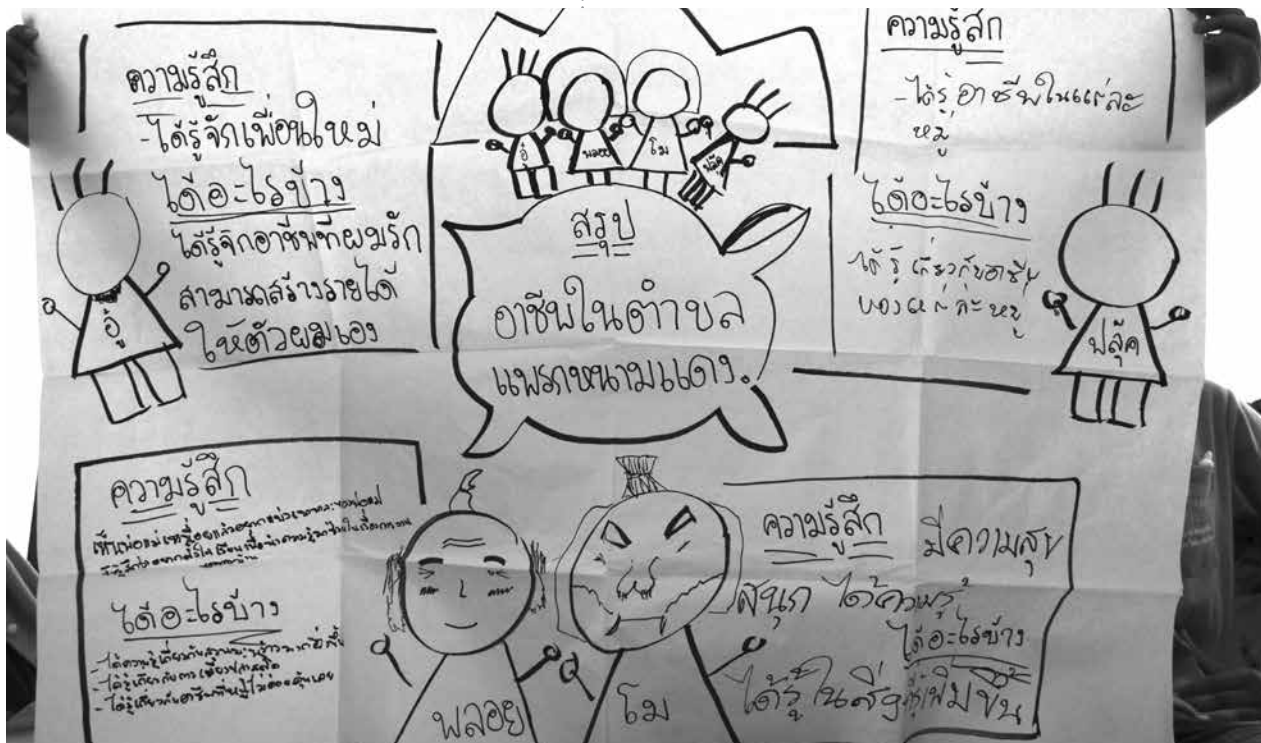
ระหว่างทางของการทำงานร่วมกันคือ เส้นทางของการเรียนรู้กันและกันสมดังเจตนาของการตั้งกลุ่ม ทีมงานบอกว่า มีปัญหาหลาย ๆ เรื่องที่หลอมรวมความเป็นทีม เช่น แนนทะเลาะกับเพื่อน ฝ่ายมีปัญหาเรื่องครอบครัว ปอยกับพีมีค้อยสนใจใคร นัทเป็นเด็กใหม่ที่พกความหึงมาจากกรุงเทพฯ อีกทั้งหลายๆ ครั้งที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ต้องถกเถียงกันจนวงแตกอยู่บ่อย ๆ แต่ทีมก็ก้าวข้ามสถานการณ์เหล่านั้นมาได้ เพราะมียุทธวิธี เมื่อทะเลาะกันก็แยกไปสงบสติอารมณ์ ให้รู้สึกเย็นลง แล้วค่อยมาคุยกันใหม่ โดยส่วนใหญ่แนนจะเป็นผู้ประสานรอยร้าว

“เวลาทะเลาะกับใคร พอหายโกรธแล้ว เราจะเป็นคนเข้าไปทักก่อนตลอด ไม่รู้เพราะอะไร ก็มันหายโกรธแล้ว ก็จะเข้าไปถามว่า เราทำอะไรผิด อย่างตอนที่เพื่อนโกรธไม่ค่อยด้วย ก็เข้าไปถามเพื่อนก่อนว่า เราทำอะไรผิด” แนนเล่าถึงบุคลิกส่วนตัวที่ไม่ยึดติดตัวตน

เรื่องการจัดการเวลาในชีวิตของแต่ละคนถือเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกคนต้องรับผิดชอบ ทั้งเรื่องเรียน งานในสถานเด็กและเยาวชนฯ ที่ยังคงช่วยทำอยู่ งานโครงการจนผู้ปกครองเริ่มกลัวว่าลูกๆ จะเสียการเรียน การแบ่งเวลาเรียน เล่น ทำงาน จึงเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ บ่อยครั้งที่ทีมงานต้องรีบทำการบ้านให้เสร็จตั้งแต่อยู่ที่โรงเรียน เพื่อที่จะได้มีเวลาร่าง หรือบางครั้งก็ต้องหยุดเรียนไปอบรมกับพี่เลี้ยงโครงการ ซึ่งเมื่อกลับมาก็ต้องรีบไปตามงานกับเพื่อนๆ หรือครู บางทีก็ต้องไปขออนุญาตสอบก่อน เพราะไม่ว่าง ซึ่งฝ่ายบอกว่าเป็นเรื่องดี ทำให้เธอได้ฝึกตนเอง ทำให้ขยันมากขึ้น ตั้งใจเรียนมากขึ้น จึงเรียนเก่งขึ้นโดยไม่รู้ตัว

สิ้นทอมผลของความรับผิดชอบของแต่ละคนปรากฏทุกคนเกรดดีขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อ จึงเป็นการปลดล็อกความกังวลของผู้ปกครอง ซึ่งหนักกับแผนประสานเสียงยืนยันว่า “ใครที่บอกว่าทำกิจกรรมแล้วเกรดตก มันอยู่ที่คนแล้วละ มันเป็นข้ออ้างมากกว่า คนที่บอกว่าทำกิจกรรมแล้ว

“สำนึกได้ว่า พ่อแม่ทำงานหนัก กลับมาก็เหนื่อย เราก็ควรช่วยพ่อแม่ทำงาน เมื่อก่อนอยู่บ้านไม่ทำอะไรเลย แม่แต่ งานก็ไม่ล้าง แม่กลับมาก็ต้องมาล้างจาน เนาท์ บ่นๆ พอได้มาทำโครงการนี้ ได้ลงไปสัมภาษณ์คุณลุงเขาบอกว่า กว่าจะได้เงินมาเหนื่อยนะ หนูก็กลับไปถามแม่ว่า แม่เหนื่อยไหม แม่บอกว่าเหนื่อยสิกว่าจะได้ตั้งค้มา กว่าจะเลี้ยงลูกให้โตมา เราก็กลับไปนอนคิด ตื่นเช้ามาก็เลยทำงานบ้านให้แม่ แม่ก็งั้น ตอนนี้ก็ทำงานบ้านตลอด”

“สิ้นเกมผลของความรับผิดชอบของแต่ละคนปรากฏ ทุกคนเกรงคืบอย่างไม่น่าเชื่อ
จึงเป็นการปลดล็อกความกังวลของผู้ปกครอง...ใครที่บอกว่าทำกิจกรรมแล้วเกรดตก
มันอยู่ที่คนแล้วละ มันเป็นเรื่องอ้างมากกว่า คนที่บอกว่าทำกิจกรรมแล้วเกรดตก
เพราะเขาไม่ยอมทำมากกว่า บอกมาตรงๆ ว่าไม่ยอมทำ ยังดีเสียกว่ามาอ้างแบบนี้”

*เกรดตก เพราะเขาไม่ยอมทำมากกว่า บอกมาตรงๆ ว่าไม่ยอมทำ
ยังดีเสียกว่ามาอ้างแบบนี้”*

กระบวนการเรียนรู้ที่ตั้งใจสร้างความตระหนักถึงคุณค่าอาชีพ
ของท้องถิ่น ได้กระตุ้นให้เยาวชนในพื้นที่หันมาเหลียวแลและภาคภูมิใจ
ในอาชีพของบรรพบุรุษมากขึ้น ผลของการทำงานยังย้อนกลับมา
“ปลุกจิตสำนึก” ภายในของทีมงานให้เห็นถึง “คุณค่าและความหมาย”
ของสิ่งใกล้ตัว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสู่การเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ
ต่อหน้าที่ ยอมรับกันและกัน และใส่ใจที่จะดูแลช่วยเหลือคนใน
ครอบครัวมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จึงนับได้ว่าเป็นผลลัพธ์ของ
การเรียนรู้ที่น่าชื่นใจ

โครงการเยาวชนเรียนรู้อาชีพ แปรรูปหีบแดง

ทีมงาน

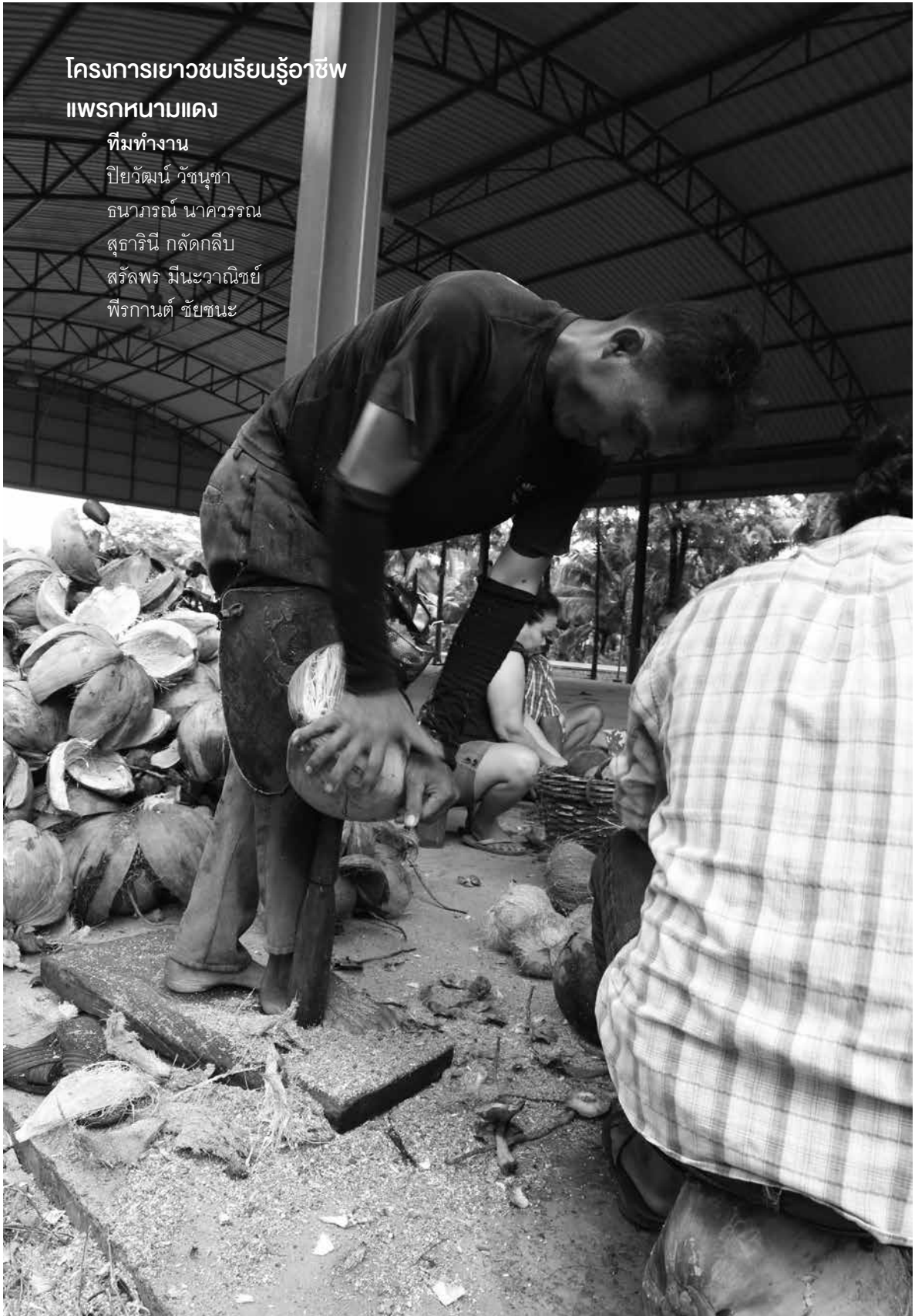
ปิยวัฒน์ วัชรูชา

ธนาภรณ์ นาควรรณ

สุธาวินี กลัดกลีบ

สรัลพร มินะวานิชย์

พริกานต์ ชัยชนะ

ก่อน “ส้มโอ” จะหายไป

โครงการแผนที่ส้มโอชุมชนบางขันแตก

โจทย์ปัญหา

เห็นว่า “ส้มโอ” ที่ตำบลบางขันแตกถูกโค่นลงเรื่อยๆ เนื่องจากขายไม่ได้ราคา และถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง กลุ่มจึงจัดทำโครงการแผนที่ส้มโอ ชุมชนบางขันแตก ที่มีการระบุพิกัดชัดเจนว่ามีสวนส้มโออยู่ตรงไหนบ้าง ผู้บริโภคสามารถเดินทางไปซื้อส้มโอได้ด้วยตัวเองถึงสวนในราคาที่ถูกลงกว่า และช่วยให้ชาวสวนส้มโอขายผลผลิตได้ในราคายุติธรรม

กลุ่ม TH Team

โครงการแผนที่ส้มโอ
ชุมชนบางขันแตก

กระบวนการเรียนรู้

1.

ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลจำนวนผู้ปลูกส้มโอ

สิ่งที่ได้เรียนรู้

ได้เรียนรู้วิธีการทำงานให้เกิดผลสำเร็จ ต้องมี “ข้อมูลความรู้”
 มากพอ ได้เรียนรู้เรื่องการออกแบบและวางแผนการทำงาน
 และเรียนรู้เรื่องการทำแผนที่ที่บางคนบอกว่า
 “เมื่อก่อน...เขียนแผนที่ไปบ้านตัวเองยังไม่ถูก”
 ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลงพื้นที่ทำแผนที่อีกครั้งที่หมู่ 3
 เพื่อให้แผนที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.

ถอดบทเรียนการทำงานของทีม

2.

เก็บข้อมูลการทำแผนที่ส้มโอ
 ในเวทีประชุมเรื่องการจัดการน้ำที่หมู่ 2

กิจกรรมนี้เป็นงานของพวกเรา
เราต้องรับผิดชอบ และต้องทำ
ให้ดีที่สุด...อยากทำต่อให้จบ
เพราะอยากเห็นว่า
สิ่งที่เรากำหนดมีประโยชน์
อย่างน้อยก็ช่วยให้ชาวบ้าน
ไม่ถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง

ที่แม่กลอง...นอกจากปลาทุและลันจี่ ที่จัดว่าเป็น
ผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อแล้ว ยังมี “ส้มโอ” ที่มีรสชาติดีไม่แพ้
ส้มโอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แต่วันนี้สวนส้มโอ
หลายแห่งถูกแทนที่ด้วย “มะพร้าว” ที่กำลังได้รับ
ความนิยมจากเกษตรกร

ส้มโอหลายต้นในแม่กลองจึงทยอยล้มลงอย่าง
เงียบๆ...

รวมตัวเรียนรู้ส้มโอ

เมื่อสังเกตเห็นสถานการณ์ข้างต้น กลุ่ม TH Team
ซึ่งประกอบไปด้วย ไบเฟิร์น-รัตติยาภรณ์ จงแพ
นุชน-พวรรณ ทองภู และเจน-เจนจิรา แซ่จิ๋ว กฤติกา
เนยเอี่ยม ชนากานต์ กุมดวงเมศ จากโรงเรียนบ้าน
ท้ายหาด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เห็นว่า
“ส้มโอ” หลายต้นกำลังถูกโค่น จึงรวมตัวกันศึกษา
สถานการณ์ “ส้มโอ” ของตำบลบางขันแตก

สิ่งที่ทีมคิดไว้ในช่วงแรกคือต้องการ “สร้างแรงจูงใจ” ให้ชาวบ้านหันมารัก หวงแหน และยังคงอาชีพปลูกส้มโออยู่ โดยวิธีการของพวกเขาเธอคือ “ปลูกส้มโอ” ในแปลงทดลองด้วยตัวเอง และนำไปขาย เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า “ส้มโอ” ยังขายได้และราคาดี

แต่หลังวิเคราะห์แล้วพบว่า...การทำแปลงทดลองอาจไม่ช่วยสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านหันมาปลูกส้มโอได้ เพราะใช้เวลาในการปลูกนาน...ไม่สอดคล้องกับระยะเวลาการทำโครงการ...จึงต้องคิดใหม่

ไบเฟิร์นบอกว่า พี่เลี้ยงโครงการ “ตั้งคำถาม” ชวนคิดว่า สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านต้องตัดส้มโอทิ้งและปลูกมะพร้าวแทนคืออะไร พวกเธอก็คิดว่าน่าจะเป็นเพราะรายได้จากการขายส้มโอที่ไม่ดีเหมือนที่ผ่านมา และมีการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

นี่คือ “ปัญหา” ที่ทำให้น้องๆ ต้องมาคิดต่อว่า...โครงการที่จะสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านเก็บต้นส้มโอไว้จะออกมาแนวไหน

เมย์ซึ่งที่บ้านมีสวนส้มโอเล่าว่า ตอนแรกก็คิดไม่ออกว่าจะทำอย่างไร เมื่อถูกถามว่าทำไมไม่เลิกล้มโครงการจะได้ไม่เหนื่อย ไม่ต้องเสียเวลามานั่งคิด

“เราเข้าเวทีนับ 1 ปลูกสำนึกพลเมืองมาแล้ว เหมือนกับว่ากิจกรรมนี้เป็นงานของพวกเขา เราต้องรับผิดชอบ และต้องทำให้ดีที่สุด” เฟิร์นและเมย์กล่าวพร้อมกัน

ค้นหา “เป้าหมาย”

เมื่อถูก “กระตุก” จากพี่เลี้ยงโครงการ ทีมจึงตั้งวงหารือเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ต้นส้มโออย่างยั่งยืน

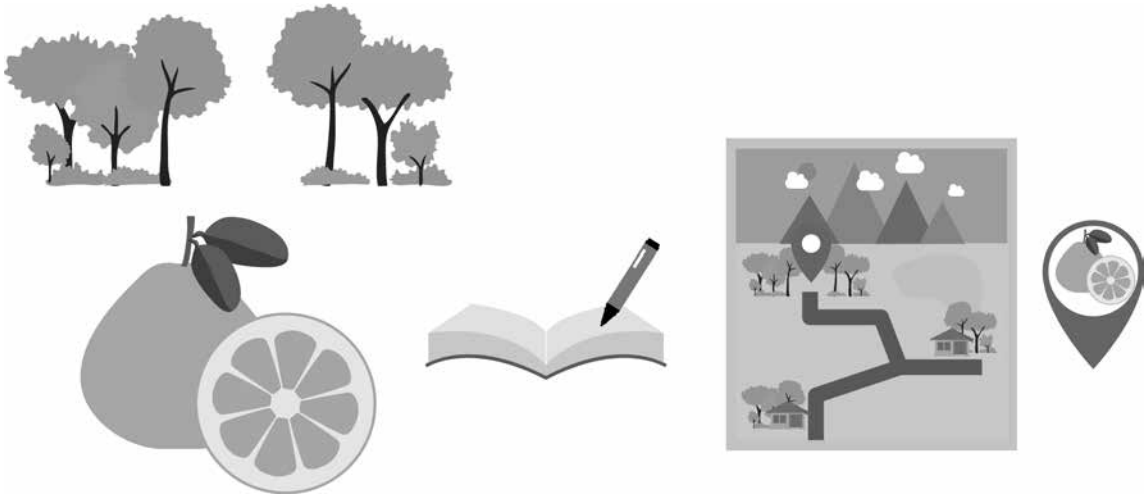
คำถามหนึ่งจากพี่เลี้ยงโครงการที่ถามแล้วจ้าใจพวกเธอมาก ๆ คือ **“รู้จักพื้นที่ปลูกส้มโอดีแล้วหรือยัง”** ฟังแล้วจืดจาง พวกเธอดูคิดได้ทันทีว่า พวกเธอดิคิดทำโครงการโดยที่ยังไม่รู้บริบทพื้นที่ของชุมชนเลย พี่เขาก็กแนะว่า **“ก่อนจะทดลองปลูก เริ่มต้นที่ลองทำแผนที่ดูก่อนดีไหม อย่างน้อยก็จะได้เป็นข้อมูลว่ามีใครปลูกส้มโอกันมากน้อยเท่าไร”**

“พี่เลี้ยงโครงการ “ตั้งคำถาม” ชวนคิดว่า สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านต้องตัดส้มโอทิ้งและปลูกมะพร้าวแทนคืออะไร”

“เราคิดทำโครงการโดยที่พวกเรายังไม่รู้บริบทพื้นที่ของชุมชนเลย”

แต่การทำแผนที่ก็เป็นเรื่องใหม่สำหรับพวกเธอ งานนี้พี่เลี้ยงโครงการจึงเข้ามาจับบทบาทในการช่วยเสริมเติมเต็มให้ทีมเริ่มต้นทำงานได้ ด้วยการสอนเทคนิคการทำแผนที่ ตั้งแต่การหาข้อมูลมาใส่ในแผนที่ การเขียนแผนที่ เป็นต้น พวกเธอไม่เคยทำแผนที่แบบนี้มาก่อน ความยากอยู่ที่การนำข้อมูลมาใส่ในแผนที่ เพราะเราไม่สามารถจินตนาการเองได้

เมย์เล่าต่อว่า แผนที่จะทำนั้นประกอบไปด้วยข้อมูล แหล่งปลูกส้มโอ และเส้นทาง ด้วยหวังว่าเมื่อได้แผนที่ที่ระบุพิกัดชัดเจนว่ามีสวนส้มโออยู่ตรงไหน ผู้บริโภคจะสามารถเดินทางไปซื้อส้มโอได้ด้วยตัวเองถึงในสวน ในราคาที่ถูกว่าการซื้อจากพ่อค้าคนกลาง

ออกเดินทาง...เข้าสวนส้มโอ

เมย์บอกว่า ข้อมูลที่อยากรู้คือ ตำบลบางชันแตก มีกี่ครัวเรือนที่ปลูกส้มโอ เริ่มแรกพวกเธอจึงไปที่ อบต. บางชันแตกก่อน เพื่อค้นเอกสารเกี่ยวกับปริมาณครัวเรือน จากนั้นจึงไปหาลุงเสียง อินทร์ประเสริฐ เกษตรกรดีเด่น ด้านการปลูกส้มโอ เพื่อขอคำแนะนำว่าควรไปเก็บข้อมูลที่ไหนบ้าง

ล่ำฟังข้อมูลที่ได้จากลุงเสียง และอบต. อาจไม่ครบถ้วน และไม่สามารถนำเขียนลงในแผนที่ได้ พวกเธอจึงใช้โอกาสที่ชาวบ้านจัดเวทีประชุมเรื่องการจัดการน้ำของตำบลที่ หมู่ 2 เก็บข้อมูลการทำแผนที่อีกครั้ง ทั้งนี้ก่อนไปประชุม ทีมแบ่งบทบาทกันว่าจะทำอะไรกันบ้าง โดยดูตามความถนัด เฟิร์นช่วยตั้งคำถาม เมย์ถ่ายรูป ส่วนต้องเป็นคนถามหลัก แต่ทุกคนจะช่วยกันถาม

ถึงแม้จะเตรียมตัวมาดี มีการวางแผนที่คร่าว ๆ มาล่วงหน้า ภาระงานที่เลี้ยงโครงการและลุงเสียงให้ช่วยแนะนำทีมงานกับชาวบ้าน แต่ทั้งหมดก็ออกอาการตื่นเต้น

เมย์บอกว่า พวกเธอตื่นเต้นมากตอนคุยกับชาวบ้าน เพราะปกติเวลาคุยกันเองจะพูดจาแบบไหนก็ได้ แต่พอต้องไปคุยกับชาวบ้าน พวกเธอต้องปรับวิธีการพูดใหม่ ต้องแนะนำตัวเองก่อนว่าเป็นใครมาจากไหน กำลังทำอะไร ซึ่งชาวบ้านก็สนใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ชาวบ้านช่วยกันลงรายละเอียดบ้านของตัวเองในแผนที่ว่าอยู่ตรงไหน ปลูกส้มโอกี่ไร่ มีครัวเรือนติดกับใครบ้าง แต่สิ่งที่นำความภาคภูมิใจมาสู่พวกเธอจากการลงพื้นที่ครั้งนี้คือ เสียงชื่นชม ที่เห็นลูกหลานในชุมชนให้ความสำคัญกับอาชีพของคนรุ่นพ่อรุ่นแม่

เรียนรู้เมื่อลงมือทำ

หลังได้ข้อมูลครบ ทั้งหมดก็กลับมาถอดบทเรียนการทำงานร่วมกัน พบว่าการเตรียมงานยังไม่พร้อมเท่าที่ควร อาจจะต้องเตรียมความพร้อมให้มากกว่านี้ เพื่อที่เวลาไปถึงได้เริ่มงานได้เลย

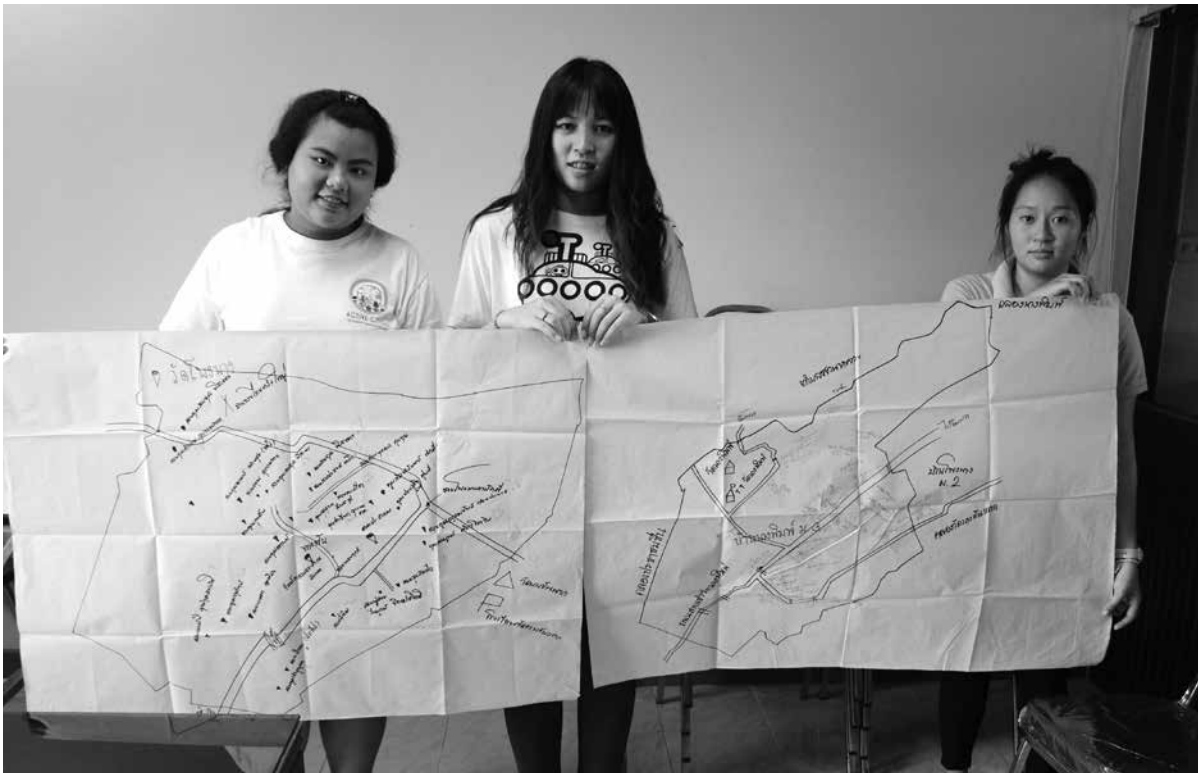
**“อยากทำต่อให้จบ เพราะอยากเห็นว่า สิ่งที่เราทำนั้นมีประโยชน์
อย่างน้อยก็ช่วยให้ชาวบ้านไม่ถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง”**

“ความไม่พร้อม” ในที่นี้หมายถึงช่วง
เวที่แรกของการเก็บข้อมูล พวกเธอไม่ได้วาด
แผนที่ขนาดใหญ่ที่มองเห็นชัด ซึ่งทำให้ต้อง
ไปวาดใหม่ขณะเก็บข้อมูล ทำให้เสียเวลาไป
พอสมควร

จากจุดผิดพลาดครั้งแรก ทีมนำมา
ปรับปรุงในการลงพื้นที่ครั้งที่ 2 ...ครั้งนี้
แผนที่ถูกวาดอย่างละเอียด อุปกรณ์
สำหรับเขียนถูกเตรียมพร้อม เช่นเดียวกับ
ชุดคำถามที่ทีมร่วมกันออกแบบ

“กิจกรรมที่สองมีเป้าหมายอยู่ที่หมู่ 3
พวกเราเอาแผนที่ไปติดไว้ข้างฝา...จากนั้น
ให้ชาวบ้านชี้ว่าบ้านของแต่ละคนอยู่ตรงไหน
เราก็เขียนให้ ซึ่งเทียบระหว่างหมู่ 2 และหมู่ 3
พบว่า แผนที่เริ่มมีรายละเอียดมากขึ้น แต่ก็
ยังไม่สมบูรณ์ ได้ข้อมูลไม่ครบ เพราะขาด
เบอร์ติดต่อของแต่ละบ้าน” เมย์บอกเล่าการ
ทำงาน

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของทั้ง 2
หมู่บ้าน ทำให้พวกเธอค้นพบบทเรียน
หลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการวางแผน
และการเตรียมความพร้อมของทีม

“เห็นชัดว่า แม้เราจะเตรียมตัวกันดีแค่ไหนก็ยังมีจุดผิดพลาด แต่เสียดายที่เรายังไม่ได้นำจุดผิดพลาดไปใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งที่ 3 เพราะสิ้นสุดเวลาทำโครงการพอดี เป้าหมายการเก็บข้อมูลของเราอยู่ที่ 5 หมู่บ้าน แต่เราทำได้เพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้น” โปเฟอร์นเล่าอย่างเสียดาย

“อยากทำต่อให้จบ เพราะอยากเห็นว่า สิ่งที่เราทำนั้นมีประโยชน์ อย่างน้อยก็ช่วยให้ชาวบ้านไม่ถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง” เมย์กล่าวทิ้งท้าย

แม้ปฏิบัติการ “ช่วยชีวิต” ต้นส้มโอจะยังไม่บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากทีมยังเก็บข้อมูลไม่ครบตามแผนที่วางไว้ แต่พวกเขาได้เริ่มต้น “คิด” และ “ลงมือทำ” เรียนรู้ที่จะไม่ปล่อยปละละเลยต่อสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นตรงหน้า โดยเฉพาะ “อาชีพ” ที่เคยหล่อเลี้ยงชุมชนบางชั้นแตกมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตาทวดของพวกเขา ที่สำคัญคือการได้เรียนรู้เรื่อง “การทำแผนที่” ที่บางคนบอกว่า “เมื่อก่อน...เขียนแผนที่ไปบ้านตัวเองยังไม่ถูก”

โครงการแผนที่ส้มโอชุมชนบางจันแตก

พี่เลี้ยงชุมชน

อุบลรัตน์ จงแพ

ทีมงาน

รัตติยาภรณ์ จงแพ

นพวรรณ ทองภู

เจนจิรา แซ่จิ๋ว

กฤติกา เนยเอี่ยม

ชนากานต์ กุ่มดวงเมศ

อัมพวา...ที่รัก

โครงการมัคคุเทศก์น้อยตลาดน้ำอัมพวา

โจทย์ปัญหา

เห็นขยะจากตลาดเยอะเกื่อนกตลาดในตลาดน้ำอัมพวา จึงอยากทำโครงการเกี่ยวกับการจัดการขยะ แต่เมื่อประเมินศักยภาพของตัวเองแล้วคิดว่าคงทำไม่ได้ จึงเปลี่ยนมาทำ โครงการมัคคุเทศก์น้อย แนะนำร้านอาหารอร่อยๆ เพราะอยากให้นักท่องเที่ยวรู้สึกดี และกลับมาเที่ยวตลาดน้ำอัมพวาอีกครั้ง

กระบวนการเรียนรู้

สืบค้นร้านอาหารตัวอย่าง 10 ร้าน เลือกร้านที่บรรยากาศสบายๆ อาหารอร่อย ราคาไม่แพง พ่อค้าแม่ค้าอัธยาศัยดี

- สร้างวิธีคิดให้พวกเขาโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น จากเดิมที่เต็มไปด้วยความกลัว ไม่กล้าลงมือทำ หรือทำโดยไม่มีการวางแผน ก็รู้จักการวางแผนการทำงานมากขึ้น
- โครงการนี้ทำให้พวกเขาได้ทำความรู้จักกับอัมพา “บ้าน” ของพวกเขา อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น
- รู้สึกรักชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มากขึ้น “บ้านเรายังไงเราก็ต้องดูแลเองก่อน จะรอให้ใครมาช่วยก็ไม่ใช่”

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- ความกลัวและความไม่กล้า เป็นอุปสรรคทำให้งานไม่ก้าวหน้า เพราะกลัวแต่กลัวและไม่กล้าลงมือทำอะไร จนไม่รู้ศักยภาพที่แท้จริงของตัวเอง
- การทำงานต้องมีความยืดหยุ่น และต้องรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงาน
- รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและคิดถึงส่วนรวมมากขึ้น ความคิดเช่นนี้ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้ไม่เห็นแก่ตัวหรือทำอะไรที่เอาเปรียบผู้อื่น

ทำแผนที่เดินทางในตลาดน้ำ: ระบุสิ่งที่น่าสนใจที่อยากดูและควรรู้ (เอาใจเขามาใส่ใจเรา) เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารน่าทาน 10 ร้าน จุดบริการที่สำคัญ เช่น ธนาคาร เอทีเอ็ม และห้องน้ำ เป็นต้น

ก่อนหน้านี้พวกเราเคยคิดว่าปัญหาของชุมชนเป็นปัญหาที่ใหญ่เกินตัว พวกเราคงไม่สามารถเข้าไปช่วยแก้ไขอะไรได้ ก่อนเริ่มต้นทำก็กลัวๆ กลัวๆ แต่พอได้มาลงมือทำจริงๆ มันก็ไม่ง่าย แต่ก็ไม่ได้ยากจนเกินกำลังของพวกเรา

ถ้าเอ่ยถึงอัมพวา หลายคนคงร้องอ้อ แล้วจินตนาการถึงตลาดเก่าแก่วัฒนน้ำแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม ร่มผ้าใบและร้านรวงเรียงรายกันแน่นหนา แตกแขนงแยกย่อยคดเคี้ยวไปตามตรอกซอกแซกและถนนเล็กๆ ภาพจำของอัมพวาในสายตานักท่องเที่ยว...น่าจะเป็นตลาดที่เต็มไปด้วยของกินหลากหลาย มีของขายกระจุกกระจิกน่ารัก ไปจนถึงเสื้อผ้าแฟชั่น และของฝากหลากหลายแนว เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปอัมพวาจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและค่านิยมของนักท่องเที่ยว ร้านรวงแบบโบราณที่มีประตูพับเป็นซี่เหล็ก หรือประตูไม้บานเพี้ยมกับป้ายร้านสีเหลี่ยมผืนผ้าที่มีตัวอักษรสีเหลืองทองบนพื้นสีแดงหรือสีเข้มๆ ออกกรรมทำกลายเป็นร้านสีสดฉูดฉาด ตกแต่งด้วยสไตล์ทันสมัยเริ่มมีให้เห็นเป็นสภาพสังคมที่ทั้งคนอัมพวาดั้งเดิมและคนต่างถิ่นซึ่งย้ายเข้ามาทำมาหากินต่างต้องปรับตัวรับกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

แต่ที่ผ่านมามีเรื่องราวในทางลบระหว่างนักท่องเที่ยวและแม่ค้าในตลาดน้ำอัมพวามากขึ้น ซึ่งสาเหตุอาจมาจากการที่นักท่องเที่ยวไม่มีคนคอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับตลาดน้ำอัมพวา ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความรู้ที่แท้จริง ไม่ได้เห็นวิถีชีวิตจริง ๆ ของคนอัมพวา เช่น การดักบาตร ริมคลองอัมพวา การทำสวนผลไม้ของคนในชุมชน รวมถึงการเข้าถึงร้านค้าที่ไม่ได้คุณภาพ จนทำให้นักท่องเที่ยวไม่ประทับใจและไม่กลับมาเที่ยวอัมพวาอีก กลุ่มเยาวชน THAWARA PRESENTED เห็นปัญหาดังกล่าว เมื่อมีโอกาสรู้จักโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ประกอบกับอยากทำกิจกรรมสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์เพื่อสังคม จึงจัดทำโครงการมัคคุเทศก์น้อยตลาดน้ำอัมพวาขึ้น

จากเก็บขยะมาสู่กิจกรรม มัคคุเทศก์น้อย

พอง-ศุภร เจียรสุขสกุล หนึ่งในสมาชิกกลุ่ม THAWARA PRESENTED บอกว่า บ้านของเธออยู่ใกล้กับตลาดน้ำอัมพวา ยิ่งอัมพวาเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ในฐานะเจ้าบ้านเธอจึงอยากมีส่วนร่วมช่วยให้อัมพวาได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น ไม่ใช่แค่เพื่อนักท่องเที่ยว แต่เพื่อคนอัมพวาด้วยกันเอง พองยอมรับว่าช่วงแรกโจทย์การทำงานของทีมยังไม่ชัดเจน ตอนแรกคิดแค่จะเก็บขยะในตลาดก็พอแล้ว เพราะเห็นขยะล้นถังเกลื่อนกลาดไปตามทางเดิน และในแม่น้ำจำนวนมาก

แต่...ขยะชิ้นเล็กๆ กลับไม่ใช่ปัญหาเล็กๆ อย่างที่คิด เมื่อพวกเขามีโอกาสได้เข้าอบรมในเวทีนับ 1 และนับ 2 กับพี่เลี้ยงโครงการ กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 2 ครั้งทำให้พวกเขาถูกคิด “ถ้าทำเรื่องขยะแล้วจะต่อยอดต่อไปอย่างไร?” เป็นคำถามที่คิดไม่ตก

“เก็บขยะทั้งตลาดน้ำอัมพวา พวกเราแค่ 5 คนจะจัดการยังไงไหว พอมาคิดดูแล้ว เราว่ามันใหญ่เกินตัว อีกอย่างทางเทศบาลก็ส่งเจ้าหน้าที่มาจัดเก็บขยะอยู่แล้ว

ถ้าเราทำอีกก็ทำได้แค่ช่วยเก็บขยะ แต่ก็ไม่ได้ทำให้คนทิ้งน้อยลง จนปริมาณขยะลดลง” อู๋-มนสิชา น้อยกาญจน์ บอกเล่าแนวคิด

หลังพี่เลี้ยงชวนคิดชวนคุย ความคิดก็เริ่มตกตะกอน พวกเขาเห็นว่า อาหารการกินคือจุดขายสำคัญของอัมพวา ใจที่โครงการมัคคุเทศก์น้อยตลาดน้ำอัมพวาจึงเข้ามาแทนที่เรื่องขยะ แต่การเป็นมัคคุเทศก์ของพวกเขา นอกจากจะแนะนำนักท่องเที่ยวเดินไปตามจุดน่าสนใจในตลาดน้ำแล้ว ร้านอาหารที่อร่อย ดี มีคุณภาพ และราคาย่อมเยาว์ คือเป้าหมายสำคัญที่พวกเขาต้องค้นหา นำเสนอเป็นร้านอาหารแนะนำ 10 ร้านเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกประทับใจให้นักท่องเที่ยว

“เวลาพวกเขามาเดินเล่นที่ตลาด สังเกตเห็นนักท่องเที่ยวกินอาหารเหลือทิ้งเป็นจำนวนมาก บางคนกินเข้าไปแค่เดียวก็ทิ้ง เพราะอาหารไม่อร่อย ถ้าคนมากินร้านแรกแล้วเจอของไม่อร่อย ราคาแพง หรือต่อให้ราคาไม่แพง แต่ถ้ารสชาติไม่อร่อย เขาก็ไม่ประทับใจ จนอาจทำให้เขาพลาดร้านอร่อยเจ้าอื่น ๆ ทำให้เขาไม่อยากมาอัมพวาอีกเลย” แบนด์-พรศักดิ์ ธรรมสุจริต กล่าวถึงข้อกังวลใจ

“เราอยากให้นักท่องเที่ยวเข้ามาตลาดน้ำแล้วมีความสุข ได้ทานของที่ถูกปากในราคาสมเหตุสมผล”

เดือนแห่งการชิม

เมื่อตะกอนความคิดและใจที่การทำงานลงตัว ทีมงานจึงวางแผนทำโครงการทันที และเพื่อให้ออกมาอย่างที่วางไว้ พวกเขาวางแผนหาข้อมูลร้านอาหารตัวอย่างจำนวน 10 ร้าน เลือกร้านที่นั่งสบาย อาหารถูกปาก และราคาถูกใจ เมื่อสำรวจร้านอาหารเสร็จแล้วก็จัดทำแผนที่เดินทางในตลาดน้ำอัมพวา โดยระบุสิ่งที่นักท่องเที่ยวอยากรู้ และควรรู้ (เอาใจเขามาใส่ใจเรา) เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารน่าทาน 10 ร้าน จุดบริการ เช่น ธนาคาร เอทีเอ็ม และห้องน้ำ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ 3 เดือนแรกของการทำโครงการ จึงหมดไปกับค้นหาร้านที่

เป็นเอกลักษณ์ นั่งแล้วสบายใจ อาหารสะอาดถูกปาก และคนขายอัธยาศัยดี

แบนด์เล่าต่อว่า แม้เป้าหมายจะชัดว่าต้องเป็นร้านที่ดึงดูดใจ เป็นระเบียบ และสะอาด แต่เรื่องอัธยาศัยของผู้ขายพวกเขาก็ให้ความสำคัญเช่นกัน

“บางร้านถ้าเข้าไปแล้วรู้สึกที่เจ้าของร้านไม่ต้อนรับ อัธยาศัยไม่ดี พวกเราเดินออกมาเลยก็มี นี่ยังไม่ต้องพูดถึงว่านักท่องเที่ยวจะรู้สึกอย่างไร ขนาดเราเป็นเจ้าของบ้านยังรู้สึกกลัว” แบนด์เล่าถึงภาพเหตุการณ์ที่เขาต้องเผชิญ

แต่เมื่อต้องลงพื้นที่ทำงานด้วยกันเป็นทีม แคมการทำงานยังต้องข้องเกี่ยวกับพ่อค้าแม่ค้าในตลาด การประเมินสถานการณ์เฉพาะหน้า แล้วตัดสินใจอย่างเด็ดขาด จึงเป็นคุณสมบัติที่กลุ่มเยาวชนแกนนำต้องมี

“เวลาเข้าไปเดินสำรวจตลาด ถ้าเห็นร้านไหนน่าสนใจ พวกเราต้องดูก่อนว่าเจ้าของร้านยังอยู่หรือเปล่า ถ้าอยู่เราก็แค่เล็งไว้ก่อน เพราะถ้าเข้าไปชิม แล้วสอบถามข้อมูลตอนนั้น เขาอาจไม่มีเวลาให้ข้อมูลกับเรา” แบนด์อธิบาย

ขณะที่อู๋เสริมว่า “ถ้าเข้าไปชิมแล้วไม่ได้ข้อมูลมาด้วย เราก็เสี่ยงงบประมาณไปโดยเปล่าประโยชน์ การเข้าไปสำรวจร้านค้าต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ทำให้เราได้เห็นปฏิกิริยาที่เจ้าของร้านหรือพนักงานมีต่อลูกค้าด้วย ร้านค้าที่ดี พนักงานควรพูดจาเป็นกันเอง ยิ่งให้ความร่วมมือในการตอบคำถามของพวกเขา ยิ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าของร้านหรือพนักงานร้านนั้นมีใจเปิดกว้างและยินดีต้อนรับลูกค้าด้วยความจริงใจ”

แผนที่...ไม่ได้มีไว้แค่บอกทาง

นอกจากร้านสุตเจ้ง 10 ร้านในตลาดน้ำอัมพวาที่กลุ่มเยาวชน THAWARA PRESENTED ภูมิใจนำเสนอแล้ว พวกเขายังออกแบบแผนที่ตลาดน้ำขึ้นมาใหม่ โดยให้ข้อมูลทั้งในส่วนของที่พัก สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ห้องน้ำ ท่ารถ ท่าเรือ ตู้เอทีเอ็ม ธนาคาร รวมถึงสถานีตำรวจ ทั้งนี้ ร้านแนะนำ 10 ร้านที่ผ่านการสำรวจของเยาวชนจะปรากฏอยู่บนแผนที่นี้ด้วย ซึ่งรูปแบบการ

รูปแบบการนำเสนอแผนที่ของพวกเขาจะนึกถึงความต้องการของผู้อื่นเป็นสำคัญ เรียกได้ว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยคิดให้ตัวเองสวมบทเป็นนักท่องเที่ยว เพื่อจะได้เข้าใจว่านักท่องเที่ยวจริงๆ อยากรู้อะไรบ้าง และอะไรบ้างที่นักท่องเที่ยวควรรู้

นำเสนอแผนที่ พวกเขาจะนึกถึงความต้องการของผู้อื่นเป็นสำคัญ เรียกได้ว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยคิดให้ตัวเองสวมบทเป็นนักท่องเที่ยว เพื่อจะได้เข้าใจว่านักท่องเที่ยวจริงๆ อยากรู้อะไรบ้าง และอะไรบ้างที่นักท่องเที่ยวควรรู้

“เรานั่งคุยกันแล้วสรุปสิ่งที่ควรเพิ่มเติมลงไปบนแผนที่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับนักท่องเที่ยวมากที่สุด เดิน ๆ อยู่ใครอยากเข้าห้องน้ำก็จะรู้ว่าควรไปทางไหน หรือใครมีปัญหาเดือดร้อนของหายก็สามารถเดินตามแผนที่ไปสถานีตำรวจได้” แบนด์กล่าว

“ใครเงินหมด ก็จะได้รู้ว่าตู้เอทีเอ็มอยู่ตรงไหน ไม่ใช่เดินหา เดินถามแบบไม่มีเป้าหมาย” อูกกล่าวเสริม

แต่ปัญหาก็เกิดขึ้นจนได้ เมื่อแผนที่ตลาดน้ำอัมพวาที่สวยงาม ไม่ได้รอดสายตานักท่องเที่ยว...

แบนด์ยอมรับว่า พวกเขาไม่ได้ติดต่อประสานงานกับเทศบาลตำบลอัมพวาจึงไม่สามารถนำแผนที่เข้าไปติดตั้งได้ ทำให้พวกเขาได้บทเรียนว่า การทำกิจกรรมยังขาดการเชื่อมโยงสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

“เราทำแผนที่ขึ้นมา เพราะคิดว่าจะมีประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวแบบถาวร ดึกว่าเดินแจกใบรณรงค์ที่คนอาจไม่ได้สนใจอ่านด้วยซ้ำไป แต่พวกเราไม่ได้มองให้จบทั้งกระบวนการว่า เมื่อทำแผนที่ออกมาแล้วจะนำไป

ติดตามจุดต่างๆ ในตลาดนั้น เราต้องขออนุญาตจากเทศบาลก่อน ซึ่งที่ผ่านมาพวกเราไม่เคยประสานงานหรือดึงเทศบาลเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับเราเลย” อูกยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น

“ไม่เข้าใจกัน” ปัญหาสำคัญของทีมงาน

อย่างไรก็ตามแม้พวกเขาจะมีการวางแผนทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน แต่ แบนด์ ฟอง และอูก ก็ได้เรียนรู้ว่าการทำงานต้องมีความยืดหยุ่น และต้องรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงาน แต่ทีมงานของพวกเขาขาดทุกสิ่งทีกล่าวดมาข้างต้น แบนด์นำกลุ่ม 5 คน ชัดเคืองใจกัน ทำให้แต่ละครั้งที่ทำงานร่วมกันจะมีสมาชิกมาร่วมจริงๆ เพียง 3-4 คนเท่านั้น

“เวลาทำงานจะให้ทุกคนว่างตรงกันตลอดมันก็ยาก ยิ่งเพื่อนมาไม่ครบก็ยิ่งท้อ เพราะมันเหนื่อย แต่เมื่อเราตั้งใจเข้ามาทำโครงการนี้แล้ว ต่อให้ท้อขนาดไหน ต่อให้มีปัญหาอะไรเข้ามา เราก็ตองฝ่าฟันไปให้ได้ ถ้าเรื่องแค่นี้เราล้มเลิก ไม่ทำต่อแล้ว ต่อไปในอนาคตเราต้องพบเจอปัญหาอีกมากมาย แล้วเราจะรับมือกับมันยังไง ฉะนั้นเราต้องเริ่มฝึกตั้งแต่ตอนนี้” แบนด์กล่าว

นอกจากความไม่เข้าใจกันในทีมแล้ว ก็ยังมีปัจจัยอื่นเข้ามารุมล้อม ไม่ว่าจะเป็นความกังวลใจของผู้ปกครอง ที่กลัวว่าการทำโครงการอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนในห้องเรียน และการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของพวกเขา

“ช่วงที่เราเข้ามาทำโครงการ เป็นช่วงที่พวกเราต้องเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัยด้วย เรารู้สึกเครียด รู้สึกว่ามันหนักหนาไปหมด แต่ก็พยายามอธิบายให้ทางบ้านเข้าใจ แล้วเราก็ต้องให้กำลังใจซึ่งกันและกัน” ฟองกล่าว

“เรายังมีการเรียนและหน้าที่อย่างอื่นที่ต้องรับผิดชอบ รวมถึงโครงการนี้ที่เราเข้ามาทำแล้ว เราก็อยากทำให้สำเร็จ ถือว่าเป็นความรับผิดชอบอย่างหนึ่งของเราเหมือนกัน จะให้ทิ้งไปไม่ทำเลย ก็ทำไม่ได้ถึงเหนื่อยแค่ไหนเราก็จะทำ” อุกกล่าวอย่างมุ่งมั่น

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเส้นทางการทำงาน กลุ่มเยาวชน THAWARA PRESENTED มองว่าประสบการณ์เหล่านี้สร้างวิถีคิดให้พวกเขาโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น จากเดิมที่เต็มไปด้วยความกลัว ไม่กล้าลงมือทำ หรือหากทำก็จะเป็นในลักษณะ นึกจะทำอะไรก็ทำ ไม่มีการวางแผน โครงการนี้ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้พวกเขามีความกล้าที่จะลงมือทำ ช่วยคลายความกลัวที่มีอยู่ในใจ ที่สำคัญคือทำให้พวกเขารู้จักวางแผนการทำงาน

เมื่อลงมือทำจึงเปลี่ยนแปลง

การเดินสำรวจตลาดแบบ “เดิน ชิม กิน เล่น” ของพวกเขาอาจดูเป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่มีอะไรจริงจังให้เคร่งเครียด แต่ในสถานการณ์จริง ไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด ก่อนลงพื้นที่ พวกเขาต้องทำการบ้าน หาข้อมูลของร้าน หรือสถานที่ที่จะลงไปสำรวจก่อน

“เวลาไปสำรวจเราไม่ได้นัด ๆ กันมาแล้วเดินดุ่ม ๆ ไป เพราะถ้าทำแบบนั้น มันก็เหมือนเราเดินไปเรื่อย ๆ ไม่มีเป้าหมาย เพราะฉะนั้นแต่ละครั้งเราจะประชุมกันก่อนอย่างน้อยก็ต้องรู้คร่าว ๆ ว่าวันนี้จะไปที่ไหนบ้าง” แบนด์อธิบาย

“เรายังมีการเรียนและหน้าที่อย่างอื่นที่ต้องรับผิดชอบ รวมถึงโครงการนี้ที่เราเข้ามาทำแล้ว เรา ก็อยากทำให้สำเร็จ ถือว่าเป็นความรับผิดชอบอย่างหนึ่งของเราเหมือนกัน จะให้ทิ้งไปไม่ทำเลย ก็ทำไม่ได้ เหนื่อยแค่ไหนเราก็จะทำ”

อุ๊เล่าถึงเหตุการณ์ครั้งที่ได้ไปร่วมทำกิจกรรมกับโครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ว่า เดิมทีพวกเขาไม่เคยสนใจว่าในพื้นที่มีกิจกรรมน่าสนใจอะไรบ้าง แต่เมื่อได้ลองทำก็รู้สึกสนุก ทั้งยังได้ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งการสอนถักตะกร้า หมวก และสัตว์จำพวกปลา

ขณะที่เบงค์บอกว่า เขาประทับใจการทำงานในไทยมากที่สุด “ผมไม่เคยรู้มาก่อนเลยว่า กว่าจะห่อขนมออกมาขายชิ้นละบาท ต้องเคี้ยวขนมนานถึง 2 ชั่วโมง ยังไม่รวมเวลาที่ต้องนั่งตัดใบตอง และนั่งห่อขนมอีก ทั้งที่ใส่ถุงพลาสติกเลยก็ได้ง่ายๆ แต่คุณยายคุณป้าก็ไม่ทำ เพราะไม่อยากสร้างขยะ แล้วก็ยังขายถูกมาก สำหรับผมเป็น 1 บาทที่มีคุณค่ามาก แต่ก็ยังมีคนมาต่อราคา ผมนี้โกรธแทนเลย...เพราะขนาดผมลองทำลองห่อ ยังทำไม่ได้เลย”

นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนบอกว่า พวกเขาต้องเอาชนะใจตัวเองให้ได้ก่อน ด้วยการบังคับฝืนใจตัวเองให้ทำในสิ่งที่ไม่ถนัดและไม่คิดว่าจะทำให้ได้

“เราก็เป็นเด็กธรรมดาทั่วไปที่ไม่ได้มีความกล้าอะไร พอต้องมาทำโครงการอย่างจริงจัง พวกเราก็คิดไปก่อนตั้งแต่ยังไม่ลงมือทำแล้วว่า ไม่น่าจะทำได้ เพราะไม่เคยทำอะไรแบบนี้” ฟองกล่าว

“ก่อนหน้านี้พวกเราเคยคิดว่าปัญหาของชุมชนเป็นปัญหาที่ใหญ่เกินตัว พวกเราคงไม่สามารถเข้าไปช่วยแก้ไขอะไรได้ ก่อนเริ่มต้นทำก็กลัวๆ กลัวๆ แต่พอได้มาลงมือทำจริงๆ มันก็ไม่ง่าย แต่ก็ไม่ได้ยากจนเกินกำลังของพวกเรา” อุ๊เอ่ยถึงความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปของเธอ

ส่วนเบงค์บอกว่า เขาเปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อก่อนที่ไม่กล้าพูด ไม่กล้าถาม พอมาทำโครงการนี้ เขาต้องจัดความกล้าออกมาใช้อย่างจริงจัง เพราะถ้าไม่กล้าก็จะได้ข้อมูลตามที่ต้องการ

“ความท้าทายอยู่ที่เมื่อไรจะลงมือทำ พอได้ทำ กล้าเอ่ยปากพูดและถาม เราก็รู้ว่าตัวเองทำได้ แล้วทำงานตรงนี้ก็มีเรื่องให้ได้เรียนรู้จากสิ่งที่ทำตลอด ที่เห็นชัดๆ เลย คือคนเราไม่รู้หน้าไม่รู้ใจ อยากรู้จักใครก็ต้องเข้าไปพูดคุยสอบถามให้รู้ด้วยตัวเอง อย่างที่บอกว่าบางร้านที่พวกเราเข้าไป เราก็ถอยออกมาแทบไม่ทัน (หัวเราะ)”

นอกจากนี้ประสบการณ์การทำงานกับผู้คนที่หลากหลาย ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้ถึงความแตกต่างของคน และได้เรียนรู้แง่มุมใหม่ๆ ของสถานการณ์บางอย่างที่พวกเขาไม่เคยนึกถึงมาก่อน

บางครั้งบอกว่า การลงพื้นที่ในตลาดน้ำอัมพวา ทำให้พวกเขาได้รู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ ทั้งจากการพูดคุยกับผู้คน และผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ ที่พวกเขาประสบด้วยตัวเอง เหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้เขาประหลาดใจมากที่สุดคือ เรื่อง การทิ้งขยะไม่ลงถัง ที่สาเหตุไม่ได้เกิดจากคนไม่ยอมทิ้งขยะให้ลงถัง แต่กลับเกิดขึ้นเพราะไม่มีถังขยะให้ทิ้ง

“ผมก็เพิ่งมารู้กับตัวเองว่าขยะที่เห็นทิ้งเกลื่อนกลาด ไม่ได้เกิดขึ้นจากความมั่งง่ายของคนทิ้งเพียงอย่างเดียว ครั้งหนึ่งผมเห็นถังขยะเต็ม จะเอาขยะไปทิ้งในถุงดำของร้าน ๆ หนึ่ง เขาก็ทำท่าไม่พอใจไม่ยอมให้ทิ้งในร้านเขา ถามว่าถ้าเป็นคนอื่นเขาจะเดินเที่ยว แล้วถือขยะไปด้วยไหม เขาก็คงไม่ทำ เมื่อไม่มีถังขยะเจอตรงไหนวางได้เขาก็ทิ้ง ทั้งที่จริง ๆ ก็อยากทิ้งให้เป็นที่เป็นทาง”

นอกจากนี้เขายังได้เรียนรู้ว่า **รอยยิ้มสร้างมิตรภาพได้** “ผมไม่เคยคิดว่าผมจะกลายเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีได้ จากเมื่อก่อนที่ไม่เคยคิดจะทักทายใครก่อน จนหลายคนบอกว่าหยิ่ง การได้ลงไปสัมผัสกับพ่อค้าแม่ค้าและคนในชุมชน ทำให้ผมยิ้มง่ายขึ้น เพราะถ้าเรายิ้มก่อน ก็เป็นการส่งความรู้สึกที่ดีก่อน เพื่อเปิดทางให้เกิดการพูดคุยหรือทำความรู้จักกับคนอื่น ตรงนี้ผมว่าเอามาใช้ในชีวิตประจำวันได้เลย”

ส่วนผู้บอกว่า **โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกทำให้เธอรู้สึกว่าเธอเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและคิดถึงส่วนรวมมากขึ้น** ความคิดเช่นนี้ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันของเธอ ทำให้เธอไม่เห็นแก่ตัวหรือทำอะไรที่เอาเปรียบผู้อื่น

ส่วนฟองจากเดิมที่เป็นคนเก็บตัว ถึงแม้ที่บ้านจะเปิดเป็นร้านขายของ แต่ตัวเธอเองก็ไม่ค่อยพูดไม่ค่อยคุยกับลูกค้า แต่หลังจากได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโครงการ ต้องไปสัมภาษณ์และพบเจอผู้คน ปัจจุบันเธอกล้าพูดคุยมากขึ้น ไม่รู้สึกกลัวที่จะเปิดบทสนทนากับลูกค้าที่เข้ามาในร้านของเธอเอง ที่สำคัญคือโครงการนี้ทำให้เธอรักชุมชนที่เธออาศัยอยู่มากขึ้น **“บ้านเรายังงั้นเราก็ต้องดูแลเองก่อน จะรอให้ใครมาช่วยก็ไม่ใช้”**

ขณะที่บางครั้งบอกว่า แม้เขาจะไม่ใช่นักอัมพวา แต่เขาก็รู้สึกรักและผูกพันกับบ้านหลังนี้ เพราะได้มาเรียนอยู่ที่นี้หลายปี เขาจึงยินดีสละเวลาทำงานพาร์ทไทม์เพื่อหารายได้ส่งเสียตัวเอง มาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ

“สำนึกรักบ้านเกิด เริ่มขึ้นที่ใจเราก่อน ผมถามตัวเองว่าผมรักที่นี่มากแค่ไหน คำตอบคือ ผมรู้สึกรักแล้วอยากทำอะไรดี ๆ ให้กับชุมชนแห่งนี้ สถานที่ที่เราเคยเข้ามาศึกษาหาความรู้ ส่วนเรื่องงานผมตั้งใจว่าจะไม่ขอเงินจากพ่อแม่ ผมก็ยังทำอยู่ แต่ก็แบ่งเวลามาทำโครงการด้วย ผมคิดว่าถึงแม้พวกเราจะเป็นจุดเล็ก ๆ แต่อย่างน้อยก็อาจจะช่วยให้ภาพลักษณ์ของอัมพวาดีขึ้นได้บ้าง อัมพวาก็เป็นส่วนหนึ่งของประเทศ ผมก็อยากทำอะไรตอบแทนให้ประเทศชาติด้วย”

จากจุดเริ่มต้นที่อยากช่วยส่งเสริมให้กิจการค้าขาย และความเป็นตลาดน้ำอัมพวาไม่ดูโหดร้ายในสายตานักท่องเที่ยว ทั้งในแง่ของบรรยากาศ คุณภาพของอาหาร สินค้า และราคา ทั้งที่พวกเขาไม่ได้มีผลประโยชน์จากรายได้ที่เกิดขึ้น กล่าวอีกแง่หนึ่ง ไม่ว่ารายได้ของผู้คนในตลาดน้ำจะน้อยลงหรือเพิ่มขึ้นก็ได้เกี่ยวข้องกับพวกเขา แต่เพราะพวกเขามองว่า ตลาดน้ำแห่งนี้เป็นบ้าน การทำบ้านให้น่าอยู่ น่ามอง แลดูสะอาดตา เต็มไปด้วยความจริงใจและมิตรภาพ ก็เป็นสิ่งที่ทำให้เจ้าบ้านอย่างพวกเขามีความสุข อีกอย่างงานมัคคุเทศก์นั้นเหมือนเป็นตัวช่วยให้พวกเขาได้ทำความรู้จักกับอัมพวา **“บ้าน”** ของพวกเขาอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

โครงการมัลติคัลน้อย ตลาดน้ำอัมพวา

.....
ทีมทำงาน

ศุภร เจียรสุขสกุล

มนสิชา น้อยกาญจนะ

พรศักดิ์ ธรรมสุจริต

ปิยะธิดา บรรพต

สุวรรณา ช้อนทอง

ปลูกจาก...ปลูกใจ

โครงการต้นจากเจ้าปัญหา แฝงประโยชน์ล้ำค่า
เราใจอาสา ร่วมกันอนุรักษ์

โจทย์ปัญหา

ในอดีตชาวบ้านตำบลนางตะเคียนนำส่วนต่างๆ ของต้นจากมาใช้ประโยชน์หลายด้าน ทั้งมุงหลังคา ยอดอ่อนนำไปตากแดดแล้วใช้มวนเป็นใบยาสูบ ผลทำเป็นลูกจากลอยแก้ว หรือนำมาทำของเล่นสำหรับเด็ก เป็นต้น แต่ปัจจุบันการใช้ประโยชน์จากต้นจากเริ่มลดน้อยลง แถมยังถูกมองว่ากีดขวางการสัญจรทางน้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงตัดต้นจากทิ้ง ซึ่งหากไม่รักษาไว้ ต้นจากและวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับต้นจากคงสูญหายไป

กระบวนการเรียนรู้

1.

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อจะได้ข้อมูลที่แปลกใหม่ แตกต่างจากข้อมูลเดิมๆ

2.

จัดทำแผนที่ทำมือ กำหนดพื้นที่ที่มีต้นจากอุดมสมบูรณ์ สามารถตัดมาใช้ประโยชน์ได้

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- ได้เรียนรู้เรื่องของการระงับอารมณ์ต่อสภาวะที่กดดันมากขึ้น
- เข้าใจเด็กและเรียนรู้พฤติกรรมของเด็กในแต่ละช่วงวัยมากขึ้น
- กล้าพูดมากขึ้น
- รู้จักพืชที่ชื่อว่า “จาก” มากขึ้น

3.

จัดกิจกรรมให้เด็กๆ ในชุมชนทุกวันเสาร์
เพื่อให้เด็กเป็นสะพานเชื่อม
นำความรู้เรื่องต้นจากของทีม
และครอบครัวมาแบ่งปันกัน

4.

จัดนิทรรศการนำเสนอข้อมูล 2 ครั้ง
หลังจบนิทรรศการมีการ
ถอดบทเรียนทีมงาน

จากหน้าที่ที่ต้องคลุกคลีกับเด็กเป็นประจำ ทำให้เรียนรู้การระงับอารมณ์ต่อสภาวะที่กดดัน...จากที่เคยไม่ชอบเด็ก แต่พอได้อยู่กับเด็ก ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ ทำให้เขาเปลี่ยนมุมมองใหม่ เข้าใจเด็กมากขึ้น เรียนรู้พฤติกรรมของเด็กในแต่ละช่วงวัยมากขึ้น ...ส่วนความสัมพันธ์กับชุมชน จากเดิมที่ไม่ค่อยรู้จักใคร อยู่แต่ในบ้าน... ก็ได้ลงพื้นที่พบปะผู้คนบ่อยขึ้น

ต้นจาก...คือปัญหาจริงหรือ?

คำถามชวนสงสัยที่น้องๆ กลุ่ม LIKE สาระคิดขึ้น เมื่อพี่เลี้ยงโครงการพลังพลเมืองเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกชวนคิดระหว่างการพัฒนาโจทย์โครงการ...

ทำให้น้องๆ กลุ่ม LIKE สาระ ต้องลงพื้นที่เพื่อค้นคำตอบ จนพบว่าตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนมะพร้าว อาชีพเสริมของคนในพื้นที่นี้คือ รับจ้างทั่วไปในแต่ละหมู่บ้านของตำบลนางตะเคียนส่วนใหญ่เป็นป่าจากที่แทรกซึมไปในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะสองฟากฝั่งคลองด้วยคุณสมบัติของต้นจากที่มีการแตกขยายสายพันธุ์ง่าย เจริญเติบโตได้ดีในดินเหนียว ถือเป็นพืชเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งในจังหวัดสมุทรสงคราม

ในอดีตชาวบ้านในพื้นที่ตำบลนางตะเคียนเคยนำส่วนต่างๆ ของต้นจากมาใช้ประโยชน์ เช่น นำใบของต้นจากมาทำเป็นตับจากมุงหลังคา ยอดอ่อนนำไปตากแดดแล้วมาวนใช้เป็นใบยาสูบ ผลหรือโหม่งนำมาเชื่อมทำเป็นลูกจากลอยแก้ว หรือนำมาเป็นของเล่นสำหรับเด็ก เป็นต้น แต่ปัจจุบันการใช้ประโยชน์จากต้นจากเริ่มลดน้อยถอยลงจนแทบจะไม่เหลือให้เห็น แถมยังถูกมองว่าเป็นปัญหาที่ขวางการสัญจรทางน้ำ ทำให้ลำประโดงตื้นเขินและเป็นขยะลอยไปลอยมาในลำคลอง ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะตัดต้นจากทิ้ง ซึ่งหากไม่มีการรักษาไว้ ต่อไปต้นจากและวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับต้นจากคงสูญหายไป

“จาก” จุดเริ่มต้นของปัญหาสู่การใช้ประโยชน์

ด้วยความคิดที่อยากทำอะไรที่เป็นประโยชน์ให้กับชุมชนบ้าง เมื่อมีผู้ใหญ่ใจดีเปิดโอกาสให้ กลุ่ม LIKE สาระ ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนในตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ที่สมาชิกประกอบด้วย มิกซ์-ศดาญ วัฒนานนท์ ต่อ-ฉัตรชัย แดงเกษม กุ้ง-ศราวุธ สังข์ทอง จิต-สินีนาง อยู่ร่วม และ ทราาย-สิริรักษ์ เปี่ยมสกุล จึงคิดทำโครงการต้นจากเจ้าปัญหา แฝงประโยชน์ล้ำค่า เราใจอาสา ร่วมกันอนุรักษ์

มิกซ์เล่าว่า ตอนแรก que คิดทำโครงการ ทีมไม่มีโจทย์ใด ๆ ทั้งสิ้น คิดไม่ออกว่าจะทำโครงการเกี่ยวกับอะไร มีแค่ “ใจ” ที่อยากทำเท่านั้น ใช้วิธีมองหาโจทย์จากสิ่งรอบตัว วันนั้นจำได้ว่านั่งคุยกันอยู่ในศาลาที่บ้านจิต เห็นก้านของต้นจากลอยผ่านไป หรือบางครั้งก็เห็นคนที่กู้ชีพพวง หรือคนขับเรือต้องมานั่งกูกจากออกไป เลยตกลงกันว่า จะทำโครงการเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของต้นจาก เพื่อช่วยให้ชาวบ้านนางตะเคียนมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ไม่ต้องคอยพะวงกับกอและใบจากที่ลอยอยู่ในแม่น้ำลำคลองอีกต่อไป

“นั่งคุยกันว่าจะเลิกทำ ปัญหาที่ไม่ใช่ปัญหาของเรา แล้วเราจะทำไปทำไม แต่ได้กำลังใจจากพี่เลี้ยงโครงการ ที่คอยบอกเราเสมอว่านี่เป็นเพียงแค่จุดเริ่มต้น ไม่มีใครเริ่มต้นได้สวยงามทุกอย่าง ชุมชนเองก็ไม่ว่าเราทำอะไรอยู่ ทางที่ดีเราควรจะพูดคุยกันแล้วปรึกษากันว่า พวกเราอยากทำอะไรจากชาวบ้าน เวลาไปถามแล้วเขาจะได้ให้ความร่วมมือ เพราะได้กำลังใจจากพี่เลี้ยงโครงการ จึงทำให้พวกเขาฮึดสู้อีกครั้ง”

แต่ได้เข้าอบรมในเวทีนับ 1 ปลุกสำนึกพลเมือง ได้รับคำชี้แนะจากทีมพี่เลี้ยงโครงการว่า “ถ้าหากต้นจากมีปัญหา มันก็ต้องมีประโยชน์ด้วย พี่เขาแนะนำให้เราลองดึงประโยชน์ของต้นจากออกมาใช้ ผมยอมรับว่าตอนแรกพวกเราคิดถึงแต่จะแก้ปัญหาอย่างเดียว ไม่ได้มองถึงประโยชน์เลย” คำแนะนำจากทีมพี่เลี้ยงจุดประกายให้ทีมกลับมาพูดคุยถึงประเด็นการทำงานอีกครั้งถึงเป้าหมายและกิจกรรมของโครงการ ก่อนลงพื้นที่เพื่อศึกษาถึงประโยชน์ของต้นจากอย่างจริงจัง

ไปต่อ...เพราะกำลังใจจากพี่เลี้ยงโครงการ

มิทซ์เล่าต่อว่า เมื่อประเด็นการทำงานชัดแล้วว่าจะหาข้อมูลเรื่องการใช้ประโยชน์ของต้นจาก ผลจากการลงพื้นที่ทำให้ทีมงานรู้สึกท้อมาก พวกเราตั้งใจลงพื้นที่กันทั้งวัน แต่ข้อมูลที่ได้มีแค่ประโยคเดียวคือ เอาไปทำดับจาก หลังจากนั้นจึงกลับมานั่งคุยกันว่าจะเลิกทำปัญหาที่ไม่ใช่ปัญหาของเรา แล้วเราจะทำไปทำไม แต่ได้กำลังใจจากพี่เลี้ยงโครงการที่คอยบอกเราเสมอว่านี่เป็นเพียงแค่จุดเริ่มต้น ไม่มีใครเริ่มต้นได้สวยงามทุกอย่าง ชุมชนเองก็ไม่ว่าเราทำอะไรอยู่ ทางที่ดีเราควรจะพูดคุยกันแล้วปรึกษากันว่า พวกเราอยากทำอะไรจากชาวบ้าน เวลาไปถามแล้วเขาจะได้ให้ความร่วมมือ เพราะได้กำลังใจจากพี่เลี้ยงโครงการจึงทำให้พวกเขาฮึดสู้อีกครั้ง

เมื่อตกลงกันว่าจะฮึดสู้อีกครั้ง ทีมก็มานั่งถกตอบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาพบว่า ครั้งแรกที่ลงพื้นที่ พวกเขายังไม่รู้จักเครื่องมือในการลงพื้นที่เลย รู้เพียงว่าอยากได้

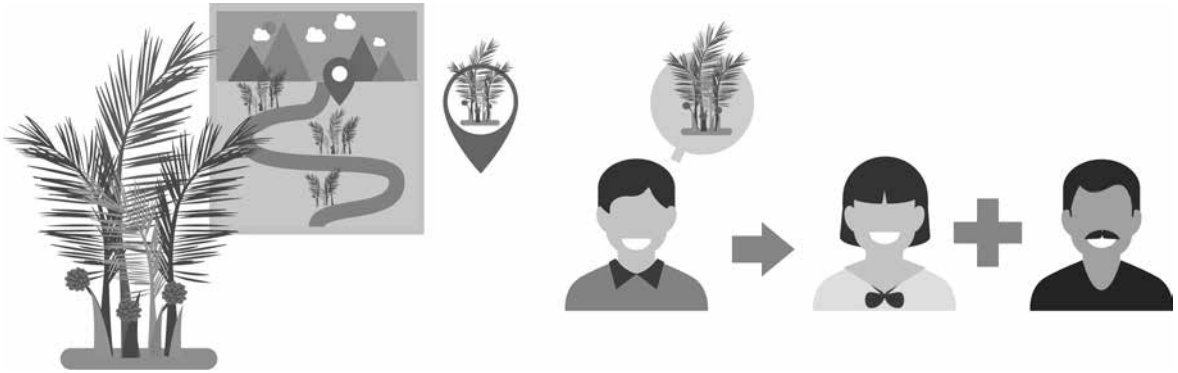
ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์จากต้นจากเท่านั้น ไม่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่อะไรเลย ไปด้วยกันหมดทั้ง 5 คน เข้าไปตามตามบ้าน ใช้วิธีสุ่มเข้าไป อาศัยเลือกบ้านที่อยู่ใกล้กับต้นจาก บ้านไหนมีสุนัขก็ไม่เข้าไป จนช่วงที่พี่เลี้ยงโครงการเข้ามาให้คำปรึกษาพร้อมบอกเทคนิคการลงพื้นที่ให้ เช่น การกำหนดกรอบคำถาม การทำแผนที่ทำมือ ทำให้พวกเราเข้าใจขั้นตอน วิธีการจัดเก็บข้อมูลมากขึ้น

หลังเรียนรู้เทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการลงพื้นที่แล้ว ทีมวางแผนลงพื้นที่กันเดือนละครั้ง ด้วยเหตุผลคือ การลงพื้นที่บ่อยๆ ซ้ำๆ จะทำให้พวกเราได้ข้อมูลที่ลึกขึ้น โดยพบว่านอกจากทำดับจากแล้ว ลูกจากยังสามารถนำมาทำขนมจากลอยแก้วได้อีก แม้ข้อมูลที่ได้จะไม่มากแต่อย่างน้อยก็ได้เพิ่มจากเดิมที่มีอยู่เพียงหนึ่งชนิดเท่านั้น แต่การลงพื้นที่ด้วยความถี่เช่นนี้ก็ไม่เสียเปล่า เมื่อทีมเห็น “ข้อมูล” ต้นจากในชุมชนจึงทำแผนที่ทำมือขึ้นเพื่อกำหนดจุดที่ต้นจากอุดมสมบูรณ์สามารถตัดมาใช้ประโยชน์ได้

ยังสับสน...ยังเข้าใจ

ผลของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างละเอียดของทีมทำให้พวกเขาเห็นว่า “ต้นจาก” ที่เคยอยู่คู่ชุมชนมานานเริ่มหมดไป

“ตอนเด็ก ๆ ผมเห็นชาวบ้านในหมู่บ้านตากใบจากเพื่อนำมาทำเป็นมวนยาสูบ บางบ้านก็เอาใบจากมาเย็บเป็นหลังคาจาก หรือที่เราเรียกกันว่าดับจาก แต่ตอนนี้ทุกอย่างที่ผมเคยเห็นเมื่อตอนเด็ก ๆ กำลังค่อย ๆ เลือนหายไปทุกวัน แม้ต้นจากจะหาง่ายเพราะมีอยู่แทบทุกบ้าน แต่ขั้นตอนในการทำไม่ได้ง่าย คนจึงไม่ค่อยนิยมใช้กัน

ผมมองเห็นตรงนี้ เลยอยากให้เยาวชนรุ่นใหม่หันมาเรียนรู้และสืบทอดวิถีชีวิตแบบเดิมๆ ที่เคยเป็น ให้ยังคงอยู่ต่อไป” มิกซ์บอกเล่าความรู้สึก

ด้วยเหตุนี้ทีมจึงขอใช้พื้นที่ของ กศน.บึงป็น จัดนิทรรศการเกี่ยวกับต้นจากให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ และเพื่อให้คนในชุมชนช่วยตรวจสอบข้อมูลไปด้วยพร้อมกัน ซึ่งก็พบว่าข้อมูลไหนที่ผิดก็จะมีคนที่มีความรู้เข้ามาช่วยแก้ไขให้ ส่วนผลตอบรับจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ตั้งเป้าไว้ ด้วยรูปแบบของนิทรรศการที่ไม่ค่อยดึงดูดผู้เข้าร่วมเท่าไร

จิดยอมรับว่า พวกเขาใช้ความไม่รู้เพื่อแลกกับสิ่งที่เขาจะได้อีกเพิ่มขึ้น และก็ได้อย่างที่หวังจริงๆ สิ่งที่เขาได้เพิ่มขึ้นจากการจัดงานครั้งนี้คือเรื่องการขยายพันธุ์ของต้นจากว่า ต้นจากขยายพันธุ์โดยอาศัยการพัดพาของน้ำในคลอง พอน้ำลดลูกจากที่ลอยไปก็จะติดอยู่บนดินเลน แล้วลงรากลึก พอที่เลี้ยงโครงการถาม เราก็สามารถตอบได้ รู้สึกภูมิใจมาก ถึงจะไม่ใช่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องประโยชน์ของจาก แต่อย่างน้อยก็เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ต้องรู้ ทำให้เขาเริ่มเห็นและเข้าใจว่าสิ่งเล็กๆ ที่เราคิดว่าไม่มีประโยชน์อะไร แต่หากเราไม่ใส่ใจ เราก็จะไม่สามารถถอยอดความรู้ได้

ครั้งนี้...ต้องดีกว่าเดิม

หลังการจัดนิทรรศการครั้งที่ 1 เสร็จสิ้นพวกเขากลับมาทบทวนการทำงานใหม่อีกครั้ง โดยนำข้อมูลที่ได้รับเพิ่มเติมมารวบรวมแล้วแบ่งเป็นหมวดหมู่ไว้ เพื่อง่ายต่อการหาข้อมูลในครั้งต่อไป ส่วนสิ่งที่ต้องปรับปรุงคือพวกเขามั่นใจในตัวเองเกินไปว่ามีข้อมูลเพียงพอแล้วที่จะให้กับผู้ร่วมงาน แต่ข้อมูลที่มีอยู่ก็ไม่ได้ถูกออกแบบให้น่าสนใจเท่าที่ควร ดังนั้นในการจัดนิทรรศการครั้งที่ 2 พวกเขาจึงนำสิ่งที่ผิดพลาดในครั้งแรกมาปรับใช้ เพื่อให้งานครั้งนี้สมบูรณ์แบบมากที่สุด ใช้การ “ลงมือทำ” ให้ผู้เข้าร่วมเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด มีทั้งการทำและชิมขนมจาก ทำดับจาก และทำที่ไล่แมลงวัน โดยเชิญผู้รู้มาสอนภายในงานด้วย ซึ่งการเชิญคนเข้าร่วมก็ใช้วิธีพูดแบบปากต่อปาก เจอน้องๆ ที่ไหนก็ชักชวนให้มากิจกรรม

การจัดนิทรรศการในครั้งนี้ทุกคนมีทั้งความพร้อมและความมั่นใจที่เต็มเปี่ยม มิกซ์ในฐานะพี่โตสุดในทีมจัดการแบ่งหน้าที่ให้น้องๆ ในทีมรับผิดชอบในแต่ละฐานให้ทราบดี ต่อ และกึ่งอยู่ประจำในฐานะขนม ส่วนมิกซ์และจิดอยู่ฐานทำไม้ไล่แมลงวันและดับจาก มิกซ์บอกว่า

เหตุที่เขาให้น้องทั้ง 3 คนอยู่ด้วยกันเพราะเขายังเด็ก ควรมีผู้ใหญ่คอยดูอยู่ห่างๆ เลยแบ่งให้น้องทั้ง 3 คนดูแลฐานขนม ส่วนฐานที่ไล่แมลงวันกับดับจากต้องใช้แรงค่อนข้างมาก เขากับจิดเลยรับผิดชอบส่วนนี้แทน และไม่ผิดพลาด ผลตอบรับในครั้งนี้ค่อนข้างดีกว่าครั้งแรก มีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมกว่า 50 คน

แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าคือจากการจัดนิทรรศการครั้งนี้ ทำให้ทีมมีเครือข่ายเกี่ยวกับผู้รู้ทางด้านการใช้ประโยชน์จากต้นจากรวมถึงมีชาวบ้านที่สนใจในโครงการมาร่วมแลกเปลี่ยน ซึ่งไปเกี่ยวกับแหล่งต้นจากที่อุดมสมบูรณ์พร้อมจะนำมาใช้ประโยชน์ในโอกาสต่อไป

“จุดประสงค์หลักอีกอย่างของผมคืออยากให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่ม ส่วนเด็กเราก็อยากปลูกฝังให้เขาเห็นคุณค่าของต้นจาก ตอนนี้มีเยาวชนที่สนใจเยี่ยมจากในกิจกรรมนี้ทั้งหมด 16 คน เป็นเด็กเทคนิคทั้งหมด อาจเป็นเพราะเขาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในงานโรงเรียนได้ เนื่องจากโรงเรียนมีการจัดซื้อโดยใช้ต้นจากมุงหลังคาอยู่เสมออย่างน้อยก็ยังมีหวังที่จะเห็นเยาวชนทั้ง 16 คน เป็นส่วนหนึ่งในการกระจายความรู้ให้คนภายนอกเห็นถึงประโยชน์ของต้นจากมากขึ้น จากเดิมที่เคยกระจุกตัวกันอยู่แต่พวกเขา” มิกซ์พูดไปยิ้มไป

ในฐานะพี่คนโตสุด หลังจบนิทรรศการทั้งสองครั้ง มิกซ์ออกแบบแบบสอบถามเพื่อถอดบทเรียนการทำงานของน้องๆ ในทีมซึ่งคำถามมี 5 ข้อ คือ เราได้อะไรจากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ สิ่งที่ได้จากผู้ร่วมงานเราสามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างไร ข้อเสนอแนะ

“พวกเขานำสิ่งที่ผิดพลาดในครั้งแรกมาปรับใช้ เพื่อให้งานครั้งนี้สมบูรณ์แบบมากที่สุด ใช้การ “ลงมือทำ” ให้ผู้เข้าร่วมเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด”

สำหรับทีม ความรู้สึกที่อยากจะบอก และตั้งแต่ครั้งแรกถึงครั้งที่สองเราได้เรียนรู้อะไร และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันรวมถึงคนในพื้นที่ได้หรือไม่ ถ้าได้จะอย่างไร เพื่อต้องการเช็คความรู้สึกของน้องหลังจากจัดนิทรรศการเสร็จ

นิทรรศจบ...งานไม่จบ

มิกซ์บอกว่า พวกเขาไม่ได้เพียงแค่จัดนิทรรศการเท่านั้น แต่พวกเขายังได้นำเสนอข้อมูลสถานการณ์ต้นจากที่ลดลงให้คนในชุมชนได้รับรู้ด้วย ด้วยคาดหวังว่า “ข้อมูล” ดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนกลับมาเห็นความสำคัญของต้นจากอีกครั้ง และระหว่างทางทีมยังเปิดโอกาสให้เด็กๆ ในพื้นที่มาร่วมกิจกรรมกับพวกเขาทุกวันเสาร์ ส่วนวันอาทิตย์สงวนไว้สำหรับจัดประชุมติดตามความก้าวหน้าของทีมงาน สำหรับเหตุผลที่ชวนเด็กๆ ในหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรมเพราะเราหวังว่าเด็กๆ จะเป็นสะพานเชื่อมนำความรู้เรื่องต้นจากทั้งจากพวกเขาและจากครอบครัวมาแบ่งปันกัน ผู้ปกครองเองก็จะได้รับทราบว่าตอนนี้เราทำโครงการอะไรกันบ้าง

“ระหว่างทำกิจกรรมเขาจะคอยมองหาแววเด็กๆ ที่จะเข้ามาเป็นตัวแทนในรุ่นต่อไปด้วย เพราะไม่ต้องการที่จะทำแล้วหยุดที่ตัวเองเท่านั้น แต่เขามีความฝันว่าต้องการให้เยาวชนในรุ่นต่อไปหันมาเห็นคุณค่าของชุมชนมากขึ้น และหวังลึกๆ ในใจว่า เมื่อผู้ใหญ่เห็นเด็กในชุมชนลุกขึ้นมาทำอะไรเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแล้ว ผู้ใหญ่ในชุมชนจะต้องลุกขึ้นมาทำบ้าง ถึงจะได้ลุกขึ้นมาทำทั้งหมด เพียงแค่ส่วนหนึ่ง ก็ถือว่าสิ่งที่พวกเขา กำลังทำอยู่นั้นสำเร็จแล้ว”

“ผมมองไกลไปถึงการจะได้รับข้อมูลจากผู้ปกครองของเด็กๆ ที่มาร่วมกิจกรรมกับเราทุกวันหยุด ซึ่งเทคนิคการเข้าหาเด็กของผมคือต้องยอมทำตัวเป็นเด็กอีกครั้ง ต้องเข้าหาเด็ก พยายามหาเรื่องมาคุยกับเด็กให้เยอะ เด็กชอบอะไรอยู่ ตอนนี้เขาคุยเรื่องอะไรกัน ผมต้องไปหาข้อมูลมา เพื่อที่จะได้คุยกับเด็กได้ ให้เขาไว้วางใจเรา แล้วเขาก็จะยอมร่วมมือกับเราเอง เราต้องให้ในสิ่งที่เขาอยากได้ก่อน แล้วเราจะได้ในสิ่งที่เราอยากได้จากเขา”

มิกซ์บอกว่า แต่การดึงเด็กให้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง ต้องมีใบอนุญาตจากผู้ปกครองก่อน พวกเขาทำจดหมายชี้แจงประโยชน์ที่จะได้รับหลังจากมาเข้าร่วมกิจกรรมให้ผู้ปกครองรับรู้ด้วยเช่นกัน ซึ่งบางครั้งระหว่างจัดกิจกรรมอยู่ก็มีผู้ปกครองเดินเข้ามาดู ถึงแม้จะเป็นกลุ่มเล็กๆ ที่เข้ามา พวกเขาก็รู้สึกดีที่อย่างน้อยก็มีคนสนใจโครงการ

“แต่ก่อนผมเคยคิดว่าต้นจากมีแต่ปัญหา แต่หลังจากลงพื้นที่ ผมพบว่าจริงๆ แล้วปัญหาของต้นจากมีน้อยมากเมื่อเทียบกับประโยชน์ของต้นจากตั้งแต่รากไปจนถึงยอด สามารถนำมาเป็นประโยชน์ได้ทั้งหมด”

และระหว่างทำกิจกรรมมิชชันไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไป เขาจะคอยมองหาแววเด็ก ๆ ที่จะเข้ามาเป็นตัวแทนในรุ่นต่อไปด้วย เพราะไม่ต้องการที่จะทำแล้วหยุดที่ตัวเองเท่านั้น แต่เขามีความฝันว่าต้องการให้เยาวชนรุ่นต่อไป ไปหันมาเห็นคุณค่าของชุมชนมากขึ้น และหวังลึก ๆ ในใจว่าจะให้เด็กเป็นเหมือนกระเจดีย์ที่ค่อยสะท้อนสิ่งที่พวกเขาทำให้ผู้ใหญ่ในชุมชนเห็น **เมื่อเขาเห็นเด็กในชุมชนลุกขึ้นมาทำอะไรเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแล้ว มิชชันเชื่อว่าผู้ใหญ่ในชุมชนจะต้องลุกขึ้นมาทำบ้าง ถึงจะได้ไม่ได้ลุกขึ้นมาทำทั้งหมด เพียงแค่ส่วนหนึ่ง มิชชันก็ถือว่าสิ่งที่พวกเขากำลังทำอยู่นั้นสำเร็จแล้ว**

ต้นจาก...เริ่มแตกกอ

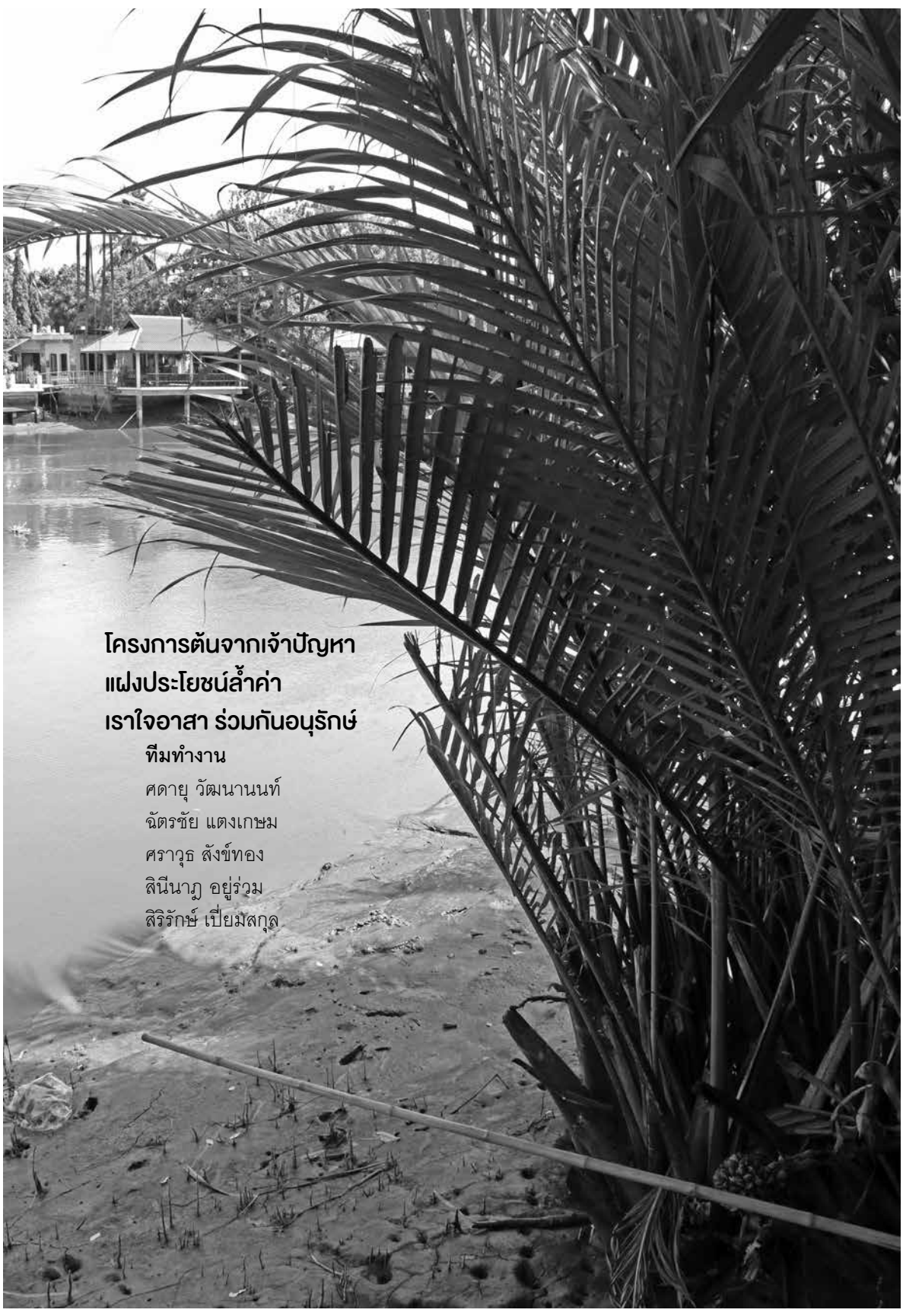
ตลอดการทำโครงการที่ผ่านมา มิชชันบอกว่าเขารู้สึกเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น เพราะเป็นพี่ใหญ่ในทีมจึงค่อนข้างมีบทบาทในการดูแลน้อง ๆ คอยดูแลความเรียบร้อยของทีม อีกทั้งยังต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้น้องเห็น และที่สำคัญยังต้องดูแลเด็กที่มาช่วยกิจกรรมทุกวันเสาร์

จากหน้าที่ที่ต้องดูแลคลุกคลีอยู่กับเด็กเป็นประจำ ทำให้มิชชันเรียนรู้เรื่องของการระงับอารมณ์ต่อสภาวะที่กดดันมากขึ้น เช่น ในช่วงที่เด็ก ๆ ต่างคุยกัน สนทนาหลุด ไม่อยู่กับสิ่งที่เขาบอก หรือบางครั้งมีทะเลาะกันบ้าง เขาก็ต้องคอยเจรจาดูแลความเรียบร้อย จากที่เคยไม่ชอบเด็ก แต่พอได้อยู่กับเด็ก ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ ทำให้เขาเปลี่ยนมุมมองใหม่ เข้าใจเด็กมากขึ้น เรียนรู้พฤติกรรมของเด็กในแต่ละช่วงวัยมากขึ้น

ในแง่ความสัมพันธ์กับชุมชน จากเดิมที่ไม่ค่อยรู้จักใคร อยู่แต่ในบ้าน หลังจากได้ทำโครงการนี้ ทำให้เขาต้องลงพื้นที่พบปะผู้คนบ่อยขึ้น จากเดิมที่เป็นคนขี้อาย การต้องเข้ารับการอบรมถึง 5 ครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้งจะถูกฝึกเรื่องการพูด การนำเสนออยู่ตลอด ทำให้กล้าพูดมากขึ้น และที่สำคัญที่สุดโครงการนี้ทำให้รู้จักพืชที่ชื่อว่า “จาก” มากขึ้น จากเดิมที่เคยรู้เหมือนวัยรุ่นทั่วไป คือรู้แต่ไม่ลึก ไม่ได้ลงรายละเอียดไปถึงที่มา ขั้นตอนการทำประโยชน์จากต้นจาก รู้เพียงผิวเผินเท่านั้น

“แต่ก่อนผมเคยคิดว่าต้นจากมีแต่ปัญหา แต่หลังจากลงพื้นที่ ผมพบว่าจริง ๆ แล้วปัญหาของต้นจากมีน้อยมากเมื่อเทียบกับประโยชน์ของต้นจากตั้งแต่รากไปจนถึงยอด สามารถนำมาเป็นประโยชน์ได้ทั้งหมด”

วันนี้ “รากเหง้า” ของชุมชนได้หยั่งรากลึกลงไป ในใจทีมงานทุกคน จากจุดเริ่มต้นที่อยากทำประโยชน์ให้ชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ แต่เมื่อได้ลงมือทำ ได้ค้นคว้าหาข้อมูล ได้ลงพื้นที่สัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน แม้จะเหนื่อย จะท้อ แต่เมื่อพวกเขาทำให้คนในชุมชนหันมาเห็นคุณค่าและประโยชน์ของต้นจากได้ ก็สร้างความสุขและความภาคภูมิใจให้พวกเขาไม่น้อย ที่สำคัญคือการทำงานเพื่อชุมชนได้ฝังลึกลงไปในชีวิตจิตใจของพวกเขาจนยากจะลบเลือน

โครงการต้นจากเจ้าปัญหา
แฝงประโยชน์ล้ำค่า
เราใจอาสา ร่วมกันอนุรักษ์

ทีมทำงาน

ศดาญ วุฒนันนท์

ฉัตรชัย แดงเกษม

ศราวุธ สังข์ทอง

สินีนาว อยู่ร่วม

สิริรักษ์ เปี่ยมสกุล

ลายแทงความหวาน ที่ทำคา

โครงการสำรวจทำคาตามหาน้ำตาลมะพร้าว

โจทย์ปัญหา

กลุ่มเยาวชนมองเห็นว่าการทำน้ำตาลมะพร้าวเริ่มหายไปจากพื้นที่
คนรุ่นใหม่ไม่สนใจสานต่อ เพราะขาดแคลนแรงงานและค่านิยมเรื่องการขายที่ดิน
จึงคิดทำโครงการสำรวจท่าคาน้ำตาลมะพร้าว ในพื้นที่ตำบลสวนหลวง
อำเภออัมพวา เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกและเรียนรู้การทำน้ำตาลมะพร้าว
ให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่

กระบวนการเรียนรู้

วางแผน ออกแบบ
การทำงาน

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำน้ำตาลมะพร้าว
ในตำบลท่าคา (ชื่อ ที่อยู่ ที่ติดต่อ ปัญหา
ในการทำน้ำตาลมะพร้าว และราคา)

ผลที่ เกิดขึ้น

การได้ทำงานสัมผัสกับของจริงในท้องถิ่น “ปลูกสำนึกตื่นรู้” ในใจของทีมงาน ให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่ศึกษา

สิ่งที่ได้เรียนรู้

การทำงานเป็นทีม จากตอนเริ่มต้นต้องฝืนใจร่วมทีม เพราะต่างคนต่างทัศนคติ การที่ร่วมทีมทำงานด้วยกันจนมาถึงที่สุด จึงเป็นความสำเร็จร่วมกันของทุกคน นอกจากนี้ยังทำให้พวกเขา กล้าแสดงออก มีความคิดเป็นของตนเอง รู้จักบริหารจัดการเวลา

นำข้อมูลที่ได้จากผู้ประกอบการในพื้นที่ มาจัดทำเป็นแผนที่ GPS แสดงในเว็บไซต์ อบต. และเว็บไซต์การท่องเที่ยว

จัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทาง พัฒนาอาชีพการทำน้ำตาลมะพร้าวให้อยู่คู่ จังหวัดสมุทรสงครามต่อไป

จัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตการทำน้ำตาลมะพร้าว ให้เด็กเยาวชนในตำบลท่าคาและโรงเรียนถาวรรานูกูล ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ข้อเสนอแนะ

โครงการนี้ทำให้ได้เรียนรู้ทักษะ
การทำงานกับชาวบ้าน ซาบซึ้งกับ
บทเรียนจากการทำงานกับเด็ก
และการทำงานกับผู้ใหญ่
สิ่งสำคัญในฐานะหัวหน้าทีมคือ
ได้เรียนรู้เรื่องการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ตำบลท่าคาเป็นส่วนหนึ่งของอำเภออัมพวา มีเนื้อที่
ประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,631 ไร่ มี 12 หมู่บ้าน
พื้นที่ทางกายภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีลำคลองไหลผ่าน
หลายสาย เช่น คลองท่าคา คลองศาลา และคลอง
วัดมณีธรรม์ เป็นต้น จำนวนประชากร 5,494 คน หรือ
1,345 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
เช่น ทำสวนมะพร้าว ทำน้ำตาลมะพร้าว และรับจ้างทั่วไป

กลุ่มเยาวชนตามหาท่าคา เป็นทีมน้องๆ จากสภา
เด็กและเยาวชนจังหวัดสมุทรสงคราม ที่สนใจเรื่องการทำ
น้ำตาลมะพร้าวของชาวสวนในตำบลท่าคา อำเภอ
อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งแต่เดิมถือเป็นอาชีพ
หลักของคนในตำบลท่าคา ที่สร้างรายได้ให้แก่คนใน
ชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งปัจจุบันวิถีชีวิตของคนใน
ชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป การทำสวนมะพร้าวเริ่มลดน้อยลง
อาชีพการทำน้ำตาลมะพร้าวจึงเริ่มลดน้อยลงตามลำดับ

คนในชุมชนหันมาประกอบอาชีพรับจ้างหรือเข้าไปทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้อาชีพทำน้ำตาลมะพร้าวหายได้ยากมากขึ้น และในอนาคตอาจจะหมดไป หากไม่มีการอนุรักษ์และสืบทอดอย่างจริงจัง

ข้อมูลข้างต้นเป็นข้อมูลที่เยาวชนทีมตามหาทำคาวรวบรวมขึ้นเพื่อทำความเข้าใจกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น และเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเลือกหัวข้อในการดำเนินโครงการ หลังจากทีสมาชิกซึ่งล้วนแต่เป็นสมาชิกของสภาเด็กและเยาวชน ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ผสมกับ...ผสมความต่าง

เมื่อรับทราบรายละเอียดโครงการ **นัด-ชมน์สวัสต์** **จิมเชื้อ พิท-ชาตรี ลักษณะสมบัติ ปิชาล-ขันติพงศ์ กาวิละใจ หนู่ม-ธรรมนที สุนทร และกัฟ-ทวีพร คำสอน** จึงรวมตัวกันเป็นทีมงาน ภายใต้การชักชวนของเพื่อนๆ ในเครือข่ายสภาเด็กฯ สมาชิกทั้งหมดเรียนในโรงเรียนถาวรานุกุลในระดับชั้น ม.4 เหมือนกัน จึงพอคุ้นหน้าคุ้นตากันอยู่บ้าง แต่ก็อยู่คนละห้อง เมื่อต้องมาทำงานร่วมกันก็ต้องทำความรู้จักกันสยใจคอกันใหม่

นัดเล่าเหตุผลในการเลือกเพื่อนร่วมทีมที่เรียนอยู่คนละห้องว่า คนทำงานแบบนี้มีน้อย ที่โรงเรียนมีเพื่อนๆ เข้าร่วมโครงการนี้ทั้งหมด 10 คน จึงแบ่งออกเป็น 2 ทีม คือทีม Chip Munk กับทีมเราคือทีมเยาวชนตามหาทำคาว การผสมทีมแบบนี้เป็นการฝึกให้เรารู้จักการทำงานร่วมกับคนอื่น ซึ่งในครั้งแรกที่คุยกับพี่ๆ ที่สภาเด็กฯ เขาบอกว่าอยากให้พวกเรามีประสบการณ์ทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วย พวกเราก็เลยยอมสลับกัน ทีมเลยออกมาหน้าตาแบบนี้

“กระบวนการอบรมพี่ๆ จะชักถามถึงเป้าหมายของงานและสภาพพื้นที่ เพื่อสร้างความชัดเจน จากเด็กที่เรียนเก่ง มั่นใจในตัวเองสูง เมื่อเจอคำถามกดดัน จึงออกอาการที่ทีมยอมรับว่า “แถ” ตอบไปโดยไม่มีข้อมูล จนเกิดวิวาทะการมกกับพี่เลี้ยงโครงการ แต่ก็ต้องยอมจำนน ด้วยยอมรับว่า พวกเขายังมีข้อมูลไม่เพียงพอจริงๆ ดังนั้นบทเรียนจากการอบรมครั้งแรกทำให้ทีมรู้ว่าต้องหาข้อมูล เพิ่มเติมในประเด็นที่จะทำ”

ไล่ล่าหา “โจทย์” การทำงาน

แต่กว่าทีมจะได้โจทย์ในการทำงาน ต้องผ่านการ อบรมที่จัดโดยทีมพี่เลี้ยงโครงการมาแล้วถึง 2 ครั้ง

นัดเล่าว่า ในเวทีนับ 1 ที่เป็นการปลุกสำนึกพลเมือง ตอนนั้นพวกเขายังไม่มีหัวข้อเลย รู้แค่ว่าสนใจศึกษาชุมชน จึงกำหนดโจทย์ไว้ว่าจะศึกษาตำบลสวนหลวงทั้งในด้าน ระบบนิเวศ อาชีพ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม จนได้รับ ข้อเสนอแนะจากพี่เลี้ยงโครงการว่า ประเด็นกว้างเกินไป ควรเลือกทำในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง

เมื่อได้รับการ “กระตุ้น” จากพี่เลี้ยงโครงการ ทีมได้ พิจารณาถึงสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่พบเห็นอยู่ใน พื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม เห็นว่าการทำน้ำตาลมะพร้าว เริ่มหายไปจากพื้นที่ คนรุ่นใหม่ไม่สนใจสืบต่อ บวกกับ ภาวะขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน และค่านิยมการขาย ที่ดิน จึงนำเรื่องนี้นี่มาเป็นโจทย์โครงการสำรวจทำคา ตามหาน้ำตาลมะพร้าว โดยเลือกพื้นที่ตำบลสวนหลวง อำเภ่อัมพวา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกและ เรียนรู้การทำน้ำตาลมะพร้าวให้กับเด็กและเยาวชน ผู้เข้าร่วมโครงการ

ทั้งนี้ทีมออกแบบการทำงานไว้ว่าจะรวบรวมข้อมูล ของชาวบ้านในตำบลสวนหลวงที่ทำอาชีพน้ำตาลมะพร้าว จัดกิจกรรมให้เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ในชุมชนรับรู้ข้อมูล ท้ายสุดนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแผนที่แสดงการทำอาชีพ น้ำตาล

หนุ่มบอกว่า การค้นหาโจทย์ในการทำงานจาก กระบวนการอบรมของพี่เลี้ยงโครงการทำให้ทีมตระหนัก ถึงความสำคัญของ “ข้อมูล” เนื่องจากในกระบวนการ อบรม พี่ๆ จะชักถามถึงเป้าหมายของงานและสภาพพื้นที่

เพื่อให้พวกเขามีความชัดเจนในงานที่กำลังจะทำ จากเด็ก ที่เรียนเก่ง มั่นใจในตัวเองสูง เมื่อเจอคำถามกดดัน จึงออก อาการที่ทีมยอมรับว่า “แถ” ตอบไปโดยไม่มีข้อมูล จนเกิด วิวาทะการมกกับพี่เลี้ยงโครงการ แต่ในที่สุดก็ต้องยอมจำนน ด้วยยอมรับว่า พวกเขายังมีข้อมูลไม่เพียงพอจริงๆ ดังนั้น บทเรียนจากการอบรมครั้งแรกทำให้ทีมรู้ว่าต้องหาข้อมูล เพิ่มเติมในประเด็นที่จะทำ

ในช่วงระหว่างเวทีนับ 1 พัฒนาโจทย์ และเวทีนับ 2 พัฒนาโครงการ ทีมได้ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลในตำบล สวนหลวงพบว่า จำนวนเตาเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าวไม่ได้มี มากอย่างที่คิด แต่ที่ตำบลท่าคากลับมีมากกว่า ทีมจึงเปลี่ยน พื้นที่ทำงานใหม่พร้อมกับลงสำรวจพื้นที่ตำบลท่าคา ด้วยตระหนักว่า พวกเขาไม่ใช่คนในพื้นที่ หากจะไป ทำงานต้องศึกษาข้อมูลของพื้นที่ให้ถ่องแท้

“ตั้งใจไปสำรวจเพื่อมีข้อมูลยืนยันได้ว่าทำไมเลือก ทำที่นี่ พี่เขาจะถามทำไมๆ เป็นบทเรียนจากการที่ไป เจอในเวทีนับ 1 พอเราไปศึกษาข้อมูลเบื้องต้นมันก็มี ข้อมูลไปอธิบายได้” นัดเล่าถึงความจำเป็นที่ต้องลงศึกษา พื้นที่

ทำแล้วต้องทำให้อบ

แม้การเริ่มต้นการทำงานกับทีมพี่เลี้ยงโครงการ ดูเหมือนจะไม่ราบรื่น เพราะมีการโต้เถียงกันอยู่บ้าง จนเกิดบรรยากาศทั้งกลัวและทั้งเกร็ง แต่ทีมก็ยอมรับว่า ถึงจะพยายามเถียงก็เถียงไม่ค่อยจะขึ้น เพราะตนเอง เป็นฝ่ายที่ไม่มีข้อมูล เมื่อโดนชักบ่อยๆ และเห็น เพื่อนๆ กลุ่มอื่นก็โดนชักเช่นเดียวกัน ทำให้ค่อยๆ เข้าใจเจตนาในการชักให้เล่าเรื่องของพี่เลี้ยงว่า เป็นการ

ถามเพื่อให้ทีมเกิดความชัดเจน และรู้จริงในเรื่องที่กำลังจะทำ เมื่อทำงานไปเรื่อยๆ ก็เลิกละทิ้งๆ ไปในที่สุด

“โดนชักมาก ๆ ก็ท้อนะ แต่ไม่เลิก ผมมองว่าถ้าเรามาแล้วก็ต้องทำให้จบ ต้องไปให้สุด เพราะในชีวิตเรายังต้องเจออะไรที่ลำบากกว่านี้ ยากกว่านี้ เจออุปสรรคที่ยากกว่านี้อีกมาก ถ้าผมยอมแค่โดน **อาเรน-ศ-ชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ ผู้บริหารโครงการฯ** ว่า ผมคงไปไหนต่อไม่ได้แล้ว” นักร้องยืนยันความตั้งใจที่จะเรียนรู้

ในขณะที่พี่ชาลบอกว่า แม้เขาจะถูกดึงกับพี่เลี้ยงโครงการอยู่บ่อย ๆ แต่เมื่อเห็นว่า มีกลุ่มเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นสมัครทำโครงการด้วย กลายเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ต้องทำต่อ “ต้องมีศักดิ์ศรี เพราะในการทำโครงการไม่ได้มีแต่เด็กมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น แต่ยังมีโครงการอื่น ๆ ที่เป็นเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นทำด้วย”

เมื่อเข้าใจเจตนาของพี่เลี้ยงโครงการแล้ว แต่การทำงานก็ยังมีปัญหาอีก คราวนี้เป็นปัญหาในทีม เพราะต่างคนต่างมีความคิดของตนเอง การถกเถียงกันจึงเป็นเหตุการณ์สามัญประจำกลุ่ม แต่สิ่งที่เป็นปัญหาใหญ่คือเรื่องการจัดการเวลาในการทำงานร่วมกัน พี่ชาลที่ต้องไปเป็นตัวแทนของโรงเรียนแข่งขันหรืออบรมต่าง ๆ มักจะหาเวลาลงตัวกับเพื่อน ๆ ได้ยาก ส่วนหนุ่มด้วยภาระทางบ้านที่ต้องช่วยแม่ทำงานบ้านทำให้ต้องวางแผนเวลาอย่างรัดกุม ดังนั้นเมื่อนัดกันแล้ว เพื่อนมาไม่ตรงเวลาบ่อย ๆ หนุ่มจึงตัดสินใจถอนตัวจากโครงการในที่สุด

“ผมต้องช่วยแม่ทำงานบ้าน ขายของ ไหนจะเรียนอีก เสาร์อาทิตย์ก็ต้องทำงานตลอด แล้วเวลานัดก็มาไม่ตรงเวลา มันหลายเรื่องรวมกัน ทั้งเพื่อนไม่มาตามนัด พี่ ๆ ก็กดดัน ผมเลยหายไปเลย หายไปจากวงการ กลับมาอีกครั้งตอนอบรมในเวทีนับ 4 เพราะเพื่อนไปลากกลับมาทำ วันนั้นพี่เขาถามอะไรก็ไม่รู้ ผมก็พยายามแกล้งให้เขาเรื่องไปเลยคิดว่า ผมต้องกลับมาทำโครงการนี้อีกครั้ง เพราะเราไม่รู้เรื่องเลย จึงบอกกับเพื่อน ๆ ว่าจะลงพื้นที่วันไหนให้บอก” หนุ่มเล่า

เพื่อให้เข้าใจและรู้จริง

การทำงานในช่วงแรก ๆ มุ่งเน้นที่การเก็บข้อมูล ซึ่งในช่วงนี้มันติดกับพี่เป็นด้วยยื่นช่วยกันเก็บข้อมูล โดยมีเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่มีบ้านในตำบลท่าคาช่วยอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ ซึ่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมคือ ชื่ออายุ เบอร์ติดต่อ ที่อยู่ ปัญหาในการทำน้ำตาลมะพร้าว และราคา ในกรณีให้ผู้ให้ข้อมูลสะดวกใจที่จะเปิดเผย

“เวลาลงไปเราลงไปแบบเป็นลูกเป็นหลาน ไปถึงก็ยกมือไหว้ เพราะบางที่เราเข้าไปเขากำลังทำงานอยู่ด้วย ก็ไม่อยากให้เป็นการรบกวนถือว่าลูกหลานมาคุยกัน” นักร้องถึงวิธีการทำงาน

ขณะที่พี่เชริมว่า การวางแผนการเดินทาง เราเลือกไปที่ละหมู่ ๆ และไปที่ละหลัง ส่วนใหญ่ไปช่วงเสาร์อาทิตย์ แต่ช่วงปิดเทอมจะไปช่วงวันธรรมดา บางวันเก็บข้อมูลได้ 3-4 ราย บางวันได้ 5 ราย แล้วแต่ว่าหมู่บ้านนั้นเขาทำ

“ทีมยอมรับว่า ถึงจะพยายามเที่ยงก็เที่ยงไม่ค่อยจะขึ้น เพราะพวกเขาคือฝ่ายที่ไม่มีข้อมูล เมื่อโดนชักบ่อยๆ และเห็นเพื่อนๆ กลุ่มอื่นก็โดนชักเช่นเดียวกัน ทำให้ค่อยๆ เข้าใจเจตนาในการชักใช้ไถ่เรียงของพี่เลี้ยงว่า เป็นการถามเพื่อให้ทีมเกิดความชัดเจน และรู้จริงในเรื่องที่กำลังจะทำ เมื่อทำงานไปเรื่อยๆ ก็เลิกกลัวพี่ๆ ไปในที่สุด”

เยอะแค่นั้น เราไม่ได้กำหนดว่าจะได้วันละกี่หลัง แต่จะกำหนดเวลาการลงพื้นที่ครั้งหนึ่งไม่เกิน 4 ชั่วโมง

ข้อมูลที่ได้ชวนตกใจ เพราะจากการสอบถาม อบต.ท่าคา ฐานข้อมูลบอกว่าในตำบลท่าคามีเตาเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าว 100 กว่าราย ทำเอาทีมงานอึ้งกับจำนวนข้อมูลที่ต้องเก็บ แต่เมื่อลงพื้นที่จริง กลับพบว่ามียาเคี่ยวน้ำตาลอยู่เพียง 20 รายที่ยังคงทำน้ำตาลมะพร้าว และน้ำตาลมะพร้าวแท้ๆ มีไม่ถึง 5 ราย

นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสำรวจยังสะท้อนว่า แม้ผู้ประกอบการที่ผลิตน้ำตาลมะพร้าวแทบจะมีน้อยรายแต่ไม่มีปัญหาด้านการตลาด เพราะมีบริษัทเข้ามารับซื้อถึงที่ และได้ราคาดี ส่วนกลุ่มที่ทำน้ำตาลผสม แม้จะช่วยลดต้นทุน แต่กลับมีปัญหาด้านการตลาด เพราะมีการแข่งขันสูงด้านราคา หากไม่สามารถควบคุมต้นทุนและหาตลาดได้ก็จะขาดทุน เมื่อขาดทุนก็ไม่มีลูกหลานสืบทอดจึงเลิกทำไปในที่สุด

พี่ทบอกถึงเทคนิคการสังเกตน้ำตาลมะพร้าวแท้ว่า น้ำตาลผสมจะเป็นก้อนแข็งๆ ไม่เหลวและสีอ่อนกว่า ออกสีน้ำตาลอ่อนๆ

จนถึงชาว และมีเกร็ดเหมือนน้ำตาลทราย เพราะส่วนใหญ่จะผสมน้ำตาลทราย ส่วนน้ำตาลแท้จะออกสีน้ำตาลเข้ม ถ้าเอาไว้ในที่ร้อนๆ จะมีลักษณะเหลวคล้ายคาราเมล

เมื่อได้ลงพื้นที่จริง ทุกคนในทีมต่างสะท้อนว่า การเก็บข้อมูลนอกจากทำให้เข้าใจวิถีชีวิตคนในชุมชนแล้ว ยังกลายเป็นการฝึกทักษะชีวิต ทั้งในเรื่องการเข้าหาคนแปลกหน้า และการเข้าหาผู้ใหญ่

นัดแล้วว่า เขาต้องคอยสังเกตท่าทาง อากัปกิริยาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะบ่งบอกว่าเขาพร้อมไหม เช่น บางบ้านจะบอกว่ามีอะไรก็ถามมาเร็วๆ ถามเสร็จหรือยัง บางบ้านก็มีอะไรลูก มานั่งก่อน ซึ่งบ้านหลังไหนที่ยังไม่สะดวกต้อนรับ ก็สร้างความรู้สึกอึดอัดให้กับเขาเหมือนกัน แต่ในฐานะเด็กก็ต้องใช้ความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นแนวทาง ถือเป็นประสบการณ์ชีวิตที่ต้องเรียนรู้

“ไม่คิดว่ามันเป็นภาระ ผมคิดว่าเป็นการพัฒนาตัวเราเอง และมันเป็นการพัฒนาสังคม ไปเจอบางบ้านถามว่ามาทำไม มานั่งพักก่อน บ้างก็หาน้ำให้กิน ตรงนี้มันเป็นกำลังใจที่ดีมาก”

เส้นทางสู่สายแก่งน้ำตาลมะพร้าวท่าคา

หลังจากเก็บข้อมูล ทีมวางแผนจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้วิถีชีวิตอาชีพการทำน้ำตาลมะพร้าวให้กับเด็กและเยาวชนในตำบลท่าคา และโรงเรียนถาวรวงศ์ ซึ่งทีมสรุปผลของการทำกิจกรรมว่า ไม่น่าประทับใจเท่าไร เนื่องจากทีมไม่พร้อม เพื่อนในทีมไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน เด็กๆ ในพื้นที่ส่วนหนึ่งมีความรู้เรื่องการทำน้ำตาลมะพร้าวอยู่แล้ว อีกทั้งกระบวนการจัดกิจกรรมเน้นการบรรยาย ซึ่งน่าเบื่อเกินไปสำหรับกลุ่มเป้าหมายนี้ แม้ว่าจะมีสร้างบรรยากาศให้เพลิดเพลินด้วยการพาไปเที่ยวเพื่อไปเยี่ยมชมบ้านที่ทำน้ำตาลมะพร้าวในช่วงท้ายก็ตาม อย่างไรก็ตาม ในกิจกรรมดังกล่าว ทีมได้ขอให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ข้อเสนอแนะต่อการทำน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งส่วนใหญ่สะท้อนว่า กระบวนการผลิตหรือการเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าวในปัจจุบันไม่ได้มีปัญหา แต่ปัญหาคือการขาดแคลนแรงงานขึ้นเก็บมะพร้าว ซึ่งเป็นอาชีพที่เสี่ยงอันตราย และคนไม่นิยมทำ

แม้การทำกิจกรรมกับเยาวชนจะไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ เพราะสิ่งที่ได้มีแค่ความคิดเห็น แต่ไม่สามารถตอบโจทย์เรื่องความตระหนักถึง “คุณค่า” ของน้ำตาลมะพร้าว เพราะขาดการประชุมวางแผนร่วมกันของทีมงาน “เวลาทำกิจกรรมเสร็จเราก็มีการสรุปบทเรียน วันนั้นก็สรุปบทเรียนกันตรงนั้นเลย ผมงกับพี่ชาลมีปากเสียงกันนิดหน่อย เรื่องไม่ได้วางแผนกัน ทำให้ตกลงกันไม่ได้ ทำให้ไม่ไปประชุม” นิดเล่าถึงความขัดแย้งในทีมและสะท้อนบทเรียนการทำกิจกรรมว่า

“ถ้าจะทำใหม่ อย่างแรกพวกผมต้องมานั่งคุยกันก่อน ผมค่อนข้างออกแนววิชาการไปนิด พวกนี้ก็ไม่รู้จะพูดอย่างไร มันเลยกลายเป็นการบรรยายไป ถ้าจะให้จัดอีกครั้ง ต้องดึงทุกคนมาร่วมกันให้ได้ แต่ที่แน่ๆ ผมรู้ตัวเองว่า ผมไม่ถนัดทำงานกับเด็ก”

ถึงจะไม่ประสบความสำเร็จจากการจัดกิจกรรมกับเด็กๆ แต่ก็ไม่ท้อ พี่เลี้ยงโครงการเองก็ยังให้กำลังใจทีมวิเคราะห์แล้วว่า จำเป็นต้องหาเครื่องมือใหม่ที่จะสื่อสารกับกลุ่มเด็กและเยาวชน ปีชาลซึ่งมีความรู้และทักษะทางด้านการทำหนังสือ จึงอาสาทำการตูนเพื่อเล่าเรื่องราวของการทำน้ำตาลมะพร้าว โดยมีเพื่อนๆ ช่วยกันรวบรวมข้อมูลป้อนเป็นวัตถุดิบทางด้านเนื้อหา ด้วยมีเป้าหมายเดียวกันคือ ต้องการเผยแพร่ความรู้สู่กลุ่มเด็กเยาวชนในพื้นที่

“การทำการ์ตูนไม่ใช่กิจกรรมที่อยู่ในแผน เป็นกิจกรรมที่งอกออกมา แต่เราก็จะทำ เพราะน่าจะเป็นสื่อที่เข้าถึงเด็กและเยาวชนได้ดี” ปีชาลเล่า

วันแห่งความสำเร็จ

และแล้วผลของการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างละเอียดก็ทำให้ทีมภาคภูมิใจ เมื่อทีมเดินทางจัดกิจกรรมกับผู้ใหญ่ โดยเชิญผู้ประกอบการน้ำตาลมะพร้าวในพื้นที่เข้าร่วมประชุม เพื่อระดมความคิดเห็นหาแนวทางพัฒนาอาชีพการทำน้ำตาลมะพร้าวให้คงอยู่คู่กับจังหวัดสมุทรสงครามต่อไป ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับความร่วมมือจาก อบต. และนักวิชาการในจังหวัดที่เห็นความสำคัญของโครงการที่ดำเนินงานโดยเยาวชนเป็นอย่างดี

นิดเล่าว่า ได้ประสานกับ อบต. ให้ช่วยกระจายข่าวทำให้บรรยากาศในวันนั้นคึกคักมาก โดยนายก อบต. ให้เกียรติเป็นประธานเปิดงาน นอกจากนั้นยังมีคุณอาคม จันทรกุล รองธรรมาภิบาล ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม มาเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องสถานการณ์ภาพรวมน้ำตาลมะพร้าวของจังหวัด และให้แนวคิดเรื่องการทำสหกรณ์

นิดเล่าต่อว่า เขาใช้ความรู้และประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบันพระปกเกล้า มาปรับใช้ในการจัดเวทีสานเสวนา เพราะอยากให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้เรื่องการตัดสินใจโดยใช้หลักเหตุผล ไม่ใช่การโต้แย้ง (debate) เพราะถ้าวัดกันวันหนึ่งก็ไม่จบ เลยใช้วิธีสานเสวนาเพื่อ

ค่อย ๆ เกลี่ยการทำงานในกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมไปสู่การระดมความเห็นต่อแนวทางพัฒนาอาชีพการทำน้ำตาลมะพร้าวต่อไป

การจัดกิจกรรมในครั้งนี้ทีมค้นพบว่า กลุ่มผู้ใหญ่มีความพร้อมในการรับข้อมูลเชิงวิชาการมากกว่าเด็กเยาวชน ผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมทำให้ อบต.ท่าคา รับเรื่องที่จะผลักดันสนับสนุนผู้ประกอบการน้ำตาลมะพร้าวในการสร้างแบรนด์ โดยมีเงื่อนไขว่า ต้องผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้เท่านั้น ส่วนกลุ่มผู้ประกอบการขอรับการรวมตัวเป็นสหกรณ์ โดยคาดหวังว่าจะเข้ามาช่วยในด้านการรวบรวมผลผลิตไปจำหน่าย

สำหรับกิจกรรมช่วงท้ายของโครงการคือ นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากผู้ประกอบการในพื้นที่ มาทำเป็นแผนที่เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ ซึ่งตั้งใจให้เป็นแผนที่แสดงที่ตั้งของผู้ประกอบการน้ำตาลมะพร้าว แสดงพิกัดเป็น GPS โดยร่างเป็นแผนที่เดินดินก่อน จากนั้นจะลงโปรแกรม Q-GPS ถ้าเสร็จก็จะเอาไปลงในเว็บไซต์ของ อบต. หรือ

เพจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของจังหวัด

เรียนรู้...อย่างที่ไม่เคยเรียนรู้

แม้การทำงานจะไม่ครบทีม แต่ยังมีทีมที่เพื่อนต่างทีมเข้ามาช่วย โดยเฉพาะกลุ่ม Chip munk ที่ต่างสลับกันไปช่วยเหลืองาน รวมทั้งบรรยากาศที่ชวนอึดอัดในช่วงแรกจากความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยราบรื่นกับพี่เลี้ยงโครงการ และความสัมพันธ์ภายในทีมที่เมื่อทำงานก็ค้นพบว่า แต่ละคนมีตัวตนและความคิดที่แตกต่างกัน นิดและปีชาลต่างเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเองสูง บ่อยครั้งที่ 2 คนนี้ถกเถียงกันด้วยเหตุนาน พืพที่เป็นคนกลางก็ต้องคอยห้ามทัพ โดยการบอกให้เปลี่ยนเรื่องคุย ความสัมพันธ์ในทีมเริ่มลงตัวเมื่อมีการแบ่งหน้าที่ตามความถนัด ทำให้ต่างคนต่างมีพื้นที่เฉพาะตัวให้แสดงความสามารถ

“แต่ละคนมีตัวตนและความคิดที่แตกต่างกับ นิดและป๊าลต่างเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเองสูง บ่อยครั้งที่ 2 คนนี้ถกเถียงกันด้วยเห็นต่าง พักที่เป็นคนกลางก็ต้องคอยห้ามกัฟ โดยการบอกให้เปลี่ยนเรื่องคุย ความสัมพันธ์ในทีมเริ่มลงตัวเมื่อมีการแบ่งหน้าที่ตามความถนัด ทำให้ต่างคนต่างมีพื้นที่เฉพาะตัวให้แสดงความสามารถ”

สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่ทีมก้าวข้ามได้ แต่สิ่งที่ทำให้รู้สึกท้อแท้มากที่สุด คือ การที่ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือรวมทั้งการทำงานกับกลุ่มเยาวชนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จดังใจ กระนั้นทีมก็ยังพึงพอใจกับผลงานที่ผ่านมา เพราะสิ่งสำคัญที่สุดที่สมาชิกทีมได้เรียนรู้คือ การทำงานร่วมกัน ที่ตอนเริ่มต้นต้องฝืนใจร่วมทีม เพราะต่างคนต่างทัศนคติ การที่ร่วมทีมทำงานด้วยกันจนมาถึงที่สุดจึงเป็นความสำเร็จร่วมกันของทุกคน

นอกจากเรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นทีมแล้ว แต่ละคนยังเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยเช่นกัน หนุ่มบอกว่า เขากลับแสดงออกมาขึ้น มีความคิดเป็นของตนเองมากขึ้น การทำโครงการนี้เป็นการเปิดโลกกว้างสำหรับเขา เพราะปกติหนุ่มไม่เคยออกนอกเส้นทางไปไหน ๆ ชีวิตประจำวันคือ จากบ้านถึงโรงเรียน จากโรงเรียนถึงบ้าน

ส่วนป๊าลบอกว่า พัฒนาตนเองในเรื่องการแบ่งเวลาให้ถูกต้อง

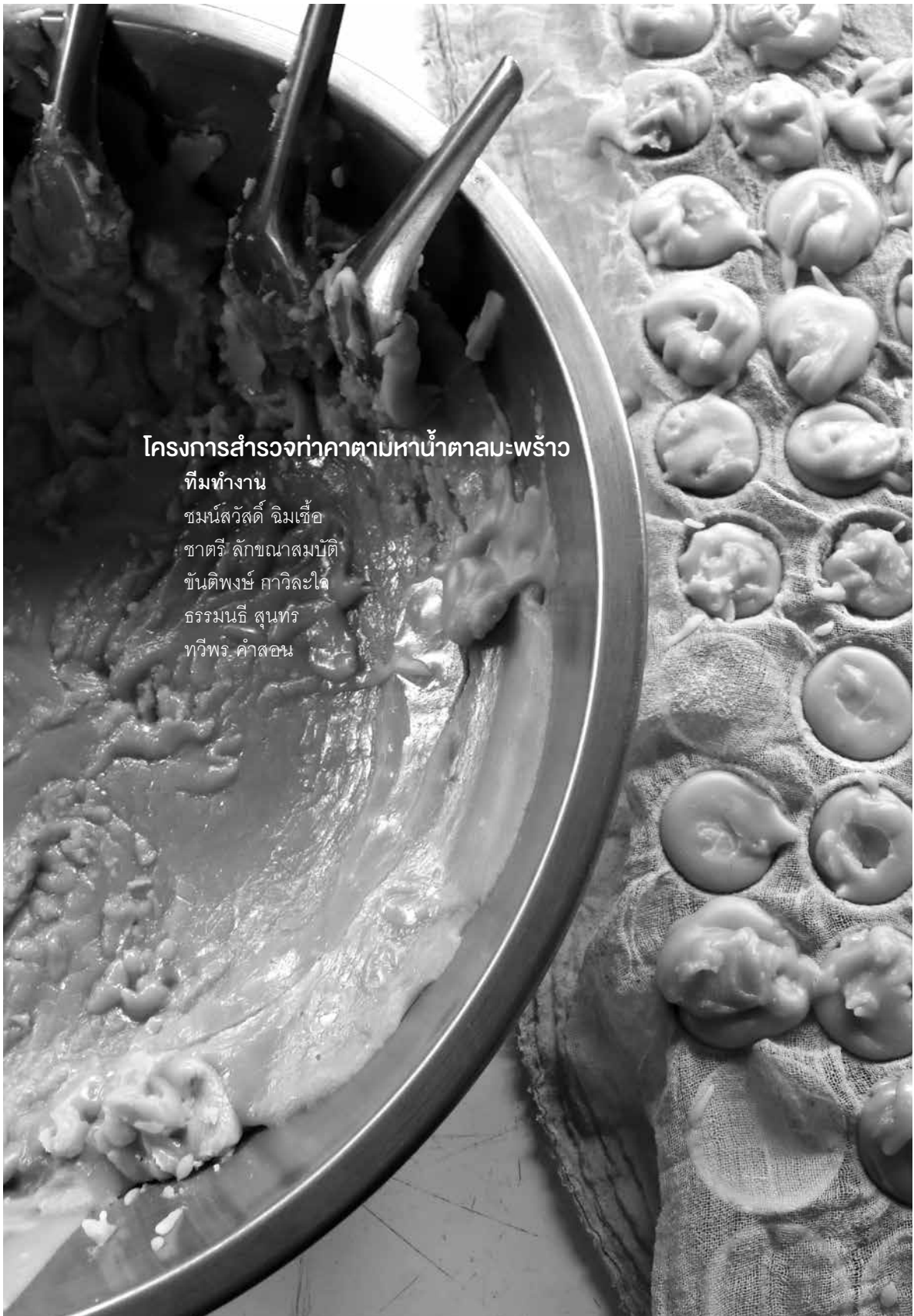
สำหรับพี่ทแล้ว การเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้านเป็นสิ่งที่สนุกและน่าตื่นเต้นสำหรับเขา “ผมว่าผมได้ความรู้เรื่องน้ำตาลมะพร้าวมากขึ้นมาก อย่างต้นพะยอมที่เขาบอกว่าเป็นสารกันบูดธรรมชาติ ผมไม่เคยรู้มาก่อนก็ได้มารู้ เป็นความรู้ใหม่สำหรับผม และมันเป็นอะไรที่สนุก amazing สำหรับผม ต้นไม้แค่ต้นหนึ่ง หรือก้านหนึ่งสามารถใช้เป็นสารกันบูดได้เลยหรือ สุดยอดมาก การทำน้ำตาลมะพร้าวเป็นเอกลักษณ์ มันคลาสสิกดี ผมชอบ”

ทั้งนี้พี่ทบอกว่า สิ่งที่ชอบที่สุดในการเปลี่ยนแปลงตนเองคือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ต่างจากเมื่อก่อนที่มีก้อยู่ในโลกส่วนตัว ไม่ชอบสูงส่งกับใคร นอกจากนี้ประสบการณ์ในการทำโครงการยังสามารถนำไปปรับใช้กับการเรียนวิชาการศึกษาอิสระหรือ IS ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ด้านนัดมีมุมมองว่า โครงการนี้ทำให้เขาได้เรียนรู้ทักษะการทำงานกับชาวบ้าน ชาบซึ่งกับบทเรียนการทำงานกับเด็ก และการทำงานกับผู้ใหญ่ สิ่งสำคัญในฐานะหัวหน้าทีม เขาได้เรียนรู้เรื่องการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

“ทักษะที่ผมได้ฝึก คือ ทักษะการพูด การสอบถามเหมือนเราได้เป็นวิทยากรกระบวนการ โอกาสค้นหาได้ยากที่จะมาขึ้นพูด ขวนให้คนหลาย ๆ คนมาคุยกันโดยไม่ติดกันเป็นสิ่งใหม่ที่ได้ลองทำ” นัดเล่าถึงโอกาสที่ได้รับอย่างตื่นเต้น

วันนี้แม้ว่าพวกเขาจะยังไม่สามารถกระตุ้นจิตสำนึกของเด็กเยาวชนในการเรียนรู้การทำน้ำตาลมะพร้าวได้อย่างใจ แต่ทีมก็หวังว่า แผนที่แสดงการทำอาชีพน้ำตาลมะพร้าวของชาวสวนในตำบลท่าคาจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเผยแพร่ภูมิปัญญาการทำน้ำตาลมะพร้าวให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น การได้ทำงานสัมผัสกับของจริงในท้องถิ่น “ปลูกสำนึกตื่นรู้” ในใจของทีมงานให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่ศึกษา อันเป็นประสบการณ์ที่จะตรึงใจสมาชิกในกลุ่มตราบนานเท่านาน

โครงการสำรวจท่าคาตามหาน้ำตาลมะพร้าว

ทีมงาน

ชนนส์สวัสดิ์ ฉิมเชื้อ

ชาติวี ลักษณะสมบัติ

ขันติพงษ์ กาวิละใจ

ธรรมนธิ์ สุนทร

ทวีพร คำสอน

เรียนรู้ชีวิต... เรียนรู้ความเป็น “พลเมือง”

โครงการเรียนรู้คุณค่าวิถีชีวิตชาวตำบลบางขันแตก

โจทย์ปัญหา

ชาวตำบลบางขันแตก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย พึ่งพาธรรมชาติ และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาแต่ครั้งอดีต แต่ในปัจจุบันคุณค่า และสิ่งดีๆ ในท้องถิ่นเริ่มจางหาย คนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากชาวสวน ไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้พื้นที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง อีกทั้งคนรุ่นใหม่ไม่สนใจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งอาชีพดั้งเดิมของคนรุ่นปู่ รุ่นย่า นับวันวิถีชีวิตและคุณค่าของคนในตำบลบางขันแตกเริ่มเลือนหายไป

กลุ่ม
ท้ายหาด TD.
โครงการเรียนรู้คุณค่าวิถีชีวิต
ชาวตำบลบางขันแตก

กระบวนการเรียนรู้

สืบค้นข้อมูลพื้นฐาน
จากอินเทอร์เน็ต

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้านวิถีชีวิตของชุมชน
ที่บ้าน “ลุงเสียง อินทร์ประเสริฐ”
ปราชญ์ชาวบ้านด้านการเกษตร

ได้เรียนรู้วิถีชีวิตผู้คนบางชั้นแตก และทักษะการทำงานที่หลากหลาย แต่ที่ได้มากที่สุดคือ “สำนึกพลเมือง” ที่วันนี้ทีมงานทุกคนบอกว่า...“พวกเราารู้แล้วว่าคำว่า“พลเมือง” คืออะไร ตอนแรกคิดว่าต้องเป็นคนดีมากๆ แต่ตอนนี้รู้แล้วว่า พลเมืองคือคนที่ทำประโยชน์ให้กับคนอื่น แม้ว่าจะเล็กน้อยก็ตาม”

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- ได้ฝึกความกล้า และฝึกรวบรวมข้อมูล ได้เรียนรู้วิธีการทำงานกับชาวบ้านว่าจะต้องติดต่อกับชาวบ้านอย่างไร ได้เรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้าน
- สามารถนำกระบวนการในการทำงานมาปรับใช้กับการเรียนได้ โดยเฉพาะเรื่องของการคิด กล้าถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ
- เริ่มสนใจปัญหารอบๆ บ้านมากขึ้น ต่างจากเมื่อก่อนไม่เคยสนใจ ตอนนี้พอเห็นปัญหาก็อยากจะเข้าไปทำประโยชน์ แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ก็ตาม

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลบุคคลสำคัญ
ในชุมชน รวมถึงสถานที่สำคัญ

ลงพื้นที่ทำสื่อวิดีโอสำหรับฉาย
ให้เด็กในโรงเรียนและลงเว็บไซต์
“สมุทรสงครามจัดการตนเอง”

ตอนนี้รู้ตัวว่าเริ่มสนใจปัญหารอบๆ บ้าน มากขึ้น ต่างจากเมื่อก่อนไม่เคยสนใจ พอเห็นปัญหาก็อยากจะเข้าไปช่วย ...ถ้าเราไม่ทำ แล้วใครจะมาทำ เดี่ยวนี้เจอขยะก็เก็บ บางทีเก็บแบบ ไม่ได้คิดอะไร มันเก็บเองโดยอัตโนมัติ เพราะโรงเรียนก็โรงเรียนของเรา ให้ความรู้เรา และอีกอย่างถ้าเราเก็บ ก็ช่วยแบ่งเบาภาระการโรงเรียน ไม่ต้องทำงานหนักมาเก็บขยะให้เรา

“เราไม่อยากให้คนขายที่”

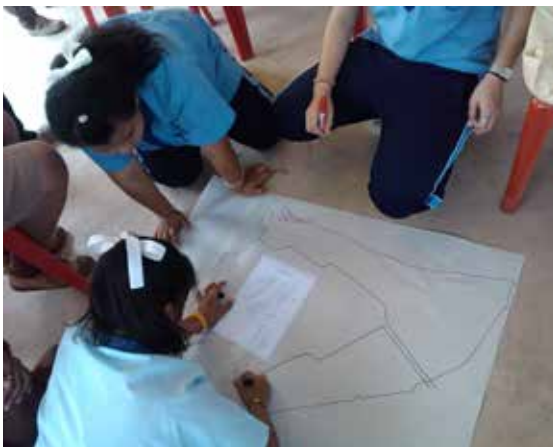
นั่นคือ...สิ่งที่น้องๆ ทีมท้าทายหา TD ร่วมกันคิด ในฐานะเยาวชนรุ่นใหม่จาก “ต่างถิ่น” ที่มาอาศัย แผ่นดินแม่กลองเป็นที่อยู่ ที่กิน และที่เรียน

แม่กลองเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ เป็น แหล่งท่องเที่ยวใกล้กรุงเทพฯ คนจึงนิยมมาเที่ยวกันมาก

“แต่ไม่ค่อยเห็นหิ้งห้อยแล้วนะ” เมีย-อารี อ่อนหล้า บอก

ไม่เพียงแค่สังเกตว่าหิ้งห้อยหายไป แต่พวกเขาได้ ลงไปศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อหาคำตอบว่า “หิ้งห้อย” หายไปไหน

“สิ่งที่ค้นพบคือมีการสร้างรีสอร์ทที่ริมคลองเยอะมาก พื้นที่ป่าชายเลนถูกทำลาย แถมบางจุดโรงงานและ รีสอร์ทก็ปล่อยน้ำเสียลงมา” กฤษ-กฤษณะ คำสาธิตา บอกข้อค้นพบของทีมงาน

คิดการใหญ่

เมื่อข้อค้นพบที่ได้คือมีการรุกล้ำริมคลองเพื่อสร้างรีสอร์ทซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของหิงห้อย พวกเขามีได้หยุดแค่นั้น แต่สำรวจลึกลงไปอีกชั้นและพบว่า... เจ้าของรีสอร์ทส่วนใหญ่...ไม่ใช่คนแม่กลอง แต่เป็นที่คนแม่กลองขายให้กับนายทุน

“เราไม่ยากได้ความเจริญเข้ามา หากความเจริญนั้นจะเข้ามาทำลายวิถีชีวิตของคนแม่กลอง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันของคนทั่วไป เช่น ตลาดน้ำอัมพวา เป็นต้น”

แม้สถานการณ์ในพื้นที่จะวิกฤต แต่ยังมี “คนรุ่นใหม่” กลุ่มหนึ่งเห็นความสำคัญของแผ่นดินที่พวกเขาอาศัยอยู่ คิดหาทางปกป้องผืนดินแห่งนี้ให้คงอยู่กับคนแม่กลองสืบไป

เราไม่ใช่คนแม่กลอง ถ้าเราอยู่เฉยๆ มันก็เหมือนกับว่า เรามาอยู่ มากิน มานอน มาเรียนหนังสือโดยไม่ตอบแทนแผ่นดินที่เราอาศัยอยู่ เรามีโครงการให้พวกเราทำ เราก็นึกถึงเรื่องนี้เป็นเรื่องแรก เพราะเราไม่ยากให้คนขายที่” เมื่อยักแนวคิดการทำงาน

ดังนั้นโจทย์แรกที่น้องๆ ทีมท้ายหาด TD คิดทำจึงมุ่งไปที่การหาทางยับยั้งการขายที่ดินของคนแม่กลองให้กับคนต่างถิ่น

“แต่ที่เลียดังโครงการบอกว่าเรื่องมันกว้างเกินไป” เมโยกล่าวอย่างถอดใจ พร้อมให้เหตุผลว่า มันยาก เพราะต้องทำทั้งจังหวัด ศักยภาพของพวกเราคงไม่สามารถห้ามให้ชาวบ้านขายที่ได้ และเราก็รู้ว่าบางคนเขาอาจจะมีความจำเป็นจึงต้องขายที่

“แนะ” แต่ไม่ “นำ”

กฤษฎีเสริมว่า ตอนนั้นรู้สึกตันไปหมด อยากทำโครงการนี้มาก จึงไม่ได้คิดโครงการสำรองไว้ แต่ที่เลียดังโครงการก็ให้โอกาสได้ทบทวน แนะให้พวกเราทำจากเรื่องใกล้ตัว ที่สามารถทำได้จริงตามศักยภาพของแต่ละคน

“งานแบบนี้เป็นงานที่ต้องประชุมร่วมกัน และต้องทำความเข้าใจพร้อมกัน ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งล่าช้า เราจะต้องมานั่งอธิบายซ้ำ ตรงนี้จะเป็นจุดที่ทำให้งานของพวกเราช้าไปจากแผนที่วางไว้”

คำแนะนำของพี่เลี้ยงโครงการในเวที
 นับ 1 ปลุกสำนึกพลเมือง คือให้ทำเรื่อง
 การศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนบางชั้นแตก
 รู้สึกว่าน่าสนใจดี เพราะพวกเขาเองก็ยังไม่
 รู้ว่าบางชั้นแตกมีความพิเศษอย่างไร
 ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวช่วยคลายปม และ
 ข้อกังวลว่าจะไม่ได้ทำโครงการให้หมดไป

ทีมงานบอกว่า พอเปลี่ยนโจทย์มา
 เป็นการเรียนรู้คุณค่าวิถีชีวิตชาวตำบล
 บางชั้นแตกก็โล่งขึ้น พวกเขาเริ่มต้นค้น
 ข้อมูลพื้นฐานในอินเทอร์เน็ต ดูว่าใน
 ตำบลบางชั้นแตกประกอบด้วยกี่หมู่บ้าน
 แต่ละหมู่บ้านมีจุดเด่นอะไร โดยเฉพาะ
 ข้อมูลเรื่องปราชญ์ชาวบ้านที่ทีมงานนำมา
 ใช้เป็น “ต้นทุน” การทำงาน ก่อนลงพื้นที่
 เก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ ภูมิปัญญา
 และทรัพยากรของชุมชน

เนื่องจากเดินทางสะดวก ทีมทำหัตถ
 TD จึงเริ่มต้นเก็บข้อมูลด้านวิถีชีวิตของชุมชน
 ที่บ้าน “ลุงเสียง อินทร์ประเสริฐ” ปราชญ์
 ชาวบ้านด้านการเกษตร

“ลุงเสียงเป็นเกษตรกรดีเด่นของตำบล
 มีชื่อเสียงด้านการเป็นวิทยากรการเกษตร
 และเป็นแกนนำของเกษตรกรสวนส้มโอใน
 ตำบล เราเลยไปสอบถามประวัติชีวิตลุง
 การทำงาน อาชีพ และก็ถามต่อว่าถ้าจะไป
 สัมภาษณ์เพิ่มต้องไปสัมภาษณ์ใครได้อีก
 ลุงก็ประสานงานให้ เราก็ลงพื้นที่สอบถาม
 ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกสวนส้มโอ”

ข้อมูลที่ได้จากลุงเสียงทำให้ทราบว่า
 วิถีชีวิตชาวบ้านบางชั้นแตกเริ่มตั้งแต่เช้ามีด
 บางคนออกไปปาดตาลแต่เช้า กลับมาอาบน้ำ
 อาบน้ำกินข้าว แล้วก็ไปสวนส้มโอ หลายบ้าน
 ปลูกพืชมากกว่า 1 ชนิด เรียกว่า “สวนผสม”
 เช่น มะละกอ ลิ้นจี่ เพื่อป้องกันความเสียหาย
 กรณีพืชชนิดใดชนิดหนึ่งราคาไม่ดี

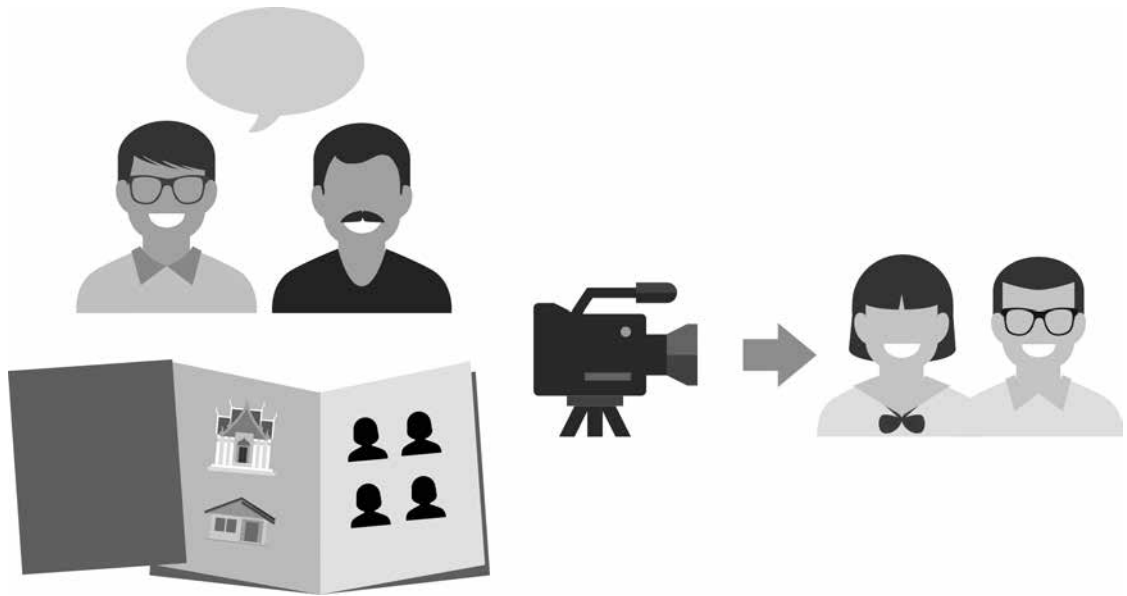
ทีมงานบอกว่า นอกจากข้อมูลเกี่ยวกับ
 บุคคลสำคัญของชุมชนแล้ว ชาวบ้านยังให้
 คำแนะนำว่าไม่ควรมุ่งไปที่เรื่องการเกษตร
 อย่างเดียว แต่ควรให้ความสำคัญกับเรื่อง
 วัฒนาอาราม และสถานที่สำคัญด้วย

ทั้งนี้หลังเก็บข้อมูลครบทุกประเด็น
 ทีมงานจะลงพื้นที่ถ่ายทำวิดีโอเพื่อผลิตเป็น
 สื่อ เช่น คลิปวิดีโอเพื่อนำไปฉายให้นัก
 ในโรงเรียนทำหัตถได้ดู และนำไปเผยแพร่
 ในเว็บไซต์ ซึ่งตอนนี้มีเว็บไซต์ของกลุ่ม
 “สมุทรสงครามจัดการตนเอง” ที่นำลิงค์
 จากยูทูบไปแปะไว้

โอกาสแห่งการเรียนรู้

แม้ทีมงานจะวางแผนและจัดวางบทบาท
 การทำงานในทีมไว้เป็นอย่างดี แต่พอลงมือ
 ปฏิบัติการจริงก็พบ “ความไม่พร้อม” ใน
 หลายๆ เรื่อง ทำให้โครงการล่าช้า ไม่เป็นไป
 ตามแผนที่วางไว้

พวกเขาพากันวิเคราะห์ ถอดบทเรียน
 ก่อนที่โครงการจะสิ้นสุดพบว่า มีหลาย
 สาเหตุที่ทำให้โครงการไม่บรรลุวัตถุประสงค์

และเดินไปไม่ถึงเป้าหมายที่วางไว้คือ การผลิตสื่อวิดีโอ เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของคนบางชั้นแต่ก็ให้รุ่นน้องได้รับรู้ดังที่ตัวเองได้รับมา

“เวลาเราว่างไม่ตรงกัน เนื่องจากงานแบบนี้เป็นงานที่ต้องประชุมร่วมกัน และต้องทำความเข้าใจพร้อมกัน ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งล่าช้า เราก็จะต้องมานั่งอธิบายซ้ำ ตรงนี้น่าจะเป็นจุดที่ทำให้งานของพวกเราเข้าไปจากแผนการที่วางไว้ พอเราว่างกันหมด แต่คุณลุงที่เรานัดหมายไว้ไม่สะดวก พอคุณลุงสะดวก เราก็ติด มันก็เลยทำให้งานล่าช้าออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งแผนการถ่ายทำของเรา คือจะต้องถ่ายให้เสร็จตอนปิดเทอม แต่ก็ติดปัญหาตรงที่ตัวนักแสดงหายาก จากหนังสือก็เลยกลายเป็นสารคดีที่ไม่จำเป็นต้องมีนักแสดง” กฤษณ์แจงรายละเอียด

แม้การทำโครงการจะยังไม่บรรลุผลตามที่ตั้งไว้ แต่ก็มีความ “ความสำเร็จ” หลายอย่างที่เกิดขึ้นกับน้อง ๆ ทีมท้ายหาด TD

“ได้ฝึกความกล้า ต้องกล้าถาม ไม่ใช่ปล่อยให้เพื่อนทำคนเดียว อีกอย่างคือฝึกรวบรวมข้อมูล เพราะเป็นงานใหม่ เมื่อก่อนไม่เคยทำแบบนี้ เป็นคนไม่กล้าพูดแรก ๆ ก็ขัด พอฝึกไปเรื่อย ๆ ก็ชิน และนำไปใช้ในการเรียนได้ เพราะเราเจอเป็นแล้ว ซึ่งเมื่อก่อนอาจารย์พูดอะไรก็ไม่ฟัง ไม่จด อาจเป็นเพราะลายมือเราไม่สวยด้วย” ณัฐชา ณะโรประการ อธิบายถึงประโยชน์ที่เธอได้รับ

ณัฐชาบอกต่อว่า นอกจากนี้อะไรยังได้เรียนรู้วิธีการทำงานกับชาวบ้านว่าจะต้องติดต่อกับชาวบ้านยังไง ได้รู้ว่าชาวบ้านทำอะไรบ้างในชีวิตประจำวัน และงานที่ทำสามารถนำไปปรับใช้กับการเรียนได้ โดยเฉพาะเรื่องของการคิด กล้าที่จะถามในสิ่งที่เราไม่เข้าใจ

ส่วนเมโย สำหรับเธอคือการได้เปิดโลกทัศน์ ตอนแรกคิดว่าไม่ว่าคนที่ไหน ๆ ก็คงมีวิถีชีวิตเหมือนกัน อย่างคนเพชรบุรีก็จะมีวิถีชีวิตไม่ต่างอะไรกับคนแม่กลอง เพราะเราอยู่ในประเทศเดียวกัน มีภาษาเดียวกัน แต่พอได้ลงไปสัมผัสกับวิถีชีวิตคุณลุงคุณป้า รู้เลยว่าไม่เหมือนกัน

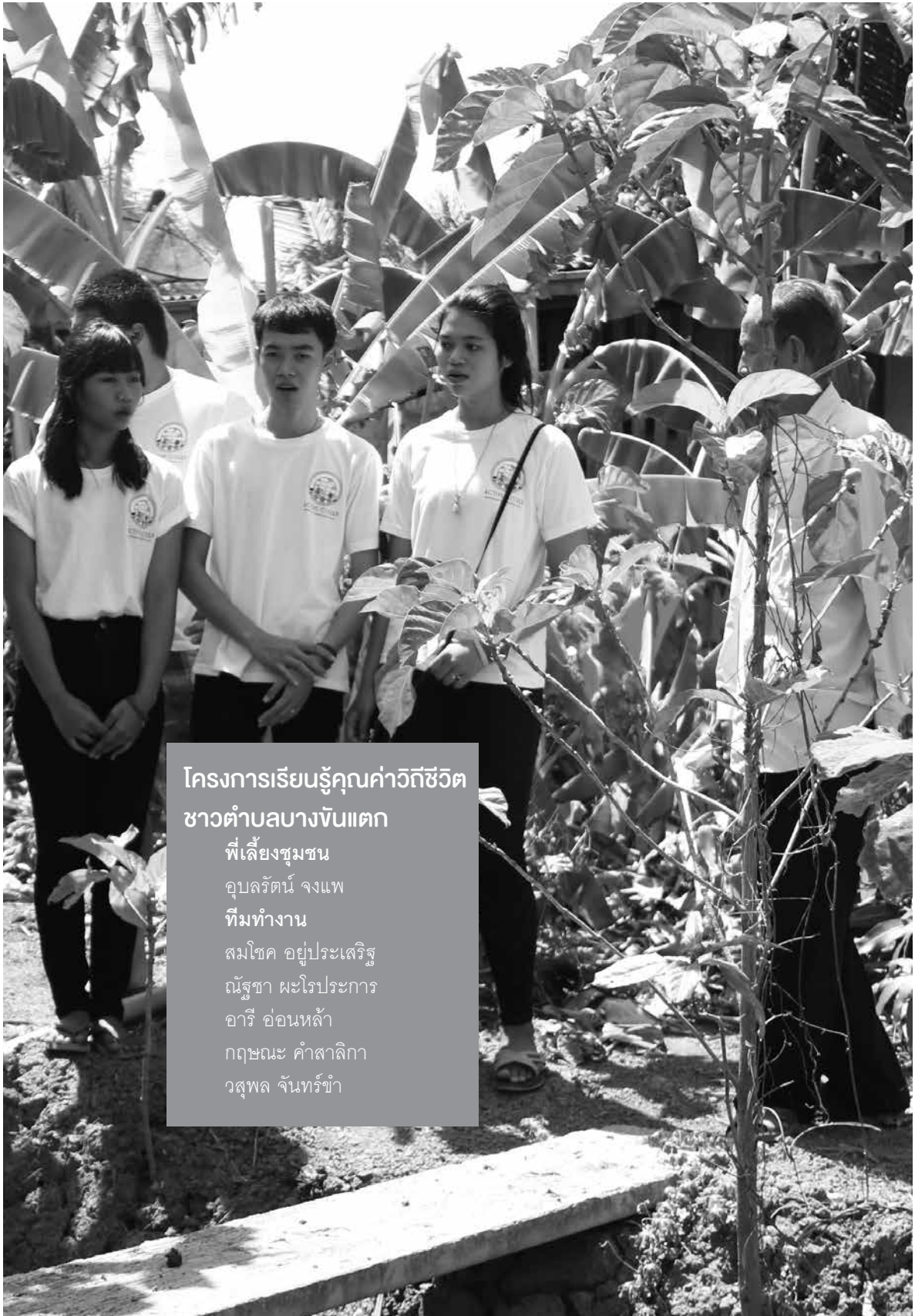
“ถึงตอนนี้คิดว่าเรายังมีความเป็นพลเมืองไม่ดีเท่าไร แต่เราเชื่อมั่นว่า
ในแง่ของความเป็นพลเมือง “เรา” ได้ทำประโยชน์ไม่ว่าจะเล็กๆ น้อยๆ
แต่ถ้าคนในหมู่บ้านได้รับประโยชน์ ก็ถือว่าเป็นพลเมืองแล้ว”

“ถึงตอนนี้รู้ว่าเริ่มสนใจปัญหารอบๆ บ้าน
มากขึ้น ต่างจากเมื่อก่อนไม่เคยสนใจ ตอนนี้พอเห็น
ปัญหาก็อยากจะเข้าไปช่วย ปกติเจอขยะก็จะเฉยๆ
ตอนนี้ก็เริ่มเก็บมากขึ้น เช่น ที่โรงเรียนขยะก็จะเยอะ
ถ้าเราไม่ทำ แล้วใครจะ来做 เดียวนี้เจอขยะก็เก็บ
บางทีก็เก็บแบบไม่ได้คิดอะไร มันเก็บเองโดยอัตโนมัติ
เพราะโรงเรียนก็โรงเรียนของเรา ให้ความรู้เรา และ
อีกอย่างถ้าเราเก็บ ก็ช่วยแบ่งเบาภาระการโรงเรียนไม่ต้อง
ทำงานหนักมาเก็บขยะให้เรา”

สำหรับภุชสิ่งที่เขาได้คือ มีโอกาสในการถาม
ฝึกการพูดคุย ได้รู้จักลุงๆ ป้าๆ ซึ่งตอนแรกก็หวั่นๆ ว่า
จะร่วมมือกับเราไหม แต่ก็ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น
อย่างที่สองคือได้เพื่อน อย่างที่สามคือได้รู้จักพี่เลี้ยง
โครงการที่ให้คำปรึกษาทุกอย่าง แม้ว่าปัญหาของเรา
จะยาก แต่พี่ๆ ก็จะไปหาข้อมูลมาให้คำปรึกษาแก่เรา
พี่เขาจะผลักดันให้เราต่อสู้อยู่เสมอ

“ถึงตอนนี้คิดว่าเรายังมีความเป็นพลเมืองไม่ดี
เท่าไร แต่เราเชื่อมั่นว่า ในแง่ของความเป็นพลเมือง
“เรา” ได้ทำประโยชน์ไม่ว่าจะเล็กๆ น้อยๆ แต่ถ้าคนใน
หมู่บ้านได้รับประโยชน์ ก็ถือว่าเป็นพลเมืองแล้ว”
ภุชย้ำถึงความคิดที่เปลี่ยนไป

6 เดือนของการทำโครงการ เปรียบได้กับ “ประตู
แห่งโอกาส” ที่ทำให้พวกเขาได้ทำความรู้จัก “บ้านของ
ตัวเอง” แล้ว โครงการนี้ยังช่วยฝึก “ทักษะ” ต่างๆ ทั้ง
การทำงานเป็นทีมและการทำงานกับชุมชน ผลจากการ
เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนบางชนบทในครั้งนี้ยังทำให้น้องๆ
ทีมท้ายหาด TD รู้สึกเป็นห่วงเป็นใยบ้านที่พวกเขาอาศัย
อยู่อีกด้วย

โครงการเรียนรู้คุณค่าวิถีชีวิต

ชาวตำบลบางขันแตก

พี่เลี้ยงชุมชน

อุบลรัตน์ จงแพ

ทีมงาน

สมโชค อยู่ประเสริฐ

ณัฐชา ฝะโรประการ

อารี อ่อนหล้า

กฤษณะ คำสาธิตา

วสุพล จันทร์ขำ

คลองเขินรักถิ่น

โครงการชวนน้องเรียนรู้ตำบลคลองเขิน

โจทย์ปัญหา

เด็กเยาวชนในชุมชนขาดความรักหวงแหนบ้านเกิด ไม่รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ ขาดจิตสาธารณะในการเข้ามามีส่วนร่วมดูแลรักษาสิ่งดีๆ ในชุมชน กลุ่มจึงจัดทำโครงการชวนน้องเรียนรู้ตำบลคลองเขิน พาเด็กเยาวชนโรงเรียนวัดปากlát ออกไปเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนตนเอง เพื่อให้เกิดความรักและหวงแหนถิ่นเกิด

กลุ่ม
เยาวชน
คลองเขินรักถิ่น
โครงการชวนน้อง
เรียนรู้ตำบลคลองเขิน

กระบวนการเรียนรู้

ประชุมทีมพูดคุย
ทำความเข้าใจโครงการ
ร่วมกันทั้งสมาชิกในทีม
และแกนนำในชุมชน

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลความรู้จากครูภูมิปัญญา
ประวัตินุคคล อาชีพเด่น และสถานที่สำคัญ
ของตำบลคลองเขิน พร้อมทั้งนำข้อมูล
มากำหนดฐานการเรียนรู้ 20 ฐาน

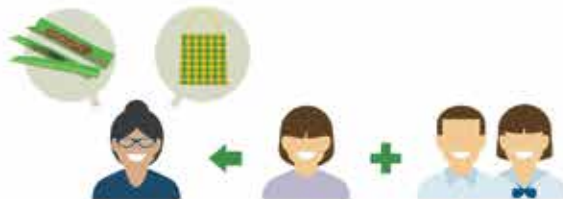

ฐานการเรียนรู้ที่น้องๆ เริ่มต้นไว้ ได้รับการต่อยอดจาก
ครูในโรงเรียนวัดปากกลัด โดยมีประธานสภาเด็กและเยาวชน
เป็นแกนนำในการขับเคลื่อน

สิ่งที่ได้เรียนรู้

น้องๆ เริ่มสนใจเข้าไปมี
ส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น
เห็น “คุณค่า” ในตัวเอง พวกเขาค่อยๆ
หันหลังให้คอมพิวเตอร์ และหันหน้า
เข้าโรงเรียนพร้อมๆ กับดำเนินงาน
“สอบซ่อม” และ “แก๊ ร.” ที่ติดไว้

โครงการนี้
ทำให้สมาชิกเห็นถึง
“หน้าที่ความเป็นพลเมือง”
ของตนเอง

พาน้องๆ ในโรงเรียนวัดปากกลัดไปเรียนรู้ตามฐานต่างๆ
มีผู้ใหญ่ใจดีคอยแนะนำและให้ความรู้
เรื่องการทำขนมจากและทำจักสาน เป็นต้น

เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่สนใจ และไม่รู้สึกว่ามีความสำคัญกับตัวเอง
 เป็นเหตุต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของ
 ชุมชน ไม่รับรู้ว่าการมีส่วนร่วม
 สถานการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างไร
 ทำให้ขาดความรักและความห่วงใย
 บ้านเกิด ไม่รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ
 ชาติจิตสาธารณะในการเข้าร่วม
 ดูแล ทำให้ในอนาคตสิ่งดีๆ ของตำบล
 จะหมดไป ทรัพยากรที่เคยอุดมสมบูรณ์
 จะค่อยๆ ลดลง กระทั่งไม่เหลือเพียงพอ
 สำหรับคนรุ่นต่อไป

สมุทรสงคราม...ในวันที่ยานยนต์ทางเข้ามารับใช้ผู้คน
 ด้วยการคมนาคมที่สะดวกสบายและรวดเร็ว บทบาทของ
 “คลอง” กลายเป็นเพียงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของ
 คนต่างถิ่น คลองบางสายถูกปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรม
 บางสายเต็มไปด้วยผักตบชวาและตื้นเขิน มีไม่น้อยที่
 ส่งกลิ่นเหม็น

วันหนึ่ง...เด็กวัยรุ่นสามสี่คนประกอบไปด้วย
 ตาล-รัตนภรณ์ วงษ์โต ตุ๊กตีก-ราตรี กลิ่นพะยอม
 นนท์-ภัทรพงศ์ สายป้อม และเชียร์-ชินดนัย พูลทรัพย์
 ซึ่งสองคนหลังขณะนั้นใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการ
 เล่นเกม ใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ที่พวกเขาสามารถฟันฝ่า
 อุปสรรคต่างๆ ไปได้โดยไม่ยากเย็น จนสามารถขึ้นแท่น
 เป็นนักเล่นเกม “เก่ง” อันดับต้นๆ ของหมู่บ้าน

แต่ในชีวิตการเรียน การเอาชนะ “ข้อสอบ” ของครูกลับยากเย็นกว่า บางวิชา ติด ร. บางวิชาได้เกรด 0 ทั้งนนท์และเชียร์ เด็กวัยรุ่นจากวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม จึงค่อยๆ หันหลังให้โรงเรียนและครู ท้ายที่สุด เกมคือสิ่งที่เขาเลือก

แต่วันนี้ทั้ง 4 คนตัดสินใจ “ออกเดิน” ไปเรียนรู้ชุมชนด้วยการทำโครงการชวนน้องเรียนรู้ตำบลคลองเขิน

หาทีมทำงาน

ตาลในฐานะพี่ใหญ่ของทีมเล่าว่า เธอเห็น “จุดเด่น” ของน้องๆ ในเรื่องของความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะ สังเกตจากตอนที่เขาเล่นเกมจึงชวนมาทำโครงการ

“เห็นน้องเล่นเกมทั้งวัน เลยลองชวนมาทำโครงการดู จริงๆ ก็กึ่งชวนกึ่งบังคับ...แต่น้องทั้งสองคนก็ยอมมา” ตาลอธิบาย

นนท์เล่าว่า เขามาร่วมโครงการกับพี่ตาล เพราะลุงให้มาช่วยพี่ทำงาน

“ลุงบอกว่าพี่ตาลกำลังหาทีมทำโครงการ ผมว่างๆ อยู่ เล่นแต่เกมมันก็เบื่อ เลยมาช่วยงานพี่เขา ตอนแรกก็ยังไม่รู้ว่าให้ทำอะไร แต่ก็อยากมาร่วม อยากรู้จักคนอื่น ๆ บ้างที่ไม่ใช่คนแถวบ้าน”

แต่ด้วยบุคลิกของ “วัยรุ่น” ที่ไปไหนมาไหนย่อมมี “คู่หู” นนท์จึงแนะนำให้พี่ตาลไปชวน “เชียร์” ที่วันๆ เอาแต่เล่นเกมเหมือนกันมาช่วยอีกแรง

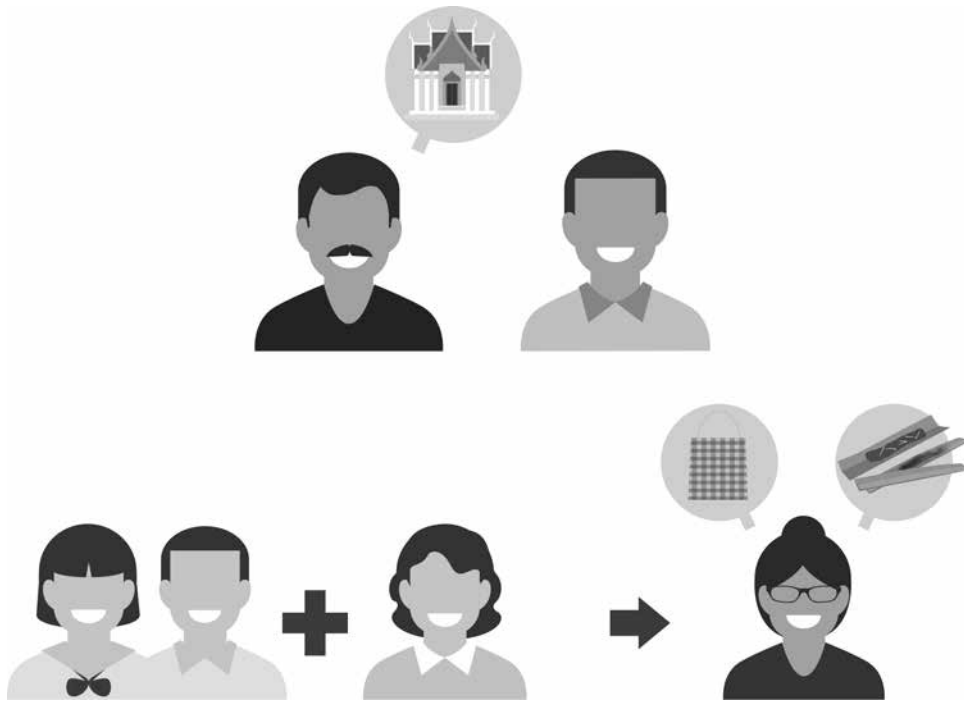
“ไม่ต้องคิดอะไรมาก เพื่อนชวนก็มา”

เชียร์บอก

ด้านตุ๊กตักับบอกว่า พี่ตาลชวนให้มาช่วยงาน เราก็อยากทำงาน อยากไปเที่ยว อยากรู้จักเพื่อนใหม่บ้าง

คลองเขินจึงมีทีม “คลองเขินรักถิ่น” ที่ก่อตั้งโดยเยาวชนรุ่นใหม่ไฟแรงที่พร้อมจะเดินหน้าช่วยเหลือชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่

ขอความเห็นผู้ใหญ่ในชุมชน

สิ่งที่เด็กกลุ่มนี้คิดและอยากทำคือ **“ทำอย่างไรให้คลองที่พวกเขาผูกพันมาทั้งชีวิตกลับมาดีเหมือนเดิม”**

ตาลประธานกลุ่มเยาวชนตำบลคลองเงินในฐานะแกนนำน้องๆ บอกว่า **สิ่งที่เธอคิดร่วมกับน้องๆ คือการอนุรักษ์คลอง โดยเฉพาะ “คลองเงิน” ที่เธอและน้องๆ ผูกพันมาตั้งแต่เด็กๆ**

“ขยะเยอะมาก เห็นแล้วเกะกะ” ในเวทีพัฒนาใจไทยโครงการ พวกเราเสนอเรื่องนี้... **พี่อาร์ต-สุทธิลักษณ์ โตกทอง พี่เลี้ยงโครงการ**ก็ถามกลับว่า น้องจะทำไหวไหม เพราะต้องลงไปเก็บขยะในคลอง และสมาชิกเรามีพอที่จะทำให้สำเร็จได้ไหม

เพราะไม่อยากเสียโอกาสในการเรียนรู้ ตาลนำเรื่องดังกล่าวไปหารือกลุ่มผู้ใหญ่ในเวทีประชุมสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบลที่เธอเป็นประธานอยู่ ซึ่งในที่ประชุมแกนนำเยาวชนจะมีกลุ่มผู้ใหญ่ที่เป็นที่ปรึกษาร่วมประชุมกับกลุ่มเด็ก เพื่อให้ข้อเสนอแนะ

“ลุงองอาจ อินทรสุนทร ผู้นำชุมชน แนะนำว่าน่าจะลองศึกษาประวัติชุมชนคลองเงิน เพราะปัจจุบันยังไม่มีเรื่องราวของชุมชนบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ขณะเดียวกันกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชนก็มีแนวทางจะศึกษาประวัติของชุมชนพอดี จึงอยากให้เราศึกษา เพราะคนเฒ่าคนแก่ในบ้านเราเหลือน้อยเต็มที และเด็กๆ ในชุมชนก็ยังไม่รู้จักเรื่องราวของชุมชนตัวเอง”

จึงกลายเป็นที่มาของโครงการชวนน้องเรียนรู้ตำบลคลองเงิน ซึ่งแนวคิดคือ ชวนน้องๆ อายุ 9-15 ปีจากโรงเรียนวัดปากลาดออกไปเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนตนเอง เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนชุมชน

รู้จักชุมชน...ผ่านฐานการเรียนรู้

ก่อนพาน้องเรียนรู้ ทีมลงพื้นที่เก็บข้อมูล 3 ส่วนคือ ประวัติบุคคล อาชีพเด่นๆ และสถานที่สำคัญของตำบล เช่น กลุ่มขนมหวาน กลุ่มดนตรีไทย เป็นต้น โดยตาลเล่าว่าการลงพื้นที่เก็บข้อมูลครั้งนี้ทำให้ทีมเห็น **“ทุนชุมชน”**

“ตอนมาช่วยงานใหม่ๆ ไม่เห็นมีอะไรสนุก พี่ๆ เอาแต่คุยกัน เคยคิดจะถอนตัว แต่ก็ถอนไม่ได้ เพราะไม่มีคนมาแทน...กลัวเพื่อนๆ พี่ๆ ไม่มีคนช่วย อีกอย่างคือเราตั้งใจแล้ว เราก็ทำให้เสร็จ ถ้าไม่เสร็จมันก็เหมือนกับเราล้มเหลว”

ที่สามารถนำมาจัดเป็นฐานการเรียนรู้ได้มากถึง 20 ฐาน โดยแต่ละฐานจะมีผู้ใหญ่อใจดีคอยให้ความรู้

เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ทีมงานวางแผนพาน้อง ๆ ลงเรียนรู้ตามฐานต่าง ๆ ให้ครบทั้ง 20 ฐาน ซึ่งก่อนเริ่มกิจกรรม ทีมได้ชี้แจงทำความเข้าใจกับน้อง ๆ ในโรงเรียน เกี่ยวกับที่มาที่ไปของโครงการ ลุงองอาจช่วยประสานงาน ขออนุญาตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปากดัด คัดเลือกเด็ก อายุระหว่าง 9 - 15 ปี ซึ่งทีมให้เหตุผลว่า **“เพราะเด็ก วัยนี้จะพูดรู้เรื่องกว่า และก็ไม่เด็กจนเกินไปที่จะรับรู้เรื่องราวของชุมชน”** ทั้งนี้เพราะเป้าหมายของโครงการ คือ อยากให้เด็ก ๆ ทราบประวัติความเป็นมาของตำบล คลองเขิน ถ้ารุ่นนี้ไม่รู้ ก็จะทำให้ไม่รักและหวงแหน ถิ่นเกิด

นนท์เล่าว่า ในวันที่ดำเนินกิจกรรมประจำวัน เขาและ เขียวได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ดูแลและกำกับน้อง ๆ ไม่ให้แตกแถว ดูเหมือนงานที่ได้รับมอบหมาย **“ไม่ยาก”** แต่ทั้งสองคนก็ตั้งใจจะทำงานนี้ให้ดีที่สุด

“เหมือนการดลใจครับ คอยคุมน้อง ๆ ดูว่าไม่ให้ แตกแถวหายไปไหน เพราะพี่บอกว่า เราเอาน้องออกมา จากโรงเรียน ต้องรับผิดชอบ ต้องดูแลให้น้อง ๆ ปลอดภัย”

แม้จะเป็นงานเล็ก ๆ แคกร **“คุมน้องไม่ให้แตกแถว”** แต่นนท์และเขียวกลับรู้สึกว่าการที่ได้รับสร้าง **“คุณค่า”** มากมายให้กับตนเอง และที่สำคัญเขา **“มีความสุข”** กับ บทบาทที่ได้รับ เขาบอกว่า ยิ่งตอนที่น้อง ๆ เดินมาถาม เรื่องเกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ เขารู้สึกว่า **“เป็นครั้งแรก ในชีวิต”** ที่มีคนเดินมา **“ขอความรู้”** จากเขา

นนท์บอกว่า ประทับใจตอนมีน้อง ๆ มาทักทาย มาถาม เพราะก่อนหน้านี้ไม่เคยมีคนให้ความสำคัญกับ เขาเลย เขารู้สึกภูมิใจมาก รู้สึกว่าตัวเองประสบความสำเร็จ ไม่คิดว่าจะทำได้

สำหรับเขียว ความรู้สึกภาคภูมิใจก็ไม่ได้แตกต่างไป จากนนท์มากนัก และความสำเร็จเล็กๆ ทำให้เขียว ไม่ พลาดที่จะเข้าร่วมประชุมกับพี่ตาลทุกครั้ง

“จริงๆ ตอนมาช่วยงานใหม่ๆ ไม่เห็นมีอะไรสนุก พี่ๆ เอาแต่คุยกัน เคยคิดจะถอนตัวแต่ก็ถอนไม่ได้ เพราะไม่มีคนมาแทน ถ้าเรากลับไปเล่นเกม ก็กลัว เพื่อน ๆ กับพี่ๆ ไม่มีคนช่วย อีกอย่างคือเราตั้งใจแล้ว เราก็ทำให้เสร็จ ถ้าไม่เสร็จมันก็เหมือนกับเราล้มเหลว” เขียวสะท้อนความคิด

การได้ลงมือทำจริง ทำให้น้องๆ ดึงตัวเองออกมาจากเกม ฝึกที่จะรับผิดชอบทำงานร่วมกับเพื่อน ทั้งยังได้เปิดมุมมองใหม่ให้ตัวเอง ทำให้เห็นว่าตัวเองทำอะไรได้มากมาย เป็นจุดเล็กๆ ให้คนที่อาจไม่เคยคิดว่าทำอะไร เปลี่ยนไปเห็น “คุณค่า” ของตัวเอง และเริ่มคิดที่จะทำอะไรมากขึ้น

ส่วนดาลในฐานะพี่ใหญ่บอกว่า โครงการนี้ทำให้เธอเห็นถึง “หน้าที่ความเป็นพลเมือง” ของตนเองและเชื่อว่าเด็กมีพลังทำสิ่งดีให้ชุมชน เธอจึงเริ่มสนใจเข้าไปร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะการประชุมของกลุ่มสภาองค์กรชุมชนที่เธอจะเข้าร่วมเกือบทุกครั้ง และพยายามดึงเพื่อนๆ วัยเดียวกันเข้าร่วมกิจกรรมด้วย และเธอยังเชื่อว่า ถึงแม้ตอนนี้คนวัยเดียวกันอาจจะยังไม่เห็นคุณค่าเหมือนเธอ แต่นาคตเชื่อว่าคนอื่นก็จะเห็นแบบที่เธอเห็น

โครงการ = การเรียนรู้

แม้ความตั้งใจเดิมของทีมคลองเงินรักถิ่น จะมุ่งฟื้นฟูความสวยงามให้คลองเงิน แต่ด้วย “กระบวนการ” ของพี่เลี้ยงโครงการที่เดิมเข้ามาระหว่างเวทีนับ 1-3 ทำให้เยาวชนทั้ง 4 คนคิดโจทย์ หาประเด็น รวมทั้งออกแบบกิจกรรมได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการและสอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง

แม้ผลของโครงการจะไม่เกิดผลเป็นรูปธรรมชัดเจน เพราะยังไม่ได้พาน้องๆ เรียนรู้ครบทั้ง 20 ฐาน แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคือ นนท์และเชียร์ที่บอกว่า “เล่นเกมน้อยลง” หลังมาทำโครงการ และเริ่มเห็น “คุณค่า” ในตัวเอง พวกเขาค่อยๆ หันหลังให้คอมพิวเตอร์ และหันหน้าเข้าโรงเรียนกลับมา “สอบซ่อม” และ “แก้ ร.” ที่ติดไว้หลายตัว

และที่สำคัญกว่านั้น “ฐานการเรียนรู้” ที่พวกเขาเริ่มต้นไว้ ได้รับการต่อยอดจากครูในโรงเรียนวัดปากลาด โดยมีสภาเด็กและเยาวชนที่ดาลเป็นประธานเป็นแกนนำขับเคลื่อน

ซึ่งไม่แน่ว่า...หลังจากนี้ เมื่อพวกเขาเติบโตขึ้น “ความฝัน” ที่จะทำให้คลองกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง... อาจเป็นจริงก็ได้

การได้ลงมือทำจริง ทำให้น้องๆ ดึงตัวเองออกมาจากเกม ฝึกที่จะรับผิดชอบทำงานร่วมกับเพื่อน ทั้งยังได้เปิดมุมมองใหม่ให้ตัวเอง ทำให้เห็นว่าตัวเองทำอะไรได้มากมาย เป็นจุดเล็กๆ ให้คนที่อาจไม่เคยคิดว่าทำอะไร เปลี่ยนไปเห็น “คุณค่า” ของตัวเอง และเริ่มคิดที่จะทำอะไรมากขึ้น

ทำมล ดล ๑๐๐ ๕๕๕๕.

โครงการชวนน้องเรียนรู้ตำบลคลองเงิน

พี่เลี้ยงชุมชน

เกสร มณีรินทร์

ทีมทำงาน

รัตนภรณ์ วงษ์โต

ราตรี กลิ่นพะยอม

ภัทรพงศ์ สายป้อง

ชินวัตร พูลทรัพย์

ม.๑.

แหล่งเรียนรู้

- ชมนานา
- สอนดนตรีไทย
- กลุ่มเกษตร

ม.๑.

แหล่งเรียนรู้

1. การเกษตร
2. การทำอาหาร
3. การทำ...

ม.๗ แหล่งเรียนรู้

- กีฬาเด็กหน้าศาลากลาง
- ศูนย์การเรียนรู้เด็กชุมชน

ม.๘.

แหล่งเรียนรู้

- การทำอาหารไทย
- หอศิลป์

ม.๓.

แหล่งเรียนรู้

- ดนตรีไทย
- กลุ่มหัตถกรรม

ม.๒.

แหล่งเรียนรู้

- อัด...

รวมพลังชุมชน... ฟื้นชีวิตน้ำตกบ่อหวี

โครงการศึกษาสถานการณ์และแนวทางในการแก้ปัญหาของ
น้ำตกบ่อหวี ตำบลตะนาวศรี อำเภอสามโก้ จังหวัดราชบุรี

โจทย์ปัญหา

น้ำตกบ่อหวีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติขึ้นชื่อของอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี แต่ปัจจุบันน้ำตกบ่อหวีประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ ทางเดินรกร้าง จนทำให้น้ำตกบ่อหวีเริ่มจางหายไปจากความทรงจำของนักท่องเที่ยว กลุ่มเยาวชนทีมพลังผึ้งจึงรวมกลุ่มกันลุกขึ้นมาทำโครงการศึกษาสถานการณ์และแนวทางในการแก้ปัญหาของน้ำตกบ่อหวี

กลุ่มพลังผึ้ง

โครงการศึกษาสถานการณ์และแนวทางในการแก้ปัญหาของน้ำตกบ่อหวี
ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง
จังหวัดราชบุรี

กระบวนการเรียนรู้

ประชุมทีม และชี้แจงให้เพื่อน
ในบ้านพัก 24 คน รับทราบรายละเอียด
โครงการ และร่วมแสดงความคิดเห็น

แบ่งทีมลงพื้นที่สอบถามข้อมูลจากชาวบ้าน
ในหมู่บ้านบ่อหวี 2 พื้นที่ คือ ชาวบ้านในพื้นที่
และรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ติดกับน้ำตกบ่อหวี

จากเด็กหลังห้องที่ไม่สนใจอะไร ก็กลับมาสนใจเรียน
ใส่ใจชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ คนในชุมชน
เกิดความตระหนักเห็น “คุณค่า” ของน้ำตกบ่อหวี
หันมาร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษาน้ำตกบ่อหวีให้ดีขึ้น

สิ่งที่ได้เรียนรู้

มีความรับผิดชอบ มีความพยายาม และมีความอดทนมากขึ้น
ได้เรียนรู้เรื่องการเข้าหาผู้ใหญ่ เรียนรู้ภาวะความเป็นผู้นำ
การเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดี รู้ว่าควรจะทำอย่างไร
ให้เพื่อนฟังและยอมรับในตัวเรา และที่สำคัญคือ
ทำให้เขาเข้าใจคำว่า “สำนึกพลเมือง” มากขึ้น

จัดเวทีคืนข้อมูลให้ชุมชน และร่วมมือกับชาวบ้าน
ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ช่วยกันปรับปรุงภูมิทัศน์น้ำตกบ่อหวี ทั้งปรับทางเดิน
ถางหญ้า และเก็บขยะ ตั้งแต่ชั้น 1 จนถึงชั้น 7

การำโครงการฝึกให้เรามี
ความรับผิดชอบ มีความพยายาม
และมีความอดทนมากขึ้น ได้เรียนรู้
เรื่องการเข้าหาผู้ใหญ่ เรียนรู้ภาวะ
ความเป็นผู้นำ การเป็นผู้ฟังและ
ผู้พูดที่ดีต้องรู้ว่าควรจะพูดอย่างไร
ให้เพื่อนฟังและยอมรับในตัวเรา
และที่สำคัญคือทำให้เราเข้าใจคำว่า
“สำนึกพลเมือง” มากขึ้น

หากพูดถึงสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี
อำเภอสวนผึ้งจัดเป็นอำเภอลำดับต้น ๆ ที่นักท่องเที่ยวจะ
ปักหมุดเดินทางไปเช็คอิน โพสต์ลงสื่อโซเชียล ซึ่งหนึ่ง
ในนั้นคือน้ำตกบ่อหวี สถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
ตั้งอยู่ในตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง มีทั้งหมด 7 ชั้น
ห่างจากบ้านบ่อหวีประมาณ 10 กิโลเมตร แต่ปัจจุบัน
น้ำตกบ่อหวีประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ อีกทั้งเส้นทาง
เดินบนน้ำตกยังถูกปล่อยปละละเลย จนทำให้น้ำตกบ่อหวี
เริ่มจางหายไปจากความทรงจำของนักท่องเที่ยว

แต่กลุ่มเยาวชนทีมพลังผึ้ง กลับไม่ปล่อยให้ น้ำตก
บ่อหวีเหลือแต่เพียงภาพจำ พวกเขาเริ่มกลุ่มกันลุกขึ้น
มาทำโครงการศึกษาสถานการณ์และแนวทางในการ
แก้ปัญหาของน้ำตกบ่อหวี ตำบลตะนาวศรี อำเภอ
สวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เพราะตระหนักถึงปัญหาของ

ชุมชนบ่อหวี ซึ่งเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และมีต้นทุนทางธรรมชาติที่สำคัญคือ น้ำตกบ่อหวี น้ำตกขนาดเล็กที่เคยสวยงาม และอุดมสมบูรณ์ไหลลงลำห้วยบ่อหวี และแม่น้ำลำภาชี สาขาของแม่น้ำแม่กลอง นอกจากจะเป็นแหล่งน้ำที่คนในชุมชนใช้อุปโภคบริโภคแล้ว ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งของชุมชน และของอำเภอสวนผึ้ง แต่ปัจจุบันน้ำตกบ่อหวีประสบปัญหาปริมาณน้ำน้อย พื้นที่รกร้าง ขาดการดูแล และไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม ชาวบ้านที่เคยทำงานและเปิดร้านค้ารายย่อยในบริเวณน้ำตกต้องเลิกกิจการ หันไปรับจ้างทำงานตามรีสอร์ทแทน

รวมพลังผิง...

ทีมพลังผิงเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของนักเรียนบ้านพักโรงเรียนสวนผึ้งวิทยา สมาชิกประกอบไปด้วย ป้าหวาย จะนึ่ง เจน ศิริสุขโชค เพ็ญ-เพ็ญภา แบนรัมย์ แต้ว-อริสา คำฟู และพลอย-สุภาวดี สายสาคร

ป้าหวายบอกเล่าถึงจุดเริ่มต้นในการทำโครงการว่า สาเหตุที่เขาดกกลงไปร่วมในเวทีนั้น 1 ปีก่อนที่กลุ่มพลังผิง

“เราเริ่มโครงการมาแล้ว เราเริ่มเขียนตั้งแต่วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน เราเขียนกันเองกับมือ ถ้าเราไม่ทำ แล้วใครจะทำ”

ครั้งนั้น เป็นเพราะต้องการออกไปหาความสนุกเหมือนวัยรุ่นทั่วไป วันนั้นพอกลับมาเพื่อน ๆ ทุกคนมีความสุขมาก แต่หลังจากนั้นพอพี่เลี้ยงโครงการแจ้งว่าเราต้องไปเข้าร่วมกิจกรรมจนครบ 5 ครั้ง พวกเราก็ตั้งคำถามว่ามีอีกแล้วหรือ ทำอีกแล้วหรือ แต่สุดท้ายก็เข้าร่วมจนครบ 5 ครั้ง

แม้ช่วงแรกจะคาดหวังเพียงความสนุก แต่สุดท้ายทีมพลังผิงก็ยืนยันจะทำโครงการต่อ

“เราเริ่มโครงการมาแล้ว เราเริ่มเขียนตั้งแต่วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน เราเขียนกันเองกับมือ ถ้าเราไม่ทำ แล้วใครจะทำ...”

ป้าหวายแกนนำกลุ่มบอกว่า เขาได้ยินเพื่อนบอกว่า น้ำตกบ่อหวีเปลี่ยนไปมาก เมื่อก่อนมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวค่อนข้างเยอะ แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีเลย ด้วยความสงสัยเขาเลยตั้งคำถามว่า ทำไมถึงไม่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวน้ำตกบ่อหวีเหมือนเมื่อก่อน จึงเป็นที่มาของโครงการนี้

“ครั้งแรกที่คิดโครงการ ผมมีภาพฝันว่า ต้องการฟื้นฟูให้น้ำตกบ่อหวีกลับมาเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอีกครั้ง แต่พอได้ลองศึกษาข้อมูล ลงพื้นที่ดู รวมทั้งข้อคิดจากพี่เลี้ยงโครงการที่ทั้งคอยกระตุ้นให้กลับมาสู่ความจริง ก็ทำให้รู้ว่า ไม่ง่ายเลยที่เขาจะทำให้ฝันที่วางไว้เป็นจริง เมื่อรู้ว่าศักยภาพของผมและเพื่อนๆ คงไม่เพียงพอที่จะทำให้น้ำตกบ่อหวีกลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง เราจึงกลับมาช่วยกันเพื่อปรับเป้าหมายให้ตรงกับศักยภาพของตัวเองนั่นคือ การศึกษาสถานการณ์และแนวทางในการแก้ไขปัญหาของน้ำตกบ่อหวี”

เมื่อได้ข้อสรุปจากทีมแล้วว่าจะทำโครงการเกี่ยวกับการศึกษาสถานการณ์และแนวทางการแก้ไขปัญหา จึงจัดประชุมทีม และชี้แจงให้เพื่อนในบ้านพักอีก 24 คนรับทราบรายละเอียดโครงการ เพื่อให้เพื่อนๆ ทั้ง 24 คนช่วยกันแสดงความคิดเห็น

“เราอยากให้พวกเขาเข้ามามีส่วนร่วมกับเรา เพราะพวกเราอยู่ในหอเหมือนกัน ตอนชี้แจงทำความเข้าใจมีเพื่อนที่รับฟังและไม่ฟัง เราก็ไม่ได้ว่าอะไร อย่างน้อยเพื่อนก็รับรู้ว่าพวกเรากำลังทำอะไรอยู่” พลอยบอกเหตุผลที่ต้องนำข้อมูลที่ได้จากเวทีนับ 1 มาเล่าให้เพื่อนให้ฟัง

บ่อหวีในตำนาน...

หลังจากประชุมทีม ชี้แจงโครงการให้เพื่อนๆ ในหอพักรับรู้ถึงเป้าหมายโครงการแล้ว ก็ได้เพื่อนเข้ามาช่วยด้วยอีก 10 คน ถึงแม้จะไม่ได้ตามที่ตั้งเป้าไว้ แต่อย่างน้อยก็ยังมีคนสนใจเข้ามาช่วย แค่นี้พวกเขาก็ 5 คนก็พอใจแล้ว เมื่อทีมลงตัว ปาหวายและเพื่อนๆ ประชุมทีมกันอีกครั้งเพื่อแบ่งกันลงพื้นที่สอบถามข้อมูลจากชาวบ้านในหมู่บ้านบ่อหวี โดยแบ่งการทำงานออกเป็น 2 ทีม คือทีมของปาหวายเข้าไปสอบถามข้อมูลชาวบ้านในพื้นที่ และริสอร์ทที่ตั้งอยู่ติดกับน้ำตกบ่อหวี ส่วนเพ็ญซึ่งเป็นคนในพื้นที่จะเข้าไปสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของน้ำตกบ่อหวีจากผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยก่อนลงพื้นที่ทีมงานช่วยกันตั้งคำถามที่จะลงไปขอข้อมูลจากคนในพื้นที่ เช่น ที่มาของน้ำตก สาเหตุที่นักท่องเที่ยว

ไม่สนใจมาเที่ยวน้ำตกบ่อหวี ปัญหาการขาดแคลนน้ำของน้ำตกบ่อหวีเกิดจากอะไร เป็นต้น

เมื่อคำถามพร้อม คนพร้อม ทีมนัดแนะกันลงพื้นที่เพื่อสำรวจสภาพน้ำตกบ่อหวีทั้ง 7 ชั้น รวมทั้งสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านในพื้นที่ด้วย

“ตอนที่เราลงพื้นที่ไปสำรวจน้ำตกบ่อหวีครั้งแรกทางข้างล่างก็ปกติดี แต่ถ้าเราเดินขึ้นไปข้างบนค่อนข้างจะรกร้างมีต้นไม้ขึ้นเยอะมาก” เจนเล่าบรรยากาศการลงพื้นที่ครั้งแรกให้ฟัง

ขณะที่ปาหวายซึ่งรับผิดชอบการสอบถามข้อมูลชาวบ้าน เสริมว่า เมื่อประมาณปี 2545 หมู่บ้านบ่อหวียังมีประชากรอยู่ไม่มาก เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวมาน้ำตกบ่อหวีค่อนข้างเยอะ แต่หลังจากปี 2552 ประชากรในหมู่บ้านบ่อหวีมีจำนวนมากขึ้น มีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างมาก ทำให้การอุปโภคบริโภคน้ำเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพราะในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้านบ่อหวีใช้น้ำจากน้ำตกบ่อหวีอุปโภคบริโภคตั้งแต่ต้นน้ำยันปลายน้ำ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นความต้องการน้ำก็ยิ่งมากขึ้น ทำให้น้ำตกบ่อหวีที่เคยมีน้ำไหลตลอดค่อยๆ ลดลง ปัจจุบันต้องอาศัยน้ำฝนเป็นตัวช่วยอีกทางเพื่อนำน้ำมาใช้ในการเกษตร

“ช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาน้ำตกบ่อหวี ชาวบ้านในพื้นที่ยังพอมีรายได้จากการตั้งร้านค้า ขายของริมทาง ทั้งของที่ระลึกและของป่า แต่ตอนนี้ไม่มีนักท่องเที่ยวมา ชาวบ้านเองก็ขาดรายได้ ร้านค้าที่เคยมีตอนนี้ก็ไม่มีแล้ว”

ถึงจะท้อ...ก็จะทำ

เห็นข้อมูลลึกเช่นนี้ ทีมบอกว่า พวกเขาต้องลงพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 5-6 ครั้ง ในช่วงแรกๆ เป็นเพราะพวกเขาไม่ได้วางแผนการทำงานไว้ว่าจะไปเก็บข้อมูลที่ไหน จากใคร ข้อมูลที่ได้จึงยังไม่ชัดเจน ทำให้ต้องลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติม

“การเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละครั้ง พวกเราประสบปัญหาตลอด บางทีข้อมูลก็ลงไปสำรวจมาแล้วนำมาเก็บรวบรวมไว้ที่หอพัก พอถึงช่วงปิดเทอมก็แยกย้ายกันกลับบ้าน พอเปิดเทอมมาข้อมูลก็รวบรวมไว้ก็หายบ้าง

ก็ต้องมาเก็บเพิ่มในส่วนที่หายไป หรือเก็บเพิ่มในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน บางทีเพื่อน ๆ ในกลุ่มก็ไม่พร้อม เวลาว่างไม่ตรงกันบ้าง จาก 5 คน พอมารวมตัวกันจริง ๆ เหลือ 2 คน ก็เคยมี ยอมรับว่ามีข้อบ้าง บางวันตัดสินใจ แยกย้ายกันกลับบ้านไม่ลงพื้นที่กันก็มี แล้วค่อยนัดกันใหม่ บางทีพอรวมตัวกันแล้วไปถึงพื้นที่แล้ว เงินไม่ได้เบิกมา น้ำมันรถไม่มีบ้าง อุปสรรคเยอะพอสมควร ทำให้ยืดเวลาการเก็บข้อมูลของเราไปแบบสูญเปล่า” แล้วเล่าปัญหาที่อัดอั้นอยู่ในใจ

แม้จะมีปัญหาระหว่างทางเข้ามาเป็นบททดสอบ แต่ทีมพลังผึ้งก็ไม่ท้อพวกเขาใช้ “ความพยายาม” รวมทีมเก็บข้อมูลเพิ่ม สุดท้ายจึงได้ข้อมูลที่พร้อมจะคืนสู่ชุมชน

ป้าหวายเล่าว่า พวกเขาติดต่อประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านไว้ล่วงหน้าว่าจะจัดเวทีคืนข้อมูลให้ชุมชน เริ่มต้นจากชี้แจงที่มาที่ไปของโครงการ จากนั้นจึงนำเสนอข้อมูลเรื่องสภาพพื้นที่ของน้ำตกบ่อหวี ปัญหาที่พบจากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน และข้อเสนอแนะของชาวบ้านเกี่ยวกับน้ำตกบ่อหวี พอเสร็จ

จากกิจกรรมคืนข้อมูลในช่วงเช้า ช่วงบ่ายทีมพลังผึ้งร่วมมือกันกับชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันปรับปรุงทัศนียภาพบ่อหวี ทั้งปรับทางเดิน ถางหญ้า และเก็บขยะ ตั้งแต่ชั้น 1 จนถึงชั้น 7

“ตอนที่ขึ้นไปยอมรับว่าเหนื่อยมาก ร้อนด้วย แต่ระหว่างทางจะมีชาวบ้านยิ้มให้ผม ประมอให้ ดูแลกันตลอดทางทั้งชาวบ้านและทีมผม ก่อนขึ้นไปพัฒนา น้ำตก ผู้ใหญ่บ้านพูดว่า ลูกใครที่ไหนก็ไม่รู้ เขายังมาทำเพื่อบ้านเรา แล้วเราเป็นผู้ใหญ่ เป็นคนในชุมชน เราจะไม่ดูแลน้ำตกของเราเองได้ยังไง พอพวกผมได้ยืนผู้ใหญ่บ้านพูดแบบนี้ เหมือนเป็นแรงขับให้พวกเราอยากจะทำโครงการนี้ต่อ ระยะเวลา 6 เดือนที่เราทำมาไม่ได้สูญเปล่า พวกเราค้นพบว่าสิ่งที่เราทำถึงจะไม่ได้ทำให้น้ำตกบ่อหวีกลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง แต่พวกเราก็สามารถทำให้คนในพื้นที่ตระหนัก และกลับมาเห็นความสำคัญของน้ำตกได้” ป้าหวายเล่าให้ฟังด้วยสีหน้าและแววตาเป็นประกาย

เปลี่ยน...

ระยะเวลากว่า 6 เดือนที่ทีมพลังผึ้งต้องฝ่าฟันทั้งอุปสรรคและปัญหา แต่ปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ค่อยๆ ชัดเจนให้เห็นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้ง 5 คนกลายเป็นผึ้งที่มีพลังและคุณค่าในสายตาของผู้คนในหมู่บ้านปอหวี ปัจจุบันน้ำตกปอหวีมีภูมิทัศน์ที่สวยงามตาขึ้น จนถูกผลักดันให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปแล้ว

ป้าหวยบอกว่า โครงการนี้ฝึกให้มีความรับผิดชอบ มีความพยายาม และความอดทนมากขึ้น ได้เรียนรู้การเข้าหาผู้ใหญ่ เรียนรู้ภาวะความเป็นผู้นำ การเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดี รู้ว่าควรจะทำอย่างไรให้เพื่อนฟังและยอมรับในตัวเรา และที่สำคัญคือทำให้เขาเข้าใจคำว่า “สำนึกพลเมือง” มากขึ้น

แต่เดิมนั้น โครงการสอนให้เธอเรียนรู้วิธีการพูดที่ถูกต้อง จากเคยพูดมากเจยๆ ตอนนั้นพูดเป็นมากขึ้น

ส่วนพี่อ้อมแม้จะเป็นคนในพื้นที่ แต่เธอยอมรับว่าไม่ค่อยสนิทกับคนในพื้นที่เท่าไรนัก จนได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการนี้ทำให้เธอสนิทกับชาวบ้านมากขึ้น เมื่อก่อนเป็นคนที่ไม่ค่อยกล้าแสดงออก แต่ตอนนี้รู้สึกตัวเองเป็นผู้นำมากขึ้น กล้าแสดงออกมากขึ้น

เรียนรู้การเป็น “ผู้ให้”

โครงการนี้ฝึกให้เขามีความรับผิดชอบ มีความพยายาม และความอดทนมากขึ้น ได้เรียนรู้เรื่องการเข้าหาผู้ใหญ่ เรียนรู้ภาวะความเป็นผู้นำ การเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดี รู้ว่าควรจะทำอย่างไรให้เพื่อนฟังและยอมรับในตัวเรา และที่สำคัญคือทำให้เขาเข้าใจคำว่า “สำนึกพลเมือง” มากขึ้น

สราวุธ จุ่มจันทร์ พี่เลี้ยงชุมชน เล่าถึงสาเหตุที่ตัดสินใจหยิบยื่นโอกาสให้ทีมพลังผึ้งว่า เขาเห็นว่าเด็กกลุ่มนี้เป็นชาติพันธุ์กระเหรี่ยง พวกเขาขาดโอกาสที่จะเป็นผู้ให้ เพราะส่วนใหญ่มักเป็นผู้รับมากกว่า คิดว่าเราน่าจะลองปรับเปลี่ยนพฤติกรรมพวกเขาจากผู้รับ ให้เขามาเรียนรู้การเป็นผู้ให้กับเขาบ้าง ด้วยการเปิดโอกาสให้ทำโครงการนี้

“สิ่งที่ผมประทับใจเด็กกลุ่มนี้คือ ในช่วงปิดเทอมที่ผมไม่อยู่ พวกเขาสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมให้ดำเนินต่อไปได้ ผมมองว่าเป็นพัฒนาการที่ดีที่พวกเขาได้จากโครงการนี้ ทุกอย่างที่ทำเป็นสิ่งที่พวกเขาไม่เคยทำมาก่อน สำหรับผมในฐานะพี่เลี้ยงหากพวกเขาเข้ามาปรึกษาผมจะไม่บอก แต่จะใช้วิธีถามมาถามกลับ พยายามถามเพื่อทวนวัตถุประสงค์ของโครงการ ถามเพื่อชักนำและบอกอ้อม ให้เขาได้คิดเอง ดำเนินการด้วยตัวเอง ยอมรับว่าโครงการนี้ทำให้เด็ก ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก โดยเฉพาะป้าหวยเห็นชัดมากกว่าเขาเปลี่ยนไปมาก”

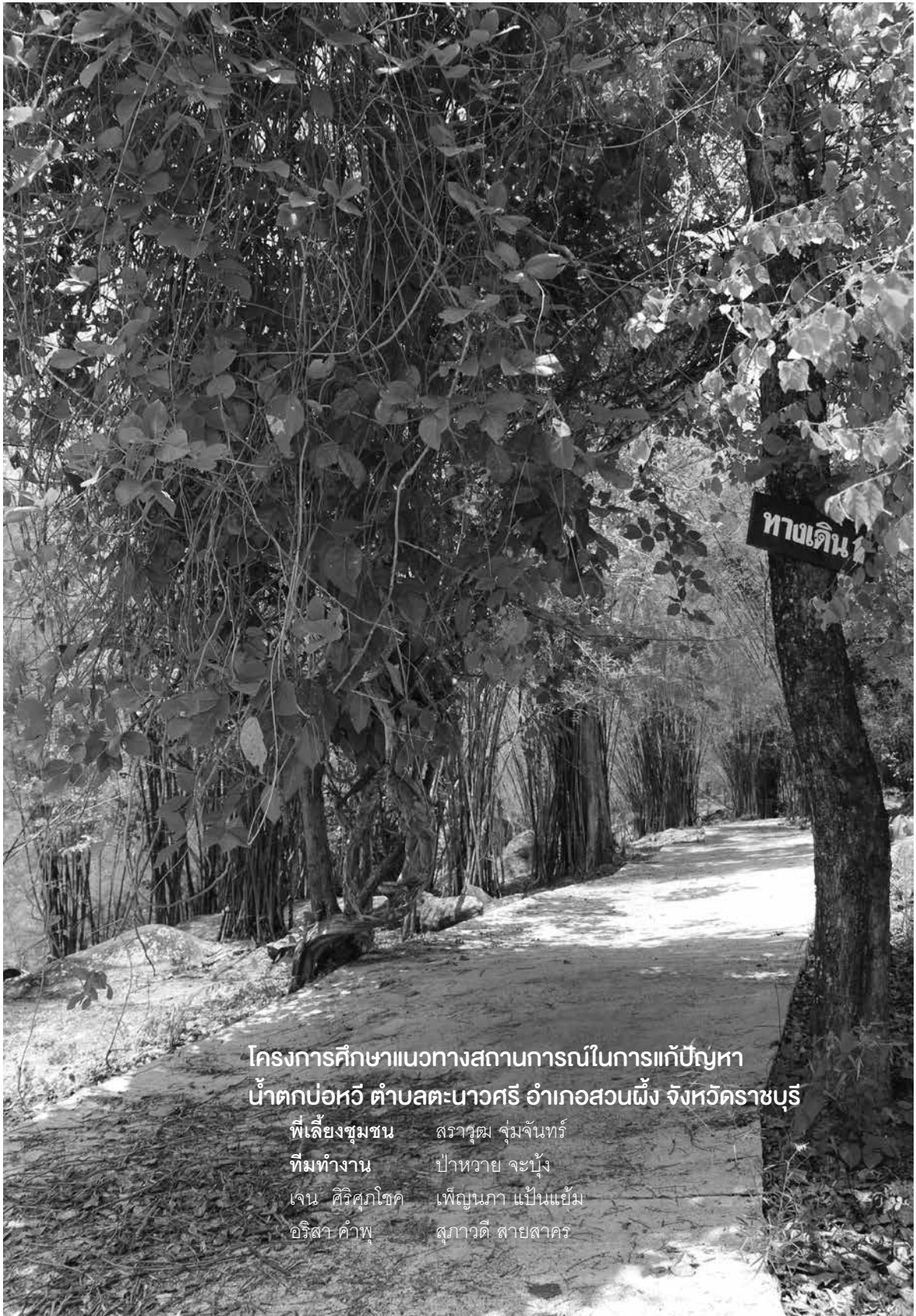
...

“เด็กกลุ่มนี้จัดเป็นเด็กหลังห้อง ไม่ค่อยสนใจอะไร แต่พอได้เข้ามาร่วมโครงการ ได้คิดวางแผนทำกิจกรรม ทำให้เขามีความรับผิดชอบมากขึ้น ใส่ใจกับการเรียนมากขึ้น ถึงเขาจะไม่ได้พัฒนาดีขึ้น 100 เปอร์เซ็นต์ แต่เขาก็มีการพัฒนาที่ดีขึ้นกว่าเดิม”

สราวุธบอกต่อว่า เด็กกลุ่มนี้จัดเป็นเด็กหลังห้อง ไม่ค่อยสนใจอะไร แต่พอได้เข้ามาร่วมโครงการ ได้คิดวางแผนทำกิจกรรม ทำให้เขามีความรับผิดชอบมากขึ้น ใส่ใจกับการเรียนมากขึ้น ถึงเขาจะไม่ได้พัฒนาดีขึ้น 100 เปอร์เซ็นต์ แต่เขาก็มีการพัฒนาที่ดีขึ้นกว่าเดิมเยอะมาก

ด้วยอุปนิสัยของพี่เลี้ยงชุมชนที่ต้องการให้ทีมพลังผึ้งเรียนรู้การเป็น “ผู้ให้” ผ่านการทำโครงการ เมื่อผนวกกับกระบวนการจากทีมพี่เลี้ยงโครงการที่ทั้งคอยกระตุ้น กระตุ้น ดึง รัง ได้กลายเป็น “พลังบวก” ให้ทีมพลังผึ้งเติบโตขึ้นทั้งวิธีคิดและวิธีทำงาน จากเด็กหลังห้องที่ไม่สนใจอะไร ก็กลับมาสนใจเรียน และใส่ใจชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ วันนี้แม้ว่าตักบ่อหวิจะไม่ได้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น เหมือนภาพฝันที่วาดไว้เมื่อครั้งเริ่มทำโครงการ แต่ความพยายามของพวกเขาไม่สูญเปล่า เมื่อคนในชุมชนตระหนักเห็นคุณค่าของน้ำตักบ่อหวิ หันมาร่วมมือร่วมใจดูแลรักษาน้ำตักบ่อหวิให้ดีขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้านที่ว่า “ลูกใครที่ไหนก็ไม่รู้ เขายังมาทำเพื่อบ้านเรา แล้วเราเป็นผู้ใหญ่เป็นคนในชุมชน เราจะไม่ดูแลน้ำตักของเราเองได้อย่างไร”

โครงการศึกษาแนวทางสถานการณ์ในการแก้ปัญหา
น้ำตกบ่อหวี ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

พี่เลี้ยงชุมชน	ลรวาฐฒ จุ่มจันทร์
ทีมงาน	ป้าหวาย จะนั้ง
เจน ศิริสุภโชค	เพ็ญนภา แป้นแย้ม
อริสา คำพ	สุภาวดี สายสาคร

สร้าง “สำนึกพลเมือง” จากจุลินทรีย์

โครงการทดลองใช้ประโยชน์จาก
จุลินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของนักศึกษา วชก.ราชบุรีและ
เกษตรกร ในชุมชนตำบลเขาชะจุ่ม

โจทย์ปัญหา

เมื่อเห็นปัญหาน้ำเน่าเสียในร่องน้ำจากคอกหมูและเศษอาหารจากโรงอาหาร ของวิทยาลัยสงฆ์สันติราษฎร์สร้างความเดือดร้อนรำคาญใจ นักศึกษา วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีราชบุรี (วชท.ราชบุรี) คิดทำโครงการทดลองใช้ประโยชน์จากจุลินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา วชท.ราชบุรี และเกษตรกรในชุมชนตำบลเขาชะงุ้ม เพื่อลดปัญหาเศษอาหารจากโรงอาหาร และน้ำเน่าเสียจากคอกหมู

กระบวนการเรียนรู้

สืบค้นข้อมูลจุลินทรีย์จาก
อินเทอร์เน็ต หนังสือ
สอบถามอาจารย์ นำข้อมูล
มาเรียบเรียงเป็นใบความรู้
ถ่ายทอดให้น้องๆ

ประชาสัมพันธ์ชี้แจงรายละเอียดโครงการ แบ่งกลุ่มน้องๆ
4 กลุ่มๆ ละ 25 คน สัมภาษณ์ความรู้เบื้องต้น เรื่องจุลินทรีย์
โดยใช้บัตรคำ ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอความคิด
เพื่อปรับฐานความรู้เรื่องจุลินทรีย์

พลที่ เกิดขึ้น

นักศึกษาที่มีทักษะที่จำเป็นในการทำงาน โดยเฉพาะเรื่องการวางแผน การแบ่งบทบาทหน้าที่ รู้จักการบริหารจัดการการเงิน มีภาวะความเป็นผู้นำ และการทำงานเป็นทีมมี ปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ในชีวิตการทำงาน ไม่ใช่ความรู้ ที่สำคัญคือช่วยสานสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- กิจกรรมในเวทีต่างๆ ที่พี่เลี้ยงโครงการแบ่งกลุ่มเพื่อนๆ ให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้วิธีคิด วิธีการทำงานของเพื่อนที่มีปัญหา มากน้อยต่างกัน พอเห็นว่าเพื่อนกลุ่มอื่นก็มีปัญหา แต่เขายังทำต่อ ก็ทำให้มีกำลังใจมากขึ้น
- การทำงานเป็นทีม เข้าใจผู้อื่น มีความอดทน กล้าคิด กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น

ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนที่สุด
ของกลุ่มนี้คือภาวะความเป็นผู้นำและ
การทำงานเป็นทีม เห็นได้ชัดว่าเขามี
ทักษะการทำงานเป็นทีมที่ดี และที่ดี
ยิ่งกว่าคือการมีปฏิสัมพันธ์กับคนใน
ชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ในชีวิตการ
ทำงาน ไม่ใช่ความรู้

เพราะภารกิจของนักศึกษาใช้จะมีเพียงแค่การเรียนรู้
แต่ชีวิตนักศึกษาที่วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ราชบุรี
(วษท.) วิทยาลัยขนาดใหญ่ ที่มีนักศึกษาทั้งระดับ ปวช.
และ ปวส. รวมกันเพียง 437 คน มีอาจารย์และบุคลากร
รวมกัน 79 คน กิจกรรมที่ต้องทำเพื่อขับเคลื่อนวิทยาลัย
จึงมีทั้งการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาวิทยาลัย
งานบริการวิชาการชุมชน การสร้างผลงานทางวิชาการ
ที่สำคัญ เช่น การร่วมงานประชุมวิชาการองค์การเกษตรกร
ในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อกท.) ที่ล้วน
เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนทุกระดับในวิทยาลัย

เมื่อพี่เลี้ยงโครงการพลังพลเมืองเด็กและเยาวชน
เพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกเข้ามาชักชวนให้ร่วม
โครงการ ประกอบกับเห็นปัญหาน้ำเน่าเสียในร่องน้ำ
จากคอกหมูและเศษอาหารจากโรงอาหารของวิทยาลัย

ส่งกลิ่นเหม็นสร้างความเดือดร้อนรำคาญใจให้นักศึกษา วชท.ราชบุรีที่ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในวิทยาลัยตั้งแต่เช้าจนเข้านอน คิดว่านี่เป็นโอกาสดีที่พวกเขาจะได้ใช้ “ความรู้” ที่ร่ำเรียนมาทำโครงการทดลองใช้ประโยชน์จากจุลินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา วชท.ราชบุรี และเกษตรกรในชุมชนตำบลเขาชะงุ้ม หลังพี่เลี้ยงโครงการพาคิดวิเคราะห์บริบทของชุมชนระหว่างการอบรมในเวทีนับ 1 ที่เป็นการปลูกสำนึกพลเมือง

การเริ่มต้นที่ไม่สวย

การดำเนินโครงการไม่ได้ราบรื่นนัก ทีมแตกตั้งแต่เริ่มต้น ด้วยต่างคนต่างมีภาระงานด้านอื่นที่สนใจมากกว่า บู้-ณัฐฉิ ศรินวล ไนซ์-ภานุเดช เจตีย์ แป้ง-ศิริพร บุญมาก และน้ำอุ่น-ชลดา กลีบอุบล คือทีมงานที่ยังเหลืออยู่

แป้งยอมรับว่า เธอเสียความรู้สึกที่ความสัมพันธ์กับเพื่อนสนิทราวฉนวน จนทำให้เสียน้ำตา แต่ด้วยความรับผิดชอบของทีมงานทุกคนที่ตระหนักว่า ได้รับโอกาสให้ทำโครงการแล้ว ก็ต้องดำเนินการต่อจนเสร็จ เพื่อไม่ให้วิทยาลัยเสียชื่อเสียง

แต่สำหรับบู้และไนซ์ การเปลี่ยนแปลงทีมงานเป็นสิ่งที่เขาทั้งสองคนรับมือได้ดีกว่าแป้ง เพราะเข้าใจว่าการทำงานแบบนี้เป็นเรื่องของความสมัครใจ เขาทั้งสองเองก็สมัครใจทำต่อ เพราะอยากทำเพื่อวิทยาลัย

ไนซ์บอกว่า จริงๆ แล้วโครงการควรเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน แต่ด้วยปัญหาภายในทีมที่ยังไม่ลงตัว ทำให้กว่าจะเริ่มงานได้ก็ผ่านไปแล้ว 1 เดือน และชักชวนน้ำอุ่นซึ่งเป็นรุ่นน้องเข้ามาเสริมทีม ด้วยเป้าหมายของโครงการที่วางไว้คือลดปัญหาเศษอาหารจากโรงอาหารและน้ำเน่าเสียจากคอกหมู โดยเน้นการเรียนรู้และมีส่วนร่วมของนักศึกษารุ่นน้อง พวกเขาจึงวางแผนว่าจะจัดประชุมรุ่นน้องชี้แจงรายละเอียดโครงการและหาอาสาสมัครเข้าร่วมเรียนรู้ก่อนจะไปศึกษาหาความรู้ทั้งจากเอกสารอาจารย์ และการศึกษาจากพื้นที่จริงของ

เกษตรกร นำความรู้ที่ได้มาทำการหมักจุลินทรีย์ (อีเอ็ม) เพื่อทดลองใช้แก้ปัญหาหน้าเฝ้าเสียต่อไป

เรียนรู้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

เมื่อทีมเริ่มลงตัว พวกเขาแบ่งหน้าที่กันทำงาน มีแบ่งเป็นหัวหน้าทีมเพราะเคยมีประสบการณ์จากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับอาจารย์ในวิทยาลัยมาก่อน น้ำอุ่นเป็นเลขาคอยจดบันทึก ในชั้นรับหน้าที่ช่วยประสานงาน มีปูเป็นมือขวาคอยช่วยเหลือ

กิจกรรมแรกที่ดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายคือการเชิญชวนน้องๆ เข้าร่วมโครงการ โดยไปประชาสัมพันธ์โครงการกับน้องๆ ปวช.ปี 1 ซึ่งมีจำนวน 4 ห้องๆ ละ 20-25 คน ด้วยคิดว่า น้องใหม่น่าจะมีความว่าง ซึ่งก่อนจัดประชุมพวกเขาต้องสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับจุลินทรีย์ ทั้งจากอินเทอร์เน็ต หนังสือ และสอบถามจากอาจารย์ แล้วนำมาเรียบเรียงเป็นใบความรู้แจกให้น้องๆ

เมื่อถึงวันจริงทีมงานเริ่มต้นด้วยการชี้แจงที่มาที่ไปของโครงการ จากนั้นจึงแบ่งน้องๆ ออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 25 คน ตามจำนวนพื้นที่ในโครงการ เพื่อสำรวจว่าน้องมีความรู้เกี่ยวกับจุลินทรีย์มากน้อยเพียงใด โดยให้บัตรคำถาม เช่น รู้จักจุลินทรีย์หรือไม่ เคยใช้จุลินทรีย์หรือไม่ หรือเคยใช้อย่างไร ให้น้องตอบคำถาม แล้วนำมาสรุปเป็นความคิดรวมของกลุ่ม และนำเสนอให้กลุ่มอื่นๆ ฟัง

ปูเสริมว่า **ใช้วิธีนี้ก็เพื่อกระตุ้นให้น้องแสดงความคิดเห็น เพราะบางคนอาจไม่กล้าพูด ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมอบรมกับพี่เลี้ยงโครงการ รวมทั้งเคยเห็นอาจารย์นำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียน ทีมจึงนำมาปรับใช้** ซึ่งผลที่ออกมาก็น่าพอใจ เพราะทำให้น้องหลายคนกล้าแสดงความคิดเห็น อีกทั้งการให้แต่ละกลุ่มสรุปความคิดของตนเองมานำเสนอให้เพื่อนกลุ่มอื่นฟัง ยังเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และปรับฐานความรู้เรื่องจุลินทรีย์ของน้องๆ ให้เท่ากันด้วย

ความรู้ยุคที่ชุมชน

เมื่อได้กลุ่มเป้าหมายที่จะร่วมเรียนรู้ด้วยกันแล้ว ทีมได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ในวิทยาลัยให้ไปศึกษาเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่บ้านเขาชะงุ้ม ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากวิทยาลัยมากนัก แต่ก่อนที่จะพาน้องๆ ไปเรียนรู้ ทีมได้ประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านเขาชะงุ้มเพื่อแนะนำตัวเอง เล่ารายละเอียดของโครงการ และขอความอนุเคราะห์ให้ผู้ใหญ่บ้านให้ช่วยประสานงานกับเกษตรกรในชุมชนมาให้ความรู้พวกเขา

“ชุมชนบ้านเขาชะงุ้ม หมู่ 6 ตำบลเขาชะงุ้ม อำเภอยะหา จังหวัดราชบุรี ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร คือ ทำนา ทำไร่ อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง สวนผัก และเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร เป็ด และโคนม” ไนซ์เล่าถึงบริบทชุมชน

แบ่งเสริมต่อว่า ผู้ใหญ่บ้านนัดหมายเกษตรกร 10 ราย ที่มีความรู้เรื่องการใช้จุลินทรีย์ในการทำเกษตรไว้ให้น้องๆ พุดคุย กระบวนการเรียนรู้เป็นไปด้วยความสนุกสนาน เพราะเป็นการบอกเล่าพร้อมสาธิตให้ดู ทำให้เข้าใจกระบวนการหมักจุลินทรีย์มากกว่าการบรรยายที่นักศึกษาคุ้นชินในห้องเรียน เรียกว่าได้ทั้งความรู้และความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านไปพร้อมกัน

ขณะเดียวกัน ชาวบ้านเองก็รู้สึกภาคภูมิใจที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชน แม้ว่าความรู้เกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่ชาวบ้านได้บอกเล่า นั้นจะเป็นความรู้ที่ชาวบ้านก็ได้เรียนรู้จาก วชท.ราชบุรี การแลกเปลี่ยนความรู้จึงเป็นเสมือนการหมุนเกลียวความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กับชุมชนไม่ให้ห่างกัน

“การลงพื้นที่ศึกษาชุมชน เพื่อให้้องได้สัมผัสความหมายของคำว่า “ชุมชน” ด้วยตนเอง” แบ่งเล่าถึงเบื้องหลังความคิดที่พาน้องออกไปเรียนรู้ชุมชน

“ชาวบ้านรู้สึกภาคภูมิใจที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชน แม้ว่าความรู้เกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่ชาวบ้านบอกเล่า จะเป็นความรู้ที่ชาวบ้านได้มาจาก วมท.ราชบุรี การแลกเปลี่ยนความรู้จึงเป็นเสมือนการหมุนเกลียวความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนไม่ให้ห่างกัน”

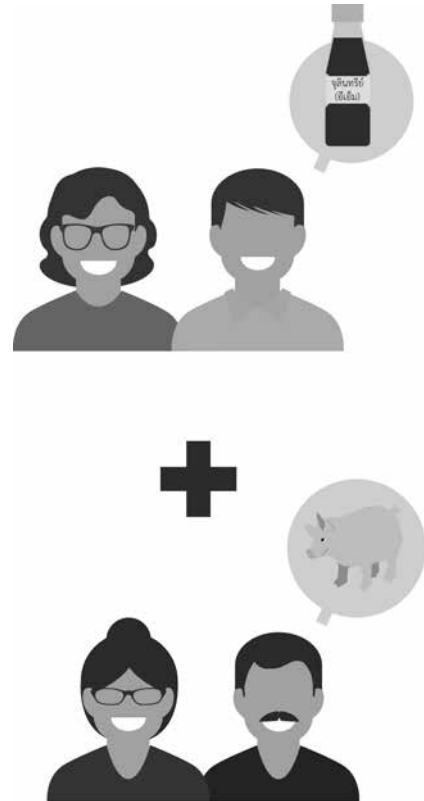
การเติมเต็มหัวใจ

การลงพื้นที่ของนักศึกษาในอีกมิติหนึ่งกลายเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ความไม่รู้จักสะท้อนผ่านการสนใจมาเรียนรู้กับเกษตรกร ได้เปลี่ยนมุมมองต่อนักศึกษา วมท. ว่า ไม่ใช่เด็กเกเรในสายตาชาวบ้านอีกต่อไป นอกจากนี้การลงพื้นที่ของนักศึกษายังช่วยสร้างความชุ่มชื้นหัวใจให้กับป้าสายบัว เกษตรกรที่ผลิตและใช้จุลินทรีย์ในการเพาะปลูกเป็นประจำ ความเหงาเพราะอยู่คนเดียวล้าพังจางหายไปเมื่อมีเด็ก ๆ วัยเดียวกับลูกที่อยู่ไกลตัวมาสนใจเรียนรู้ ป้าจึงเต็มอกเต็มใจที่จะถ่ายทอดความรู้ ถึงขั้นพาทีมงาน น้อง ๆ และอาจารย์ไปดูของจริงถึงที่บ้าน

“พอเราไปป้าก็ดีใจ เขาบอกว่าเห็นวัยรุ่นสมัยนี้เข้ามาค้นหาข้อมูลในชุมชน แต่ทำไมลูกหลานเขากลับออกไปทำงานข้างนอก ป้าเขาก็ดีใจมากที่เราไปหา” ปู่เล่า

ครั้งที่ 2 ทีมได้พาน้อง ๆ ที่สนใจลงพื้นที่สวนของอดีตข้าราชการที่สนใจทำการเกษตร การเรียนรู้ครั้งนี้เจ้าของสวนทำการสาธิตพร้อมให้นักศึกษาลงมือปฏิบัติไปพร้อมกัน แต่ครั้งนี้ทีมงานถ่ายวิดีโอเก็บไว้ใช้เรียนรู้ด้วย

“อีเอ็มสูตรมะระมีส่วนผสมดังนี้ สารเร่งพด.2 กากน้ำตาล 10 ลิตร มะระหั่นเป็นชิ้น ๆ ประมาณ 4-5 ชิ้น ต่อกาก โดยละลายสารเร่งพด. กับน้ำ 10 ลิตร ใส่ในถัง 200 ลิตร แล้วใส่กากน้ำตาล คนให้เข้ากัน จากนั้นก็นำมะระ 30 กิโลกรัมใส่ลงไป คนให้ส่วนประกอบเข้ากัน เมื่อส่วนผสมเข้ากันดีแล้วให้ปิดฝาถังให้สนิท ครบ 7 วันเปิดฝาคคน 1 ครั้ง ทำจนครบ 1 เดือนจึงนำไปใช้ได้ แต่เวลาใช้ก็ต้องผสมหัวเชื้อที่ได้ 2 ลิตรต่อน้ำ 200 ลิตร หรือในสัดส่วน 1 ต่อ 100” แบ่งอธิบายวิธีการทำอีเอ็มที่ได้เรียนรู้มา

เมื่อเรียนรู้จากภายนอกแล้วจึงย้อนกลับมาเรียนรู้ในวิทยาลัยที่มีการหมักอีเอ็มเช่นกัน ซึ่งพบว่าวิธีการและส่วนผสมเหมือนกัน ต่างกันที่สูตรของวิทยาลัยใช้เศษผักและเก็บไว้นานกว่า

แบ่งบอกว่า เหตุที่พวกเขาพาน้อง ๆ ไปศึกษาจากเกษตรกรก่อน เพราะต้องการสร้างแรงบันดาลใจให้น้อง ๆ ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จด้วยดี ตอนนี้มีน้องประมาณ 10 คน อาสาเข้ามาทดลองทำจุลินทรีย์กับพวกเราตอนเปิดเทอม โดยจะใช้เศษอาหารจากโรงอาหารมาหมัก

BAR & AAR เรียนรู้ก่อนทำและหลังทำ... เพื่อพัฒนางานพัฒนาตน

การทำงานของกลุ่มเริ่มเข้าที่เข้าทาง แต่สิ่งที่ตั้งใจยังไม่ได้ลงมือทำ เพราะปิดเทอมพอดี ประกอบกับแบ่ง บู้ และไนซ์ต้องไปฝึกงาน กิจกรรมต่าง ๆ จึงหยุดชะงักลง ต้องรอเปิดเทอมจึงจะได้ลุยทำงานกันอีกครั้ง แม้ว่ากรอบเวลาจะงวดเข้ามา แต่พวกเขาก็มั่นใจว่า สามารถจัดการโครงการเสร็จทันกรอบเวลาที่วางไว้ เพราะที่ผ่านมาแม้ทีมจะมีปัญหาเรื่องเวลาวางไม่ตรงกันบ้าง แต่ก็สามารถจัดการจนผ่านมาได้ด้วยดี

“บางทีเพื่อนในกลุ่มไม่ว่าง น้องไม่ว่าง หากเราว่างวันนี้ก็ต้องทำ แม้ไม่ครบคนก็ตาม แต่เวลาประชุมจะเน้นให้ทีมงานครบ จึงพยายามจัดประชุมช่วงเย็น ๆ ของทุกวัน เหมือนกับว่า เย็นวันนี้ประชุมกันครบ แต่พรุ่งนี้ที่เราไปทำงานอาจจะจะมี 2-3 คน ก็ต้องทำไปก่อน” แบ่งเล่า

ทีมงานบอกว่า พวกเขาให้ความสำคัญกับการประชุมทีม เพราะต้องการให้ทุกคนรับรู้สถานการณ์และช่วยกันวางแผนงานร่วมกัน ซึ่งการได้วางแผนงานร่วมกันแม้ในวันทำกิจกรรมจะมีใครขาดหายไปบ้างก็ไม่เป็นปัญหา เพราะทีมยังมีการประชุมสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรมแต่ละครั้งให้เพื่อนได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน

“ก่อนทำงานทุกคนต้องคุยกันก่อน ไม่เช่นนั้นจะทำงานไม่ได้ และหลังเสร็จงานทุกครั้งก็ต้องสรุปงานว่า น้องได้อะไร เราได้อะไร ต้องปรับปรุงอะไรบ้าง” แบ่งเล่าถึงกระบวนการทำงานภายในทีม

กระบวนการประชุมก่อนทำงาน (BAR: Before Action Review) และการสรุปบทเรียนหลังทำการ (AAR: After Action Review) เป็นกระบวนการที่แบ่งเคยเรียนรู้ตั้งแต่ทำวิจัยร่วมกับอาจารย์ แล้วนำมาปรับใช้ในการทำงานของทีม บู้ซึ่งไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำวิจัยแบบแบ่ง สะท้อนว่า กระบวนการคุยก่อนทำและคุยหลังทำ ทำให้การทำงานสนุก ไม่น่าเบื่อ เพราะต้องทบทวนวิเคราะห์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งสามารถนำกลับไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ด้วย

“เราเอาไปปรับใช้ในการเรียนได้ด้วย เราก็ต้องถามตัวเองด้วยว่า เรียนวิชานี้ครั้งนี้เราได้อะไรบ้าง เราทำอะไรได้บ้างจากที่เรียนซ้ำๆ ใหม่นี้ทำให้เราสรุปกับตัวเองได้แม้จะไม่ได้จดก็ตาม เพราะเป็นการย้อนถามตัวเองว่าได้เรียนรู้อะไร อย่างไร ให้มันอยู่ในความคิดของเรา” แบ่งเสริมอย่างเห็นด้วย

**“ก่อนทำงานทุกคนต้อง
คุยกันก่อน ไม่เช่นนั้นจะ
ทำงานไม่ได้ และหลังจากเสร็จงาน
ทุกครั้งก็ต้องสรุปงานว่า
น้องได้อะไร เราได้อะไร
ต้องปรับปรุงอะไรบ้าง”**

“โครงการแบบนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน แม้ไม่เห็นประโยชน์ตรงๆ แต่เกิดประโยชน์ทางอ้อมแน่นอน โดยเฉพาะการเตรียมตัวให้นักศึกษามีทักษะที่จำเป็นในการทำงานเมื่อจบไปแล้ว ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะกระบวนการหนุนเสริมจากทีมพี่เลี้ยงโครงการ ที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้เด็กๆ ได้ซึมซับความรู้ ทักษะ และกระบวนการต่างๆ มาใช้ในการทำงาน”

สิ่งเล็กๆ ที่กำลังเติบโตงดงาม

ผ่านครึ่งทางของการทำงานที่สาหัสตั้งแต่เริ่มต้น วันนี้สมาชิกในทีมมีความมั่นใจในกันและกันมากขึ้น พวกเขาเชื่อมั่นว่าจะสามารถฝ่าฟันไปจนสุดทางได้ ยิ่งเมื่อได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ต่างกลุ่มที่ทำโครงการด้วยกันบ่อย ๆ ยิ่งได้กำลังใจกลับมา

“กิจกรรมในเวทีต่างๆ ที่พี่เลี้ยงโครงการแบ่งกลุ่มเพื่อน ๆ ให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เป็นสิ่งที่ดีมาก ทำให้พวกเราได้เรียนรู้วิถีคิด วิถีทำงานของเพื่อนที่มีปัญหา มากน้อยต่างกัน พอเห็นว่าเพื่อนกลุ่มอื่นก็มีปัญหา แต่เขายังทำต่อ ก็ทำให้เรามีกำลังใจขึ้นมา” แบ่งเล่าถึงวิธีสร้างกำลังใจให้ตนเอง

ผลจากการลงมือทำ ทำให้ทีมงานรู้ว่า พวกเขาได้เปลี่ยนแปลงผ่านการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน ต่างพบว่าในการทำงานคนเรามากจะมีความคิดไม่เหมือนกัน เมื่อต้องมาทำงานร่วมกันก็เข้าใจว่า คนอื่นเห็นมุมที่ต่างจากตนเอง ทำให้ต้องคิดตามเขาไปด้วย ดังนั้นการทำงานของกลุ่มเวลาคิดไม่ตรงกัน จะใช้การพูดคุย และยอมรับกันโดยใช้กฎเสียงส่วนมาก

ด้านแบ่งบอกว่า เธอได้เรียนรู้เรื่องความอดทน เพราะการทำงานกับน้องๆ บางครั้งก็ควบคุมยาก บางทีก็โกรธ เกือบร้องไห้ต่อหน้าน้องๆ ก็มี ยิ่งเวลาที่วางแผนไว้แล้วมันพลิกตั้งแต่เริ่มต้น ยิ่งรู้สึกเศร้า ดีที่มีเพื่อน ๆ คอยปลอบ

น้ำอุ่นผู้ร่วมเหตุการณ์ในระยะหลังๆ เสริมว่า พอเห็นพี่แบ่งร้องไห้ ก็ต้องดูแลพี่แบ่ง คอยบอกเขาว่า บางอย่างอาจไม่ได้เป็นไปอย่างที่เราคิดเสมอไป ก็ปลอบใจกันไป

ตามสภาพ โดยส่วนตัวแล้วน้ำอุ่นได้เรียนรู้มากที่สุดก็คือ เรื่องการแบ่งเวลา เพราะนอกจากการเรียน งานโครงการนี้แล้ว เธอยังมีงานส่วนตัวคือ การหารายได้ระหว่างเรียน โดยการปลูกต้นอ่อนทานตะวันขาย การทำงานโครงการ และการได้ร่วมกระบวนการเรียนรู้กับพี่เลี้ยงโครงการบ่อยๆ ผลักดันให้น้ำอุ่นสามารถพัฒนาความกล้าแสดงออกมากขึ้น

“เมื่อก่อนขี้อายอย่างเดียวไม่พูดเลย รู้แต่ไม่กล้าพูด มันเหมือนคิดอยู่แต่ในใจ กลัวอาย กลัวผิด พี่ๆ เขาก็จะบอกว่า พูดไปเลยไม่ต้องกลัวผิด มันไม่มีผิดมีถูกหรอก ทั้งนี้เพราะพี่เขาต้องการรู้ความคิดของเราว่าเป็นอย่างไร ทำให้เรากล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะถ้าไม่กล้าพูดพี่เขาก็จะถามไม่หยุด”

สำหรับน้ำอุ่นแล้วการทำงานครั้งนี้มีข้อดีคือ เมื่อก่อนเวลาว่างๆ ก็นั่งเล่น นอนเล่น แต่ตอนนี้รู้สึกว่ามีชีวิตไม่ว่างเหมือนก่อน มีอะไรให้ทำมากขึ้น จริงๆ งานนี้ไม่ต้องทำก็ได้ แต่เราอยากทำ และการได้ทำอะไรมากขึ้นนี่เองที่ทำให้เขาารู้สึกว่าตนเองกล้าคิด กล้าพูดมากขึ้น

ไนซ์เป็นคนเดียวที่บอกว่า เขาเหมือนเดิม ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไร ไม่กล้าพูดอย่างไรก็ยังไม่กล้าพูดอยู่อย่างนั้น แต่เพื่อน ๆ ในกลุ่มกลับเห็นความเปลี่ยนแปลงของไนซ์ว่า “เหมือนก่อนไนซ์จะเป็นคนที่ไม่เอาอะไร ไม่สนใจอะไร แต่เวลานี้ให้ประสานงานอะไรเขาทำได้หมด ช่วยทีมงานได้มาก”

อาจารย์อ่อง-สิริข จรดล พี่เลี้ยงชุมชนและอาจารย์ในวิทยาลัยสะท้อนว่า โครงการแบบนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน แม้ไม่เห็นประโยชน์ตรงๆ แต่เกิดประโยชน์ทางอ้อมแน่นอน โดยเฉพาะการเตรียมตัวให้นักศึกษามีทักษะที่จำเป็น

ในการทำงานเมื่อจบไปแล้ว ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะกระบวนการหนุนเสริมจากทีมพี่เลี้ยงโครงการที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้เด็ก ๆ ได้ซึมซับความรู้ ทักษะ และกระบวนการต่าง ๆ มาใช้ในการทำงาน ทำให้ทีมมีการวางแผนที่ดี มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ รู้จักการบริหารจัดการการเงิน โดยที่เขาแทบจะไม่ต้องทำอะไรเลย นอกจากให้ความรู้เรื่องจุลินทรีย์ในช่วงแรก ๆ หลังจากนั้นก็เพียงเฝ้าดูความก้าวหน้าของลูกศิษย์

“ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนที่สุดของกลุ่มนี้ คือภาวะความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม เห็นได้ชัดว่าเขามีทักษะการทำงานเป็นทีมที่ดี และที่ดียิ่งกว่า คือการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ ในชีวิตการทำงาน ไม่ใช่ความรู้ แต่ตอนนี้เขาอาจจะยังไม่รู้เท่านั้น”

อาจารย์อ้อยยังบอกอีกว่า การทำงานลักษณะนี้ไม่ใช่เรื่องที่อยู่ในความสนใจของเด็ก ๆ ยิ่งโครงการนี้มีปัญหาเรื่องทีมตั้งแต่แรก แต่ทุกคนยังยืนยันที่จะรับผิดชอบโครงการต่อ นั่นแสดงว่าพวกเขามี **“สำนึกรับผิดชอบ”** อยู่เต็มหัวใจ เพราะงานนี้ไม่ใช่งานของโรงเรียน ไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียอะไร แต่พวกเขาก็เสียสละแรงกายแรงใจเข้ามาทำโครงการ แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริง ที่สำคัญคือพวกเขาได้สร้างมุมมองใหม่ๆ ให้กับชุมชนว่า **“เด็กวิทยาลัยเกษตรไม่ใช่เด็กเกเร ไม่ใช่เด็กไม่เอาไหน แต่เป็นเด็กเอาถ่าน”**

จากจุดเริ่มต้นที่มีท่าว่าจะล้มเหลว แต่ด้วยพลังแรงใจที่เต็มเปี่ยม ผสมกับ **“ความไม่นิ่งดูดาย”** ในปัญหาที่เผชิญอยู่ ออากหาทางแก้ไขให้สภาพแวดล้อมในวิทยาลัยน่าอยู่มากขึ้น รวมถึงการสานสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวิทยาลัยให้ใกล้ชิดกัน ทำให้ทีมงานก้าวเดินมาในวันนี้ด้วยความภาคภูมิใจ และยิ่งผูกพันรักกันเหนียวแน่น แม้สิ่งที่ทำจะเป็นเพียงกิจกรรมเล็กๆ ของเด็กๆ แต่นั่นเกิดจากเจตนาดีและความใส่ใจต่อความเป็นไปของสถาบันต้นสังกัด น่าเสียดายไม่อาจฟื้นคืนได้ในเร็ววัน แต่ผลลัพธ์ที่ไม่คาดหวังทั้งการเปลี่ยนมุมมองของชุมชนต่อความเป็นเด็กวิทยาลัยเกษตร หรือการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในอนาคต เส้นทางข้างหน้าของทีมงานได้รับการรับประกันจากอาจารย์ที่เฝ้ามองว่า เป็นอนาคตที่สดใสแน่ๆ เพราะทุกคนล้วนใช้ **“ความรับผิดชอบ”** นำทางชีวิต

โครงการทดลองใช้ประโยชน์จากจุลินทรีย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
นักศึกษา วชท.ราชบุรี และเกษตรกร ในชุมชนตำบลเขาชะภูมิ

.....

พี่เลี้ยงชุมชน	ศิริกษ จรดล
ทีมทำงาน	
ณัฐวุฒิ ศรีนวล	ภาณุเดช เจริญ
ศิริพร บุญมาก	ชลดา กลิ่นอุบล

ดนตรีเชื่อมคน ...เชื่อมชุมชน

โครงการฟื้นฟูการเล่นดนตรีของโรงเรียน
และชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว

โจทย์ปัญหา

ป้าดนตรีมาเล่น
แล้วให้คนในชุมชน
มาร่วมกันสนุก

ภาพจำในอดีตที่ช่วงเย็นๆ คนในชุมชนจะมารวมตัวกันเล่นดนตรีด้วยความสนุกสนาน แต่ช่วงหลังภาพเหล่านี้เริ่มเลือนหายไป กลุ่มเยาวชน JC BK Group เห็นว่าในชุมชนมีเครื่องดนตรีอยู่ จึงร่วมมือกันทำโครงการฟื้นฟูการเล่นดนตรีของโรงเรียน และชุมชนบ้านห้วยน้ำขาวขึ้น เพื่อสานสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้กลับคืนมาอีกครั้ง

กลุ่ม
JC BK Group

โครงการฟื้นฟูการเล่นดนตรี
ของโรงเรียน
และชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว

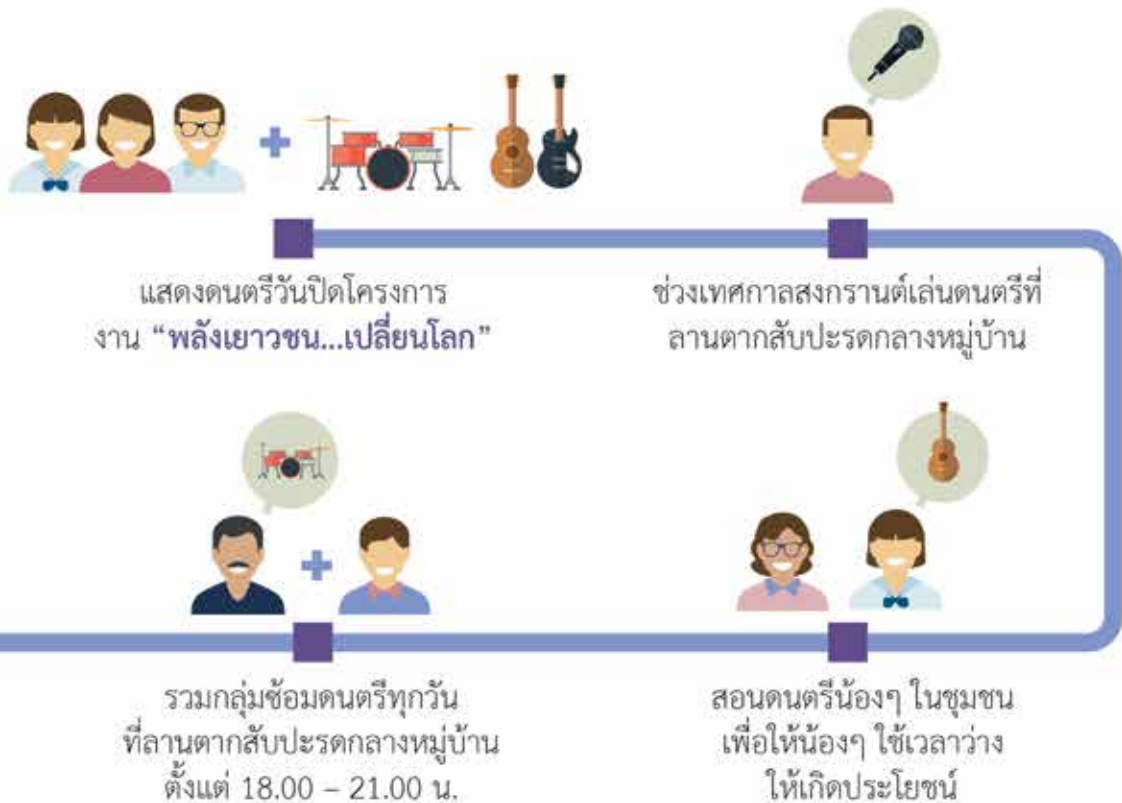
กระบวนการเรียนรู้

ลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้รู้ด้านดนตรี เช่น
ใครอยู่ที่ไหน เล่นดนตรีมากี่ปี
เล่นดนตรีชนิดใด และเล่นเพราะอะไร

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์พบว่า
ในอดีตดนตรีทำหน้าที่ “เชื่อมสัมพันธ์”
คนในชุมชน

สิ่งที่ได้มากที่สุดคือเรื่อง
“ความสามัคคี” ในการทำงาน
การทำโครงการนี้เปรียบเหมือนการ
เล่นฟุตบอล ถ้าทั้งทีมเตะคนเดียว
แล้วเราจะไปสู้เขาได้อย่างไร

เพราะเชื่อว่าการเล่นดนตรีจะเป็น “เครื่องมือ” สร้าง
ความสัมพันธ์ของคนทุกช่วงวัยในชุมชน กลุ่มเยาวชน JC
BK Group จากบ้านห้วยน้ำขาว ตำบลบ้านคา อำเภอ
บ้านคา จังหวัดราชบุรี ซึ่งประกอบด้วย ไม้-ธีระพงษ์
ชินอุระ อัน-ทรงพล ชินอุระ ชัย-ชาญชัย จิระวงศ์อุปถัมภ์
มัน-ปิยะเนตร เทพศิริ และฟาง-ทิพวรรณ สงฆ์มีสุข
ที่แม้จะอยู่ต่างพื้นที่ แต่ด้วยใจรักดนตรีหนุ่มสาวทั้ง 5 จึง
ร่วมมือกันทำโครงการฟื้นฟูการเล่นดนตรีของโรงเรียน
และชุมชนบ้านห้วยน้ำขาวขึ้น เพื่อสานสัมพันธ์ของคน
ในชุมชนให้ฟื้นคืนมาอีกครั้ง

ค้นหา “ทุนชุมชน”

อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เป็นอำเภอตั้งใหม่ที่แยกมาจากอำเภอสวนผึ้ง มีพื้นที่ปลูกสับปะรดเป็นจำนวนมากกว่าแสนไร่ กลุ่มเยาวชน JC BK Group เกิดขึ้นจากการรวมตัวของเด็กในชุมชน เห็นว่าคนในชุมชนประสบปัญหาสับปะรดราคาตกต่ำ จึงคิดทำโครงการแปรรูปสับปะรด เพราะอยากช่วยเหลือคนในชุมชน แต่พอพี่เลี้ยงโครงการชวนคิดชวนคุยถึง “ศักยภาพ” ของทีมงาน พร้อมให้ข้อคิดว่าการแปรรูปสับปะรดต้องใช้ต้นทุนสูง ยิ่งพอมาเจอคำถามว่า “แล้วรู้ไหมว่าเวลาถอนสับปะรดต้องใช้อุณหภูมิต่ำเท่าไร” พวกเขาถึงกับอึ้ง รู้เลยว่ามีความรู้และศักยภาพไม่พอที่จะทำเรื่องนี้

“พี่เลี้ยงโครงการชวนทบทวน “ทุน” ในชุมชนว่าจะมีอะไรบ้างให้ลองนึกดู พวกเราเนื่อกันได้ว่า ภาพที่เคยเห็นเมื่อก่อนคือเวลาเย็น ๆ คนในชุมชนจะมาเล่นดนตรีกันด้วยความ

สนุกสนาน แต่พอหลัง ๆ ต่างคนต่างแยกย้ายกันไป การรวมกลุ่มเล่นดนตรีจึงหายไป ประกอบกับเครื่องดนตรีของชุมชนก็มีอยู่แล้ว เลยคิดว่าน่าจะทำโครงการเกี่ยวกับเรื่องดนตรีที่ทีมงานทุกคนก็เคยเล่นดนตรีด้วยกันมา จึงคิดว่าไม่น่าจะเกินตัว หากจะทำโครงการนี้” ไม่อธิบายเพิ่ม

อันเสริมว่า โครงการฟื้นฟูการเล่นดนตรีของโรงเรียนและชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว มีเป้าหมายเพื่อสานสัมพันธ์คนในชุมชนผ่านการเล่นดนตรีของกลุ่มเยาวชน หลังกลับจากเวทีนับ 1 ปลูกสำนึกพลเมือง ทีมงานจึงเข้าไปปรึกษาผู้ใหญ่ที่ดูแลเครื่องดนตรีว่า ถ้าพวกเขาจะขอนำเครื่องดนตรีออกมาซ้อมจะได้ไหม ซึ่งผู้ใหญ่ก็เห็นดีด้วย ยกเครื่องดนตรี อาทิ กลองชุด กีตาร์ เบส และเครื่องเสียง มาให้พวกเขาซ้อมกันที่ลานตากสับปะรดกลางหมู่บ้าน

ไม่บอกว่า เหตุที่ใช้พื้นที่นี้ เพราะเป็นพื้นที่ที่ผู้ใหญ่ในชุมชนใช้จัดประชุมหมู่บ้านอยู่แล้ว เวลาผู้ใหญ่ประชุมกัน พวกเราก็นั่งฟัง พอเขาประชุมเสร็จก็ใช้เวทีซ้อมดนตรีต่อ เพราะสะดวก เครื่องดนตรีก็อยู่ที่นี้อยู่แล้ว และเพื่อให้ผู้ใหญ่ในชุมชนเห็นด้วยว่าพวกเราซ้อมดนตรีกันจริง ๆ

เมื่อผู้ใหญ่ในชุมชนเห็นด้วยและให้การสนับสนุน ทีมจึงวางแผนการทำงานต่อ เริ่มต้นด้วยการเก็บข้อมูล ผู้ที่เล่นดนตรีเป็นในชุมชนว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน เล่นดนตรีมากี่ปี เล่นเครื่องดนตรีชนิดใด สาเหตุที่เล่นเพราะอะไร ซึ่งคำตอบที่ได้ส่วนใหญ่คือ **“ชอบ ไม่ได้เรียนที่ไหน อาศัยครูพักลักจำเอา”** จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่มารวบรวมและวิเคราะห์ทำให้เห็นว่า เมื่อก่อนดนตรีทำหน้าที่ **“เชื่อมความสัมพันธ์”** ระหว่างคนในชุมชน และเพื่อใช้ผ่อนคลายจากการทำงานหนักในเรือกลสวนไร่นา นอกจากนี้ยังทำให้รู้ว่ามิใช่แค่ผู้แก่คนไหนเล่นดนตรีเป็นบ้าง และถนัดอะไร เพื่อให้มาช่วยสอนและมาเล่นร่วมกับพวกเขา

“ตอนแรกพวกเราไม่เข้าใจว่า ดนตรีจะช่วยสร้างสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนได้อย่างไร กระทั่งได้มาซ้อมดนตรี เห็นคนมาดูเยอะมาก ทั้งวัยรุ่น เด็กเล็ก รวมถึงผู้เฒ่าผู้แก่ด้วย เข้ามานั่งดูใกล้ ๆ เลย เห็นอย่างนี้เข้าใจเลยว่าสิ่งที่คนในชุมชนบอกมาคืออะไร”

“ตอนแรกพวกเราก็ไม่เข้าใจว่า ดนตรีจะช่วยสร้างสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนได้อย่างไร กระทั่งได้มาซ้อมดนตรี เห็นคนมาดูเยอะมาก ทั้งวัยรุ่น เด็กเล็ก รวมถึงผู้เฒ่าผู้แก่ด้วย เข้ามานั่งดูใกล้ ๆ เลย เห็นอย่างนี้เข้าใจเลยว่าสิ่งที่คนในชุมชนบอกมาคืออะไร”

ขยายผล...คนดนตรี

แต่กว่าจะได้โชว์เพลงไม่ใช่ง่าย ๆ เวลา 6 โมงเย็นถึง 3 ทุ่มของทุกวันคือเวลา **“ซ้อมมือ”** ของสมาชิก ที่มีผู้มาคอยชี้แนะว่า เครื่องดนตรีแต่ละชิ้นเล่นอย่างไร หรือเล่นแล้วผู้รู้ติชม

เมื่อการซ้อมดนตรีเริ่มไปได้ด้วยดี ทีมขยายผล “ความรู้” ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้รู้ส่วเยาวชนรุ่นน้อง

“เวลาพวกผมซ้อมดนตรีกันอยู่ เด็ก ๆ ในหมู่บ้าน 4-5 คนก็มาเมียง ๆ มอง ๆ บางคนก็มากับพ่อแม่ เลยถามเขาว่าอยากเรียนไหม พอเขาบอกว่าอยากเรียนเราก็เลยสอนให้ ถามว่าหวังว่าจะให้เด็กเล่นเป็นไหม ผมไม่ได้หวังขนาดนั้น เขายังเล็กอยู่ เราแค่อยากให้เขาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เอาเวลามาสนใจดนตรีดีกว่าไปมั่วสุมกันเล่นโดยไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ” ไม่บอกเล่าความรู้สึก

ไม่ย่ำว่า การเป็นทั้งคนเล่นและคนสอนไม่่ง่ายและไม่่งยาก นำเทคนิคที่ครูสอนมาสอนน้องอีกที ถ้าน้องดื้อก็ดุบ้าง แต่หากคนไหนแสบมาก ๆ ก็ตีเบา ๆ สักทีหนึ่ง

“เวลาพวกผมซ้อมดนตรีกันอยู่ เด็ก ๆ ในหมู่บ้าน 4-5 คนก็มาเมียง ๆ มอง ๆ เลยถามเขาว่าอยากเรียนไหม พอเขาบอกว่าอยากเรียนเราก็เลยสอนให้ ถามว่าหวังว่าจะให้เด็กเล่นเป็นไหม ผมไม่ได้หวังขนาดนั้น...แค่อยากให้เขาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เอาเวลามาสนใจดนตรี ดีกว่าไปมั่วสุมกันเล่นโดยไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ”

นอกจากสอนน้อง ๆ ในชุมชนแล้ว ทีมยังอาสาไปเล่นดนตรีในงานแต่งงานของคนในชุมชน ขนเครื่องดนตรีไปกันเอง ใช้รถพ่วงบ้าง ลุงบ้าง เราไม่ได้เรียกร้องอะไรแล้วแต่เขาจะให้ เพราะคิดว่าไปเล่นเราก็ได้ประสบการณ์ ถือว่าได้ซ้อมมือไปในตัว

การเล่นดนตรีที่ทีมประทับใจมากที่สุดคือช่วงเทศกาลสงกรานต์ ทีมทีมตั้งวงเล่นกันที่ลานตากมันกลางหมู่บ้าน เล่นตั้งแต่เช้าจนข้ามคืนกันเลย ชาวบ้านก็มาเต้น มาเล่น สาดน้ำกันตรงนี้ บางทีรถที่ผ่านไปผ่านมาก็ลงมาเล่นด้วย สนุกและมีความสุขมาก ภาพแบบนี้ไม่ค่อยเห็นในชุมชนมานานแล้ว

ไม่ลืมต่อว่า นอกจากสนุกแล้วพวกเขายังได้ความสุขและประสบการณ์ได้เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็นคือ เห็นคนเข้ามาเล่นกับเรา รู้สึกดีใจมาก และตอนนี้ทีมตั้งใจซ้อมมาก เพราะตั้งความหวังไว้ว่าในวันปิดโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก พวกเขาจะได้โชว์ฝีมือให้เพื่อนๆ เห็น ให้เพื่อนๆ รู้ว่า “เราก็คทำได้”

ดนตรี...แห่งการเรียนรู้

ดูเหมือนการทำโครงการของพวกเขาจะราบรื่นไร้ปัญหา ไม้กับอันต่างประสานเสียงพร้อมกันว่า ก็มีบ้างนิดหน่อย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องดินฟ้าอากาศ โดยเฉพาะฝนที่เป็นสาเหตุให้พวกเขาต้องเลื่อนการซ้อมอยู่บ่อยครั้ง ส่วนปัญหาอื่นๆ ก็ไม่มี ทุกคนในทีมทำงานร่วมกันได้ดี

บางวันเพื่อนคนนี้อาจติดธุระมาซ้อมไม่ได้ ก็ไม่เป็นปัญหา ยอมรับได้ ถามว่าท้อไหม ก็ไม่ท้อนะ ส่วนเหนื่อยก็มีบ้าง “คนเราถ้าหัวใจยังเต้นอยู่แล้วเราจะยอมแพ้ได้อย่างไร”

ไม่บอกว่า ตอนแรกก็คิดทำโครงการ ไม่คิดว่าต้องใช้เวลานานขนาดนี้ แต่ก็รู้สึกชอบที่ได้ทำงานแบบนี้ รู้สึกสนุกที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น ๆ ได้รู้จักกับเพื่อนๆ จากโครงการอื่นๆ

“ปกติผมไม่ค่อยได้อยู่ในหมู่บ้าน จึงไม่ค่อยรู้จักคนในหมู่บ้านเท่าไร แต่เมื่อได้มาเล่นดนตรีผมก็สามารถสร้างความสนิทสนมกับชาวบ้านขึ้นมาได้ ผมอยากฟื้นฟูดนตรีในหมู่บ้านที่เคยเฟื่องฟูให้กลับมาใหม่ เห็นพ่อเล่นเป็นอยู่แล้ว พ่อรู้จักคนเยอะมาก และพ่อบอกว่าการเล่นดนตรีสนุกมาก อยากลองเล่นดู พ่อได้เล่นก็สนุกมากจริง ๆ เหมือนที่พ่อบอกเลย”

หากถามว่าได้อะไรจากโครงการนี้...

ไม่บอกว่า สิ่งที่เขาได้มากที่สุดคือเรื่องความสามัคคีในการทำงาน การทำโครงการนี้เปรียบเหมือนฟุตบอล ถ้าทั้งทีมเตะคนเดียวแล้วเราจะไปสู้เขาได้อย่างไร นอกจากนี้ยังรู้สึกว่าตัวเองเก่งขึ้น โดยเฉพาะการเล่นดนตรี ซึ่งอาจเป็นเพราะเล่นทุกวันก็ได้

ขณะที่อันบอว่า เขาได้เรียนรู้เรื่องการเก็บข้อมูล ได้รู้จักคนมากขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนก็ดีขึ้นมาก

จากเป้าหมายโครงการที่ตั้งไว้ว่าจะใช้ “ดนตรีสานสัมพันธ์คนในชุมชน” วันนี้การทำโครงการของพวกเขาไปถึงเป้าหมายแล้ว พวกเขาสามารถสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ วัดได้จากตัวเขาเองที่จากเดิมใครที่ไม่สนิทก็จะไม่เข้าไปคุยด้วย แต่เดี๋ยวนี้เห็นใครไม่รู้จักก็เดินเข้าไปทักทาย รู้สึกว่าตนเองสนิทกับคนมากขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้โครงการที่พวกเขาทำจะสิ้นสุดลงแล้ว แต่พวกเขาไม่ปล่อยให้เสียงดนตรีหยุดตามไปด้วย พวกเขาพยายามมองหาข้อบกพร่องเพื่อพัฒนาดนตรีให้ดียิ่งขึ้น

พลังแห่งการหนุนเสริม

พืหม่อง-มารุต พิมพา พี่เลี้ยงชุมชน ผู้สนับสนุนหลักทั้งเครื่องดนตรี แรงใจ และแรงกายบอกว่า เหตุผลที่นำเครื่องดนตรีมาให้น้องๆ เล่นเพราะชอบ อยากให้น้องๆ ได้มีโอกาส เมื่อในชุมชนมีเครื่องดนตรีครบทุกอย่างก็ไม่ควรเก็บไว้ให้มันขึ้นสนิม ควรนำออกมาใช้ประโยชน์เมื่อเห็นว่าน้องๆ อยากเล่นดนตรี เลยประสานผู้ใหญ่บ้าน อาจารย์ และหลาย ๆ ฝ่ายขอเครื่องดนตรีเพื่อให้น้องๆ ได้มีโอกาสฝึก

“มีเวลาว่างก็มาเล่น มาซ้อมกัน หากน้องๆ เล่นได้ดีก็สามารถทำเป็นอาชีพเสริมควบคู่ไปกับการเรียนได้ ไม่ต้องให้เด็กไปมั่วสุมยาเสพติด ไปคบเพื่อนเกร ไปเที่ยวไปนอนค้างบ้านเพื่อน ถ้าเด็ก ๆ ได้รับการปลูกฝังเช่นนี้เมื่อสนุกเขาก็อยากมา ผมบอกพวกเขาเสมอว่า อาทิตย์หนึ่งวันไหนก็ได้ให้มันกันมาเลย พร้อมให้เล่น โดยไม่เรียกร้องอะไรทั้งสิ้น อยากเล่น อยากซ้อมเมื่อไร บอกผม ผมจัดให้เลย แค่นี้ผมก็พอใจแล้ว”

ช่วงเทศกาลสงกรานต์ก็เปิดเล่นดนตรีกันสนุก ๆ ลองคิดว่าถ้าเราไม่เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ เล่นกันในชุมชน เขาก็ต้องออกไปเล่นสดน้ที่อื่นกัน ปัญหาที่ตามมามากมาย โดยเฉพาะการตีกันที่มีอยู่ให้เห็นตลอดเวลา แต่ถ้าเราจัดพื้นที่ให้เขาเล่นกันหน้าหมู่บ้าน จะสดน้จะเล่นดนตรีก็ได้ให้เด็กรู้สึกสนุกสนานเฮฮาให้เขาเล่นอยู่ในสายตา ถ้าเล่นเกินเลยไปเราก็กว่กล่าวตักเตือนได้

“การดูแลรักษาเครื่องดนตรีก็ที่ดีที่สุดคือ เราต้องสอนให้เขารู้ว่าอันไหนควรจะรักษาอย่างไร ถ้าปล่อยไว้เฉยๆ มันก็เป่ล่าประโยชน์ อยากให้เด็กได้แสดงออก ให้ทุกคนได้รู้ได้เห็นว่านี้คือเด็กในชุมชนของเรา แต่ถ้าใครทำได้ดีมากว่านี้ก็เป็นฝีมือของแต่ละคนแล้ว”

แต่ที่ดีที่สุดคือ การเล่นดนตรีของน้องช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้ดีขึ้น เห็นไม่แ่และอันอายุแค่นี้ แต่ถึงเวลาเล่นดนตรี คนอายุ 50-60 ปี หรือแม้แต่เด็กเล็ก ๆ ก็มาเต้นกันสนุกสนาน ระยะเวลาเกือบ 1 ปีที่น้องๆ เล่นดนตรีช่วยให้ความรุนแรงในชุมชนลดลง อยากให้น้องๆ ทำอย่างนี้ต่อไป อยากให้เด็กกล้าแสดงออก สำหรับเด็กถ้าได้มาเล่นรวมกันบ่อยๆ ก็จะกลายเป็นทีมเวิร์ค ทุกครั้งที่เด็ก ๆ ซ้อมดนตรีจะมีผู้หลักผู้ใหญ่มาคอยดูตลอดเวลา มาคอยดูว่าเด็ก ๆ ซ้อมกันดีไหม เล่นกันดีขึ้นหรือยัง เล่นได้หรือไม่ได้อย่างไร ก็สอนกันไปเรื่อย ๆ

พื้ออด-ณรงค์เดช สามัคคีพิมพ์ พี่เลี้ยงชุมชน บอกว่า ข้อดีของการทำโครงการนั้นนอกจากความสัมพันธ์ของเด็กในชุมชนจะดีขึ้นแล้ว ความสัมพันธ์ของเด็กต่างชุมชนก็ดีขึ้นตามไปด้วย เห็นได้จากที่เวลาเขาขับรถผ่านไปผ่านมาก็ขอเข้ามาเล่นดนตรีด้วย

“ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชนมีหน้าที่หนุนเสริมการทำงานของน้องๆ ทั้งช่วยลงพื้นที่หาข้อมูล ชวนคิด ชวนคุย ช่วยทุกอย่าง น้องๆ ไปไหนผมก็ไปด้วย โดยเฉพาะแนะนำว่ควรเล่นเพลงไหนให้เหมาะกับช่วงวัยของผู้ฟัง”

“การมีเด็กๆ มาเล่นดนตรีช่วยให้ความสัมพันธ์ในชุมชนดีขึ้น บางคนเห็นเด็กซ่อมก็มานั่งฟัง บางคนเขาก็มาเต้น มานั่งดู ถ้าเขาไม่มีความสุข เขาคงไม่มานั่งดู คงมีเสียงคำออกมาบ้างแล้ว นอกจากนี้นักร้องยังช่วยเรื่องจิตใจ และความมีระเบียบ ทำให้จิตใจเย็นลงจากการที่ต้องฝึกซ้อม ผมเน้นตลอดว่าสิ่งที่เรากำลังตั้งใจทำและทำให้ดี”

พี่อ้อตอบอีกว่า นอกจากความสัมพันธ์ในชุมชนที่เปลี่ยนไปแล้ว ตัวทีมงานก็เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ที่เห็นได้ชัดคือ **ไม่มีความรับผิดชอบ กระตือรือร้น และตรงเวลา** ส่วนอันที่ได้รับความนิยมให้คอยจับบันทึกก็เปลี่ยนไปมาก ตอนแรกๆ ที่ลงพื้นที่นั่งก้มหน้าไม่กล้าถามเลย แต่เดี๋ยวนี้เก่งขึ้นแล้ว โดยเฉพาะคำถามที่สามารถคิดเองได้แล้ว เราจะช่วยเสริมบ้างในบางเรื่องที่เขาไม่เข้าใจเท่านั้น

“แนะนำวิธีการถามให้เขา ย้ำกับเขาว่า เวลาไปเรียนหนังสือทำไมเรายังกล้าถาม กล้าตอบครู นี่ในชุมชนเราแท้ๆ ทำไมไม่กล้า”

จรัญ อันเถื่อน พี่เลี้ยงชุมชนอีกคนหนึ่งบอกว่า เหตุผลที่เขาอยากเครื่องดนตรีให้น้องๆ ได้ฝึกซ้อม ฝึกเล่น เพราะอยากให้น้องๆ มีกิจกรรมทำ และหากทำแล้วเขามีใจรักจริงก็สามารถทำเป็นรายได้พิเศษได้ ก็จะหาทางต่อยอดให้ถึงที่สุด ไม่ได้หยุดแค่นี้ เรามีทั้งเวที ทั้งไฟ ถ้าเด็กสามารถก้าวไปอีกระดับหนึ่งได้ก็อยากสนับสนุน

จรัญบอกต่อว่า **เมื่อเด็กมีกิจกรรมก็จะมีกิจกรรมกลุ่มกันมากขึ้น ทำให้ไม่มีเวลาว่างไปเที่ยวเล่นหมกมุ่นกับสิ่งเสพติด แต่ความหวังเล็กๆ คือ อยากให้ชุมชนมีความสามัคคีกัน ซึ่งกิจกรรมที่มองไว้คือดนตรีกับกีฬา แต่ตัวเองไม่ถนัดกีฬาเลยมาสนับสนุนครุฑแทน**

ถามว่าไม่เสียตายนะหรือ คำตอบคือก็เสียตายนะ แต่ถ้าเราไม่สอนเขา ไม่ให้เขาได้ใช้ มันก็ไม่เกิดประโยชน์ การดูแลรักษาเครื่องดนตรีที่ดีที่สุดคือ เราต้องสอนให้เขารู้ว่าอันไหนควรจะรักษาอย่างไร ถ้าปล่อยไว้เฉยๆ มันก็เปล่าประโยชน์ อยากให้เด็กได้แสดงออก ให้ทุกคนได้รู้ได้เห็นว่าเป็นเด็กในชุมชนของเรา แต่ถ้าใครทำได้ดีมากว่านั้นก็เป็ฝีมือของแต่ละคนแล้ว

“การมีเด็กๆ มาเล่นดนตรีช่วยให้ความสัมพันธ์ในชุมชนดีขึ้น บางคนเห็นเด็กซ่อมก็มานั่งฟัง บางคนเขาก็มาเต้น มานั่งดู ถ้าเขาไม่มีความสุข เขาคงไม่มานั่งดู คงมีเสียงคำออกมาบ้างแล้ว นอกจากนี้นักร้องยังช่วยเรื่องจิตใจ และความมีระเบียบ ทำให้จิตใจเย็นลงจากการที่ต้องฝึกซ้อม ผมเน้นตลอดว่าสิ่งที่เรากำลังตั้งใจทำและทำให้ดี”

“ความพยายาม” คิดแก้ไขปัญหามุมชุมชน ด้วยการวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง และต้นทุนชุมชนที่มีอยู่บวกกับการหนุนเสริมอย่างเข้มแข็งจากพี่เลี้ยงชุมชน ส่งผลให้วันนี้คนในชุมชนบ้านห้วยน้ำขาวทั้งเด็กเล็ก วัยรุ่น พ่อแม่ผู้ปกครอง รวมถึงคนเฒ่าคนแก่กลับมาสานสัมพันธ์กันได้อย่างเหนียวแน่นและกลมกลืน ผ่านเสียงดนตรีของกลุ่มเยาวชน JC BK Group ที่ตั้งกองอยู่ในหัวใจของคนในชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว

โครงการฟื้นฟูการเล่นดนตรีของโรงเรียน
และชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว

พี่เลี้ยงชุมชน	ณรงค์เดช สามคุ้มพิมพ์
ทีมทำงาน	ธีระพงษ์ ชื่นอุระ
ทรงพล ชื่นอุระ	ชาญชัย จิระวงศ์อุปถัมภ์
ปิยะเนตร เทพศิริ	ทิพวรรณ สรงมีสุข

หนังสือใหญ่... ต้องอยู่คู่มืองเพชร

โครงการศึกษาและเผยแพร่หนังสือใหญ่เมืองเพชรบุรี

โจทย์ปัญหา

หนังสือกับหนังสือตะลุงเหมือนหรือต่างกัน? คำถามชวนสงสัย ที่นำไปสู่การตั้งโจทย์โครงการศึกษาและเผยแพร่หนังสือใหญ่เมืองเพชรบุรี ที่มีเป้าหมายเพื่อศึกษาเรื่องราวความสำคัญของหนังสือใหญ่เมืองเพชรบุรี และเผยแพร่ให้คนรุ่นใหม่ได้รับรู้ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ เพื่อนๆ ในโรงเรียนพรหมานุสรณ์

กระบวนการเรียนรู้

ค้นคว้าหาข้อมูลเรื่องหนังสือ
จากหนังสือ อินเทอร์เน็ต

ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเรื่องหนังสือ
ที่วัดพลับพลายชัย

หน้าใหญ่เมืองเพชรถูกหยิบยกเรื่องราว
มาบอกเล่าผ่านมุมมองของคนรุ่นใหม่
เกิดความตระหนักในคุณค่าของศิลปะ
คู่บ้านคู่เมือง

สิ่งที่ได้เรียนรู้

เป็นประสบการณ์นอกห้องเรียนที่ดี ทำให้ได้รู้จักการทำงาน เรียนรู้วิธีลงพื้นที่
และเก็บข้อมูล ได้แสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก ได้เรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการงาน
ทีมงานและงบประมาณ สามารถเขียนโครงการและคิดวางแผนการทำงาน
ได้อย่างเป็นขั้นตอนจนกลายเป็นคนรอบคอบ มีระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น
นอกจากนี้การทำงานโครงการนี้ช่วยเตรียมความพร้อมไปสู่ชีวิตการทำงาน

จัดทำบอร์ดความรู้ที่สรุปเนื้อหาข้อมูลสั้นๆ เกี่ยวกับหน้าใหญ่
ทั้งข้อมูลวิธีการทำ ประวัติ ประเภทของหน้าใหญ่แบบย่อๆ
และความคิดเห็นของคนที่ไปสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่
โดยมอบให้ชุมชนของโรงเรียนพรหมมานุสรณ์ใช้ประโยชน์ต่อไป

จัดกิจกรรมเรียนรู้ให้เพื่อนๆ
ศึกษาดูงานที่วัดขนอม
จังหวัดราชบุรี

จัดทำวิดีโอ
“รู้จริงรู้จักหน้าใหญ่เมืองเพชร”
เพื่อเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รับรู้

หนังใหญ่เป็นเรื่องสำคัญของเพชรบุรี
ที่มีความโดดเด่นเชิงศิลปวัฒนธรรม...
การค้นคว้าและคลุกคลีอยู่กับหนังใหญ่นานหลายเดือน จนแทบจะฝันเป็นเรื่องหนังใหญ่ แต่สิ่งที่ได้ก็คุ้มค่า ถือเป็นประสบการณ์นอกห้องเรียนที่ดี ทำให้พวกเขาได้รู้จักการทำงาน ได้แสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก ได้เรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการงาน ทีมงาน และงบประมาณ จนกลายเป็นคนรอบคอบ มีระบบ ระเบียบมากขึ้น

หนังใหญ่กับหนังตะลุงเหมือนหรือต่างกัน?

คือคำถามชวนสงสัยสำหรับคนที่ไม่ได้อยู่ในแวดวง สำหรับคนทั่วไปบางครั้งคำถามนี้อาจผุดขึ้นมาในความคิดแล้วก็ผ่านเลย แต่สำหรับเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วย **มิลเลียน-สุวรา เรื่องเมธาศักดิ์ หมิว-ปริฉัตร กล่อมการ กิฟ-ณิชากร สมควรดี ตง-ปิติ ช่วยบุญ และพลอย-นงลักษณ์ บุญแก้ว** คำถามนี้นำพาพวกเขาไปสู่การเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากที่คุ้นชินในห้องเรียน นั่นคือการก้าวเข้าสู่แวดวงของ**โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก**

ทั้ง 5 คนคิดว่า นี่เป็น **“โอกาส”** ที่พวกเขาจะหาคำตอบจากคำถามที่ค้างคาใจมาแสนนาน ประกอบกับข้อมูลเบื้องต้นที่รู้ว่า การแสดงหนังใหญ่ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของจังหวัดเพชรบุรีได้สูญหายไปแล้ว เหลือเพียงตัวหนังใหญ่ที่เคยใช้แสดงในอดีตให้ได้ชมเท่านั้น และยัง

ไม่มีแนวโน้มที่จะกลับมามีชื่อเสียงได้เหมือนเดิม อาจเป็นเพราะผู้แสดงและเผยแพร่ข้อมูลได้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้มีกำลังไม่พอที่จะเผยแพร่ให้ทราบกันอย่างทั่วถึงได้ และคนรุ่นใหม่เองก็ขาดความสนใจที่จะร่วมอนุรักษ์สืบสานการแสดงนี้ จึงคิดว่าหากไม่มีคนสานต่อ ในอนาคตหนังใหญ่” คงหาชมได้เพียงในพิพิธภัณฑ์เท่านั้น

เริ่มจากต้นตอ...ปลายทางคือ หนังใหญ่เมืองเพชร

แต่กว่าประเด็นการทำงานจะลงตัวที่เรื่องหนังใหญ่ ก็ต้องใช้เวลาพอสมควร เริ่มแรกทีมงานอยากทำเรื่องต้นตอเมืองเพชร แต่เมื่อเข้าร่วมอบรมในเวทีนับ 1 ปลุกสำนึกพลเมือง พี่เลี้ยงโครงการให้บทวนบริบทของชุมชน เพื่อค้นหาโจทย์ชุมชนที่เยาวชนจะใช้สำนึกความเป็นพลเมืองลุกขึ้นมาทำอะไรเพื่อชุมชน ครั้นนั้นทำให้พวกเขาได้เห็นเรื่องราวหลากหลายในเมืองเพชรบุรี

ทั้งเรื่องต้นตาล ขนมหวาน ปูนปั้น เขาวัง หนังใหญ่ ฯลฯ พร้อมกับชวนแลกเปลี่ยนความคิดว่า “เรื่องต้นตาลมีคนทำมากแล้ว แต่หนังใหญ่เมืองเพชรยังไม่ค่อยมีคนรู้จัก” คำถามคาใจเรื่องหนังใหญ่จึงกลับมาสู่ห้วงความคิดอีกครั้ง หลังรับฟังคำแนะนำ พวกเขาค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต เพื่อตรวจสอบข้อมูลทันที และพบว่าจริงตามที่พี่เลี้ยงโครงการให้ข้อมูล “เรื่องหนังใหญ่มีแต่คลิปการแสดง แต่ส่วนที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ยังมีไม่มาก”

เพราะคิดว่าเรื่องที่สงสัยถ้าได้หาคำตอบผ่านกระบวนการทำงานโครงการ อาจทำให้คนอื่นได้เรียนรู้ด้วย...

ทั้ง 5 คน จึงตกลงทำโครงการศึกษาและเผยแพร่หนังใหญ่เมืองเพชรบุรี ที่มีเป้าหมายเพื่อศึกษาเรื่องราวความสำคัญของหนังใหญ่เมืองเพชรบุรีและเผยแพร่ให้คนรุ่นใหม่ได้รับรู้ โดยเล็งกลุ่มเป้าหมายวัยเดียวกันกับทีมงาน คือ เพื่อนๆ ในโรงเรียนพรหมานุสรณ์

“ตอนแรกคิดว่าเป็นการอบรมวิธีการทำงานโครงการเขียนโครงการ แล้วก็จบ ไม่คิดว่าจะทำเป็นเรื่องราวขนาดนี้ แต่เมื่อได้ร่วมกระบวนการเรียนรู้ที่ทีมพี่เลี้ยงโครงการจัดให้ในเวทีนับ 1 จึงรู้ว่าเป็นโอกาสดี แม้ทุกคนจะไร้ประสบการณ์ก็ตาม เป็นครั้งแรกที่เราได้ทำโครงการลักษณะนี้ ที่ผ่านมายุ่งแต่โครงงานในวิชาเรียน เรื่องหนังใหญ่ก็เคยทำมาเหมือนกัน แต่แค่ไปค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต นำมาทำเป็นพาวเวอร์พอยต์แล้วก็จบ” ก็พี่เลี้ยงถึงประสบการณ์ในอดีต

“ข้อมูล” คือหัวใจ

เมื่อไม่เคยทำมาก่อน การวางแผนการทำงานตอนแรก ทั้ง 5 คนจึงออกอาการไปไม่เป็น ทีมงานจึงต้องประชุมเพื่อวางแผนและออกแบบการทำงาน ทุกคนช่วยกันค้นหาข้อมูลการทำโครงการลักษณะนี้จากอินเทอร์เน็ต และแอบดูเพื่อนๆ กลุ่มอื่นในเครือข่ายเด็กและเยาวชนภาคตะวันตกว่า เขาทำงานกันอย่างไร เพื่อศึกษาแนวทางว่าต้องทำอะไร อย่างไร ก็พอจับใจความได้ว่า “ต้องเริ่มต้น

ที่การหาข้อมูล” เพื่อใช้เป็นฐานความรู้ในการทำงาน

“วางแผนการทำงานคือ ช่วยกันหาข้อมูล ต่างคนต่างไปหามา แล้วเอามาแชร์กัน แล้วค่อยดูว่าจะทำอย่างไรก่อนดี” หมิวเล่าถึงจุดตั้งต้นการทำงานของทีม

เมื่อหาจุดตั้งต้นได้ การออกแบบการทำงานก็ไม่ยาก เริ่มต้นด้วยการรวบรวมข้อมูลเรื่องหนังใหญ่จากหนังสือ อินเทอร์เน็ต และลงพื้นที่หาข้อมูลที่วัดพลับพลาชัย เมื่อได้ข้อมูลแล้วก็จัดกิจกรรมเรียนรู้ให้เพื่อนๆ ศึกษาดูงานที่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี หลังจากนั้นจึงจัดทำวิดีโอ “รู้จริงรู้ลึกหนังใหญ่เมืองเพชร” เพื่อเผยแพร่สื่อความรู้ที่พวกเขาทำให้คนทั่วไปได้รับรู้

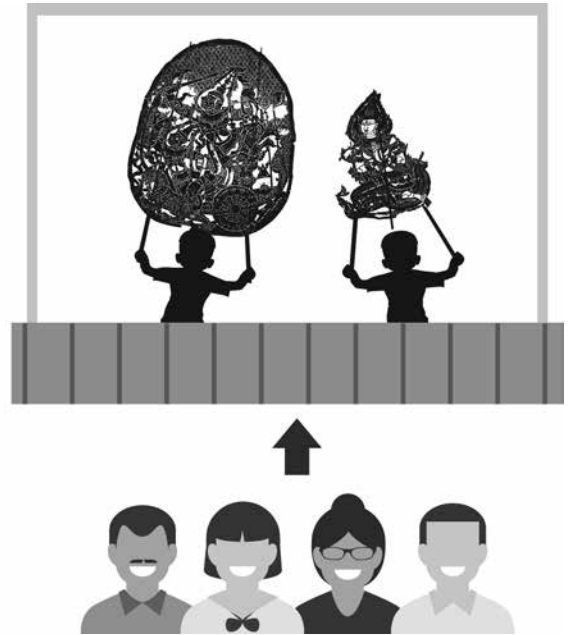
สำหรับกระบวนการสืบค้นข้อมูลก็พบว่า พวกเขาวางแผนสัมภาษณ์ จัดบันทึก และถ่ายภาพในคราวเดียวกัน โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัด ก็ทำบทสารคดี มีดเลียนประสานงาน ตงถ่ายภาพและตัดต่อ หมิวเป็นพิธีกร พลอยช่วยด้านเอกสารเป็นหลัก แต่เรื่องการเงินทุกคนต้องรับรู้ร่วมกัน มีการตั้งไลน์กลุ่มเพื่อใช้ในการประสานงาน นัดหมายประชุมต่างๆ

การสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต หนังสือ และศึกษาจากของจริงที่พิพิธภัณฑ์วัดพลับพลาชัย ทำให้รู้ว่าหนังใหญ่เมืองเพชรมีชื่อเสียงมากมายในอดีต

เมื่อรู้...ต้องรู้ให้ลึก

เมื่อทราบว่ามีหนังใหญ่วัดพลับพลาชัยมีความสำคัญอย่างไรแล้ว ทีมงานยังอยากศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับหนังใหญ่ เมื่อสอบถามข้อมูลจากอาจารย์ รุ่นพี่ และอินเทอร์เน็ต ข้อมูลต่างก็เป้าหมายไปวัดขนอน จังหวัดราชบุรีซึ่งมีพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ที่มีชื่อเสียงโด่งดังในปัจจุบัน เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้ศึกษามาก่อนหน้านี้

“ที่พวกเราเลือกไปวัดขนอน เพราะที่นี่มีการแสดงด้วย เขาทำเป็นพิพิธภัณฑ์ใหญ่เลย เราก็อยากรู้ว่าทำไมเขามีชื่อเสียง ทั้งๆ ที่วัดพลับพลาชัยก็มีตัวหนังเหมือนกัน” หมิวสะท้อนความคิด

เมื่อวางแผนเดินทางไปศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมที่วัดชนอน ทีมพบว่า ตัวเลือกเดียวในการเดินทางที่สะดวกและปลอดภัยคือ การเช่าเหมารถสองแถวจากเพชรบุรีไปราชบุรี ครั้นจะเหมารถสองแถวคันใหญ่เพื่อเดินทางไปแค่ 5 คน ก็ดูไม่เหมาะสมนัก จึงเกิดแนวคิดที่จะชวนเพื่อนๆ ร่วมชั้นเรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการไปเรียนรู้ร่วมกัน

“ชวนเพื่อนไปด้วย เพื่อนจะได้ความรู้เหมือนเรา เพราะค่ารถมันเท่ากัน จะไปกัน 5 คน หรือ 40 คน เพราะเราต้องเหมารถอยู่แล้ว มันไม่มีตัวเลือกอื่น” ตงเจलय เบื่องหลังของกิจกรรมพาเพื่อนสำรวจ ที่สอดคล้องกับเป้าหมายโครงการที่ต้องการให้เยาวชนคนรุ่นใหม่รู้จักหนังใหญ่มากขึ้น

การชักชวนเพื่อนๆ ให้ร่วมเรียนรู้หนังใหญ่วัดชนอน ผ่านแพลตฟอร์มส่วนตัวของทีมงานแต่ละคน ซึ่งได้รับความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายกว่า 40 คน มีครูเก็จ-เก็จวลี ภัทรธร ภัทีเลี้ยงชุมชนช่วยประสานงานกับเจ้าอาวาสวัดชนอนให้

“แม้จะได้คิดวางแผนไว้ก่อน แต่การจัดการไม่ได้ยุ่งยากอะไร นำประสบการณ์จากที่เคยไปทัศนศึกษามาใช้

ติดต่อประสานงานวัดชนอนล่วงหน้า แจ้งวัน เวลา และจำนวนคนที่จะไป วันนั้นบรรยากาศเหมือนไปทัศนศึกษาจริง ๆ” หมิวเล่า

กระบวนการเรียนรู้ในวันนั้น มีวิทยากรจากวัดบรรยายให้ความรู้ระหว่างชมพิพิธภัณฑสถานหนังใหญ่ และโชคดีที่วัดมีงานประเพณีมีการแสดงหนังใหญ่ให้ชม การได้สัมผัสการแสดงจริงๆ ทำให้ทีมงานตื่นตาตื่นใจ ทั้งลีลาท่าทางการเชิด สำเนียงการพากย์ ที่ดึงดูดดึงดูดผู้ชมให้อยู่กับที่ จนมีเสียงสะท้อนว่า เป็นการแสดงที่เหมือนจะน่าเบื่อแต่กลับสร้างความเพลิดเพลินเพลิดเพลินจนสามารถจูนจบโดยไม่รู้ตัว

และไม่ผิดหวังเมื่อการมาทัศนศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทีมงาน “ค้นพบข้อมูลสำคัญ” ที่สร้างความภาคภูมิใจแก่คนเพชรบุรี กล่าวคือ หนังใหญ่วัดชนอนมีจุดเริ่มต้นมาจากวัดพลับพลาชัยนั่นเอง แต่น่าเศร้าใจที่หนังใหญ่วัดพลับพลาชัยเล่นครั้งสุดท้ายในสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อนที่กระแสวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเบียดขับให้การละเล่นและการแสดงวัฒนธรรมไทยซบเซา แต่ที่หนังใหญ่วัดชนอนยังเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เพราะมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ

ทั้งยังมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องจนได้รับรางวัลจากองค์กรการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก

ความสนุกในการท่องเที่ยวต่างถิ่นถูกสอดแทรกสวาระ เพราะทีมงานขอให้เพื่อนๆ ที่ร่วมขบวนช่วยเก็บข้อมูลและสะท้อนความคิดเห็น

“เวลาไปก็ค่อยๆ อธิบายเพื่อนไปด้วย ตอนมีวิทยากรมาบรรยาย เพื่อนๆ ก็มาฟังด้วย เมื่อกลับมาถึงโรงเรียนเรามีใบสัมภาษณ์ให้เขาเขียน บอกเพื่อนว่า อย่าไปเหมือนไปเที่ยวเฉยๆ ขอให้เพื่อนช่วยตอบคำถามนิดหนึ่ง ซึ่งเพื่อนก็ให้ความร่วมมือดี ตัวอย่างคำถามคือ รู้จักหนังสือไหม รู้หรือไม่ว่าหนังสือวัดขนอนมาจากเพชรบุรีในฐานะที่เราเป็นคนเพชรเรารู้สึกอย่างไร ซึ่งคำตอบที่ได้รับส่วนใหญ่บอกว่า ไม่รู้เลยว่าเป็นของเพชรบุรีและรู้สึกภูมิใจ อยากให้หนังสือเมืองเพชรโด่งดังเหมือนวัดขนอน” ก็ฟบอกเล่าการทำงาน

บทเรียนจากของจริงที่ได้สัมผัส กระแทบใจให้ซาบซึ้ง ความสนใจที่มีอยู่แล้วยิ่งทวีคูณ ทีมงานช่วยกันเทียบเคียงข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ ทั้งนี้ทีมบอกว่า ข้อมูลที่มีค่อนข้างเชื่อถือได้ เพราะส่วนใหญ่ตรงกับข้อมูลที่ได้จากวัดขนอน ซึ่งได้รับรางวัลจากยูเนสโก จึงเชื่อได้ว่าข้อมูลได้รับการตรวจสอบแล้วอย่างดีแน่นอน

การเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด

หลังจากทัศนศึกษา จังหวัดเพชรบุรี มิ่งงานพระนครคีรีซึ่งเป็นงานประจำปี เด็กๆ ไปเดินเที่ยวเล่นตามปกติ ตงพบซุ้มสาธิตการทำหนังใหญ่ของอาจารย์มนูญ เนตรสุวรรณ โดยบังเอิญ จึงเข้าไปสอบถาม และชวนเพื่อนๆ มาสัมภาษณ์เพิ่มเติม

แต่ข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกับข้อมูลที่เคยได้จากวัดพลับพลาชัยและวัดขนอน เช่นหนังใหญ่ต้องทำจากหนังวัวหรือหนังเสือ แต่อาจารย์มนูญบอกว่าไม่จำเป็น ส่วนหนังเจ้าเขบบอกว่าต้องใช้หนังวัวตายแพยหรือตายทั้งกลมทำ และต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว อาจารย์มนูญบอกไม่ต้องก็ได้ ซึ่งทีมงานเข้าใจว่า เป็นความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่กรณีความขัดแย้งด้านข้อมูลเช่นนี้ ทีมงานเลือกที่จะยึดเอาข้อมูลที่ได้จากวัดพลับพลาชัยและวัดขนอนเป็นหลัก

ถัดจากงานพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี จัดงานมหกรรมพื้นที่สร้างสรรค์ เพชรบุรี... ดีจังไม่รู้จัก ซึ่งเป็นเทศกาลศิลปวัฒนธรรม ชุมชน ทีมงานจึงตั้งใจที่จะไปเก็บข้อมูลการตอกหนังใหญ่ซึ่งจัดแสดงอยู่ในงานดังกล่าวด้วย

“ตอนไปงานพระนครคีรีเป็นความบังเอิญที่ไปเจอแหล่งข้อมูลที่ไม่ได้อยู่ในแผน แต่งานเพชรบุรีดีจัง พวกเราเห็นว่า มีการตอกหนัง เลยตั้งใจไปดูและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม” ตงตอกย้ำความคิด

“พี่ๆ จะสอนให้พวกเราคิดวางแผนการทำงาน ไม่เข้าใจตรงไหนก็โทรถามพี่เขาตลอด ตอนนีถ้าให้ทำโครงการอีกก็สามารถเขียนโครงการได้ ออกแบบการทำงานได้ มั่นใจว่าทำได้ แต่มันก็ยาก ไม่เหมือนทำโครงการที่โรงเรียนที่ครูจะไม่มานั่งถามว่า เราจะเอาข้อมูลจากไหน พอส่งงานเสร็จได้คะแนน ก็จบ แต่นี่คะแนนก็ไม่ได้ เกรดก็ไม่ได้ ข้อมูลก็ต้องหาให้ปะอีก เพราะเดี๋ยวเขาตรวจสอบแล้วไม่ตรงกัน ความยากมันอยู่ตรงนี้ อยู่ที่ต้องปะทุกอย่าง”

เมื่อเรื่องราวถูกเล่างาน

เมื่อได้ข้อมูลตามหัวข้อหลักๆ ครบ ทีมงานเริ่มเขียนบทสารคดี และถ่ายทำวิดีโอ “รู้จักรู้จักหนังใหญ่เมืองเพชร” ความยาว 15 นาที เริ่มด้วยการสอบถามความรู้สึกของคนทั่วไปเกี่ยวกับหนังใหญ่ ความสำคัญของหนังใหญ่ ประเภทของหนังใหญ่ วิธีทำหนังใหญ่ พร้อมทั้งเชิญชวนให้ไปเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดพลับพลาชัย ซึ่งทีมตั้งใจนำวิดีโอดังกล่าวไปนำเสนอในการประชุมของเครือข่ายพลังเด็กและเยาวชนฯ ภาคตะวันตก เพื่อเผยแพร่และขอคำชี้แนะ ก่อนที่จะนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง

“วิดีโอยาวเกือบ 15 นาที อาจจะต้องตัดต่อให้กระชับอีก ถ้าเสร็จแล้วก็จะเผยแพร่ในยูทูบ” ตบบอก

นอกจากทำวิดีโอเพื่อเผยแพร่แล้ว ทีมงานยังจัดทำบอร์ดความรู้ที่สรุปเนื้อหาข้อมูลสั้นๆ เกี่ยวกับหนังใหญ่ทั้งหมด ทั้งข้อมูลวิธีการทำ ประวัติ ประเภทของหนังใหญ่แบบย่อๆ และความคิดเห็นของคนทั่วไปสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่อีกทางหนึ่ง โดยตั้งใจว่าจะมอบบอร์ดความรู้นี้ให้กับชุมชนสมาชิกของโรงเรียนพรหมมานุสรณ์ต่อไป

ด้วยกระบวนการทำงานที่เข้มข้น และการให้ความสำคัญกับ “ข้อมูล” วันนี้ทีมงานได้คำตอบแล้วว่าหนังใหญ่กับหนังตะลุงต่างกันอย่างไร...

“หนังตะลุงคนเชิดจะอยู่ในโรง เวลาแสดงคนดูจะไม่เห็นคนเชิด แต่จะเห็นภาพของหนังตะลุงบนจอ ส่วนหนังใหญ่คนเชิดต้องออกมาเชิดหน้าจอ เหมือนแสดงตาม

บทบาทตัวละครนั้นๆ คนเชิดหนังใหญ่จึงมีความสำคัญพอๆ กับตัวหนัง หนังตะลุงแสดงเรื่องราวทั่วไป ใช้ภาษาบ้านๆ ส่วนหนังใหญ่แสดงเรื่องรามเกียรติ์” มิลเลียนเฉลยคำตอบที่ค้นพบ

ประสบการณ์ที่คุ้มค่า

การค้นคว้าและคลุกคลีอยู่กับหนังใหญ่นานหลายเดือน จนก็พบว่าแทบจะฝันเป็นหนังใหญ่ แต่สิ่งที่ได้รับก็คุ้มค่า ถือเป็นประสบการณ์นอกห้องเรียนที่ดีทำให้พวกเขาได้รู้จักการทำงาน ได้แสดงความคิดเห็นกล้าแสดงออก ได้เรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการงาน ทีมงานและงบประมาณ จนกลายเป็นคนรอบคอบ มีระบบและระเบียบมากขึ้น

แม้ว่าลึกๆ แล้วทุกคนจะรู้สึกกังวล เพราะไม่เคยทำมาก่อน แต่ทีมก็แก้ปัญหาด้วยการปรึกษาพี่เลี้ยงโครงการอยู่เสมอ เพื่อคลี่คลายข้อสงสัยในกระบวนการทำงาน

“พี่ๆ จะสอนให้พวกเราคิดวางแผนการทำงาน ไม่เข้าใจตรงไหนก็โทรถามพี่เขาตลอด ตอนนีถ้าให้ทำโครงการอีกก็สามารถเขียนโครงการได้ ออกแบบการทำงานได้ มั่นใจว่าทำได้ แต่มันก็ยาก ไม่เหมือนทำโครงการที่โรงเรียนที่ครูจะไม่มานั่งถามว่า เราจะเอาข้อมูลจากไหน พอส่งงานเสร็จได้คะแนน ก็จบ แต่นี่คะแนนก็ไม่ได้ เกรดก็ไม่ได้ ข้อมูลก็ต้องหาให้ปะอีก เพราะเดี๋ยวเขาตรวจสอบแล้วไม่ตรงกัน ความยากมันอยู่ตรงนี้ อยู่ที่ต้องปะทุกอย่าง” มิลเลียนเล่า

ทั้งนี้ทุกคนยอมรับว่า ขั้นตอนที่ยากที่สุดในการทำงานคือ เรื่องข้อมูล แต่ทุกคนยอมที่จะฝ่าฟันทำ เพราะเป็นประสบการณ์ และเป็นเรื่องสำคัญของ เพชรบุรีที่มีความโดดเด่นเชิงศิลปวัฒนธรรม หนึ่งใหญ่ อยู่ในภาวะที่เรียกว่า “ถ้าเราไม่ทำแล้วใครจะทำ”

“พวกเราหน้าตาเด็กเรียน แต่เราก็ทำกิจกรรมด้วย บางครั้งรู้สึกกลัวเหมือนกันว่า ทำกิจกรรมแล้วจะเสียการเรียน แต่คิดได้ว่า ในห้องเรียนเราก็ได้แต่ความรู้ในห้องเรียน แต่นี่เราได้ออกมาปฏิบัติจริง เราก็ได้ประสบการณ์ ได้แสดงความคิดเห็น มีงบประมาณให้เรารู้จักบริหารจัดการด้วย” หมิวบอ

ส่วนคำพูดที่ว่า “ทำกิจกรรมแล้วเกรดตก” เป็นสิ่งที่ทุกคนกังวลเช่นกัน แต่ผลที่ออกมาไม่ใช่ทุกคนที่เกรดตก และคนที่เกรดตกก็ยอมรับว่า ไม่ใช่เพราะการทำงานโครงการ ตบบอกว่า เป็นเพราะเขาไม่ตั้งใจเรียนเอง ส่วนหมิวบอว่า การติตโซเซียลมีเดียที่ดึงเวลาในชีวิตเธอไปค่อนข้างมาก ขณะที่ก็พียงเสียหน้าตาเพราะ

“บางครั้งรู้สึกกลัวเหมือนกันว่า ทำกิจกรรมแล้วจะเสียการเรียน แต่คิดได้ว่า ในห้องเรียน เราก็ได้แต่ความรู้ในห้องเรียน แต่นี่เราได้ออกมาปฏิบัติจริง เราก็ได้ประสบการณ์ ได้แสดงความคิดเห็น มีงบประมาณให้เราอยู่กับบริหารจัดการด้วย”

พลาดไม่ได้เกรดมากกว่า 3.3 ตามที่คาดหวัง แต่เมื่อคิดทบทวนตนเองแล้วก็รู้ว่า เพราะเธอคาดหวังไว้มากเกินไป จึงเขียนยาวตัวเอง และลดความคาดหวังเพื่อไม่ให้กดดันตนเองจนเกินไป

“วิธีเขียนยาวตนเองส่วนใหญ่ก็กินแล้วก็เล่น พอทอมต่อไปก็ไม่คาดหวังสูงแล้ว กดดันตัวเองน้อยลง ขอแค่ 3 ขึ้นไป ไม่ติด 0 ไม่ติด มผ (ไม่ผ่าน) ก็พอ ซิดขึ้นนิดหนึ่ง” ก็ฟลาร์ภาพอายุ ๆ

นอกจากความกดดันในเรื่องการเรียนแล้ว ปัญหาการทำงานของทีมไม่มีอะไรมาก ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเวลาว่างที่ไม่ตรงกัน ความคิดเห็นไม่ตรงกัน แต่ทีมก็ผ่านมาได้ด้วยการประนีประนอม และยอมรับฟังซึ่งกันและกัน แต่สิ่งหนึ่งที่รู้สึกเป็นภาระที่ต้องแบกรับคือ ความคาดหวังของผู้ใหญ่รอบตัวที่ต้องการให้ผลงานออกมาดีเยี่ยม เพราะทีมงานซึ่งเป็นเด็กเรียนเก่งจึงรับรู้ถึงแรงกดดันนี้ได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็เลือกที่จะทำอย่างดีที่สุดภายใต้ศักยภาพที่มีอยู่

“เก็บประสบการณ์ไว้ตอนทำงาน เชื่อว่าตอนทำงานจริงต้องหนักกว่านี้แน่ การทำงานโครงการนี้ช่วยเตรียมความพร้อมไปสู่ชีวิตการทำงาน โดยเฉพาะเรื่องความกดดัน” ดังกล่าวย้มาถึงประสบการณ์ทรงคุณค่าที่ได้รับ

การไม่ปล่อยให้ “คำถาม” ที่สงสัยค้างคาอยู่ในใจ นอกจากจะนำพาพวกเขาไปค้นหาคำตอบผ่านการลงมือทำจริงแล้ว คำถามชวนสงสัยในวันนั้น ยังส่งผลให้ในวันนี้หนังสือใหญ่เมืองเพชรถูกหยิบยกเรื่องราวมาบอกเล่าผ่านมุมมองของคนรุ่นใหม่ ที่เข้าไปทำความรู้จักจนเข้าใจ และเกิดความตระหนักในคุณค่าของศิลปะคู่บ้านคู่เมือง แม้เป้าหมายที่คิดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหนังสือสู่คนรุ่นใหม่ยังวัดผลไม่ได้ในวันนี้ แต่เยาวชนกลุ่มเล็กๆ กลุ่มนี้ยืนยันว่า พวกเขาารู้สึกซาบซึ้งอย่างเต็มหัวใจ จนกล้าประกาศอย่างมั่นใจว่า พวกเขาจะทำหน้าที่เผยแพร่เรื่องราวของหนังสือใหญ่ให้อยู่กับเมืองเพชรบุรีต่อไปอย่างแน่นอน

โครงการศึกษาและเผยแพร่หนังสือใหญ่เมืองเพชรบุรี

พี่เลี้ยงชุมชน

เก็จวลี กริฑาธร

ทีมทำงาน

สุรวรา เรืองเมธาคักดี

ปริญธร กล่อมการ

ณิชากร สมควรดี

ปิติ ช่วยบุญ

นงลักษณ์ บุญแก้ว

พลเมืองสร้างสรรค์สื่อ... สืบสานคุณค่างานบุญสืบ

โครงการเยาวชนเมืองเพชรบุรีสืบสานงานบุญสืบ

โจทย์ปัญหา

ด้วยความที่เป็นเมืองของช่างพื้นบ้าน ทำให้วัดวาอารามต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรีตกแต่งด้วยศิลปะงานช่างอย่างวิจิตรงดงาม โดยเฉพาะงานปูนปั้นที่กลายเป็นเอกลักษณ์ของเพชรบุรี เมื่อเห็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่สนใจศิลปะปูนปั้น จึงคิดประชาสัมพันธ์ให้งานปูนปั้นเป็นที่รู้จักของคนรุ่นใหม่อีกครั้ง

กระบวนการเรียนรู้

จัดประชุมทีม
ทำความเข้าใจเป้าหมายโครงการ

ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร
และสื่อต่างๆ

โครงการนี้ช่วยสร้าง **“ทักษะชีวิต”** หลากหลายด้านให้ทีมงาน และยังช่วยส่งต่อ **“ข้อมูลความรู้”** เรื่องปูนปั้นให้คนทั่วไปรับรู้ถึง **“คุณค่า”** ของปูนปั้นเมืองเพชร แต่ที่สำคัญที่สุดคือการเข้าไปสัมภาษณ์ผู้รู้เรื่องปูนปั้นได้ช่วย **“เติมชีวิต”** ให้ช่างปูนปั้นเมืองเพชรกลับมามีชีวิตชีวาขึ้น ด้วยเล็งเห็นว่า เด็กเยาวชนรุ่นใหม่เริ่มมองเห็น **“คุณค่าและความหมาย”** ของสกุลช่างเมืองเพชรที่นับวันจะเหลือผู้สืบทอดน้อยลงไปทุกที

สิ่งที่ได้เรียนรู้

ได้ทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น เช่น การประสานงาน การพูดคุยกับผู้ใหญ่ ทั้งการทำงานเป็นทีม การรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ใช้เหตุผลมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาความรับผิดชอบ และการจัดสรรเวลา

นำเสนอข้อมูลวิดีโอให้แก่เพื่อนๆ ในโรงเรียน และเผยแพร่ความรู้งานปูนปั้นเมืองเพชรให้กับคนทั่วไป

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์และจัดทำเป็นวิดีโอสารคดีเชิงท่องเที่ยว

สัมภาษณ์ช่างปูนปั้นสำรวจและถ่ายภาพปูนปั้นในวัด

บทเรียนจากการทำงานครั้งนี้ ได้สร้าง
ทักษะชีวิตที่เพิ่มขึ้นให้กับพวกเธอ เช่น
การประสานงาน การพูดคุยกับผู้ใหญ่
รวมทั้งการทำงานเป็นทีม
ที่บางครั้งอาจจะมีการถกเถียงกันบ้าง
ทำให้พวกเธอต้องรู้จักควบคุมอารมณ์
ใช้เหตุผลมากขึ้น รวมทั้งพัฒนา
ความรับผิดชอบ และการจัดสรรเวลา

จังหวัดเพชรบุรีอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ
และมีความโดดเด่นในเรื่องงานสกุลช่างพื้นบ้านเมืองเพชร
ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น งานปูนปั้น งานลายรดน้ำ
งานลงรักปิดทองประดับกระจก งานจิตรกรรม งานช่างทอง
งานแทงหยวก งานตอกกระดาศ งานจำหลักหนังใหญ่
งานแกะสลักไม้ งานปั้นหัวโขน หัวละคร เป็นต้น

ด้วยความที่เป็นเมืองของช่างพื้นบ้าน ทำให้วัดวา
อารามต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรีตกแต่งด้วยศิลปะงานช่าง
อย่างวิจิตรงดงาม โดยเฉพาะงานปูนปั้นที่เกือบทุกวัด
จะตกแต่งด้วยศิลปะแขนงนี้จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของ
เพชรบุรี สิ่งที่มีอยู่ให้เห็นอยู่ทั่วไปกลายเป็นความคุ้นชิน
จนตาจนมองผ่านเลย แต่สาว ๆ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 5 โรงเรียนพรหมานุสรณ์กลับเล็งเห็นความสำคัญ
ของศิลปะปูนปั้น เกิดแนวคิดที่จะประชาสัมพันธ์ให้งาน

ปุนปั้นเป็นที่รู้จักของคนรุ่นใหม่อีกครั้ง จึงรวมตัวกัน
ทำโครงการเยาวชนเมืองเพชรบุรีสืบสานงานปุนปั้น
โดยทีมงานประกอบด้วย แอน-ปรินทร์ ทองแดง
เฟิน-กชกร เพ็ญประเสริฐ พรหม-สุมาพร สุวรรณทิพย์
ยูโร-ชลิตา อิ่มทรัพย์ และ ปีก-เบญชญา อนุมาศ

คำถาม “กระตุกต่อมคิด”

เริ่มแรกทั้ง 5 คนก็เหมือนเด็กทั่วไปที่ไม่ได้สนใจ
งานปุนปั้นที่พวกเขาพบเห็นอยู่ทุกวัน กระทั่งได้เข้าร่วม
โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคม
ภาคตะวันตกในเวทีนับ 1 ปลุกสำนึกพลเมืองที่พี่เลี้ยง
โครงการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เยาวชนได้ทบทวน
บริบทของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และกระตุ้นด้วย
คำถามว่า ในฐานะที่เป็นเยาวชนจะทำอะไรให้ท้องถิ่น
ของตนเองได้บ้าง คำถามที่กระตุกต่อมคิดนี้ทำให้สาว ๆ
ทั้ง 5 คนคิดต่อว่า ปุนปั้นอยู่คู่กับเพชรบุรีมาโดยตลอด
ทุก ๆ วันมีผู้คนเดินผ่านวัดที่มีงานศิลปะปุนปั้นมากมาย
แต่ไม่ค่อยมีใครสนใจ จึงคิดว่าน่าจะนำเสนอคุณค่าของ
ศิลปะปุนปั้นให้คนทั่วไปได้รับรู้ จึงเป็นที่มาของโครงการ
เยาวชนเมืองเพชรบุรีสืบสานงานปุนปั้น

เมื่อโจทย์ลงตัวการแบ่งงานก็ไม่ยาก เลือกจาก
ความถนัดและความชอบ เพราะเรียนอยู่ห้องเดียวกัน
จึงรู้จักคุ้นเคยกันดีว่า ใครเป็นอย่างไร พรหมจึงรับหน้าที่เป็น
หัวหน้าทีม เฟินเป็นตากล้อง แอนเป็นผู้สัมภาษณ์ ยูโรและ
ปีกจัดบันทึก ซึ่งทุกคนต่างทำหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยทีม
ออกแบบการทำงานไว้คือ จัดประชุมทีมเพื่อทำความเข้าใจถึงเป้าหมายโครงการ จากนั้นจึงไปค้นคว้าข้อมูลจาก
เอกสารและสื่อต่าง ๆ สัมภาษณ์ช่างปุนปั้น สัมภาษณ์และ
ถ่ายภาพปุนปั้นในวัด และจบด้วยการทำวิดีโอสารคดี
เชิงท่องเที่ยวเพื่อเผยแพร่ความรู้งานปุนปั้นเมืองเพชรให้
คนทั่วไปรับรู้

พริมนิยามหัวหน้าที่ดีแล้วว่า เป็นครั้งแรกที่พวกเขาได้ทำโครงการเช่นนี้ การทำงานจึงเป็นลักษณะ “ทำไปเรียนรู้ไป” ซึ่งการเรียนรู้ครั้งแรกที่พวกเขาค้นพบคือ ก่อนพาคนอื่นไปเรียนรู้ พวกเขาต้องมีความรู้เรื่องปูนปั้นก่อน

สัมภาษณ์ “คุณค่า” ผ่านการเรียนรู้

เมื่อตั้งต้นว่าต้อง “หาความรู้” เติบโตเต็มที่ทีมงานก่อนกิจกรรมแรกที่พวกเขาออกแบบไว้คือ การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับปูนปั้น ที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีและศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเพชรบุรี เพราะเป็นแหล่งรวบรวมหนังสือและสื่อเกี่ยวกับงานช่างเพชรบุรีไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเพชรบุรีอย่างดี นอกจากนี้พวกเขายังสืบค้นข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติมด้วย แต่ด้วยข้อมูลที่มีอยู่มากมาย ทำให้ทีมไม่มั่นใจในความถูกต้อง จึงต้องทำการตรวจสอบข้อมูลกับแหล่งอื่นๆ เช่น หนังสือ และศิลปินซึ่งเป็นผู้รู้โดยตรง เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด พอดีกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเพชรบุรีแนะนำว่าถ้าอยากได้ข้อมูลครบรอบด้านต้องไปสัมภาษณ์ช่างทองรุ่ง เอ็มโอบุส ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ประณีตศิลป์-ศิลปะปูนปั้น) ปี 2554 และช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ พร้อมให้เบอร์โทรศัพท์มาด้วย และเมื่อทีมติดต่อขอสัมภาษณ์ ทั้งสองท่านก็ให้ความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี

“หลังจากได้เบอร์มา หนูก็โทรไปแนะนำตัวว่าเป็นนักเรียนโรงเรียนพรหมมานุสรณ์ อยากศึกษาเรื่องปูนปั้น อยากจะขอเข้าไปสัมภาษณ์ เขาก็บอกว่าให้นัดเวลาเข้าไป หนูก็นัดพรุ่งนี้เลย” พริมเล่าถึงการประสานงาน

แต่ก่อนสัมภาษณ์ทีมงานได้จัดเตรียมคำถามไว้ เช่น ประวัติความเป็นมาของศิลปิน แรงบันดาลใจในการทำงานศิลปะปูนปั้น ผลงานเป็นอย่างไร พร้อมทั้งสอบถามถึงความคิดเห็นถึงสาเหตุที่คนเพชรบุรีหรือ

“ประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นทำให้ทีมงานได้เรียนรู้เทคนิคการสัมภาษณ์ว่า ต้องคอยหาจังหวะว่าตรงไหนจะตัดบทได้จึงค่อยตัดบท แทรกคำถามใหม่หรือเปลี่ยนเรื่องคุย”

คนรุ่นใหม่ละเลยงานปูนปั้น พร้อมกับขอข้อเสนอแนะว่าควรจะอนุรักษ์งานปูนปั้นอย่างไร

การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เปี่ยมประสบการณ์นี้จะง่ายเพราะเป็นธรรมชาติของผู้สูงวัยที่มักมีเรื่องเล่ามากมาย การคุยประเด็นในการพูดคุยจึงเป็นเรื่องท้าทายความสามารถอย่างยิ่ง โชคดีที่วันนั้นพ่อของพริมขับรถไปส่งทีมจึงมีผู้ช่วยกิตติมาศักดิ์ช่วยสัมภาษณ์ให้อยู่ในประเด็นที่ต้องการ

“ท่านจะเล่าไปเรื่อย ๆ เวลาผู้ใหญ่พูดเรื่อยเปื่อย หนูก็ไม่กล้าตัดบท โชคดีมีพ่อคอยช่วยตัดบท” พริมเล่าถึงบรรยากาศการสัมภาษณ์ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ทีมงานได้เรียนรู้เทคนิคการสัมภาษณ์ว่า ต้องคอยหาจังหวะว่า ตรงไหนจะตัดบทได้ แทรกคำถามใหม่หรือเปลี่ยนเรื่องคุย

เฟินเล่าเสริมถึงเทคนิคการคุยประเด็นสัมภาษณ์ว่า ต้องจับใจความสำคัญให้แม่น บางครั้งก็ต้องทบทวนสิ่งที่เขาตอบเป็นช่วง ๆ สั้น ๆ ให้อ่านเขาพูดอะไรมาบ้าง แล้วก็ถามคำถามต่อไป

ศิลปินทั้งสองท่านให้ความเห็นคล้ายกันว่า สาเหตุที่คนละเลยงานปูนปั้น เพราะปัจจุบันมีสิ่งที่น่าสนใจใหม่มากมาย อีกทั้งเทคโนโลยีก้าวหน้ามาก ทำให้เด็กสนใจสิ่งเหล่านั้นมากกว่า งานปูนปั้นเป็นงานที่ประณีต ต้องใช้เวลาศึกษานานเด็ก ๆ ก็จะไม่ชอบ เปื่อ สำหรับครอบครัวของศิลปินแต่ละท่าน จะสอนลูกหลานของตนเองตั้งแต่เล็ก ๆ เพื่อให้ซึมซับกับวิถีช่างเมืองเพชร

ข้อเสนอในการอนุรักษ์หรือทำให้คนสนใจงานปูนปั้น
คือ ต้องทำให้คนเห็นคุณค่า โดยเน้นการเข้าถึง
ในรูปแบบและช่องทางที่คนสมัยนี้สนใจ

ส่วนข้อเสนอในการอนุรักษ์หรือทำให้คนสนใจงานปูนปั้น คือ ต้องทำให้คนเห็นคุณค่า โดยเน้นการเข้าถึงในรูปแบบและช่องทางที่คนสมัยนี้สนใจ **“ช่างทองรุ่งบอกว่า ทำตามความประสงค์ที่คนต้องการ คนต้องการในรูปแบบไหนเขาก็จะทำในรูปแบบนั้น คือ นำเสนอให้ถูกแนวทางที่คนสมัยนี้สนใจ ทำให้เขาเห็นคุณค่า แล้วงานก็จะมีคุณค่าขึ้นมา”**

“ปูนปั้น” สารคดีเชิงท่องเที่ยวที่ เจาะใจคนรุ่นใหม่

เมื่อพิจารณาถึงข้อเสนอของศิลปินทั้งสองท่าน ทีมงานรู้สึกดีใจที่แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแผนงานที่ตั้งใจจะทำ โดยเฉพาะสารคดีที่น่าจะสอดคล้องกับเป้าหมายที่ต้องการประชาสัมพันธ์กับคนรุ่นใหม่

“ยุคนี้คนสนใจยูทูบ เลย์เป็นที่มาของสารคดีท่องเที่ยวขึ้นนี่”

แต่ทุกคนไม่เคยทำสารคดีมาก่อน จึงต้องหาความรู้จากยูทูบหรือสื่อต่าง ๆ ที่นำเสนอสารคดี เพื่อเรียนรู้วิธีการนำเสนอ วิธีการเล่าเรื่องแบบสารคดี และเทคนิคการถ่ายทำ แต่ก่อนที่จะถ่ายทำทีมพิจารณาข้อมูลที่มีอยู่ เห็นว่ายังไม่เพียงพอ จึงวางแผนไปสัมภาษณ์ศิลปินทั้งสองท่านอีกครั้ง

“เราวางแผนว่าจะไปหาศิลปินอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเก็บข้อมูลให้มากขึ้น ให้เนื้อหาครบถ้วน ลักษณะการนำเสนอจะเป็นแบบสารคดีเชิงท่องเที่ยว เปิดเรื่องด้วยบ้านศิลปิน ต่อด้วยบทสัมภาษณ์ประวัติความเป็นมาของศิลปิน ความเป็นมาของปูนปั้น และสาเหตุที่คนสนใจน้อยลง หลังจากนั้นจึงตัดไปสู่ภาพปูนปั้น มีแอนิเมชันที่พิธีกรพาไปดูงานปูนปั้นในวัด 9 แห่ง เหมือนทำบุญ 9 วัด” พร้อมเล่าโครงเรื่องและกิมมิกในสารคดีที่ถ้าถ่ายทำเสร็จเรียบร้อยจะนำไปเผยแพร่ทางยูทูบ

และระหว่างเตรียมการถ่ายทำสารคดี ทีมงานได้ลงพื้นที่ศึกษางานปูนปั้นในวัดต่าง ๆ เช่น วัดข่อย วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร วัดไผ่ล้อม วัดอุทัยไพธาราม วัดสระบัว วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดสนามพรหมณ์ ส่วนวัดโบสถ์และวัดบันไดอิฐที่อยู่ในเป้าหมายนั้นทีมยังไม่ได้สำรวจ

อย่างไรก็ตามแม้จะยังไม่สำรวจไม่ครบตามแผนที่กำหนดไว้ แต่ทีมงานสรุปความรู้ได้ว่า แต่ละวัดมีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะตัวต่างกัน เช่น วัดข่อยซึ่งเป็นวัดสร้างใหม่ มีพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ขึ้นวักกั ซึ่งเต็มไปด้วยประติมากรรมลวดลายปูนปั้น จากฝีมือช่างสกุลเมืองเพชร วัดมหาธาตุวรวิหารเป็นวัดที่อายุราว 800-1,000 ปี มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ คือ

หลวงพ่อดังดีลัทธิ และด้านหลังพระวิหารหลวงคือ พระปรางค์ 5 ยอด ภายในวัดประดับประดาด้วยงานศิลปะ ปูนปั้นจำนวนมากตั้งแต่หลังคาจรดพื้น ส่วนวัดสระบัวเป็น วัดที่เก่าแก่มาวัดหนึ่งในจังหวัดเพชรบุรี มีสถาปัตยกรรม และงานปูนปั้นสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายที่สวยงาม ซึ่งเป็นงานที่หาได้ยากในปัจจุบัน เป็นต้น

นอกจากนี้ทีมงานยังเล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของ ศิลปะปูนปั้นเมืองเพชรที่เปลี่ยนผ่านตามยุคสมัยว่า ในอดีตการเรียนปูนปั้นต้องเป็นพระเท่านั้นจึงจะเรียนได้ ดังนั้นคนที่ทำงานปูนปั้นจึงมีแต่ผู้ชาย งานปูนปั้นเพชรบุรี จะมีเอกลักษณ์ที่มีความงดงามอ่อนช้อย ส่วนใหญ่เป็นการเล่าเรื่องราววรรณคดี งานปูนปั้นในอดีตเป็นงานพุทธบูชา ใช้ตกแต่งโบสถ์สถานมากกว่าใช้ตกแต่งบ้านเรือน แต่ในปัจจุบันทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างเรียนทำปูนปั้นได้ โดยเรียนจากอาจารย์ช่างที่มีฝีมือ ซึ่งในเพชรบุรีขณะนี้ มีช่างปูนปั้นฝีมือดีเหลืออยู่ไม่เกิน 15 คน ส่วนงานปูนปั้น ในปัจจุบันก็ถูกปรับให้ทำหน้าที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น ทำเป็นของที่ระลึก ที่ติดตู้เย็น เข็มกลัด หรือตุ้มหู เป็นต้น

บทเรียน...ที่ทำให้รู้ตัว รู้ตน

เห็นได้ข้อมูลมากมายเช่นนี้ ฟรีมบอกว่า ไม่ใช่เรื่อง ง่าย ๆ ไหนจะเรื่องการบริหารจัดการเวลาของทีมงาน ให้ลงตัว หรือความคิดเห็นต่างกัน แต่ก็ไม่เกินวิสัยที่จะ จัดการได้ ซึ่งวิถีจัดการของพวกเขา คือ ใครว่างก็คุยกัน ไปก่อนแล้วค่อยสื่อสารกับเพื่อนที่ไม่มา หรือแชร์ ความคิดเห็นของทุกคน แล้วเลือกสรรมาสมผสาน กันเป็นความคิดเห็นของกลุ่ม บรรยายภาพการทำงาน ร่วมกันจึงราบรื่น

แต่ส่วนที่ยากที่สุดกลับเป็นความกดดันภายในของ แต่ละคนที่คาดหวังอยากให้งานออกมาดี

“พวกเราจะกังวลมากกว่าว่า จะทำออกมาดีไหม ทำแบบนี้มันดีหรือเปล่า ไม่มีใครมากดดัน แต่เรากดดัน ตัวเอง เพราะอยากให้งานออกมาดี มันเป็นครั้งแรกจึง รู้สึกว่ามันยากไปหมดเลย” เฟินสะท้อน

“ก็มีเบื่อบ้าง แต่พอเบื่อก็ เราก็หยุด แล้วค่อย กลับมาทำใหม่ หรือบางทีคนหนึ่งเบื่อก็ เพื่อนก็จะบอกว่า สู้สิ ช่วยกัน จะมีเพื่อน คอยกระตุ้น พอเห็นเพื่อนทำ เราก็ต้องทำ โชคดีที่เรายังไม่เคยเบื่อกัน”

แม้จะรู้สึกว่ายาก แต่ทีมก็สามารถจัดการทุกอย่าง ได้ด้วยตนเอง น้อยครั้งที่จะต้องถึงมือพี่เลี้ยงชุมชน หากมี เรื่องต้องปรึกษาพี่เลี้ยง พวกเขาจะระดมความคิดกันก่อน นำไปขอข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากพี่เลี้ยง

แต่ทุกคนสะท้อนว่า การทำโครงการนี้ต่างจากการ ทำโครงการในวิชาเรียนมาก เพราะมีระยะเวลาทำงาน นานถึง 6 เดือน จึงส่งผลให้บางครั้งสาว ๆ ก็เกิดอาการ เบื่อขึ้นมาบ้าง

“มันก็มีเบื่อบ้าง แต่พอเบื่อก็แล้วเราก็หยุด แล้ว ค่อยกลับมาทำใหม่ หรือบางทีคนหนึ่งเบื่อก็ เพื่อนก็จะ บอกว่า สู้สิ ช่วยกัน จะมีเพื่อนคอยกระตุ้น พอเห็น เพื่อนทำ เราก็ต้องทำ โชคดีที่เรายังไม่เคยเบื่อกัน” ฟรีมเล่า

บทเรียนจากการทำงานครั้งนี้ได้สร้างทักษะชีวิต ที่เพิ่มขึ้นให้กับพวกเขา เช่น การประสานงาน พูดคุย กับผู้ใหญ่ รวมทั้งการทำงานเป็นทีม ที่บางครั้งอาจจะ มีการถกเถียงกันบ้าง ทำให้พวกเขาต้องรู้จักควบคุม อารมณ์ตนเอง ใช้เหตุผลมากขึ้น รวมทั้งพัฒนาความ รับผิดชอบ และการจัดสรรเวลา

“รู้จักวิธีการสัมภาษณ์ว่า ถ้าต้องไปสัมภาษณ์คนอื่น ต้องทำอะไร การประสานงาน การตั้งคำถาม ต้องถาม อย่างไรที่จะเคารพสิทธิ์ของเขา” แอนเล่า

แม้ทุกคนจะบอกว่าพวกเขามีการจัดการที่ดี แต่ สมาชิกในทีมคือฟรีมกับแอนก็สารภาพว่า เทอมที่ผ่านมา เกร็ดร่วน แต่ทั้งนี้ฟรีมบอกว่า สาเหตุเกิดจากเธอที่ไม่ตั้งใจ เรียนเองมากกว่า ส่วนแอนนั้นยอมรับว่า เป็นเพราะเธอ ติดโทรศัพท์มากขึ้น

“ปกติพวกเราเป็นเด็กเรียน แต่มาทำโครงการนี้เพราะมันน่าสนใจ ก็กลัวนะว่าเกรดจะต่ำ แต่ว่าถ้าเราตั้งใจทำแล้วเราก็ต้องรักษาทั้งการเรียนและการทำงานให้ดีที่สุด”
พริ้มสะท้อนความคิด

ส่วนเฟินซึ่งเป็นคนเดียวในกลุ่มที่เกรดขึ้น บอกว่าเมื่อมาทำโครงการ ทำให้ต้องรับผิดชอบงานหลายๆ อย่าง จึงต้องจัดระบบของตัวเอง ต้องใช้เวลาอย่างมีค่า และมีความรับผิดชอบ

พริ้มเสริมว่า พวกเธอขึ้น ม.5 แล้วต้องรู้ว่าจะไปเรียนที่ไหนต่อ ดังนั้นจึงต้องจัดการตัวเอง ไม่ใช่มีแต่เล่นเกม ต้องแบ่งเวลาให้เป็นทั้งเล่น เรียน และการทำโครงการ “อย่างหนูปิดเทอมก็ต้องไปเรียนพิเศษวันพฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ ส่วนวันจันทร์ อังคาร พุธ ก็มาทำโครงการ เรียกว่าใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์มาก”

“งานนี้มันก็ใหญ่อยู่สำหรับพวกเรา แล้วถ้าเราขึ้นชั้น ม.6 หรือเรียนมหาวิทยาลัยมันก็ต้องมีงานใหญ่ๆ แบบนี้ ถ้าเราได้ฝึกทำตั้งแต่ตอนนี้จะได้มีประสบการณ์” แอนย้ำถึงประโยชน์ของการทำโครงการ

การทำงานโครงการเยาวชนเมืองเพชรบุรีสืบสานงานปูนปั้นนอกจากจะช่วยสร้าง “ทักษะชีวิต” หลากหลายด้านให้กับทีมงานแล้ว การทำงานนี้ยังช่วยส่งต่อ “ข้อมูลความรู้” เรื่องปูนปั้น ที่พวกเขาสืบค้นมาให้คนทั่วไประบุถึง “คุณค่า” ของปูนปั้นเมืองเพชร

“พลัง” และ “คุณค่า” ของปูนปั้นเมืองเพชร

การได้ศึกษาทำให้ซึมซับและตระหนักในคุณค่าของ ศิลปะปูนปั้นที่อยู่คู่บ้านคูเมือง ความรู้สึกนี้ทำให้ทีมงาน แตกต่างจากเพื่อนวัยเดียวกัน

พริ้มเคยถามเพื่อนๆ ว่า สนใจเรื่องปูนปั้นไหม ซึ่งส่วนใหญ่ตอบว่าไม่สนใจ เพราะมันเขย พวกเธอจึงมี แนวคิดว่าจะพาเพื่อนๆ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายลงพื้นที่ไป ทัวรด์ต่าง ๆ สักครั้ง เพื่อที่จะได้ชี้ชวนให้เพื่อนๆ เห็นถึง ความประณีตของชิ้นงานอันทรงคุณค่า เพราะอย่างน้อย การศึกษาข้อมูลที่ผ่านมาทำให้พวกเธอพอรู้ว่า งานปูนปั้น ของแต่ละวัดในเพชรบุรีมีจุดเด่นเฉพาะตัวอย่างไร

“ศึกษามาก ๆ เข้ามันก็ซาบซึ้งใจ ว่าเมืองเพชรบุรีก็มี อะไรดี ๆ ที่กลายเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรและของ ประเทศไทยไปแล้ว ถ้ามีโอกาสพาเพื่อนไปเที่ยววัด จะเล่าให้เขาฟังถึงประวัติของวัด และชี้ให้เขาได้เห็นความ สวยงามของปูนปั้น แล้วก็จะพาไปคุยกับศิลปินที่บ้าน พร้อมสอนทำปูนปั้นแบบง่าย ๆ ซึ่งทำเสร็จแล้วก็ได้กลับมาเป็นของที่ระลึก อาจทำให้เพื่อนๆ ได้สัมผัสของจริง และตระหนักถึงคุณค่าของงานปูนปั้นอย่างที่พวกเราารู้สึก” พริ้มเล่าถึงแผนงานที่อยากทำต่อ

วันนี้ งานปูนปั้นยังคงอยู่ให้เห็นทั่วทั้งเมืองเพชรบุรี จนกลายเป็นสิ่งคุ้นตาชินใจของผู้คนที่ผ่านไปมา แต่สำหรับ พริ้ม เฟิน และแอน สิ่งที่เห็นอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันนั้นก็กลับมีความหมายใหม่ เพราะรู้ซึ่งถึงคุณค่าของศิลปะที่เป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่นจนไม่อาจผ่านเลย ในวันที่ทีมงาน

พาพี่ๆ ทีมถอดบทเรียนไปชมวัดช้อย ได้มีโอกาสพบกับ ช่างน้อยและช่างโอดคนปั้นลายปูนปั้นเมืองเพชร ในสังกัด ช่างสาโรจน์ กำลังทำงานปูนปั้นประดับฐานพระพุทธรูป อยู่ท่ามกลางแสงแดดอันร้อนระอุ เด็ก ๆ ปรีเข้าไปถามไถ่ ด้วยความสนใจ ปฏิกริยาของช่างปั้นปูนทั้งสองท่านคือ ความยินดีปรีดีเปรมที่ จะบอกเล่าแบ่งปันความรู้ในทุก คำถาม

ช่างโอดสะท้อนความในใจว่า งานปูนปั้นเป็นงานฝาก ฝีมือ งานทุกชิ้นปั้นยากทุกชิ้น เพราะใส่ความรู้สึกของ คนปั้นลงไปด้วย ก่อนที่จะกล่าวขอบคุณเด็ก ๆ อย่าง ซาบซึ้งว่า **“แค่นี้เอง ๆ สนใจก็ชื่นใจ ขอขอบคุณที่สนใจ ขอขอบคุณจริง ๆ”**

คำกล่าวของช่างโอดในวันนั้น ได้ส่งพลังให้เด็กสาว 3 คนเกิดความฮึกเหิมขึ้นอีกครั้ง ความมุ่งมั่นที่สะท้อน ผ่านสายตาทำให้เชื่อมั่นได้ว่า พวกเธอจะทำหน้าที่สืบสาน บอกเล่าเรื่องราวงานปูนปั้นเมืองเพชรให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ ตระหนักถึงอย่างแน่นอน

การทำงานโครงการเยาวชนเมืองเพชรบุรีสืบสาน งานปูนปั้นนอกจากจะช่วยสร้าง “ทักษะชีวิต” หลาก หลายด้านให้กับทีมงานแล้ว การทำงานนี้ยังช่วยส่งต่อ “ข้อมูลความรู้” เรื่องปูนปั้นที่พวกเขาสืบค้นมาให้คน ทั่วไประบุถึง “คุณค่า” ของปูนปั้นเมืองเพชร แต่ที่ สำคัญที่สุดคือการเข้าไปสัมผัสกับความรู้สึกของปูนปั้นได้ ช่วย “เติมชีวิต” ให้ช่างปูนปั้นเมืองเพชรกลับมามีชีวิต ซิวขึ้น ด้วยเล็งเห็นว่าเด็กเยาวชนรุ่นใหม่เริ่มมองเห็น “คุณค่าและความหมาย” ของสกุลช่างเมืองเพชรที่ นับวันจะเหลือผู้สืบทอดน้อยลงไปทุกที

โครงการเยาวชนเมืองเพชรบุรี สืบสานงานปูนปั้น

ทีมทำงาน

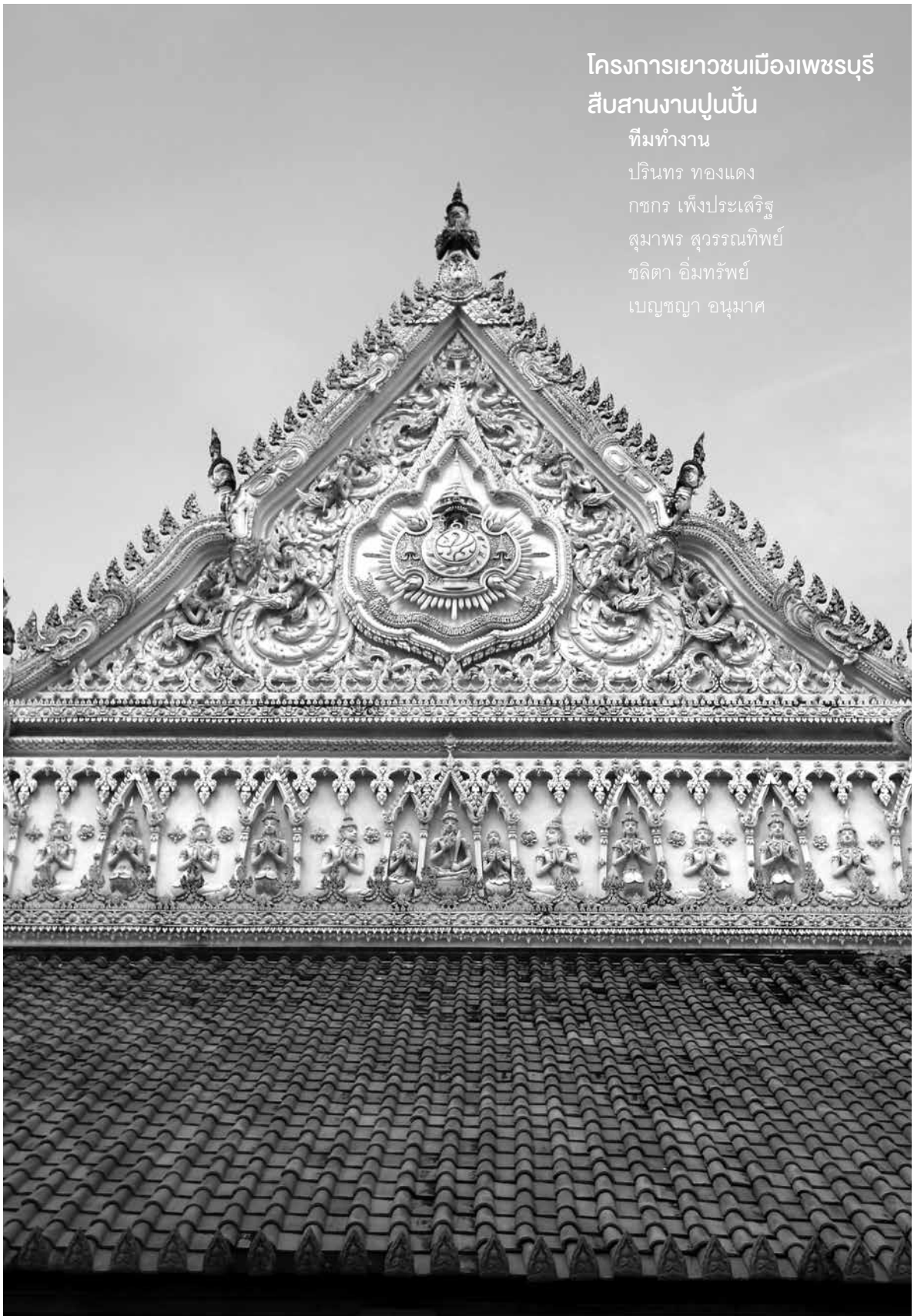
ปริญทร ทองแดง

กชกร เฟื่องประเสริฐ

สุมาพร สุวรรณทิพย์

ชลิตา อิมทรัพย์

เบญชญา อนุมาศ

“สื่อ” สร้าง “สำนึก”

โครงการศึกษาระบบบริหารจัดการน้ำทิ้งในมหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อย่างมีส่วนร่วม

โจทย์ปัญหา

ทีมหัวसान เป็นเยาวชนจากมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
 ที่อยากจะค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาระบบบำบัดน้ำเสียของมหาวิทยาลัยฯ
 เพื่อสร้างความตระหนักให้แก่เพื่อนนักศึกษาและบุคลากร ผ่านการทำโครงการ
 ศึกษากระบวนการบริหารจัดการน้ำทิ้งในมหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
 อย่างมีส่วนร่วม

กลุ่ม หมูบ้าน

โครงการศึกษาระบบบริหารจัดการน้ำทิ้ง
 ในมหาวิทยาลัยศิลปากร
 วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

กระบวนการเรียนรู้

กิจกรรมการรณรงค์เพื่อลดการใช้น้ำในมหาวิทยาลัย
 “เข้าตา” คณาจารย์และผู้บริหารในมหาลัย จึงมีคำสั่งช่วยรณรงค์อีกแรง
 ด้วยการให้คอมพิวเตอร์ทุกเครื่องในมหาวิทยาลัยเปลี่ยน Wall Paper
 เป็นภาพรณรงค์การประหยัดน้ำ ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานของทีมหญาสาน

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- โครงการนี้สอนให้เป็นคนช่าง เอ๊ะ! มากขึ้น ทำงานแบบวิเคราะห์หาเหตุและผล
- เป็นคนช่างถาม ถามจนเข้าใจแล้วเกิดอาการอ้อ เหมือนที่พี่ๆ บอกคือ เอ๊ะแล้วอ้อ
 ซึ่ง “อ้อ” หมายถึง “เข้าใจแล้ว” นั่นเอง ซึ่งถ้าเป็นเมื่อก่อน ก็ฟังๆ ไป ไม่ถามต่อ
 ไม่อยากรู้เพิ่ม
- ได้เรียนรู้ว่าในบทบาทนักศึกษา เราเรียน เรามีความรู้ เราก็ไม่ควรพัฒนาแค่ตัวเอง
 ควรนำความรู้ไปช่วยเหลือคนอื่นด้วย

งานนี้เป็นการสร้างพลเมือง เราก็อยาก
รู้ว่าตัวเองจะมีความเป็นพลเมือง
มากน้อยแค่ไหน สำหรับบทบาทนักศึกษา
เราเรียน เรามีความรู้ เราก็ไม่ควรที่จะ
พัฒนาแค่ตัวเอง ควรเอาความรู้ไป
ช่วยเหลือคนอื่นบ้าง แม้จะไม่เต็มที่
แต่อย่างน้อยก็แค่คิด และลงมือทำ
มันก็เป็นการกระตุ้นสำนึกของเราแล้ว
เหมือนกัน

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ
เพชรบุรี ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
มีพื้นที่ 621 ไร่ เริ่มก่อสร้างเมื่อปี 2540 ในพื้นที่มี
บึงน้ำจืดขนาดใหญ่ อุดมไปด้วยพันธุ์ไม้นานาพรรณ
การจัดการเรียนการสอนที่ใช้รูปแบบผสมผสาน ระหว่าง
วิทยาเขตสารสนเทศกับมหาวิทยาลัยแบบดั้งเดิม คือมีทั้ง
การเรียนการสอน การวิจัย และสิ่งอำนวยความสะดวก
อื่นๆ โดยใช้ระบบสารสนเทศ เข้ามาสนับสนุนการเรียน
การสอน และกิจกรรมด้านอื่นๆ ของนักศึกษา อาจารย์
และบุคลากร รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการให้บริการทาง
วิชาการแก่สังคมตามพันธกิจการจัดการศึกษาสาขาต่างๆ
โดยให้บริการในเขตพื้นที่ 9 จังหวัด คือ เพชรบุรี ราชบุรี
นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์
สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และชุมพร

เพราะชีวิตจริงอยู่นอกห้องเรียน

เมื่อน้องๆ ทีม “หมู่บ้าน” จากมหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี มีความคิดจะเข้าร่วม **“โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก”** เพื่อพัฒนาศักยภาพของตัวเองตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา...พวกเขาลงพื้นที่หลังมหาวิทยาลัยเพื่อค้นหา **“ปัญหา”** แต่แล้วข้อค้นพบบางอย่าง...ทำให้พวกเขาถึงกับ **“อึ้ง”** ที่พบคนในชุมชนมองว่ามหาวิทยาลัยเข้ามาสร้างปัญหาให้กับชุมชน

“เรียนปี 4 แล้ว อยากทำอะไรที่เป็นเรื่องเป็นราวบ้าง” โม-อภิชา อติเปรมินทร์ หนึ่งในสมาชิกทีมหมู่บ้าน ในฐานะรองประธานกลุ่ม เธอถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่หลายอย่าง....งานหลักน่าจะขับรถพาเพื่อน ๆ ลงพื้นที่งานถัดมาเป็นเรื่องของ **“คิดบัญชี”** ที่เหลือก็เป็นเรื่องงานטיפเพรหะแล้วแต่จะได้รับมอบหมายจากเพื่อน ๆ และท่านประธาน

“พอได้ทำบัญชี..ทำให้เรามีความรับผิดชอบมากขึ้น เพราะต้องคอยตามงานเพื่อน ๆ ตลอดเวลา ใช้งบประมาณไปเท่าไร อะไรบ้าง...เหมือนกับว่าเราต้องตามงานคนอื่นด้วย...ตรงนี้เห็นชัดมากเลยว่า เราสนใจงานมากขึ้น ปกติจะไม่ค่อยสนใจอะไรมาก”

งานที่โมกล่าวถึงคือการ **“รณรงค์”** เรื่องการประหยัดน้ำในหอพักนักศึกษา ในโครงการศึกษาระบบบริหารจัดการน้ำทั้งในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อย่างมีส่วนร่วม ที่พัฒนามาจากการที่อาจารย์ที่ปรึกษาเห็นว่าการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานชุมชน นักศึกษาต้องลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่จริง และ **“โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก”** ตอบโจทย์เรื่องนี้

ดังนั้น...เมื่อโจทย์คือ **“การสร้างสำนึกพลเมือง”** การตีความคำว่า **“สำนึก”** ของทีม จึงหมายถึงการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมด้วยความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เรียนมา

และ “สังคม” ของพวกเขาคือพื้นที่หลังมหาวิทยาลัย

“เงื่อนไขโครงการคือ ทีมต้องมี 5 คน พวกเรารวมกลุ่มกันจนครบ 5 คน ค่อยกันวางแผนกัน แล้วก็ลงพื้นที่ไปค้นหาปัญหา...ซึ่งต้องเป็นปัญหาของชุมชน เป็นความต้องการของชาวบ้านจริงๆ” โมบอก

“ตอนแรกก็งง ๆ ว่าจะเริ่มยังไง....เพราะอาจารย์บอกแล้วว่า ไปทำมาดิ...ไปหามาซิ อยากรู้ก็ไปลงพื้นที่หาข้อมูลเอา เราก็ทำทุกวิถีทางเพื่อจะได้ข้อมูลครบและครอบคลุมทุกด้าน” กะหล่ำ-รักชาติดา สุขชาติ สมาชิกอีกคนของทีมหน้าสานเล่าถึงจุดเริ่มต้นโครงการ แม้แรกๆ จะออกอาการขลุกขลักของคนทำงานชุมชนมือใหม่อย่างน้องๆ ทีมหน้าสาน แต่เมื่อรวมกันเป็น “ทีม” หลายหัวช่วยกันคิด พวกเขาก็คิดออก

“พวกเราเลือกพื้นที่หลังมหาวิทยาลัย เพราะอยู่มา 4 ปี แต่กลับไม่เคยรู้จักชุมชน ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่นั่นเลย” เอิร์ท-วิกรม นันทวิโรจน์ศิริ บอก

หาเหตุ...แห่งปัญหา

นอกจากความแปลกแยกที่น้องๆ บอกยังมีประเด็นอื่นที่ทำให้ “หลังมหาวิทยาลัย” กลายเป็นพื้นที่ทำงานเพราะข้อมูลที่ฟังๆ มาคือ ตั้งแต่มหาวิทยาลัยมาตั้งอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ วิถีชีวิตของชาวบ้านก็เปลี่ยนไป เปลี่ยนจากอาชีพทำไร่ ทำสวนออกไปรับจ้างข้างนอก จากช่วงแรก ๆ นั่งแคร่ถ

กระบะเล็กๆ ออกไปรับจ้าง ไม่นานมากนัก ขนาดรถรับส่งก็ใหญ่ขึ้น

“ก็ไปเลียบๆ เคียงๆ คุยกับชาวบ้านตามร้านอาหารตามสั่ง ว่าจริงเท็จแค่ไหน และข้อมูลที่ได้ก็ทำให้ถึงกับ...อึ้ง”

“เพราะเราไปหาปัญหา เอาปัญหาของชาวบ้านมาทำเป็นโครงการ...แต่ปรากฏว่าเรากลายเป็นปัญหาของชุมชนเสียเอง”

น้ำตาล-ณัฐปริยา อุดลโสตร์ เสริม

ซึ่งข้อสรุปจากการลงพื้นที่พบว่า ชุมชนมีแหล่งน้ำไว้สำหรับใช้สอยดื่มกิน 2 แหล่งคือ แหล่งน้ำธรรมชาติที่เรียกว่า “หนองจิก” ส่วนอีกแหล่งคือชุมชนขุดขึ้นมา และเมื่อมหาวิทยาลัยมาตั้ง และทุกปีก็รับนักศึกษาเพิ่มขึ้น ขณะที่ระบบบำบัด หรือระบบการบริหารจัดการน้ำเสียยังไม่ดีพอ ชาวบ้านบอกว่ามหาวิทยาลัยไม่มีท่อน้ำเสีย ไม่มีระบบบำบัดน้ำที่ดี เป็นการปล่อยบนรางดินจากท่อไหลไปตามถนน จนกระทั่งไหลลงอ่างเก็บน้ำ ส่งผลกระทบต่อน้ำในหนองจิกที่ชาวบ้านในพื้นที่ใช้ดื่มกิน

“พี่เลี้ยงโครงการแนะนำให้เราวิจัยสถานการณ์ว่า จะทำอะไร พยายามให้เราดึงศักยภาพออกมาว่า ใน 5 คนแต่ละคนมีจุดเด่นอะไร ทำอะไรได้บ้าง แล้วก็ให้คิดว่า ถ้าจะทำเรื่องใหญ่ เช่นการจัดการน้ำ หลังมหาวิทยาลัย จะทำได้หรือไม่ แล้วเป้าหมายที่อยากเห็นคืออะไร”

“ตอนเรียนมีหนังสือให้อ่าน...มีคนป้อน เพื่อนสรุปข้อมูลตอนสอบ
แต่งานที่เราทำมันต้องรับผิดชอบเอง เราต้องหาข้อมูลเอง
ไม่อย่างนั้นเราไปต่อไม่ได้ ถ้าในห้องเรียนอาจารย์ป้อนให้เรา
แต่นี้เราต้องหากินเอง นี่คือความต่าง”

“เมื่อชาวบ้านมองว่าเราเป็นปัญหา...พอเข้าเวทีนับ
1 เราก็เอาโครงการแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำเสียจาก
มหาวิทยาลัย ไปนำเสนอ...แนวคิดตอนนั้นคือ ตั้งใจจะ
ทำเรื่องการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ ซึ่งเรา
มองว่า นอกจากโรงบำบัดใหญ่ๆ มันมีวิธีอะไรง่าย ๆ อีก
หรือไม่” น้ำตาลอธิบาย

แม้ไอเดียของน้องๆ จะบรรเจิด โดยเฉพาะการคิด
แก้ปัญหาให้มหาวิทยาลัยรอดพ้นจากการเป็นจำเลยของ
ชาวบ้าน แต่พี่เลี้ยงโครงการมองว่า “สิ่งที่พวกเราคิดมัน
ใหญ่เกินไป พี่ๆ เลยแนะนำให้ดูปัญหาที่ต้นเหตุ ไม่ใช่
ปลายเหตุ”

กะหล่ำบอกว่า พี่เลี้ยงโครงการแนะนำให้เราวิ
สถานการณ์ว่าจะทำอะไร พยายามให้เราตั้งศักยภาพ
ออกมาว่าใน 5 คนแต่ละคนมีจุดเด่นอะไร แล้วทำอะไร
ได้บ้าง แล้วก็ให้คิดต่อว่า ถ้าจะทำเรื่องใหญ่แบบการ
จัดการน้ำหลังมหาวิทยาลัย จะทำได้หรือไม่ เป้าหมาย
ที่อยากเห็นคืออะไร

ต้องแก้ปัญหาก็...ต้นเหตุ

ทีมภูฐานนำสิ่งที่พี่เลี้ยงแนะนำกลับมาหารือ...
เมื่อโจทย์คือ “การแก้ปัญหาน้ำเสีย” ดังนั้น เมื่อไม่
สามารถเข้าไปดำเนินงานในเรื่องของระบบบำบัด น้องๆ
จึงมุ่งประเด็นไปที่การลด “ปริมาณน้ำเสีย”

“เราก็อยากรู้ว่าในแต่ละเดือนนักศึกษาตามหอพัก
หรือในมหาวิทยาลัยใช้น้ำในปริมาณแค่ไหน...แต่เราก็ไม่มี
ข้อมูลในส่วนนี้ ทางทีมก็คิดว่า ไม่มีข้อมูลก็ไม่เป็นไร ก็เลย
คิดกันใหม่ว่า เมื่อต้องการลดปริมาณน้ำเสียที่ไหลลง
อ่างเก็บน้ำ คงต้องรณรงค์ให้นักศึกษาใช้น้ำให้น้อยลง”
น้ำตาลอธิบายแนวคิดที่เกิดขึ้นหลังปรับเปลี่ยนแผนการ
ดำเนินงาน

กะหล่ำเล่าต่อว่า ตอนลงพื้นที่พวกเขาพยายามที่จะ
เก็บข้อมูลทั้งหมด ใช้เครื่องมือแผนที่เดินดินเพื่อสำรวจ
เพราะแผนที่จะทำให้เข้าใจชุมชนมากขึ้น นอกจากนั้น
ยังต้องไปเก็บข้อมูลน้ำดี ซึ่งก็คือการผลิตน้ำประปาว่า
มหาวิทยาลัยนำเข้ามาจากไหน อย่างไร แล้วทำสรุป
เป็นวิดีโอ จากนั้นก็ใช้ประโยชน์จากงานเครือข่ายที่จัด

เป็นประจำเกี่ยวกับการทำสื่อเพื่อชุมชน ประกอบด้วย 3 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยแต่ละมหาวิทยาลัยจะส่งวิดีโอเข้าร่วมนำเสนอ ทีมฐานก็นำวิดีโอเรื่องน้ำเสียไปฉาย

เนื้อหาในวิดีโอเป็นการเล่าเรื่อง “ผลกระทบ” ของเด็กหอที่ใช้น้ำอย่างไม่ประหยัด เนื้อหาที่สะท้อนว่า “หากไม่ช่วยกัน ปัญหาก็จะเกิดกับตนเอง” นอกจากนั้นเนื้อหาในหนังยังพูดถึงขั้นตอนที่จะช่วยกันประหยัดน้ำได้อย่างไร

เม-สุชัญญา ยินดีสิงห์ ในฐานะผู้ผลิตวิดีโอบอกว่า วัตถุประสงค์คือต้องการให้คนในมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะเด็กหอร่วมกันประหยัดน้ำ เพราะฉะนั้นจึงทำเป็นทำสื่อเพื่อให้คนในมหาวิทยาลัยรู้จักโครงการ

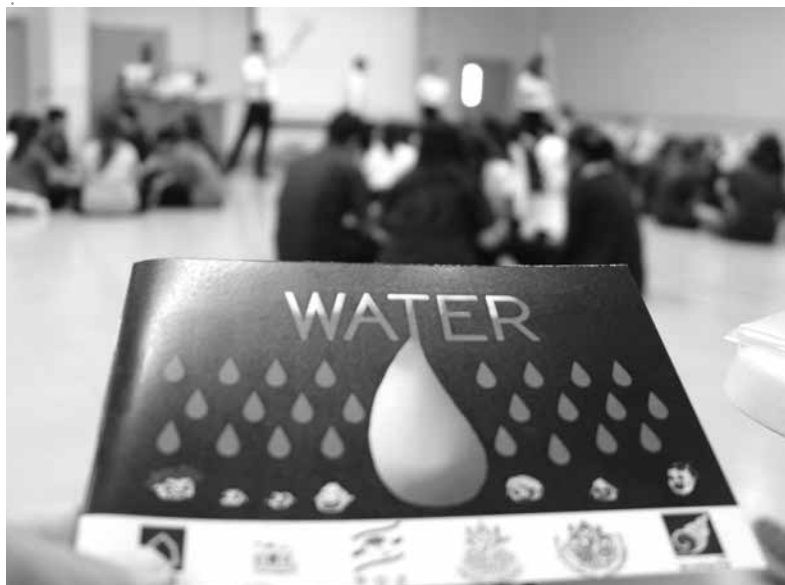
เมบอกอีกว่า พอรู้ว่าต้องรับผิดชอบผลวิดีโอ เธอพยายามหาตัวอย่างหนังสารคดีที่เกี่ยวกับชุมชนมาดู โดยเฉพาะรายการข่าวจากสถานีโทรทัศน์ TPBS จากนั้นก็ “ซูมเจียบ” อ่านตำรา ฟังตัดต่อ เพื่อให้ได้ผลงานออกมามีคุณภาพมากที่สุด

วิดีโอเป็นเพียงที่ช่วยให้การ “สื่อสาร” เรื่องการรณรงค์มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเท่านั้น...แต่กระบวนการ

“วิดีโอเป็นเพียงที่ช่วยให้การ “สื่อสาร” เรื่องการรณรงค์มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเท่านั้น...แต่กระบวนการที่ทีมทำเพื่อสร้างความเข้าใจกับคนในมหาวิทยาลัยคือการจัดกิจกรรมนำเสนอข้อมูลหรือคั่นข้อมูลให้ชุมชน”

ที่ทีมทำเพื่อสร้างความเข้าใจกับคนในมหาวิทยาลัยคือการจัดกิจกรรมนำเสนอข้อมูลหรือคั่นข้อมูลให้ชุมชนนั่นเอง ซึ่งชุมชนแรกที่ทีมลงพื้นที่ปฏิบัติการคือชุมชนในมหาวิทยาลัยโดยมีพวกเขาเป็นคั่นนำกระบวนการเองทั้งหมดซึ่งผลออกมาเป็นที่น่าพอใจ เพราะมีน้องๆ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก

“ตอนนี้พวกเราพยายามทำกิจกรรมกับรุ่นน้องชี้ให้เห็นประวัติการใช้น้ำของมหาวิทยาลัยว่ามีความยากลำบากแค่ไหน โดยเฉพาะในหน้าแล้งที่ต้องประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของนักศึกษาอย่างไร...แต่ข้อมูลแบบนี้เราเล่าเอง รุ่นน้องอาจจะไม่เชื่อ จึงต้องจัดกิจกรรมให้น้องๆ เห็นว่า “น้ำ” สำคัญกับมหาวิทยาลัยของเราแค่ไหน ด้วยการเชิญ

กลุ่มพี่ๆ ช่วงในมหาวิทยาลัย มาอธิบายระบบการจัดการน้ำในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะกรณีน้ำไม่ไหล-ไฟดับ ซึ่งบางครั้งยังขาดความเข้าใจกันระหว่างพี่ๆ ช่วงและนักศึกษา”

นอกจากเป็นการ “สร้างความเข้าใจ” ผ่านกิจกรรมพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างทีมช่วงกับกลุ่มนักศึกษาแล้ว ทีมวิทยุสานยังมองไปถึงอนาคตว่า หากโครงการสิ้นสุดลง การรณรงค์ให้ประหยัดน้ำจะยังคงดำเนินต่อไป

“เราช่วยกันทำหนังสือเล่มเล็ก...เป็นการดูที่วาดอย่างง่าย ๆ ที่หลายคนเห็นแล้วบอกว่าน่ารัก เนื้อหาอ่านสนุก และเห็นภาพ แต่ด้วยงบประมาณที่ค่อนข้างจำกัด จึงพิมพ์ได้จำนวนไม่มาก” น้ำตาลอธิบายถึงแผนการดำเนินงานและกิจกรรมที่จะทำให้การรณรงค์การใช้น้ำของมหาวิทยาลัยจะยังดำเนินต่อไป แม้โครงการของทีมวิทยุสานจะจบลงแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ตามในมุมมองของ ดร.ฐิติมา เวชพงศ์ พี่เลี้ยงชุมชนบอกว่า เป็นเรื่องน่ายินดีว่าในระยะเวลาการทำโครงการกว่า 6 เดือน เริ่มเห็นเค้าลางความสำเร็จ เพราะมีนักศึกษาหลายคนเริ่มพูดแล้วว่า เริ่มมีการสำรวจการใช้น้ำภายในหอของแต่ละคนด้วยตัวเอง

“ได้ยินนักศึกษาบอกว่า...เขาได้สำรวจการใช้น้ำของตัวเองแล้ว ตอนนี้จะเปิดก๊อก ปิดก๊อก เขาเริ่มระมัดระวังมากขึ้น แม้จะใช้น้ำก็ต้องระวัง”

อย่างน้อยก็ได้เริ่ม...

ถึงตอนนี้อาจจะยังตรวจสอบยากว่า ปริมาณน้ำที่ไหลจากท่อลงไปตามท่อจะไหลลงสู่แหล่งน้ำ “หนองจิก” อยู่ในปริมาณมากน้อยแค่ไหน...แต่กิจกรรมการรณรงค์เพื่อลดการใช้น้ำในมหาวิทยาลัย “เข้าตา” คณาจารย์และผู้บริหารในมหาลัย พร้อม ๆ กับมีคำสั่งช่วยรณรงค์อีกแรง ด้วยการให้คอมพิวเตอร์ทุกเครื่องในมหาวิทยาลัยเปลี่ยน wall paper เป็นภาพรณรงค์การประหยัดน้ำซึ่งเป็นผลจากการดำเนินงานของน้อง ๆ ทีมวิทยุสาน

แต่เอิร์ทบอกว่า บางทีการรณรงค์ผ่านสื่ออาจช่วยกระตุ้นได้ในระดับหนึ่ง แต่วิธีการที่ดีที่สุดคือ ต้องทำให้คนอื่นเห็น

“ผมอยู่หอผมก็ประหยัดน้ำ ทำให้เพื่อน ๆ เห็น จากเมื่อก่อนเราก็ใช้น้ำแบบไม่ค่อยประหยัด แต่ทุกวันนี้ก็ใช้แบบระมัดระวังมากขึ้น”

ซึ่งนอกจาก “พฤติกรรม” จะเปลี่ยนแล้ว ตลอดระยะเวลาการทำงานเพียงไม่กี่เดือน น้อง ๆ ทั้ง 5 คน ต่างเก็บเกี่ยวความรู้ และทักษะได้ไปคนละหลายอย่าง

“โครงการนี้สอนให้เราเป็นคนช่าง เอ๊ะ! มากขึ้น เพราะที่เขาชอบ เอ๊ะ! ใส่เรา จนเราติด เพราะฉะนั้น เวลาจะทำอะไรก็ เอ๊ะ! ใช่หรือ มันมีทางอื่นอีกไหม ทำงานแบบวิเคราะห์หาเหตุ เช่น เอ๊ะ! น้ำมาจากไหน แล้วทำไมต้องไปหาชาวบ้าน ไปหาถามไม่ได้หรือ เลยทำให้เราติด” น้ำตาลบอกเล่าวิธีคิดที่เปลี่ยนไปของเธอ

ขณะที่ทะเล่าเสริมว่า เธอก็ เอ๊ะ! เหมือนกัน เช่น ตอนนั้นไปดูเรื่องการทำน้ำประปา เราก็จะถามจนเขารำคาญ ประเด็นคือเราก็จะถามจนเราเข้าใจมันจะเกิดอาการอ้อ เหมือนที่พี่ ๆ บอกคือ เอ๊ะแล้วอ้อ ซึ่งอ้อก็หมายถึงเราเข้าใจแล้วนั่นเอง ซึ่งถ้าเป็นเมื่อก่อนก็ ฟัง ๆ ไป ไม่ถามต่อ ไม่อยากรู้เพิ่ม

ด้านโมบอกว่า โครงการนี้ทำให้เธอมีความรับผิดชอบสูงขึ้นจากเดิม “คงเป็นเพราะว่าตอนเรียนมีหนังสือให้อ่าน มีคนป้อน เพื่อนสรุปข้อมูลตอนสอบ แต่งานที่เราทำมันต้องรับผิดชอบเอง เราต้องหาข้อมูลเอง ไม่อย่างนั้นเราไปต่อไม่ได้ถ้าเรียนอาจารย์ป้อนให้เรา แต่ที่เราต้องหากินเอง นี่คือความต่าง”

ส่วนเมตอนนี่เธอค้นพบตัวเองแล้วว่า “ช่างภาพสารคดีโทรทัศน์” อาจเป็นอาชีพแรก ๆ ที่เลือกหลังเรียนจบ เพราะเมื่อได้รับมอบหมายงาน เมจะขึงตัวเองไว้ในห้องสมุด ดูเทคนิคการตัดต่อข่าวจากทีวีหลาย ๆ ช่อง เพื่อดูรูปแบบ เทคนิค และการนำเสนอ และหยิบบางอย่างมาใช้กับงานตัวเอง “ก็ต้องไปหัดใช้โปรแกรม ดูหนังสือบ้าง ดูในยูทูบบ้าง จนทำได้”

สำหรับกะหล่ำสิ่งที่ได้คือ “ประสบการณ์ใหม่” โดยเฉพาะการทำงานกับคนที่ไม่รู้จัก ซึ่งเธอมองว่าเป็นเสมือนการฝึกตัวเองให้มีความกล้ามากขึ้น

“ปกติจะเป็นคนเงียบ ๆ ไม่ค่อยพูด ฉะนั้นบทบาทในทีมกลับกลายเป็นพิธีกรของทีมไปเสียได้ อีกอย่างงานนี้เป็นการสร้างพลเมือง เราก็อยากรู้ว่าตัวเองจะมีความเป็นพลเมืองมากน้อยแค่ไหน สำหรับบทบาทนักศึกษา เราเรียนเรามีความรู้ เราก็ไม่ควรที่จะพัฒนาแค่ตัวเอง ควรนำเอาความรู้ไปช่วยเหลือคนอื่นบ้าง แม้จะไม่เต็มที่แต่อย่างน้อยก็แคคิด และลงมือทำมัน ก็เป็นการกระตุ้นสำนึกของเราแล้วเหมือนกัน”

6 เดือนของการทำโครงการ นอกจากจะทำให้ น้อง ๆ ทีมหญาฐานได้ค้นพบ “ศักยภาพ” ของตนเองตามที่ตั้งใจไว้แล้ว ยังทำให้น้อง ๆ ได้เรียนรู้ถึง “วิธีคิด และวิธีทำงาน” พยายามแก้ “เหตุแห่งปัญหา” ย้อนหันมามองจุดเริ่มต้นว่า “ปัญหาน้ำเน่าเสีย” ที่ส่งกลิ่นเหม็นและส่งผลกระทบต่อพื้นที่การเกษตรของชาวบ้านในพื้นที่รอบ ๆ มหาวิทยาลัยนั้นมี “ต้นตอ” มาจากมหาวิทยาลัย ซึ่งหากไม่มีการจัดการที่ดีจะทำให้เกิดความขัดแย้งของวิทยาลัยฯ และชุมชนรอบข้างขึ้นได้ จึงทำให้พวกเขาหันกลับมาใช้ “ความรู้” ที่มีอยู่จัดกิจกรรมสร้าง “ความตระหนัก” ให้กับน้องนักศึกษาและบุคลากรในมหาวิทยาลัย ด้วยหวังว่าจะช่วย “ลดความขัดแย้ง” ดังกล่าวลงได้บ้างไม่มากก็น้อย

โครงการศึกษาระบบบริหารจัดการน้ำกึ่งในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อย่างมีส่วนร่วม

พี่เลี้ยงชุมชน

ดร.ฐิติมา เวชพงศ์

ทีมงาน

รักชาติดา สุขชาติ

สุทธัญญา ยินดีสิงห์

วิกรม นันทวิโรจน์ศิริ

อภิทยา อติเปรมินทร์

ณัฐปรียา อุดลโสตร์

บทเรียนของคำว่า “รับผิดชอบ”

โครงการศึกษาหญ้าเนเปียร์ เพื่อเป็นแนวทาง
การลดต้นทุนการผลิต ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโค
หมู่บ้านสามพระยา

โจทย์ปัญหา

มองว่าการทำโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้
ในฐานะนักศึกษาวิชาสัตวบาล ที่จะนำ “ความรู้” จากห้องเรียน
ไปช่วยเหลือชุมชน และหวังว่าความรู้และประสบการณ์
การทำโครงการจะเกิดประโยชน์ต่อตนเองในอนาคต

กลุ่ม

เนเปียร์จอมพล

โครงการศึกษาหญ้าเนเปียร์ เพื่อเป็นแนวทาง
การลดต้นทุนการผลิต ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโค
หมู่บ้านสามพระยา

กระบวนการเรียนรู้

จัดประชุมแบ่งบาทหน้าที่การทำงาน

สิ่งที่ได้เรียนรู้

ความรับผิดชอบ และความกล้าหาญที่จะยอมรับ
กับความไม่สำเร็จของการทำโครงการ
ได้เรียนรู้เรื่องการนำความรู้จากห้องเรียน
มาใช้ในการปฏิบัติงานจริง

สรุปทบทวนการทำงานร่วมกันภายในทีมและ
กำหนดโจทย์โครงการใหม่ภายหลังเกิดปัญหาในทีม

แจกท่อนพันธุ์ให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการนำไปปลูก

จัดประชุมชาวบ้านในหมู่บ้านสามพระยา เชิญเกษตรกร
ผู้เลี้ยงโคนม 30 ราย เข้าร่วมประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการ
และรับสมัครอาสาสมัคร 5 ราย ทดลองปลูกหญ้าเนเปียร์

ที่ยังทำโครงการนี้อยู่ เพราะมันคาใจ
โดยเฉพาะเรื่องเงิน มันเคลียร์ไม่ลงตัว
เราลงทุนไปแล้ว ถ้าเรายกเลิกโครงการ
เราต้องรวมเงินมาคืนเขา
เราต้องรับผิดชอบตรงนี้

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบุรี ตั้งอยู่คู่
กับชุมชนหมู่บ้านสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิม มีประชากร 660 คน 160 ครัวเรือน
ส่วนใหญ่มีอาชีพทำปศุสัตว์ เลี้ยงโคนม โคเนื้อ แพะ
และไก่ เมื่ออุม-วราสิทธิ์ มีแก้ว นักศึกษาวิชาสัตวบาล
วิทยาลัยเกษตรฯ ได้รับการชักชวนจากอาจารย์ให้ทำ
โครงการเพื่อชุมชน พวกเขา มองว่านี่เป็น “โอกาส” ที่จะ
ได้ฝึกประสบการณ์การเป็นสัตวบาล “ตัวจริง” จึงตกลง
ทำโครงการศึกษาหาญานะเปียร์ เพื่อเป็นแนวทางการ
ลดต้นทุนการผลิต ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคหมู่บ้าน
สามพระยา

เลือกทำในสิ่งใกล้ตัว

อุมม์บอกว่า เหตุที่เลือกทำเรื่องหญ้าเนเปียร์¹ เนื่องจากเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของเกษตรกรในพื้นที่ รวมทั้งสมาชิกทุกคนผ่านการเรียนรู้และทดลองปลูกมาแล้วในวิชาพืชอาหารสัตว์ตอนเรียน ปวส. ปี 2 คิดว่าพวกเขาจะมีศักยภาพพอที่จะทำโครงการนี้ได้

“เลือกพื้นที่บ้านสามพระยาเพราะอยู่ใกล้วิทยาลัยและชาวบ้านที่นี่เลี้ยงโคเป็นอาชีพหลัก หากใช้หญ้าเนเปียร์เลี้ยงโคนม จะช่วยลดต้นทุนได้ อีกทั้งหญ้าเนเปียร์ยังมีโปรตีนสูง ทำให้โคนมน้ำนมเยอะ”

ทีมวางแผนทดลองเลี้ยงโคนมด้วยหญ้าเนเปียร์ โดยจะทดลองเปรียบเทียบปริมาณน้ำนมระหว่างโคนมที่เลี้ยงด้วยหญ้าเนเปียร์และโคนมที่เลี้ยงด้วยอาหารชนิดอื่น การทำงานในช่วงแรกมีการแบ่งงานกันทำโดยมอบหมายให้อาร์ตเป็นหัวหน้าทีม เพราะเป็นคนในพื้นที่ และเรียนเก่งที่สุด เลือทำหน้าที่จัดบันทึก และดูแลการเงิน ส่วนอุมม์ไอต โอมเป็นทีมหนู

กิจกรรมแรกของโครงการเริ่มต้นด้วยการจัดประชุมชาวบ้านในหมู่บ้านสามพระยา โดยประสานกับผู้ใหญ่บ้านสามพระยาเพื่อขออนุญาตจัดประชุม และเชิญเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม 30 ราย เข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังการชี้แจงโครงการและรับสมัครอาสาสมัครเพื่อทำการทดลอง

¹ หญ้าเนเปียร์ (Napier grass หรือ Elephant grass หรือ Ugandan grass) มีชื่อวิทยาศาสตร์ Pennisetum purpureum มีถิ่นกำเนิดจากประเทศอูกานดา ทวีปแอฟริกา (Wikipedia, 2014) เป็นพืชที่อยู่ในกลุ่มซี 4 (monocot C4 perennial grass) หมายถึงพืชที่มีประสิทธิภาพในการสังเคราะห์แสงภายใต้ปัจจัย น้ำ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และแสงแดด ได้ดีในดินที่มีสารอาหารต่ำ ให้ผลผลิตสูงเมื่อได้รับการจัดการที่ดี

หญ้าเนเปียร์มีลักษณะเด่นคือ เป็นหญ้าลำต้นตรง ขยายพันธุ์โดยท่อนพันธุ์ มีลักษณะเด่นที่โตเร็ว โปรตีนสูง ตอบสนองต่อปุ๋ยและน้ำได้ดี แตกกอดี ใบและลำต้นอ่อนนุ่ม ขอบใบไม่คมและไม่มีขน ต้องการแสงแดดที่เพียงพอ ปลูกได้ตลอดปี เก็บเกี่ยวผลผลิตทุก ๆ 45-60 วัน การตัด 5-6 ครั้งต่อปี สามารถให้ผลผลิตได้ถึง 100 ตัน/ไร่/ปี

(ที่มา: เครือข่ายวิจัยภูมิภาค ภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ www.nrctnorth.net/?p=95)

“อาร์ตรู้จักคนในหมู่บ้าน และเราก็ทำหนังสือเชิญให้มาประชุมด้วย เดินแจกหนังสือเชิญไปตามบ้านที่ละหลัง ๆ” อุมม์เล่าวิธีทำงาน

การจัดกิจกรรมได้รับความสนใจจากเกษตรกรพอสมควร มีเกษตรกรลงชื่อสมัครทดลองปลูกหญ้าเนเปียร์ 5 ราย ๆ ละ 10 ไร่ โดยทีมแจกได้ท่อนพันธุ์ให้เกษตรกรนำไปปลูก

ปกติการเลี้ยงโคนมในหมู่บ้าน นิยมเลี้ยงด้วยเปลือกสับประรดเพียงอย่างเดียว ไม่มีอาหารเสริมใด ๆ โดยซื้อเปลือกสับประรดจากโรงงานสับประรดกระป๋อง ราคาตันละ 8,000-9,000 บาท (1 คันรถ) กองทิ้งไว้ 3-4 วัน ให้เปลือกสับประรดหายเหนียว จากนั้นจึงนำไปให้โคกิน โคนึงตัวกินเปลือกสับประรดวันละ 10 กิโลกรัม (2 มื้อ) ซึ่งคิดเป็นต้นทุนกิโลกรัมละ 8-9 บาท ส่วนการปลูกหญ้าเนเปียร์ มีต้นทุนท่อนพันธุ์กระสอบละ 200 บาท ปลูกได้ 4 ไร่ แต่เกษตรกรจะต้องดูแลให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ เมื่อหญ้าอายุ 3 เดือน จึงเริ่มตัดให้โคกินได้ โดยหญ้าประมาณ 4 ไร่ สามารถใช้เลี้ยงโคจำนวน 105 ตัวได้นาน 1 สัปดาห์ หากเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยหญ้าเนเปียร์จะสามารถลดต้นทุนค่าอาหารลงได้จำนวนมาก เพราะมีต้นทุนเพียงกิโลกรัมละ 1 บาท ซึ่งกลายเป็นแรงจูงใจที่ดี แม้จะต้องมีการจัดการเพิ่มขึ้นในเรื่องการปลูก การดูแล และเกี่ยวหญ้าก็ตาม แต่มันยังมีแรงจูงใจอีกอย่างที่ทำให้เกษตรกรสนใจทดลองปลูกหญ้าเนเปียร์ คือ ปริมาณน้ำนมโคที่เพิ่มขึ้น

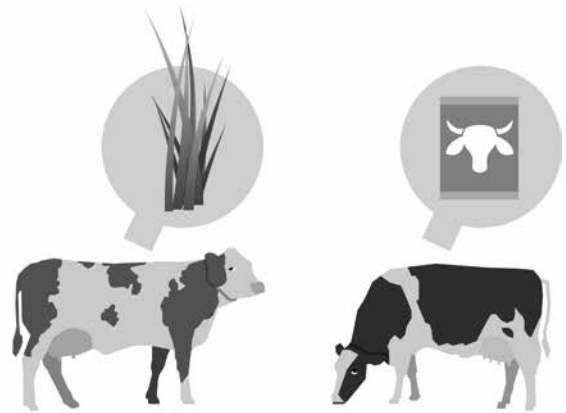
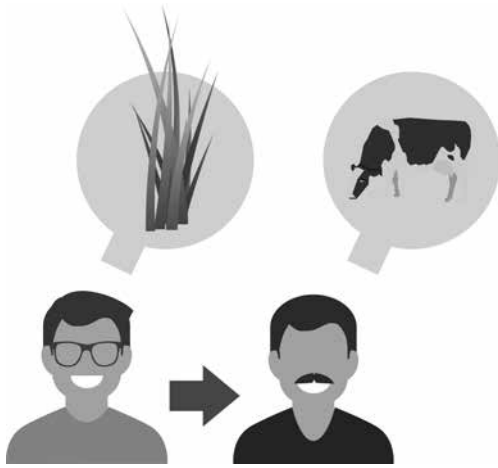
เหตุ...เปลี่ยนชีวิต

ขณะที่หญ้าออกงามได้ผลดี เกษตรกรเริ่มเกี่ยวหญ้าให้โคกิน แต่การทำงานของทีมต้องสะดุดเมื่อเพื่อนในทีมประสบปัญหาชีวิต “เพื่อน ๆ ในทีมผม 4 คน มีลูกหมดเลย เหลือผมคนเดียว” อุมม์บอกเล่าสถานการณ์

การที่เพื่อน ๆ มีภารกิจสำคัญเพิ่มขึ้นมาในชีวิต ทำให้การทำงานเริ่มมีอุปสรรค แม้ว่าการทำโครงการจะเดินมาถึงครึ่งทางแล้วก็ตาม ในช่วงสรุปรายงานการทำงาน

“จริงๆ อยากเข้าไปติดตามผลจาก
เกษตรกรว่า น้ำนมเพิ่มขึ้นไหม
เพราะตอนที่เรียนเราทดลองแล้วว่า
โคที่กินหญ้าเนเปียร์จะให้น้ำนมเพิ่ม
3-4 ลิตรต่อครั้งที่รีดน้ำนม
เลยไม่รู้ว่าโคน้ำนมเพิ่มขึ้นหรือไม่
นี่คือจุดที่งานไม่สำเร็จ”

ช่วงแรก และรอรับงบประมาณสนับสนุนในช่วงที่ 2 สมาชิกในทีมก็ค่อยๆ สลายตัวไปอย่างเงียบๆ

“เหมือนต่างคนต่างอยู่ คนไม่พร้อม เพื่อนบางคน เขาอยากกลับบ้าน อยากกลับไปเลี้ยงลูก อยากไปหาแฟน ไม่มีใครคุยกันเรื่องโครงการเลย เจอหน้ากันคุยแต่เรื่องอื่น พอจะคุยเรื่องโครงการทุกคนเดินหนีกันหมด มีแต่ผมนี่แหละเป็นคนพูดถึง เพราะผมยังคิดจะทำอยู่” อุ่มเล่าถึงสถานการณ์ที่เผชิญอยู่

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้อาร์ตซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ไม่สามารถร่วมโครงการต่อได้ กลายเป็นความขัดแย้งในกลุ่มเพื่อน จนทะเลาะกันใหญ่โต เพื่อนหลายคนในกลุ่มตัดเป็นตัดตายกับอาร์ต เลิกคุยเลิกคบหา งานโครงการที่ทดลองค้างไว้ในพื้นที่บ้านสามพระยาไม่สามารถเข้าไปติดตามผลได้ เพราะมีความขัดแย้งกับเจ้าของพื้นที่ อุ่มในฐานะตัวกลาง เพราะยังเป็นคนเดียวในกลุ่มที่ยังคุยกับอาร์ตพยายามสานต่อ แต่ด้วยแรงเดียวที่เหลืออยู่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้มากนัก

“ผมเป็นคนกลาง ที่รู้สึกว่ายังคุยกับอาร์ตได้ เพราะเป็นเพื่อนกัน เราไม่เคยทะเลาะกัน ไม่ได้โกรธที่เพื่อนทิ้งงาน เพราะเวลาผมโทรไปขอให้ช่วย เขาก็มาถ้าว่าง” อุ่มเล่าถึงความพยายามแก้ปัญหาโดยกล่าวเสริมว่า

“ยังทำโครงการนี้อยู่ เพราะมันค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะเรื่องเงิน มันเคลียร์ไม่ลงตัว เราลงทุนไปแล้ว ถ้าเรายกเลิกโครงการเราต้องรวมเงินมาคืนเขา เราต้องรับผิดชอบตรงนี้

จบ...เพื่อเริ่มใหม่

การเข้าร่วมนำเสนอความก้าวหน้าของงานในเวที นับ 3 ที่จังหวัดราชบุรี ทีมซึ่งประกอบด้วยโอม เสือ ไอ้ต และอุ่ม จึงรายงานถึงกิจกรรมที่ทำไป พร้อมบอกเล่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับที่ประชุม ซึ่งในวันนั้นอุ่มรู้สึกว่าเป็นจุดสิ้นสุดของการทำงานในโครงการศึกษาหมู่บ้านเป็ยร์ เพื่อเป็นแนวทางการลดต้นทุนการผลิต ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคหมู่บ้านสามพระยา

“ส่งรายงานครั้งแรกและเคลียร์งบประมาณกับพี่เขาแล้ว แต่ถ้าประเมินงานในพื้นที่คิดว่ายังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ค้างที่เพื่อนออกไปก่อน แล้วไม่มีใครเข้าไปอีก ต่างคนต่างมีภาระ ถ้าผมจะเข้าไปก็ไม่มีใครเข้าไปด้วย จริงๆ อยากเข้าไปติดตามผลจากเกษตรกรว่า น้ำนมโคเพิ่มขึ้นไหม เพราะตอนเรียนเราทดลองมาแล้วว่า โคที่กินหญ้าเนเปียร์จะให้ น้ำนมเพิ่ม 3-4 ลิตรต่อครั้งที่รีดน้ำนม เลยไม่รู้ว่าจะ

ไหน้ำนมเพิ่มขึ้นหรือไม่ นี่คือจุดที่งานไม่สำเร็จ” อุ้มเล่าอย่างเสียดาย แต่ก็ยืนยันว่า เขาไม่ได้โกรธเพื่อนหรือผู้เกี่ยวข้องกับการที่ทำงาน รวมทั้งวันนี้ที่เพื่อน ๆ ไม่ยอมมาให้ข้อมูลด้วยก็ตาม

อย่างไรก็ตาม อุ้มเล่าว่า แม้จะยุติการทำงานในโครงการหญ้าเนเปียร์ฯ ไปแล้ว แต่โอมซึ่งเป็นเพื่อนในกลุ่มก็ได้ขอกับพี่ ๆ ว่า อยากทำโครงการแต่เปลี่ยนเป็นโครงการใหม่คือ โครงการสัตว์บาลน้อย ซึ่งมีเป้าหมายคือการฝึกทักษะในการดูแลสัตว์ร่วมกับชุมชน ซึ่งทางพี่ ๆ ในโครงการฯ ก็ยินดีให้ทีมพิสูจน์ตนเองอีกครั้งภายใต้กรอบงบประมาณที่เหลืออยู่ และเวลาในการทำงานต่ออีก 2 เดือน

แรงผลักดันจากความไม่สำเร็จ

แม้การทำโครงการหญ้าเนเปียร์ฯ จะไม่ถึงฝั่งฝัน แต่อุ้มก็ได้เรียนรู้มากมาย โดยเฉพาะบทเรียนของความรับผิดชอบ และกล้าหาญที่จะยอมรับกับความไม่สำเร็จจากสิ่งที่ทำ และประโยชน์ที่เขาได้จากการทำโครงการคือ การได้ฝึกฝนและนำความรู้จากห้องเรียนมาใช้ในการปฏิบัติงานจริง ในขณะเดียวกันบทเรียนชีวิตของเพื่อน ๆ ในกลุ่ม การเห็นชีวิตที่พลิกผันต่อหน้าต่อตาทำให้เขารู้ว่า ปัญหาการท้องไม่พร้อมเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชนและประเทศชาติจริง ๆ และอดเสียดายแทนเพื่อน ๆ ทั้งหญิงและชายที่ประสบปัญหา

ดังกล่าวที่หมดโอกาสเรียนต่อไปโดยปริยาย

“ได้เรียนรู้มากมาย โดยเฉพาะบทเรียนของความรับผิดชอบ และกล้าหาญที่จะยอมรับกับความไม่สำเร็จจากสิ่งที่ทำ และประโยชน์ที่เขาได้จากการทำโครงการคือ การได้ฝึกฝนและนำความรู้จากห้องเรียนมาใช้ปฏิบัติงานจริง”

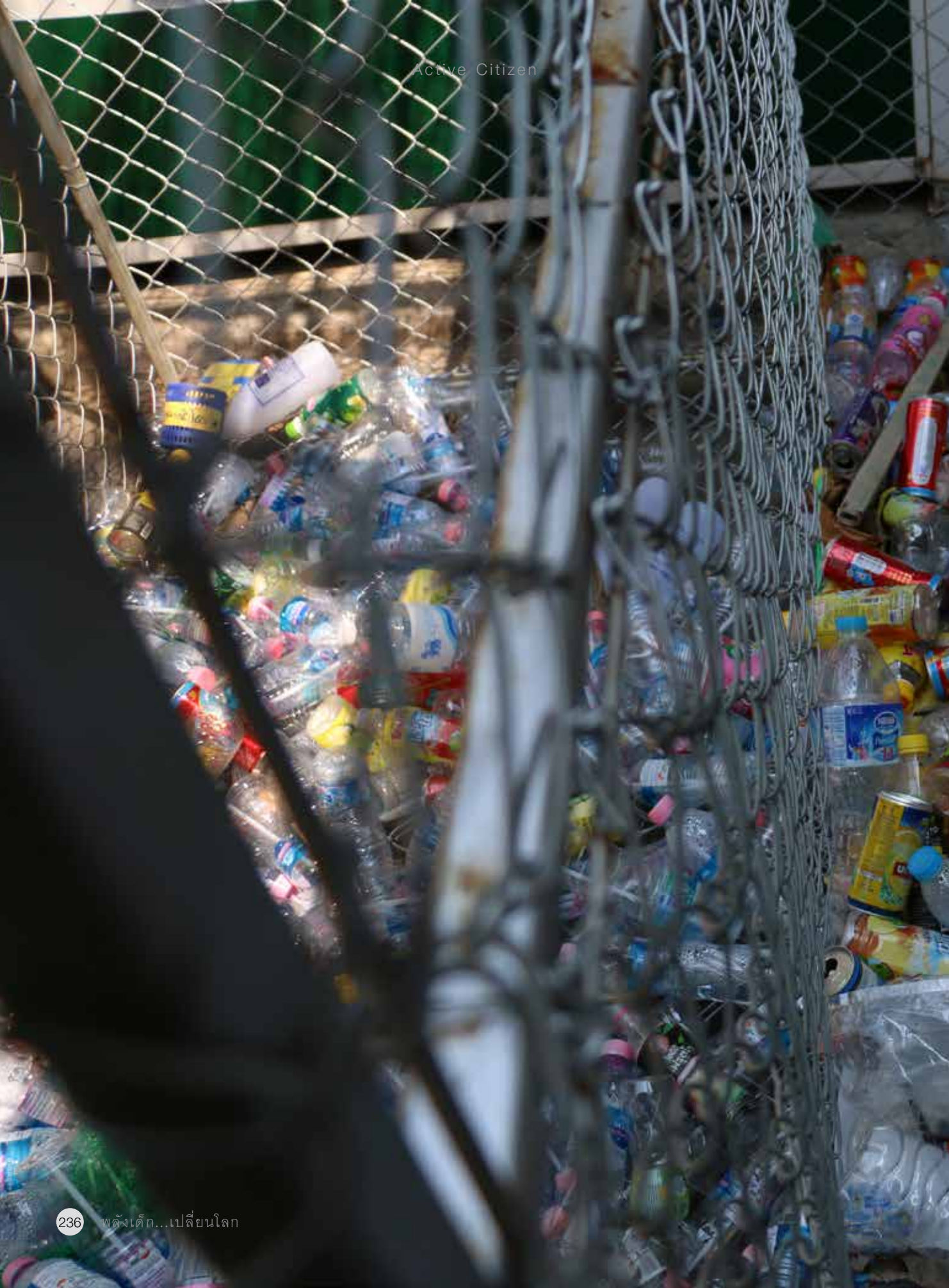
สำหรับอุ้มเอง เขาตั้งใจที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น แม้ว่าในอดีตเขาเป็นเด็กไม่รักเรียน เคยมีประวัติการติด 0 ทุกวิชาในระดับมัธยมมาแล้ว แต่ด้วยแรงผลักดันของพ่อจึงได้เรียนต่อ ปวส. แต่การจะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาในสาขาสัตวศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยภาคตะวันตกในอนาคตรอนโลกนี้ เป็นเพราะแรงขับภายในที่อยากลบคำปรามาสของเพื่อนบ้าน

“โดนดูถูกจากคนข้างบ้านมาตั้งแต่มัธยมแล้ว ผมก็ยอมรับนะว่า ผมเรียนไม่เก่ง แต่ผมไม่ชอบคนดูถูก เขาชอบว่าเราว่าจะเรียนไม่จบ ก็เลยฮึด จะเอาใบปริญญามาให้ได้” อุ้มประกาศความตั้งใจ

แต่วันนี้อุ้มได้ “เปิดใจ” ให้ตัวเองได้สัมผัสกับความไม่สำเร็จที่เกิดขึ้น เรียนรู้และจดจำบทเรียนครั้งนี้ไว้ตลอดไป

โครงการศึกษาหมู่บ้านเปียร์ เพื่อเป็นแนวทาง
การลดต้นทุนการผลิต
ทีมงาน
วรวิทย์ มีแก้ว

หลากกลยุทธ์ จัดการขยะ สร้างสำนึก รักสะอาด เพื่อส่วนรวม

โครงการ ท.ช. ยุคใหม่ใส่ใจการแยกขยะ

โจทย์ปัญหา

ปัญหาขยะเป็นเรื่องใกล้ตัว ถือเป็นปัญหาส่วนรวมที่ทุกคนควรให้ความร่วมมือแก้ไข ไม่เว้นแม้แต่ที่โรงเรียนเทพมงคลรังษี จังหวัดกาญจนบุรี แม้โรงเรียนจะมีการจัดการขยะ โดยจัดถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ แต่ยังมีขยะล้นถังอยู่เสมอ ที่สำคัญทั้งขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิลต่างถูกทิ้งลงถังเดียวกัน ปัญหาคือนอกจากโรงเรียนจะสกปรกแล้ว ขยะยังเน่าเสียอยู่ในท่อระบายน้ำจนส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วบริเวณ กลุ่มเยาวชนจึงคิดทำ โครงการ ท.ช.ยุคใหม่ ใส่ใจการแยกขยะ

กลุ่ม

ลูกรัก ท.ช.

โครงการ ท.ช. ยุคใหม่

ใส่ใจการแยกขยะ

กระบวนการเรียนรู้

1.

ขยะภายในโรงเรียน
พบขวดน้ำพลาสติก
มากที่สุด

2.

จัดเวทีสร้างความเข้าใจกับ
เพื่อนนักเรียนชั้น ม.4
มีกิจกรรมให้ความรู้เรื่องขยะ

3.

เก็บข้อมูลและค้นหา
ราคาขายขยะแต่ละประเภท

- ขยายผลออกไปให้ความรู้เรื่องขยะแก่โรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนถาวรวิทยา และโรงเรียนเทศบาล 3
- นักเรียนมีความเข้าใจเรื่องการคัดแยกขยะและผลกระทบที่เชื่อมโยงต่อภาวะโลกร้อน
- ต่อยอดเป็นโครงการธนาคารขยะ ให้นักเรียนนำขยะมาฝากขายที่ธนาคารเพื่อเป็นเงินสะสม
- มีจิตใจที่คิดทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- กลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้ว่าการทำงานกับคนหมู่มากต้องนิ่ง ฟัง และควบคุมอารมณ์ เพื่อให้งานที่รับผิดชอบเดินไปได้ด้วยดี
- “ข้อมูลความรู้” คือ “หัวใจ” ที่ทำให้การทำงาน ประสบความสำเร็จ
- กล้าคิด กล้าพูด และกล้าแสดงออกมากขึ้น

4.

หลังให้ข้อมูลเรื่องจัดการขยะ พบว่านักเรียนยังไม่ให้ความร่วมมือคัดแยกขยะในห้องเรียน

5.

จัดกิจกรรมตะแครงหรรษา ให้นักเรียนนำขวดพลาสติกมาทิ้ง พร้อมเขียนชื่อใส่ในขวด เพื่อจับฉลากรับรางวัล

6.

ประชาสัมพันธ์หน้าเสาธง เกี่ยวกับการคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง

เราต้องมั่นใจในตัวเรา ให้เราคิดและลงมือทำด้วยตัวเอง แต่ให้เขามาปรึกษาเราได้ตลอด บทบาทของเราเหมือนเป็นแม่ที่คอยให้คำปรึกษา และให้กำลังใจเวลาเขามีปัญหา... ตัวครูเองก็ได้เรียนรู้แล้วเด็กๆ เองก็เปลี่ยนแปลงตัวเองเห็นได้ชัดว่าเขาสนิทกับคนอื่นมากขึ้น จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับการเรียนอย่างเดียว แต่หลังจากทำโครงการ พวกเขาไม่นิ่งดูดายต่อปัญหาของส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีที่จะติดตัวเขาไปในอนาคต

“ขยะ” ปัญหาโลกแตกที่นับวันจะแก้ไขยากขึ้นทุกที่ที่โรงเรียนเทพมงคลรังษี จังหวัดกาญจนบุรีก็เช่นกัน แม้โรงเรียนจะมีการจัดการขยะโดยจัดถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ ของโรงเรียน รวมทั้งให้นักการภารโรงเก็บทั้งตอนเย็นหลังเลิกเรียนแล้วก็ตาม แต่ขวดน้ำดื่ม แก้วพลาสติก ถุงขนม ถุงพลาสติกที่นักเรียนห่ออาหารมารับประทานที่โรงเรียน รวมถึงเศษกระดาษจากห้องเรียนก็ยังล้นถังอยู่เสมอ ยิ่งการคัดแยกขยะแล้วยังไม่ต้องพูดถึงทั้งขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิลต่างถูกทิ้งลงถังเดียวกัน ปัญหาคือนอกจากโรงเรียนจะสกปรกแล้ว ขยะยังไปอยู่ในท่อระบายน้ำจนเน่าเสีย ส่งกลิ่นเหม็นคลุ้งไปทั่วบริเวณ

“ขยะ” แก้ได้ด้วย “คน”

เมื่อศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม เข้ามาแนะนำโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก กลุ่มลูกรัก ท.ษ. รู้สึกสนใจ คิดว่าการทำโครงการน่าจะช่วยให้พวกเขาได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ นอกห้องเรียน โดยใช้ “ขยะ” มาเป็นโจทย์ เพราะเห็นว่าปัญหาขยะเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นปัญหาส่วนรวมที่ทุกคนควรให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหานี้ แทนที่จะปิดกั้นว่าเป็นหน้าที่ของใคร โดยทุกคนควรเริ่มจากการเปลี่ยนตัวเองก่อน

กลุ่มลูกรัก ท.ษ. บอกว่า ที่คิดทำเรื่องขยะเนื่องจากเห็นว่าแม่น้ำแควใหญ่เป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านจังหวัดกาญจนบุรี หากพวกเขาเข้ามาจัดการปัญหาขยะบริเวณนี้ได้ ปัญหามลพิษทางน้ำก็จะลดลง และทำให้แม่น้ำดูสะอาดตามากขึ้น ทั้งยังช่วยสร้างทัศนียภาพที่ดีให้แก่ผู้มาเยี่ยมชม ด้วยเหตุนี้ กลุ่มเยาวชนจึงเล็งพื้นที่เป้าหมายไปที่ ทำโรงแพ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำติดแม่น้ำแควใหญ่ และตั้งอยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน

“เวลาไปเที่ยวเล่นบริเวณนั้น เราสังเกตเห็นขยะเยอะ พวกเราเลยตกลงกันว่า ไปทำโครงการตรงจุดนั้นดีกว่า”
ฟาร์-วิไลวรรณ สำราญวงศ์ ให้เหตุผล

วิเคราะห์ศักยภาพทีมงาน

ก่อนเข้าร่วมอบรมในเวทีนี้ 1 ปลุกลำนึกพลเมือง พวกเธอเตรียมความพร้อมด้วยการลงสำรวจพื้นที่ทำโรงแพ เพื่อสอบถามข้อมูลจากร้านค้าและผู้คนที่อาศัยอยู่ในละแวกนั้นพบว่า ขยะส่วนหนึ่งมาจากนักท่องเที่ยวและร้านค้าในพื้นที่ แต่อีกจำนวนหนึ่งเป็นขยะที่ลอยมาตามน้ำ พวกเธอนำข้อมูลที่ได้มาปรึกษากับทีมพี่เลี้ยงโครงการ ด้วยรู้สึกว่าการจัดการขยะบริเวณทำโรงแพเป็นปัญหาที่ใหญ่เกินตัวเสียแล้ว

มินท์-ปิยวรรณ อินทะนิน เล่าว่า แม้เห็นว่าปัญหาขยะบริเวณดังกล่าวมีความสำคัญและต้องเร่งแก้ไข แต่ก็ยังคิดไม่ตกว่าจะจัดการกับขยะเหล่านั้นได้อย่างไรด้วยกำลังของเยาวชนเพียงไม่กี่คน

“ตอนนั้นเครียดมาก เราอยากทำโครงการที่ทำโรงแพ แต่ขยะสะสมมาตั้งแต่ต้นน้ำ แล้วบริเวณทำโรงแพเป็นเพียงจุดเล็ก ๆ ของแม่น้ำทั้งสาย ถ้าจะแก้ปัญหาบริเวณนั้นแค่ส่วนเดียวคงไม่ได้ผล อีกอย่างชาวบ้านบอกว่าเทศบาลเข้ามาดูแลจัดการขยะบริเวณนั้นอยู่แล้วด้วย... พอเห็นแบบนี้ก็ยังไม่คิดว่าเราจะทำอะไรได้อีก”

เมื่อคิดว่าการจัดการขยะบริเวณทำโรงแพไม่น่าจะใช้พื้นที่เป้าหมายที่ดีนัก หากประเมินตามระยะเวลาการดำเนินโครงการ ทีมพี่เลี้ยงโครงการจึงชักชวนให้กลุ่มเยาวชนลองมองปัญหาจากเรื่องใกล้ตัว

แม้ยังไม่เริ่มต้นทำโครงการ กลุ่มลูกรัก ท.ษ. บอกว่า พวกเธอรู้สึกท้อ เนื่องจากไม่เคยมีประสบการณ์ทำโครงการระยะยาวที่ต้องวางแผนงานอย่างมีเป้าหมายชัดเจนแบบนี้มาก่อน สถานการณ์ตอนนั้นทำให้พวกเธอถึงขั้นกุมขมับ เพราะรู้สึกถึงภาระที่หนักอึ้ง ยาก และทำทางจะไปไม่รอด ไม่รู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ คิดไม่ออกว่ากระบวนการทำงานควรจะเป็นอย่างไรต่อไป

มินท์บอกว่า เธอคิดได้ตรงที่พี่เลี้ยงโครงการบอกว่า “ลองมองปัญหาใกล้ตัวสิ” ก็คิดว่า ถ้าพวกเราอยากทำเรื่องขยะก็ทำต่อไป แต่ย่อขนาดให้เล็กลง โดยหันกลับมาทำในโรงเรียนแทน เพราะปัญหาขยะในโรงเรียนก็เป็นปัญหาใหญ่ที่ยังไม่สามารถจัดการได้ ทั้งยังขาดการแก้ไขมาเป็นเวลานาน

เมื่อความคิดตกผลึก พวกเธอจึงวิเคราะห์ต้นตอของปัญหาพบว่า เกิดจากนักเรียนทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง และไม่มีการคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบ หลังจากพิจารณาแล้วว่าพวกเธอน่าจะมีศักยภาพในการบริหารจัดการโครงการภายในโรงเรียนได้ โครงการ **ท.ษ. ยุคใหม่ ใส่ใจการแยกขยะ** จึงเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้นักเรียนรู้และเข้าใจกระบวนการคัดแยกขยะ รวมทั้งช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมหันมาทิ้งขยะให้ลงถังมากขึ้น

ออกแบบการทำงาน

“จากเล็กไปใหญ่”

เมื่อโจทย์และเป้าหมายชัด แผนการทำงานจึงถูกออกแบบขึ้น งานนี้กลุ่มลูกรัก ท.ษ. ตั้งต้นจากเล็กไปหาใหญ่ กล่าวคือ เริ่มให้ความรู้แก่เพื่อนนักเรียนระดับชั้นเดียวกันก่อน เพราะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว เมื่อดำเนินโครงการให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ได้ระยะหนึ่ง จึงค่อยขยายฐานความร่วมมือออกไปในวงกว้าง ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะให้นักเรียนและคณะครูในโรงเรียนรับทราบหน้าเสาธง พร้อมทั้งรายงานความคืบหน้าของการทำโครงการ

ด้วยเหตุนี้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 147 คนจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกของพวกเธอ โดยจัด**เวทีสร้างความเข้าใจกับเพื่อนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4** เป็นกิจกรรมแรก เพื่อให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ที่วางไว้ และเพื่อแนะนำโครงการ **ท.ษ. ยุคใหม่ ใส่ใจขยะ** ให้เพื่อนๆ รู้จัก พร้อมกับให้ความรู้เพื่อนนักเรียนเกี่ยวกับประเภทขยะและการคัดแยกขยะก่อน เพื่อปลุกสำนึกเรื่อง การรักษาความสะอาดและการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

กลุ่มลูกรัก ท.ษ.บอกว่า ขยะเป็นผลลัพธ์จากการใช้สอยในชีวิตประจำวันของทุกคน พวกเธอจึงต้องค้นหาข้อมูลทั้งหมดมานำเสนอ เพื่อกระตุ้นให้เพื่อนนักเรียนเข้าใจว่าเรื่องเล็กๆ อย่างขยะ ส่งผลในภาพรวมต่อชีวิตอย่างไร

“การที่อากาศมีอุณหภูมิสูงขึ้นเป็นสัญญาณบอกเหตุอย่างหนึ่งของภาวะโลกร้อน ซึ่งทุกคนสัมผัสได้ว่าปัจจุบันอากาศร้อนขึ้น เราต้องชี้ให้เพื่อน ๆ เห็นว่าขยะเป็นผลลัพธ์จากการใช้ของมนุษย์ ยิ่งใช้มากขึ้นก็ยิ่งผลิตมาก ยิ่งผลิตมากก็ยิ่งปล่อยความร้อนออกสู่บรรยากาศมาก และต้องใช้ทรัพยากร รวมถึงพลังงานมากตามไปด้วย” ฟาร์อธิบายได้อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกันได้อย่างมีเหตุผล

สร้างสรรค์กิจกรรมให้ตอบโจทย์การใช้งาน

นอกจากการนำเสนอข้อมูลเชิงวิชาการแล้ว แต่เพื่อให้การจัดกิจกรรมครั้งแรกของพวกเขาน่าเบื่อและเคร่งเครียดจนเกินไป กลุ่มลูกรัก ท.ษ. ยังจัดแบ่งเวลาให้เพื่อน ๆ แต่ละห้องได้ร่วมสนุกกับ **การประดิษฐ์ถังขยะประจำห้องเรียน** โดยมีกติกาว่าแต่ละห้องจะต้องประดิษฐ์ถังขยะทั้งหมด 3 ถัง พร้อมระบุว่าแต่ละถังมีไว้สำหรับใส่ขยะประเภทใด เกณฑ์การตัดสินอยู่ที่ความสวยงามและประโยชน์ที่นำไปใช้ได้จริง โดยมีกลุ่มลูกรัก ท.ษ. ทีมพี่เลี้ยงโครงการ และครูเป็นคณะกรรมการตัดสิน

“เรายังทำงานกับเพื่อน ๆ อีกนาน การตัดสินผลงานจึงต้องตัดสินให้มีมาตรฐานและยุติธรรมที่สุด พวกเราเลยจัดให้มีคณะกรรมการตัดสิน มีรางวัลมอบให้กับทีมที่ชนะ

“การจำแนกประเภทขยะในห้องเรียนไม่ได้เป็นไปตามหลักสากลอย่างที่คุ้นเคยกัน กล่าวคือ โดยปกติแล้วการคิดแยกขยะจะแบ่งออกเป็นขยะแห้ง ขยะเปียก และขยะรีไซเคิล แต่กลุ่มเยาวชนเลือกคิดแยกขยะตามประโยชน์ในการนำไปใช้งานต่อ โดยเกณฑ์การคิดแยกอ้างอิงจากข้อมูลปริมาณขยะแต่ละประเภทในห้องเรียนที่พวกเธอสำรวจเอง”

หน้าเสาธงเพื่อเป็นกำลังใจและเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการให้นักเรียนในโรงเรียนรับรู้ไปในตัว” ฟาร์กล่าว

มันท์อธิบายเพิ่มเติมว่า ถังขยะที่ประดิษฐ์ขึ้นมาไม่ได้ทำไว้เฉย ๆ พวกเธอขอความร่วมมือจากเพื่อนนักเรียนและขออนุญาตครูประจำชั้นนำถังขยะดังกล่าวไปวางไว้ในห้องเรียนห้องละ 3 ถัง โดยจำแนกเป็นแต่ละประเภท คือ ขวดพลาสติก กระดาษเหลือใช้ และขยะทั่วไปอื่น ๆ

เห็นได้ว่า การจำแนกประเภทขยะในห้องเรียนไม่ได้เป็นไปตามหลักสากลอย่างที่คุ้นเคยกัน กล่าวคือ โดยปกติแล้วการคิดแยกขยะจะแบ่งออกเป็น ขยะแห้ง ขยะเปียก และขยะรีไซเคิล แต่กลุ่มเยาวชนเลือกคิดแยกขยะตามประโยชน์ในการนำไปใช้งานต่อ โดยเกณฑ์การคิดแยกอ้างอิงจากข้อมูลปริมาณขยะแต่ละประเภทในห้องเรียนที่พวกเธอสำรวจเอง

“ขยะในห้องเรียนมีไม่กี่อย่าง ที่มากที่สุดคือขวดน้ำพลาสติก รองลงมาคือ กระดาษเหลือใช้ ที่เหลือก็เป็นขยะทั่วไป ทั้งขวดพลาสติกและกระดาษที่เป็นขยะรีไซเคิล การคัดแยกแบบที่เราทำช่วยให้การทำงานของเราง่ายขึ้น เพราะสามารถแยกขวดน้ำพลาสติกและกระดาษออกไปขายได้เลย ไม่ต้องเสียเวลามาแยกอีก”

มินท์อธิบายวิธีคิดของพวกเธอ

การตอบคำถาม 20 ข้อเพื่อทบทวนความรู้ เป็นกิจกรรมสุดท้ายของเวทีสร้างความเข้าใจ ที่กลุ่มลูกรัก ท.ษ.เปิดโอกาสให้เพื่อนนักเรียนยกมือตอบคำถามสด ๆ หากใครตอบถูกก็จะได้รับของรางวัลไปทันที

“ถ้าเราบรรยายอย่างเดียว เราจะไม่รู้ว่าเพื่อนเข้าใจจริงหรือเปล่า หรือถ้าเข้าใจ เราก็ไม่รู้ว่าเขาเข้าใจอย่างไร พวกเราเลยทำคำถาม 20 ข้อนี้ขึ้นมา เพื่อวัดผลว่าหลังได้รับความรู้ไปแล้ว เพื่อนได้เรียนรู้อะไรบ้าง คาดไม่ถึงว่าเพื่อน ๆ จะแย่งกันตอบ บางคนตอบแล้วตอบอีก และตอบถูกทั้งหมด” มินท์เล่าบรรยากาศ

เรียนรู้จากการลงมือทำ

การให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งมาจากเพื่อนนักเรียน และผลลัพธ์จากการตอบคำถามทบทวนบทเรียนในเวทีสร้างความเข้าใจ คล้ายเป็นฉากบังตาที่ทำให้ดูคล้ายกับว่า โครงการ ท.ษ.ยุคใหม่ใส่ใจขยะ กำลังเดินหน้าไปได้ด้วยดี...แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น

กลุ่มเยาวชน ลูกรัก ท.ษ.เล่าว่า หลังจัดเวทีสร้างความเข้าใจ พวกเธอเร่งเก็บข้อมูล

“พวกเราคิดว่าถ้าทำให้ดูเป็นตัวอย่าง คนอื่นเห็นน่าจะเกิดสำนึกขึ้นมาบ้าง ระหว่างที่ไปเก็บและแยกขยะ เราบันทึกข้อมูลปริมาณขยะจากแต่ละห้องไว้ด้วย แล้วเอาผลมาคำนวณค่าคาร์บอน เพื่อดูผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมในภาพรวม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปเผยแพร่หน้าเสาธงให้นักเรียนรับรู้ อีกต่อหนึ่ง”

ราคาขยะจากเว็บไซต์ต่าง ๆ เทียบเคียงกับราคาจากร้านรับซื้อขยะ 2 ร้านในห้องถื่น แล้วหาข้อสรุปออกมาเป็นราคาที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้เป็นเกณฑ์ราคามาตรฐานรับซื้อขวดน้ำพลาสติกและกระดาษเหลือใช้จากการคัดแยกในห้องเรียน

แต่...ไม่มีใครนำขยะมาขาย!!

เมื่อเป็นเช่นนี้ มินท์-วรพรรณ ดวงสวัสดิ์ และ อุ่ม-ภาวิณี สิริพฤชา จึงรับหน้าที่เดินสำรวจห้องเรียน เพื่อสืบหาสาเหตุ จนพบว่าไม่มีการคัดแยกขยะอย่างที่กลุ่มเยาวชนคาดหวังไว้

อุ่มบอกว่า ห้องเรียนแต่ละห้องไม่ได้เป็นห้องเรียนถาวรของนักเรียนชั้นใดชั้นหนึ่ง ด้วยนักเรียนใช้วิธีเดินเรียนไปตามห้องต่าง ๆ ตามรายวิชา เมื่อพวกเขาจัดเวทีสร้างความเข้าใจเฉพาะกลุ่มนักเรียนชั้น ม.4 จึงไม่น่าแปลกใจที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนชั้นอื่น ๆ

เมื่อเป็นเช่นนี้ กลุ่มลูกรัก ท.ษ. จึงใช้วิธีเดินคัดแยกขยะด้วยตัวเองตามห้องเรียนเพื่อทำให้นักเรียนคนอื่น ๆ เห็นเป็นตัวอย่าง และดำเนินการประชาสัมพันธ์โครงการ พร้อมทั้งให้ข้อมูลเรื่องการจัดการขยะหน้าเสาธงอย่างเป็นทางการ

“โครงการสอนให้เรียนรู้ว่า การทำงานกับคนหมู่มากต้อง นิ่ง พัง และควบคุมอารมณ์ จะเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางไม่ได้ เราต้องฟังเพื่อนให้มากกว่าเราฟังเรา ฟังแล้วนำความคิดมารวบรวมอดอีกที ต่างคนต่างฟังกันถึงจะทำได้”

“พวกเราคิดว่าถ้าทำให้ดูเป็นตัวอย่าง คนอื่นเห็นก็น่าจะเกิดสำนึกขึ้นมาได้บ้าง ระหว่างที่เราเก็บและแยกขยะ ก็บันทึกข้อมูลปริมาณขยะจากแต่ละห้องไว้ด้วยตามจริง แล้วเอาผลมาคำนวณค่าคาร์บอน เพื่อดูผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมในภาพรวม เราก็นำข้อมูลนั้นไปเผยแพร่หน้าเสาธงให้นักเรียนรู้อีกต่อหนึ่ง” หมิว-กาญจนา ศรีวัฒนพงศ์อธิบาย

“ข้อมูล” ช่วยปลูกจิตสำนึกนักเรียน

เห็นได้ว่า กลุ่มลูกรัก ท.ษ. ให้ความสำคัญกับการ “จัดเก็บข้อมูล” ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ และสิ่งแวดล้อมอย่างมาก พวกเขาบอกว่า การเก็บและค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียด รวมทั้งการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญ เพราะข้อมูลข้อเท็จจริงเหล่านี้จะเป็นประโยชน์เมื่อนำออกไปเผยแพร่ให้นักเรียนได้รับรู้ การสื่อสารข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในระยะยาว แต่ในทางกลับกัน ข้อมูลที่ถูกต้องจะสร้างความตระหนักรู้และช่วยปลูกจิตสำนึกให้แก่ นักเรียนได้

ด้วยมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์อยู่กับตัว นอกจากการเผยแพร่ข้อมูลด้านการจัดการขยะและภาวะโลกร้อนในโรงเรียนแล้ว กลุ่มลูกรัก ท.ษ. ยังเดินทางสื่อสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ดังกล่าวให้แก่โรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 โรงเรียนข้างเคียงอีกด้วย ได้แก่ โรงเรียนถาวรวิทยา และโรงเรียนเทศบาล 3

“การสร้างจิตสำนึกต้องทำเรื่อย ๆ ไม่ใช่พูดครั้งเดียวแล้วจบ น้อง ๆ ประถมศึกษาจาก 2 โรงเรียนนี้ ส่วนใหญ่พอเรียนจบก็จะมาเรียนต่อที่โรงเรียนเทพมงคลรังษี ถ้าเราให้ข้อมูลเขาตั้งแต่ตอนนี้ ต่อไปเมื่อน้อง ๆ มาเรียนกับเรา

เราก็จะทำงานกับน้อง ๆ ได้ง่ายขึ้น หรือต่อให้ไม่ได้มาทำกิจกรรมกับเรา เขาก็มีความรู้ติดตัวออกไป” หมิวกล่าว

นอกจากให้ความสำคัญกับข้อมูลแล้ว โครงการ ท.ษ. ยุคใหม่ใส่ใจขยะ ยังคำนึงถึงความสนุกสนานในการทำกิจกรรม **ตะแกรงหรรษา** ที่วางไว้บริเวณโรงอาหารของโรงเรียน เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่สร้างสรรค์ขึ้นมาให้นักเรียนโรงเรียนได้ร่วมสนุกกับการคัดแยกขยะ

“ตะแกรงนี้ออกแบบขึ้นมาให้มีลักษณะค่อนข้างสูง เพื่อให้นักเรียนโยนขวดน้ำพลาสติกลงในตะแกรงคล้ายการโยนลูกบาสเกตบอลลงห่วง พวกเราประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเขียนชื่อตัวเองใส่ลงไปในขวดด้วย แต่ละเดือนเราจะจับฉลากขวดน้ำขึ้นมาแจกของรางวัลหน้าเสาธง” มันท-วรพรรณกล่าว

ถึงแม้นักเรียนจะให้ความร่วมมือนำขวดมาทิ้งในตะแกรงหรรษาเป็นอย่างดี แต่ทางกลุ่มก็ไม่คิดจะผลิตตะแกรงเพิ่ม เพราะคิดว่าทำไว้จุดเดียวนั้นเพียงพอแล้ว ในเมื่อนักเรียนเดินไปซื้อน้ำมาดื่มได้ หากมีความตั้งใจนักเรียนก็ต้องเดินมาทิ้งขวดน้ำในตะแกรงนี้ได้เช่นกัน

ใช้ “ความรู้” ปลายข้อจำกัดที่มงาน

ผลจากการสืบค้นและเก็บข้อมูลเพื่อทำโครงการ กลุ่มเยาวชนลูกรัก ท.ษ.บอกว่า นอกจากความรู้เกี่ยวกับภาวะโลกร้อน และการจัดการขยะแล้ว สิ่งที่เขาได้รับกลับมา คือ การทลายข้อจำกัดบางอย่างของตัวเอง

มันท-วรพรรณ อุ่ม และหมิว บอกเป็นเสียงเดียวกันว่า พวกเขาเป็นคนพูดน้อยและไม่กล้าแสดงออก แต่การทำโครงการบังคับให้พวกเขาต้องกล้าพูดกล้าแสดงออก และแสดงความกล้าออกมา เพื่อรับผิดชอบหน้าที่ที่อยู่ตรงหน้าให้ดีที่สุด

“เมื่อก่อนตัวเราเองถึงขยะไม่ลงถึง
ก็ไม่รู้สิกรู้สาอะไร แต่ตอนนี้เวลา
ไปไหนมาไหนแล้วเห็นขยะเกลื่อนกลาด
เรารู้สึกอึดอัด ยิ่งเห็นผู้ใหญ่นโยนขยะ
ทิ้งข้างทาง ยิ่งรู้สึกโกรธและสะเทือนใจ
หลายครั้งที่ต้องเดินเข้าไปเก็บ
เรามั่นใจว่าเมื่อสำนักเกิดขึ้น
มันก็จะอยู่กับเราตลอดไป”

“จากเด็กแถวหลัง ที่เขินอายเวลาจะพูดหรือ
แสดงความคิดเห็น โครงการนี้ผลักดันให้เราต้องออกไป
ยืนแถวหน้า ต้องกล้าพูด กล้านำ ถ้าเขินอายนี้เจียบ
ใครจะทำตามที่เรารู้พูด” อุ่มกล่าว

ด้านมินท์-ปิยวรรณ บอกว่า เธอเป็นคนอารมณ์ร้อน
และไม่ฟังใคร แต่การทำโครงการสอนให้เธอเรียนรู้ว่า
การทำงานกับคนหมู่มากต้องฟัง รู้จักฟัง และควบคุม
อารมณ์ จะเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางไม่ได้ เราต้องฟัง
เพื่อนให้มากกว่าเขาฟังเรา ฟังแล้วนำความคิดมารบ
ยออีกที ต่างคนต่างฟังกันถึงจะทำให้งานเดินไปได้

ส่วนฟาร์บบอกว่า สถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น
ทำให้เธอต้องรู้จักแก้ไขปัญหา เป็นบทเรียนที่สอนให้เธอ
รู้ว่า การเผชิญหน้ากับปัญหานั้นดีกว่าการหนีปัญหา

“ไม่เคยคิดว่าตัวเองจะทำได้ขนาดนี้ ตอนแรกรู้สึกว้าว
เป็นภาระที่หนักหนาเกินไป แต่พอได้ลงมือทำ แล้วเห็น
ว่าตัวเองทำได้ ก็อยากทำต่อไปเรื่อยๆ”

ถึงแม้โครงการจะไม่สามารถเดินหน้าไปถึงเป้าหมาย
สุดท้ายที่วางไว้ ด้วยปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาเพื่อทำ
โครงการ ซึ่งเป็นปัญหาหนักอกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาตอนปลายที่ปกติต้องเรียนหนักอยู่แล้ว แต่ผลลัพธ์
ที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจของพวกเขาก็ทำให้นักเรียน
หันมาให้ความร่วมมือในการจัดการขยะภายในโรงเรียน

มากขึ้น เห็นได้จากความสะอาดภายในโรงเรียน และ
ความร่วมมือในการคัดแยกขยะภายในห้องเรียน
ส่วนตะแกรงพระราชาก็ได้รับความสนใจจากนักเรียน
เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม กลุ่มลูกรัก ท.ษ. บอกว่า พวกเธอยัง
ต้องการต่อยอดโครงการให้ดีขึ้นไปอีก ด้วยการทำให้
ปริมาณขยะลดลง ซึ่งถือเป็นการลดการใช้ทรัพยากรที่จะ
ส่งผลต่อเนื่องไปทั้งระบบอย่างแท้จริง

“ทำได้แค่นี้ก็รู้สึกภูมิใจแล้ว งานทุกอย่างไม่จำเป็น
ต้องสำเร็จ 100 เปอร์เซ็นต์ พวกเราคิดกันว่าขั้นแรกขอแค่
ให้นักเรียนรู้ข้อมูลก็ดีแล้ว แต่ถ้ารู้แล้วทำตามจนได้ผลก็
ถือเป็นผลพลอยได้ เราไม่สามารถใช้เวลาสั้นๆ เปลี่ยน
นิสัยคนได้ ดังนั้น เราต้องทำไปเรื่อยๆ ทั้งพูด ทำให้
เห็นเป็นตัวอย่าง ตอนนี้ถือเป็นการก้าวเล็กๆ ที่เริ่มต้นขึ้น
ขนาดตัวเราเองยังเปลี่ยนได้ ในระยะยาวคนอื่นก็ต้อง
เปลี่ยนได้ เมื่อก่อนตัวเราเองถึงขยะไม่ลงถึงก็รู้สึก
รู้สาอะไร แต่ตอนนี้เวลาไปไหนมาไหนแล้วเห็นขยะ
เกลื่อนกลาด เรารู้สึกอึดอัด ยิ่งเห็นผู้ใหญ่นโยนขยะทิ้ง
ข้างทาง ยิ่งรู้สึกโกรธและสะเทือนใจ หลายครั้งที่ต้อง
เดินเข้าไปเก็บ เรามั่นใจว่าเมื่อสำนักเกิดขึ้น มันก็จะ
อยู่กับเราตลอดไป” มินท์-ปิยวรรณ สะท้อนถึงสำนักที่
เกิดขึ้น

พี่เลี้ยงต้องแนะนำมากกว่าออกคำสั่ง

กมลเนตร เกตุแก้ว พี่เลี้ยงชุมชน สะท้อนบทบาทของตัวเองว่า แม้เธอจะเป็นครู แต่การวางบทบาทของเธอคล้ายเป็นผู้ให้คำแนะนำมากกว่าออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติตาม

“เราต้องมั่นใจในตัวเขา ให้เขาคิดและลงมือทำด้วยตัวเอง แต่ก็เปิดพื้นที่ให้เขาเข้ามาปรึกษาเราได้ตลอด ในฐานะครู เราอยู่กับนักเรียนมากกว่าลูกเราด้วยซ้ำไป ดังนั้นบทบาทของเราก็เหมือนเป็นแม่ที่คอยให้คำปรึกษา และให้กำลังใจเวลาเขามีปัญหา”

กมลเนตรบอกว่า จุดเด่นของโครงการนี้อยู่ที่การพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งพี่เลี้ยงชุมชนให้มีศักยภาพในการดูแลชุมชนและสังคมของตนเอง (ซึ่งในที่นี้หมายถึงโรงเรียน) ด้วยการให้เครื่องมือหรือกระบวนการคิดที่เป็นระบบ การพัฒนากระบวนการคิดที่เป็นระบบช่วยให้การวางแผนงานง่ายขึ้นและทำให้ครูมองปัญหาอย่างเชื่อมโยงกันมากขึ้น จนเกิดการตระหนักรู้ว่า เราทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาในภาพรวม

“ครูเองก็ได้เรียนรู้ แล้วเด็ก ๆ ก็เปลี่ยนแปลงตัวเอง เห็นได้ชัดว่าเขานึกถึงคนอื่นมากขึ้น จากเดิมที่อาจจะให้ความสำคัญกับการเรียนอย่างเดียว แต่หลังจากทำโครงการพวกเขาก็ไม่ทิ้งดูดาวยต่อปัญหาของส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีที่จะติดตัวเขาไปในอนาคต”

เมื่อเห็นความสำคัญของ “ชุดข้อมูลความรู้” จึงไม่แปลกที่กลุ่มลูกรัก ท.ษ. จะเลือกใช้วิธีให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และขอความร่วมมือ แทนการวางระเบียบข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ในโรงเรียน เพราะมั่นใจว่า กิจกรรมที่พวกเขาส่งเสริมสร้างเสริมขึ้น จะมีส่วนช่วยสร้างนิสัยรักความสะอาดและเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กนักเรียนอย่างเป็นธรรมชาติ เพราะพวกเขารู้ว่าสำนึกที่เกิดขึ้นนี้จะผสมกลมกลืนไปกับพฤติกรรมที่จะแสดงออกในชีวิตประจำวันต่อไป

โครงการ ก.ช. ยุคใหม่

ใส่ใจการแยกขยะ

พี่เลี้ยงชุมชน

กมลเนตร เกตุแก้ว

ทีมทำงาน

วิไลวรรณ สำราญวงศ์

กาญจนา ศรีวัฒนพงศ์

ปิยวรรณ อินทะนิน

วรพรรณ ดั่งสวัสดิ์

ภาวินี สิริพุดษา

วิชาแพะ

โครงการพัฒนาคุณภาพอาหารและโรงเรียน
โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในตำบลหนองหญ้า

โจทย์ปัญหา

คนในชุมชนตำบลหนองหญ้าเนียมเลี้ยงแพะ เนื่องจากลงทุนต่ำ ใช้พื้นที่น้อย ให้ผลตอบแทนเร็ว แต่เกษตรกรประสบปัญหาแพะตายเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้ เรื่องการนำพืชท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์เรื่องอาหาร ทำให้แพะได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วน และโรงเรือนไม่ถูกสุขลักษณะ นักศึกษาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกาญจนบุรี (วชท.) จังหวัดกาญจนบุรี จึงรวมตัวกันทำโครงการพัฒนาคุณภาพอาหารและโรงเรือน โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะ ในตำบลหนองหญ้า เพราะเห็นว่า นี่เป็น “โอกาส” ที่พวกเขาจะใช้ “ความรู้” เข้าไปช่วยแก้ปัญหาของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้

ประชุมทีมเพื่อสร้างความเข้าใจ และวางแผนการจัดกิจกรรมโครงการ

ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโรงเรือน วิธีการเลี้ยงดูอาหารของแพะ โรค รวมทั้งสำรวจวัตถุดิบ ที่หาได้ง่ายในพื้นที่

การใช้ “ความรู้” จากห้องเรียนเข้าไปปรับใช้ชุมชนที่พวกเขาอาศัย เป็นการลดช่องว่างระหว่างสถานศึกษากับชุมชนได้เป็นอย่างดี แต่ที่สำคัญคือกลุ่มนักศึกษาได้ “ประสบการณ์” การทำงานจริงในพื้นที่ ทั้งวิธีคิด วิธีทำงาน การเข้าหาชุมชน ท้ายที่สุดประสบการณ์ตรงเหล่านี้ทำให้กลุ่มนักศึกษาเกิดความมั่นใจ ในเส้นทางสายอาชีพที่พวกเขาเลือกเดินได้อย่างภาคภูมิใจ

สิ่งที่ได้เรียนรู้

รู้สึกภาคภูมิใจกับสิ่งที่ได้ทำ โดยเฉพาะการทดลองสูตรอาหารเสริมสำหรับแพะจนเกิดผลสำเร็จ สมกับที่คาดหวังไว้คือ การได้ใช้ความรู้ในการทำงานจริง ทำให้รู้จักรับผิดชอบ รู้จักการคิดวางแผน รู้จักการทำงานร่วมกับคนอื่น รู้จักการติดต่อประสานงาน และมีมนุษยสัมพันธ์ดีขึ้น

ขออิมแพะชาวบ้าน 6 ตัวทำลองเลี้ยง 3 แบบๆ ละ 2 ตัว เพื่อวัดปริมาณน้ำนม

- กากมันหมักผสมยีสต์
- หนุ่ยเนเปียร์ผสมกระถิน
- แบบคอนโทรล (แบบเดิม)

ศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงแพะ สูตรอาหาร และการทำโรงเรือน

นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และทดลองผลิตอาหาร 2 สูตร คือ สูตรกากมันหมักผสมยีสต์ และสูตรหนุ่ยเนเปียร์ผสมกระถินป่น พร้อมกับสร้างโรงเรือนมาตรฐาน

พวกเขาสรุปตรงกันว่า รู้สึกภาคภูมิใจกับสิ่งที่ได้ทำ โดยเฉพาะการทดลองสูตรอาหารเสริมสำหรับแพะจนเกิดผลสำเร็จสมกับที่คาดหวังไว้คือการได้ใช้ความรู้ในการทำงานจริงทำให้รู้จักรับผิดชอบ รู้จักการคิดวางแผน รู้จักการทำงานร่วมกับคนอื่น รู้จักการติดต่อประสานงาน และมีมนุษยสัมพันธ์มากขึ้น

ชีวิตนักศึกษาเกษตร การเรียนรู้จากห้องเรียนคงไม่เพียงพอต่อการสร้างทักษะและประสบการณ์ การเรียนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกาญจนบุรี (วชท.) จังหวัดกาญจนบุรี จึงไม่ใช่เพียงการเรียนรู้ในห้องเรียนแต่มีภาคปฏิบัติให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยการลงมือทำงานจริง และกิจกรรม Fix it center ก็เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ทั้งยังเป็นบริการทางวิชาการของ วชท.กาญจนบุรี ที่พานักศึกษาออกไปให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ฉีดยา รักษาโรค ฯลฯ แก่เกษตรกรในชุมชนใกล้เคียง

เห็นโอกาสจากปัญหา

ตำบลหนองหญ้า มีพื้นที่ 7.56 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 1,542 คน หรือ 490 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดฝักอ่อน และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งประกอบไปด้วย โคเนื้อ ไก่พื้นเมือง ปลาทับทิม และแพะ เป็นต้น เป็นพื้นที่ที่ วจส.กาญจนบุรีใช้จัดกิจกรรม Fix it center มาโดยตลอด

การจัดกิจกรรมดังกล่าวทำให้นักศึกษาค้นพบว่า ที่ตำบลหนองหญ้า คนในชุมชนนิยมเลี้ยงแพะกันมาก เนื่องจากลงทุนต่ำ ใช้พื้นที่ในการเลี้ยงน้อย ให้ผลตอบแทนเร็ว เพราะเนื้อแพะเป็นที่ต้องการของตลาดที่ชุมชนแห่งนี้มีเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะ 30 รายๆ ละ 30 ตัว แต่เกษตรกรกำลังประสบปัญหาแพะล้มตาย เนื่องจากผู้เลี้ยงส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงแพะแบบปล่อยไล่ทุ่ง ทั้งยังขาดความรู้เรื่องพืชท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้เป็นอาหารได้

ทำให้แพะได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วน และมีโรงเรือนไม่ถูกสุขลักษณะ แพะต้องนอนอยู่กับสิ่งปฏิกูล ส่งผลให้แพะเป็นโรคพยาธิ ปากเท้าเปื่อย และโรคทางเดินหายใจ

แม้จะมองเห็นปัญหาข้างต้น แต่นักศึกษาไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้มากไปกว่าให้คำแนะนำและรักษาโรคตามอาการ จนกระทั่งอาจารย์สำราญ พลอยประดับ แนะนำว่า **มีโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก** ซึ่งสนับสนุนให้เยาวชนทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพ นักศึกษาเอกสัตวศาสตร์ ชั้น ปวส.1 ซึ่งประกอบด้วย ฟอรัค-สุพัฒน์กิจ หมื่นจำปา นัด-สิทธิธ มั่นคง โบ้ท-รณชัย พรหมบุตร กิฟท์-อรรธรณ กำบุญมา เก๋-ณภลัย หงส์รัตนวงศ์ วิ-มลลิกา ภูทอง และโอ-ศุภกร กุลที จึงรวมตัวกันทำโครงการพัฒนาคุณภาพอาหารและโรงเรือน โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะในตำบลหนองหญ้า เพราะเห็นว่านี่เป็น “โอกาส” ที่พวกเขาจะใช้ความรู้เข้าไปช่วยแก้ปัญหาของชุมชน

ค้นลึกถึงต้นตอปัญหา

ด้วยแนวคิดที่อยากช่วยแก้ปัญหาให้เกษตรกรอยู่แล้ว การรวมตัวของทีมและการแบ่งหน้าที่ซึ่งทำได้ไม่ยาก พอร์ต นิด ก็ วิ รับผิดชอบสำรวจ ใอดูแลเรื่องอาหารและ ขับรถ เก๋คอยจดบันทึกและถ่ายภาพ โบทช่วยดูภาพรวม และอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ รวมทั้งดูแลการเงิน แต่ทีมงานทุกคนยืนยันว่าแม้จะแบ่งหน้าที่กัน แต่พอถึงเวลาทุกคนก็จะเข้ามาช่วยกันทำงาน ซึ่งก่อนลงมือทำ ทีมงานได้จัดประชุมวางแผนการทำงาน **พร้อมกำหนดเป้าหมายไว้ว่าจะช่วยลดอัตราการตายของแพะในชุมชนตำบลหนองหญ้า ซึ่งกิจกรรมที่ทีมออกแบบไว้ เริ่มต้นจากการสำรวจโรงเรียน วิธีการเลี้ยงดู อาหารของแพะ โรค รวมทั้งสำรวจวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในพื้นที่**ในรอบปี ศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยง สูตรอาหาร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อนำมาใช้ทดลองเลี้ยงแพะต่อไป

โบทเล่าว่า การลงพื้นที่รอบแรก ทีมไปสำรวจจำนวนเกษตรกรที่เลี้ยงแพะ ด้วยการเก็บข้อมูลทีละหลังคาเรือน สอบถามวิธีการที่เกษตรกรเลี้ยงแพะ ทั้งเรื่องอาหาร การรักษาโรค พร้อมสำรวจโรงเรียน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาประชุมเพื่อวางแผนการทำงานอีกครั้ง ซึ่งข้อมูลที่พบไม่ต่างจากที่พวกเขาเคยรับรู้มา นั่นคือ ชาวบ้านเลี้ยงแบบปล่อยทุ่ง โรงเรียนไม่ยกพื้น ทำให้แพะเป็นโรคง่าย เช่น โรคปากเท้าเปื่อย โรคท้องเสีย ส่วนอาหารแพะชาวบ้านจะเลี้ยงด้วยหญ้าที่หาได้ทั่วไปในพื้นที่ ไม่มีการให้อาหารเสริมใดๆ เมื่อวิเคราะห์แล้วทีมงานเห็นร่วมกันว่า **น่าจะเลือกเกษตรกรเป้าหมายที่มีปัญหาในการเลี้ยงแพะมากที่สุด ซึ่งจากข้อมูลที่พบ 3 ราย ที่มีปัญหาแพะตายมากที่สุด**

“เหตุผลที่เลือกเกษตรกร 3 รายนี้เป็นเป้าหมายของการทำงาน ก็เพื่อเป็นตัวอย่างให้ฟาร์มอื่นๆ เห็น ทั้งนี้เพราะฟาร์มแพะส่วนใหญ่อยู่ใกล้กัน สามารถไปมาหาสู่และแลกเปลี่ยนความรู้กันได้”

ด้วยเหตุนี้การลงพื้นที่รอบ 2 ทีมงานจึงสำรวจแบบเจาะลึกที่บ้านของเกษตรกร 3 ราย เพื่อดูสภาพปัญหาสาเหตุการตาย ซึ่งก็พบว่า แพะส่วนใหญ่เป็นโรคท้องเสียเนื่องจากเลี้ยงแบบปล่อย และมีโรงเรียนไม่ถูกสุขลักษณะทำให้แพะติดโรคกันไปเรื่อย ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ทีมงานจึงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการประสานงานกับปศุสัตว์เพื่อนำซากแพะไปตรวจ พร้อมทั้งขอยามาฉีดรักษาอาการของแพะก่อนในเบื้องต้น

โบทย้ำว่า เหตุผลที่เลือกเกษตรกรทั้ง 3 รายนี้เป็นเป้าหมายของการทำงาน เพื่อเป็นตัวอย่างให้ฟาร์มอื่นๆ เห็น ทั้งนี้เพราะฟาร์มแพะส่วนใหญ่อยู่ใกล้กัน จึงสามารถไปมาหาสู่และแลกเปลี่ยนความรู้กันได้

โบทเล่าต่อว่า หลังลงสำรวจชุมชน 2 ครั้ง ทีมงานนำข้อมูลที่ได้มาลำดับความสำคัญของปัญหา พบว่า ปัญหาเร่งด่วนที่ต้องเร่งแก้ไขคือเรื่องอาหารและโรงเรียน โดยเรื่องอาหารเน้นไปที่อาหารเสริมเพื่อสร้างน้ำหนัก ส่วนโรงเรียนเป็นเรื่องของสุขอนามัยที่จะส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของแพะ เพื่อให้แพะเป็นโรคน้อยลง

ทดลองให้รู้แจ้ง...ก่อนขยายผล

เมื่อคัดกรองข้อมูลเพื่อหาทางเลือกในการแก้ปัญหาแล้ว พวกเขายังพิจารณาถึงความสามารถของทีมงานด้วย โดยมีเงื่อนไขว่า ก่อนให้เกษตรกรแก้ปัญหาตามวิธีการที่ทีมงานเสนอ พวกเขาจะต้องทดลองให้เห็นผลเชิงประจักษ์ก่อน เริ่มจากการแก้ปัญหาเรื่องอาหารให้ถูกสุขลักษณะโดยการผลิตอาหารเสริม ทีมงานเลือกทดลองสูตรอาหารเสริมที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น กากมันสำปะหลัง กระถิน และหญ้าเนเปียร์ เป็นต้น

“เมื่อคิดกรองข้อมูลเพื่อหาทางเลือกในการแก้ปัญหาแล้ว พวกเขายังพิจารณาถึงความสามารถของทีมงานด้วย โดยมีเงื่อนไขว่า ก่อนให้เกษตรกรแก้ปัญหาตามวิธีการที่ทีมงานเสนอ พวกเขาจะต้องทดลองให้เห็นผลเชิงประจักษ์ก่อน”

ฟอรับอกกว่า พวกเขาทดลองอาหาร 2 สูตร คือ กากมันหมักยีสต์ และหญ้าเนเปียร์กับกระถินปน โดยสูตรกากมันผสมยีสต์มีส่วนผสมคือ กากมันประมาณ 500 กิโลกรัม ยีสต์ 100 กรัม อีเอ็ม 15 ลิตร น้ำ 88 ลิตร น้ำตาลทรายแดง 1 กิโลกรัม และยูเรีย 2.3 กิโลกรัม วิธีการทำคือต้องหากระบอกขนาดใหญ่เพื่อเทกากมันใส่ แล้วละลายยูเรียกับน้ำ น้ำตาลทรายแดง อีเอ็ม นำน้ำผสมยูเรียมาผสมกับยีสต์ คนไปเรื่อย ๆ จนเกิดฟอง จากนั้นนำบัวรดน้ำตักน้ำที่ผสมเสร็จรดกากมันในกระบอก ให้คนขึ้นไปย่ำจนเข้ากันดี แล้วจึงตักใส่ถังให้เต็มและอัดให้แน่น จากนั้นนำพลาสติกคลุมปิดไว้ 21 วัน เป็นสูตรที่ไม่ใช้ออกซิเจน (กากมันซื้อจากลานมัน กิโลกรัมละ 60 สตางค์)

สูตรหญ้าเนเปียร์ผสมกระถิน มีส่วนผสมคือ กระถินแห้งปน 50 กิโลกรัม หญ้าเนเปียร์สดไม่ 70 กิโลกรัม กำมะถัน 0.07 กรัม กากถั่วเหลือง 4 กิโลกรัม ยูเรีย 1 กิโลกรัม ข้าวโพดอาหารสัตว์ 8 กิโลกรัม เกลือ 250 กรัม มันเส้น 60 กิโลกรัม วิธีการทำคือ นำส่วนผสมข้าวโพด เกลือ กำมะถัน กากถั่วเหลืองซึ่งเป็นส่วนผสมที่ละเอียด

ผสมกันก่อน จากนั้นจึงนำหญ้าเนเปียร์ กระถิน มันเส้น ผสมกัน แล้วนำทั้ง 2 ส่วนมาผสมกัน ใช้พลั่วคนให้เข้ากัน ตักใส่ภาชนะปิดให้สนิทไม่ให้ออกซิเจนเข้า หมักไว้ 14 วัน ก็นำมาใช้งานได้

ต้นทุนในการผลิตอาหารเสริมทั้ง 2 ชนิดนี้ ไม่ได้แพงมาก เพราะใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น โดยอาหารเสริมสูตรกากมันผสมยีสต์มีต้นทุน กิโลกรัมละ 1.15 บาท ส่วนสูตรหญ้าเนเปียร์ผสมกระถินต้นทุน กิโลกรัมละ 4.81 บาท แต่การจะทำให้เกษตรกรเชื่อจำเป็นต้องมีหลักฐานพิสูจน์ให้เห็น

ระหว่างรออาหารเสริมได้ที่ ทีมงานช่วยกันสร้างโรงเรือนมาตรฐานตามที่ได้ศึกษามา คือ มีการยกพื้นสูงจากพื้นดิน 80 เซนติเมตร พื้นปูนมีช่องระบายเพื่อให้อากาศด้านล่างถ่ายเท และสามารถล้างทำความสะอาดได้สะดวก เพราะมูลของแพะอาจมีเชื้ออีโคไล จึงต้องมีการทำความสะอาดคอกบ่อย ๆ

เมื่อโรงเรือนและอาหารพร้อม ทีมงานขอยืมแพะจากป้าซึ่งเป็นญาติของฟอรั 6 ตัว เพื่อทดลองอาหาร 2 สูตรดังกล่าว

“ป่าให้ยืมแพะมา 6 ตัว พวกเราแบ่งให้อาหารสูตรละ 2 ตัว ส่วนอีก 2 ตัวเป็นแพะคอนโทรลให้กินอาหารแบบเดิมที่ชาวบ้านเลี้ยง แต่ก่อนนำแพะมาทดลองต้องเอาไปพักรักษาโรคให้หายก่อน” โป๊ปเล่า

ทั้งนี้โอซีแองเสริมว่า พวกเราต้องการทดลองให้ได้ผลจริงๆ ก่อน หากการทดลองไม่ได้ผล การโน้มน้าวชาวบ้านให้เปลี่ยนพฤติกรรมเลี้ยงคงไม่สามารถทำได้

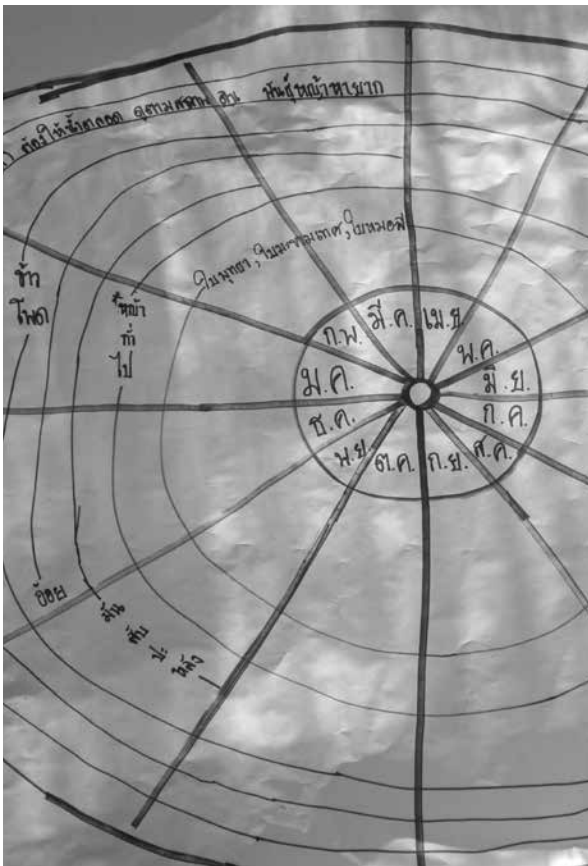
สำหรับผลการทดลอง นัตซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบอาหารเสริมสูตรกากมันหมักยีสต์ และฟอร์ดซึ่งรับผิดชอบอาหารเสริมสูตรหญ้าเนเปียร์ผสมกระถินช่วยกันแล้วว่า พวกเขาจะชั่งน้ำหนักแพะก่อนทดลอง และหลังจากให้อาหารเสริมทุก 15 วัน ซึ่งผลการทดลองพบว่า สูตรกากมันหมักยีสต์ทำให้แพะน้ำหนักขึ้นดีกว่าสูตรหญ้าเนเปียร์ผสมกระถิน แต่แพะกลุ่มคอนโทรลที่กินอาหารทั่วไปนั้น น้ำหนักแทบจะไม่เปลี่ยนแปลงเลย

นอกจากเรื่องอาหารแล้ว ทีมงานยังต้องดูแลทำความสะอาดคอกทุก 2 วัน และเปลี่ยนน้ำดื่มทุกครั้งที่พบว่าน้ำสกปรก เพราะถ้าน้ำสกปรกแพะจะไม่กินเลย หรือถ้าอาหารหล่นพื้นแล้วแพะเหยียบ แพะก็จะไม่กินเช่นกัน และทีมงานยังชวนเกลือแร่ให้แพะกินทุกตัว ๆ ละ 1 ก่อน เพื่อกระตุ้นให้แพะอยากอาหาร

ทีมงานบอกว่า การดูแลแพะไม่ยาก แต่เหนื่อยที่ต้องตดหญ้าให้แพะคอนโทรลทุกเช้า เพราะพฤติกรรมของแพะจะหากินตอนสายๆ ประมาณ 9-10 โมง ถ้ากินช่วงเช้าจะมีน้ำค้างติดตามใบหญ้าใบไม้ ทำให้แพะปากเปื่อย ในฐานะผู้ดูแลพวกเขาจึงต้องใส่ใจรายละเอียดให้มาก แม้อาบน้ำแต่งตัวด้วยชุดนักศึกษาอย่างดีแล้ว ก็ต้องลุยตดหญ้า หรือบางทีแพะหลุดจากคอก ก็ต้องวิ่งไล่จับกัน แต่เมื่อเห็นแพะน้ำหนักเพิ่มขึ้นจากการกินอาหารเสริมก็ทำให้ชื่นใจว่า “พวกเขาทำสำเร็จแล้ว”

1 เดือนผ่านไป แพะอ้วนขึ้นสมใจ เมื่อทีมงานพาไปคืนเจ้าของก็รู้สึกดีใจ พร้อมกันนั้นทีมงานได้แนะนำสูตรอาหารและวิธีการดูแลแพะให้แก่เกษตรกร ด้วยหวังว่าจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเลี้ยงแพะของคนในชุมชนหนองหญ้าได้

น้ำหนัก/สูตรอาหาร	กากมันหมักยีสต์		หญ้าเนเปียร์ผสมกระถิน		คอนโทรล	
	ตัวที่ 1	ตัวที่ 2	ตัวที่ 1	ตัวที่ 2	ตัวที่ 1	ตัวที่ 2
ก่อนทดลอง	16 ก.ก.	18 ก.ก.	20 ก.ก.	24 ก.ก.	20 ก.ก.	17 ก.ก.
15 วัน	17 ก.ก.	20 ก.ก.	21.5 ก.ก.	25.5 ก.ก.	20 ก.ก.	17 ก.ก.
30 วัน	19 ก.ก.	22 ก.ก.	22.9 ก.ก.	26.7 ก.ก.	20 ก.ก.	17 ก.ก.

“ป้าหวานเจ้าของแพะ แม้จะเห็นว่าแพะน้ำหนักรู้ขึ้น แต่เขารู้สึกว่ามันยุ่งยากที่ต้องผสมอาหาร ตู้เลี้ยงปล่อยตามเดิมไม่ได้ แต่ป้าก็ปรับปรุงโรงเรือนใหม่ โดยยกพื้น และทำความสะอาดมากขึ้น” นัตเลา

ไอเสริมว่า ความนิ่งเฉยของเกษตรกรเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การทำงานของพวกเขามันบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ได้แต่ปลอบใจกันเองว่า หากการปรับปรุงโรงเรือนที่บ้านป่าหวานให้ผลดี แพะไม่เป็นโรค และไม่บาดเจ็บ ก็น่าจะเป็นตัวอย่างที่ช่วยกระตุ้นฟาร์มอื่นๆ ให้เปลี่ยนแปลงตามได้บ้างไม่มากก็น้อย

“เรามีแผนจะออกไปสำรวจอีกครั้งเพื่อติดตามว่า เกษตรกรทำอาหารเสริมหรือไม่ มีการปรับปรุงโรงเรียน หรือเปล่า และเราตั้งใจจะคืนข้อมูลให้ชาวบ้านรับรู้ด้วย” โอลิเวียถึงแผนงานที่จะทำในช่วงปิดเทอม

จุดเปลี่ยนเล็กๆ ที่ภูมิใจ

แม้ผลการทำงานจะไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่ก็
ไม่ทำให้พวกเขาท้อใจแต่อย่างใด เพราะเข้าใจธรรมชาติ
ของชาวบ้านดีว่า ถ้าเห็นใครทำแล้วดีมักจะทำตามๆ กัน
พวกเขาจึงเฝ้ารอรอยยิ้มบน พอได้รับรู้ว่ามีเกษตรกรเริ่ม
ใส่ใจดูแลแพะมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องความสะอาดของ
คอกแพะ ที่บางรายนำปูนขาวมาโรยในคอก หรือการที่
เกษตรกรเห็นตัวอย่างการประสานกับปศุสัตว์ที่พวกเขาทำ
ในช่วงเริ่มต้น ก็เริ่มเข้าไปขอความรู้ ขอคำแนะนำ รวมทั้ง
ขอความช่วยเหลือจากปศุสัตว์มากขึ้น ถือเป็นผลพลอยได้
ที่ทำให้ทีมงานรู้สึกอิ่มเอมใจ

“ชาวบ้านเขาไม่รู้ว่าจะต้องใช้ยาอย่างไร บางทีเขาติดเชื้อโคสจนแพะน็อคตาย ชาวบ้านเขาไม่มีความรู้เลยว่าจะไปขออะไรตรงไหน เราเลยประสานงานให้ดูว่าสามารถไปขอมาได้ที่ไหนบ้าง และให้เขาได้ทำด้วยตนเองบ้าง”

นิตเลา

ไบท์เล่าว่า พวกเขาสรุปตรงกันว่า รู้สึกภาคภูมิใจกับสิ่งที่ได้ทำ โดยเฉพาะการทดลองสูตรอาหารเสริมสำหรับแพะจนเกิดผลสำเร็จ สมกับที่คาดหวังไว้คือ การได้ใช้ความรู้ในการทำงานจริง ทำให้รู้สึกประทับใจ

“หัวใจของการทำงานคือ นักศึกษาได้คิด ได้ทำ แต่การทำโครงการต้องเป็นประโยชน์ทั้งต่อนักศึกษา และชาวบ้านด้วย การทำโครงการเป็นการฝึกกระบวนการการคิด งานจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่สำคัญ ที่สำคัญคือ เขาได้คิด ได้เรียน และได้ฝึก สิ่งเหล่านี้จะเป็นประสบการณ์ในการทำงานต่อไปในอนาคต”

รู้จักการคิดวางแผน รู้จักการทำงานร่วมกับคนอื่น รู้จักการติดต่อประสานงาน และมีมนุษยสัมพันธ์มากขึ้น

กีฟท์สะท้อนบทเรียนว่า เธอได้ความรู้เกี่ยวกับแพะมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องโรค พันธุ์ โรงเรือน แม้การเรียนในวิทยาลัยจะไม่มีการสอนเรื่องแพะ แต่มันเชื่อมโยงกับการเรียนได้ ทำให้เธอได้หลักการที่สามารถนำมาตอบข้อสอบได้ เช่น ถ้าคิดยาสัตว์ต้องทำอย่างไร เป็นต้น

ฟอร์ดเสริมว่า เขาพบความเปลี่ยนแปลงในตัวเองคือ **“เขากล้าพูดมากขึ้น เพราะพูดในสิ่งที่ทำจริงรู้สึกมั่นใจ”**

การได้นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงครั้งนี้ ยังย้อนกลับไปเสริมความมั่นใจในวิชาชีพของตนเอง ทุกคนพูดถึงการเรียนเกษตรอย่างภาคภูมิใจว่า เป็นการเรียนรู้ที่ดี เพราะสอนทั้งความรู้และได้ฝึกฝนความอดทนซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของการทำงานทุกประเภท

“พวกเรามั่นใจว่าจะเอาตัวรอดในอาชีพเกษตรกรได้ ถึงแม้ไม่มีงานทำ เราก็มีความรู้กลับไปทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ที่บ้านก็ได้ เราเคยลำบากมาก่อน ลำบากกว่านี้ก็เจอมาแล้ว ถ้าจะลำบากต่อไปคงไม่เป็นไร พวกเรียนสายสามัญทฤษฎีเขาอาจจะเบี๊ยะ แต่ปฏิบัติผมมั่นใจว่าทำได้มากกว่าเขา เพราะอด ถึก ทน” โบทัยยืนยันความมั่นใจ

ฝึกกระบวนการคิดผ่านการลงมือทำ

อาจารย์สำราญ พลอยประดับ ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชน สะท้อนมุมมองการทำงานของลูกศิษย์ว่า สาเหตุที่เขาชักชวนให้นักศึกษามาทำโครงการนี้ เพราะเห็นโอกาสที่นักศึกษาจะใช้ความรู้ที่มีอยู่เข้าไปช่วยเหลือชุมชน ลำพังงบประมาณของวิทยาลัยไม่สามารถหนุนเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรมเพื่อชุมชนได้มากนัก และส่วนตัวก็

คาดหวังว่า การทำงานโครงการจะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาในการพัฒนาความคิด และการทำงานของพวกเขาดต่อไป

“หัวใจของการทำงานคือ นักศึกษาได้คิด ได้ทำ การทำโครงการต้องเป็นประโยชน์ทั้งต่อนักศึกษาและชาวบ้านด้วย การให้นักศึกษาทำโครงการเป็นการฝึกกระบวนการการคิด งานจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่สำคัญ แต่ที่สำคัญคือ เขาได้คิด ได้เรียน และได้ฝึก สิ่งเหล่านี้จะเป็นประสบการณ์ในการทำงานต่อไปในอนาคต”

ในฐานะพี่เลี้ยงอาจารย์สำราญบอกว่า เขาจะสนับสนุนอยู่ใกล้ๆ บางครั้งก็ต้องกระตุ้นบ้าง การทำงานของทีมไม่มีปัญหาอะไรมากนัก ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเวลาซึ่งพวกเขาก็แก้ปัญหาได้ดี ความเปลี่ยนแปลงของลูกศิษย์ที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ ความรับผิดชอบ

“เด็กที่ทำโครงการกับไม่ทำโครงการ ผมว่าน้ำใจมันผิดกัน เด็กกลุ่มนี้ผมบอกคำเดียว เขาก็จะรีบทำของส่วนรวม ขณะที่เด็กอีกกลุ่มต้องเรียก ต้องบังคับถึงจะมา แต่พวกนี้ไม่ต้องบังคับ เขาก็มีความรับผิดชอบอย่างตอนนี้ฝึกงานกัน ผมบอกว่าพี่เขาจะมาสัมภาษณ์ เขาก็มาทันที ไม่ต้องพูดมาก รู้หน้าที่ รู้เวลาว่าต้องทำอะไร” อาจารย์เล่าถึงลูกศิษย์อย่างภูมิใจ

นี่คือหนึ่งตัวอย่างความสำเร็จของการใช้ “ความรู้” จากห้องเรียนเข้าไปปรับใช้ชุมชนที่พวกเขาอยู่อาศัย เป็นการลดช่องว่างระหว่างสถานศึกษากับชุมชนได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญคือนักศึกษาได้ “ประสบการณ์” การทำงานจริงในพื้นที่ ทั้งวิถีคิด วิถีทำงาน การเข้าหาชุมชน จนท้ายที่สุดแล้วประสบการณ์ตรงเหล่านี้ทำให้กลุ่มนักศึกษาเกิดความมั่นใจในเส้นทางสายอาชีพที่พวกเขาเลือกเดินได้อย่างภาคภูมิใจ

โครงการพัฒนาคุณภาพอาหารและโรงเรียนแพะ
โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะ
ในตำบลหนองหญ้า

พี่เลี้ยงชุมชน

ลำราญ พลอยประดับ

ทีมทำงาน

สุพัฒน์กิจ หมีนจำปา

สิทธิธร มั่นคง

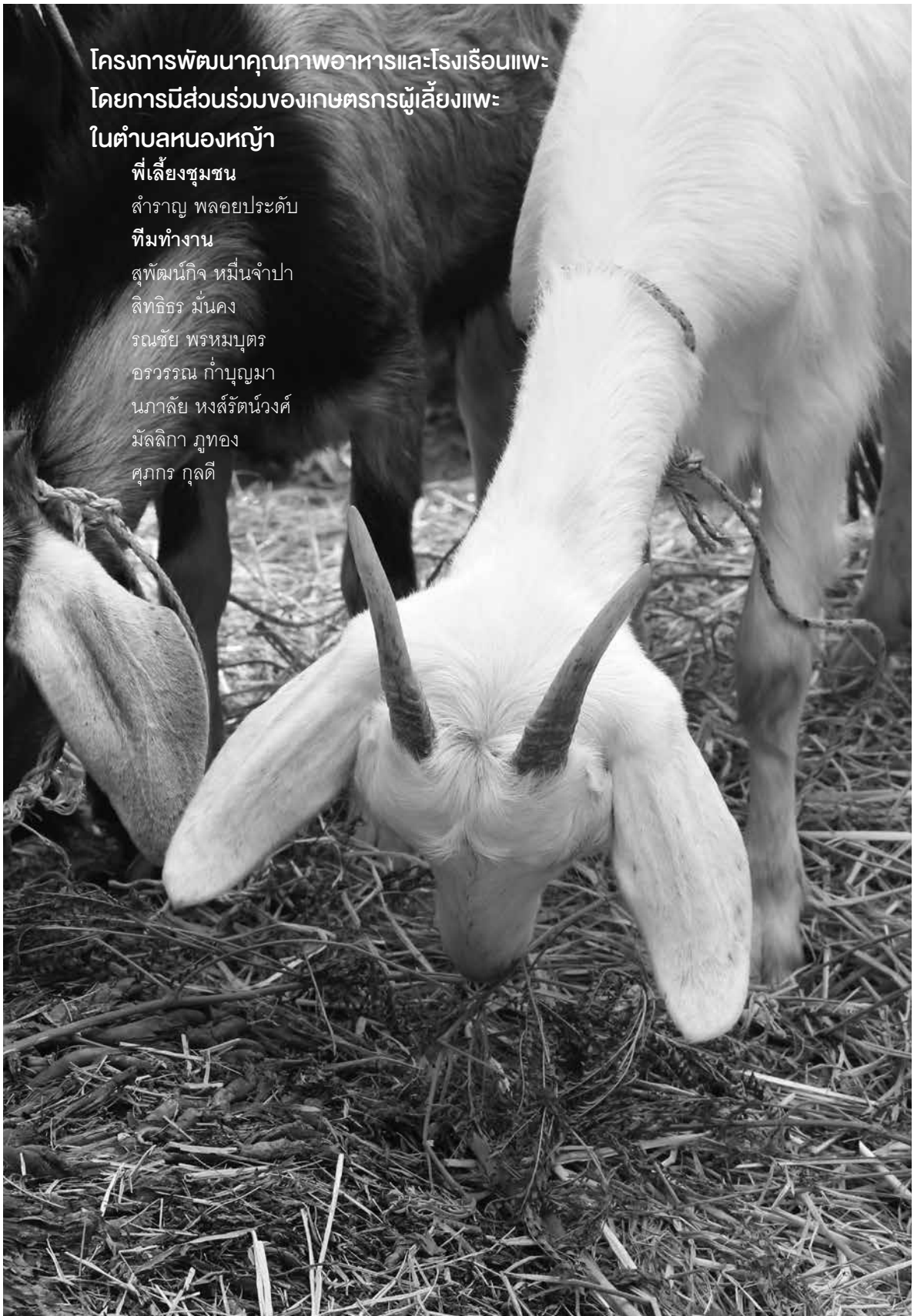
รณชัย พรหมบุตร

อรวรรณ กำบุญมา

นภาลัย หงส์รัตน์วงศ์

มัลลิกา ภูทอง

ศุภกร กุลดี

ปลูกพลัง เยาวชน... ซูวิทีคน ภาคตะวันตก

“นับวันคนรุ่นเก่าอ่อนแรงลงเรื่อยๆ ขณะที่ปัญหากลับมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น แต่ขาดคนรุ่นใหม่เข้ามาสานงานต่อ การพัฒนาท้องถิ่นในยุคปัจจุบันจึงไม่ใช่เรื่องของการแก้ปัญหาเหมือนที่ผ่านมา แต่ต้องเป็นการ “สร้างคนรุ่นใหม่ให้กับสังคม” ด้วยการทำให้เด็กรู้จักบ้านตนเอง เพราะถ้าเขาไม่เข้าใจบ้านตัวเอง เขาก็จะไม่รัก แต่ถ้าเขารู้จักบ้านตัวเอง เขาจะเห็นคุณค่าและหวงแหน ดูแลท้องถิ่นของเขา”

คือ “ฐานคิด” ที่ชุมชนวิวัฒน์ มณีศรีขำ หรือ “ธเนศ” ใช้เป็นจุดตั้งต้นของการทำโครงการพลังพลเมืองเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก โดยมีเป้าหมายหลักๆ คือ “ต้องการสร้างเครือข่ายเด็กเยาวชนภาคตะวันตก” ให้เข้ามาช่วยขับเคลื่อนงานในพื้นที่ตนเอง

แต่ความคิดดังกล่าวไม่สามารถขับเคลื่อนได้ทันที เพราะกระแสนการทำงานด้านเด็กและเยาวชนในอดีตเป็นการจัดกิจกรรมเป็นรายครั้ง เช่น การอบรม จัดค่าย ทัศนศึกษา ฯลฯ ซึ่งจัดแล้วก็จบๆ กันไป แหล่งทุนหรือหน่วยงานที่สนับสนุนก็มีเงื่อนไขที่ไม่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพราะต้องทำงานตามแผน ไม่สามารถยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา การทำงานเกี่ยวกับเยาวชนจึงเป็นลักษณะของการรวมกันเฉพาะกิจมาโดยตลอด

กว่า 5 ปี ที่ “แนวคิด” นี้ถูก “บ่มเพาะ” ไปพร้อมๆ กับการทำงานในฐานะศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นทำงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาตนเอง จนกระทั่งได้มีโอกาสร่วมงานกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) จึงเห็นว่า เป็น “โอกาสดี” เพราะมีแนวคิดและแนวทางในการทำงานสอดคล้องกัน กล่าวคือ การจะสร้างคนรุ่นใหม่นั้นจำเป็นต้อง “เปิดพื้นที่” ให้โอกาส และหนุนเสริมทุกด้าน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง และเรียนรู้การเป็นพลเมืองที่ดีผ่านการลงมือทำ

แนวทางการขับเคลื่อนดังกล่าวจึงเป็นแนวทางที่เห็นร่วมกันว่า จะเป็นช่องทางสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนมีสำนึกความเป็นพลเมือง เกิดจิตอาสา รู้จักสังคมท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ มีความรับผิดชอบ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกอย่างเท่าทัน สามารถวิเคราะห์แยกแยะปัญหา โดยใช้ศักยภาพของตนเองเพื่อร่วมแก้ปัญหาของชุมชนได้

“สร้างคนรุ่นใหม่ให้กับสังคม” ด้วยการทำให้เด็กรู้จักบ้านตนเอง เพราะถ้าเขาไม่เข้าใจบ้านตัวเอง เขาก็จะไม่รัก แต่ถ้าเขารู้จักบ้านตัวเอง เขาจะเห็นคุณค่าและหวงแหน ดูแลท้องถิ่นของเขา

ภาคตะวันตก...ระบบนิเวศ ที่แตกต่างหลากหลาย

**ภูมิภาคตะวันตกมีความหลากหลายตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน
กันค่อนข้างมาก โดยมีลักษณะภูมิศาสตร์ตั้งแต่ภูเขาสูง ที่ราบลุ่ม จนถึง
ชายฝั่งทะเล**

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แบ่งภาคตะวันตกประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ สุพรรณบุรี กาญจนบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ แต่ถ้าแบ่งตามราชบัณฑิตยสถาน ภาคตะวันตกประกอบด้วย 5 จังหวัด กาญจนบุรี ตาก ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ (www.wikipedia.org) ประชากรส่วนใหญ่ ปลวกพืชไร่ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง อุตสาหกรรมการเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือน และ อุตสาหกรรมประมง

แม้จะมีความแตกต่างหลากหลายทางภูมิศาสตร์ แต่ภูมิภาคนี้ก็ยังมีความเชื่อมโยงกัน ผ่านเทือกเขาถนนธงชัยตอนล่างและเทือกเขาตะนาวศรีที่ลาดเอียงลงสู่ทะเล มีผืนป่าตะวันตก เป็นมรดกโลก จากต้นน้ำอำเภอแม่สลอด พบพระ อุ้มผาง จังหวัดตาก ไหลลงมาถึงจังหวัด กาญจนบุรี เป็นแม่น้ำแควน้อย แควใหญ่ และรวมเป็นแม่น้ำแม่กลองไหลออกทะเลที่จังหวัด สมุทรสงคราม ส่วนเทือกเขาตะนาวศรีที่วิ่งผ่านลงมาก็เกิดเป็นต้นน้ำเพชรบุรี เมื่อน้ำไหลลง

สุ่อ่าวไทย เกิดเป็นอ่าวรูป ก.ไก่ ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ น้ำที่ไหลบ่าในหน้าฝน จะพัดพาสารอาหารและตะกอนดินไหลลงมาเป็นแร่ธาตุ สารอาหารที่ดีสำหรับสัตว์ทะเล ในช่วงฤดูหนาววาฬปลาวาฬเข้ามากินหญ้าอ่อนในทะเลอ่าวไทย เมื่อวาฬโบกหาง แพลงตอนก็ จะลอยขึ้นมาเป็นอาหารให้ปลาทะเล นกทะเล รวมทั้งปลาทุได้หากิน เกิดความสัมพันธ์ใน ลักษณะห่วงโซ่อาหาร ขณะที่ตะกอนที่เบาสุดเมื่อผ่านที่ราบจากจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี ก็ จะลอยมาผิวนนบริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง พื้นที่บางตะบูน จังหวัดสมุทรสงคราม และ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จึงมีแต่หาดเลนที่ชาวบ้านสามารถถีบกระดานเล่นหาหอยได้

จากลักษณะทางกายภาพดังกล่าวจึงมีการตั้งชุมชนริมน้ำเพื่ออยู่ร่วมกับสายน้ำ ปลุก บ้านยกพื้นสูง ด้านหน้าเป็นเรือนแพ ข้างในเป็นเรือนแถว มีการปลูกบ้านทั้งเรือนไทย เรือน ไม้ไผ่โดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น ร้อยเรียงไปตามวิถีวัฒนธรรมและความเชื่อ และมีการประกอบ อาชีพที่หลากหลายทั้งประมง ทำนา ทำสวน มีตลาดนัดทางน้ำ เช่น ตลาดนัดอัมพวา ตลาด ดำเนินสะดวก เป็นต้น เกิดเป็นภาพความสมบูรณ์ของผืนป่าตะวันตกในพื้นที่ภูเขาเชื่อมโยง มายังป่าชายเลนในพื้นที่ทะเล

แต่เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์เริ่มถาโถมเข้ามาในพื้นที่ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ เปลี่ยนแปลงไป การประกอบอาชีพ วิถีชีวิต และความมั่นคงทางวัฒนธรรมลดลง ขณะที่เด็ก และเยาวชนในพื้นที่แม้จะสนใจการเรียนรู้และเทคโนโลยี แต่กลับ**ไม่มีความผูกพันกับท้องถิ่น ไม่เรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อออกไปข้างนอก** อีกทั้งยังมีปัญหา ต่างๆ เช่น ปัญหาเยาวชนตั้งครกในวัยเรียน ปัญหาเยาวชนจับกุมมั่วสุม ต้ม ซูบ ซึ่ง แวน ซึ่งนับวันปัญหาเหล่านี้ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ

จึงเกิดคำถามว่า แล้วเราจะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างไร?

ใช้ทุนเดิม...ต่อฐานงานใหม่

เมื่อจะเริ่มทำงานด้านเด็กและเยาวชน คณะทำงานจึงได้ร่วมกัน “ทบทวน” สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน กิจกรรม โครงการที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่พบว่า ในพื้นที่มีงานและเครือข่ายเด็กและเยาวชนอยู่ไม่น้อย แต่ส่วนใหญ่เป็นงานอีเวนต์ ที่จัดเป็นครั้งๆ ที่ไม่มีความต่อเนื่อง เครือข่ายของเด็กและเยาวชนในพื้นที่และ กิจกรรมที่จัดส่วนใหญ่มีเจ้าของงานที่ชัดเจนทำให้คนกลุ่มอื่นไม่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วม หน่วยงานองค์กรที่ สนับสนุนงบประมาณส่วนใหญ่มีเงื่อนไขที่ผูกมัดกับแผนงานที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และต้องมีการรายงาน กิจกรรมและสรุปการเงินทุกครั้ง

การออกแบบโครงการและการทำงานจึงเน้นไปที่การ “สร้างเครือข่าย” คนทำงานด้านเด็กและเยาวชน โดยกำหนดพื้นที่ภาคตะวันตก ประกอบด้วย จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี และสมุทรสงคราม ซึ่งอยู่ใน ภูมิภาคเดียวกันที่กำลังถูกรุกด้วยเงื่อนไขทางสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ที่คล้ายคลึงกัน

ทีมออกแบบกลไกการทำงาน 3 ชั้น ประกอบด้วย กลไกภายในของคณะทำงาน กลไกที่เลี้ยงในชุมชน และกลไกคณะกรรมการจังหวัด

“วงในที่ เป็นคณะทำงานก็ต้องคุมสภาพงานทั้งหมด รับผิดชอบกันทั้งหมดว่าทีมกำลังทำอะไร กำลังขับเคลื่อน ไปในทิศทางใด พอไปถึงขั้นกลไกที่เลี้ยงชุมชน ที่เลี้ยงชุมชนก็จะรู้ว่าเมื่อทีมกลางเขาออกแบบเช่นนี้แล้ว ที่เลี้ยง ชุมชนเขาจะไปช่วยตรงนี้ ทีมนี้ก็จะเข้ามาเสริมเวลาเมื่อไหร่ใหญ่มากขึ้น เพราะว่าบางทีเราไม่สามารถลงไปในพื้นที่ ได้ทั้งหมด ส่วนกลไกจังหวัดก็ใช้ในเรื่องการพิจารณาโครงการ เข้ามาให้ความเห็น จะได้เห็นว่าการะบวนการไม่ได้ ขับเคลื่อนเฉพาะตัวเด็ก แต่ขับเคลื่อนทั้งสังคม” ชีษณุวัฒน์เล่า

เมื่อออกแบบกลไกการขับเคลื่อนงานเช่นนี้ การเลือกภาคีที่เข้าร่วมงานจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งคณะทำงาน ก็มีเกณฑ์ในการเลือกภาคีที่จะเข้าร่วมงานคือ

- กลุ่มแรกเป็นกลุ่มคนที่เข้าใจเรื่องกระบวนการเรียนรู้ มีหลักคิดเรื่องการออกแบบการเรียนรู้ ความเข้าใจ เรื่องการทำงานกับชุมชน กับเด็ก
- กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มคนที่เคยมีประสบการณ์การทำงานร่วมกันมา
- กลุ่มที่สามเป็นกลุ่มเป้าหมายที่คาดหวังว่าจะขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนต่อไปในอนาคต

“ที่บอกว่าเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ ก็ดูจากที่เขาเคยทำงานกับเรา มา เป็นนักวิจัยเดิม มีประสบการณ์ที่ได้ทำงานร่วมกันมา เข้าใจตั้งแต่รู้ว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องลงมือปฏิบัติ สองต้องเป็นคนที่มีทักษะการตั้งคำถามเพื่อสร้างการเรียนรู้ สามเป็นคนมีจิตสาธารณะ อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงในการที่ดีขึ้น ที่ตัวเองสามารถเข้าไปมีบทบาทได้ เขาต้องเป็นคน ที่มีเรื่องเหล่านี้ และผ่านประสบการณ์สรุปบทเรียน เข้าใจว่าการสรุปบทเรียนทำอย่างไร การออกแบบกระบวนการต้องทำอย่างไร”

ในปีแรกเน้นการขับเคลื่อนกลไกในระดับคณะทำงานและพี่เลี้ยงในชุมชน ซึ่งในระดับคณะทำงานต้องการพัฒนาศักยภาพและทักษะในการทำงานของทีมงาน ให้สามารถเติบโตและเรียนรู้ในเรื่องการทำงานด้านเด็กและเยาวชน ส่วนกลุ่มพี่เลี้ยงในชุมชน ต้องการสร้างแกนนำที่เป็นชาวบ้าน ครู ที่สามารถจะดูแล ติดตาม และหนุนเสริมการทำงานเด็กและเยาวชนได้

“ที่บอกว่าเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ ก็ดูจากที่เขาเคยทำงานกับเรามา เป็นนักวิจัยเดิม มีประสบการณ์ที่ได้ทำงานร่วมกันมา เข้าใจตั้งแต่รู้ว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องลงมือปฏิบัติ สองต้องเป็นคนที่ทักษะการตั้งคำถามเพื่อสร้างการเรียนรู้ สามเป็นคนมีจิตสาธารณะ อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงในการที่ดีขึ้น ที่ตัวเองสามารถเข้าไปมีบทบาทได้ เขาต้องเป็นคนที่มีความรู้ และผ่านประสบการณ์สรุปบทเรียน เข้าใจว่าการสรุปบทเรียนทำอย่างไร การออกแบบกระบวนการต้องทำอย่างไร”

โดยในปีแรกเน้นการขับเคลื่อนกลไกในระดับคณะทำงานและพี่เลี้ยงในชุมชน ซึ่งในระดับคณะทำงานต้องการพัฒนาศักยภาพและทักษะในการทำงานของทีมงาน ให้สามารถเติบโตและเรียนรู้ในเรื่องการทำงานด้านเด็กและเยาวชน ส่วนกลุ่มพี่เลี้ยงในชุมชน ต้องการสร้างแกนนำที่เป็นชาวบ้าน ครู ที่สามารถจะดูแล ติดตาม และหนุนเสริมการทำงานเด็กและเยาวชนได้ เพราะหากไม่มีกลไกในขั้นนี้แล้วการทำงานจะถูกผูกติดกับคณะทำงานของโครงการ แต่ถ้าหากสามารถสร้างกลไกในระดับนี้ให้แข็งแรง มีคนสนใจเอาใจจริงเอาใจ ก็จะทำให้งานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่มีความต่อเนื่องต่อไป แม้ไม่มีโครงการแล้วก็ตาม

“จากบทเรียนตอนที่วิเคราะห์ออกแบบโครงการนั้น เห็นจากตอนที่ทำงานเยาวชนรักแม่กลอง เด็กบางกลุ่มไม่ยอมมา เพราะมองว่าไม่ใช่งานของตัวเอง กลายเป็นงานของใครของมัน ฉะนั้นตอนที่ออกแบบโครงการ เราไม่ได้ออกแบบว่าโครงการนี้ของแม่กลอง แต่ดึงกาญจนบุรี เพชรบุรี และราชบุรีเข้ามาด้วย เพื่อสะท้อนภาพการทำงานในลักษณะ “เครือข่าย” ที่มาจากหลายพื้นที่ แต่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ก็คิดว่าถ้าพวกเราทำกันเอง เด็กก็จะมาติดอยู่กับเรา แต่ตอนนี้ที่เราทำคือ ทุกโครงการจะต้องมีพี่เลี้ยงระดับพื้นที่ ระดับชุมชน หรือถ้ามาจากโรงเรียน มหาวิทยาลัย ก็ต้องมีคุณครูประกบมาด้วย”

สร้างทีม...เพื่อสร้างพลังพลเมืองภาคตะวันตก

ทำอย่างไรให้มีกลุ่มเด็กเข้ามาทำงาน?

เป็นโจทย์ที่ทำให้ชุมชนต้องคิดวิเคราะห์ และวางแผนมากในการดำเนินงานใหม่ เพราะเป็นการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายใหม่ ขณะที่ตัวเขาเองมีบุคลิกที่จริงจัง รวดเร็ว ดุดัน ซึ่งอาจจะทำให้เด็ก ๆ กลัว จึงต้องหา “ตัวกลาง” ที่สามารถทำงานประสานกับเด็ก ๆ ได้ การวางตัวคนทำงานในระยะแรกจึงเป็นทีมงานคนหนึ่งที่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานกับเยาวชนมาก่อน แต่ด้วยเพราะมีภาระในครอบครัว ทีมงานคนดังกล่าวจึงไม่สามารถทำงานต่อไปได้ คณะทำงานในโครงการจึงเป็นทีมของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงครามซึ่งประกอบด้วย ปอม-กันทรากกร จรัสมาธูสร อาร์ท-สุทธิลักษณ์ โตกทอง อ้วน-คำรณ นิ่มอนงค์ และพวง-พวงทอง เม้งเกร็ด ร่วมขับเคลื่อนดำเนินงานใหม่ด้วยกัน โชคดีที่ทีมมีข้อมูลจากการทบทวนสถานการณ์งานด้านเด็กและเยาวชน ซึ่งกลายเป็นฐานทุนที่ดีที่ทำให้คณะทำงานรู้ว่า ในพื้นที่มีงานด้านเด็กอะไรบ้าง เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็กเป็นใครบ้าง ซึ่งข้อมูลเช่นนี้ถูกใช้ในการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนเยาวชนเข้าร่วมโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ปลูกพลังเยาวชน...คู่วิถีคนภาคตะวันตก

เมื่อแนวคิดการทำงานและคณะทำงานลงตัว การประชาสัมพันธ์จึงเริ่มต้นขึ้น ตั้งแต่การเชิญหน่วยงานระดับจังหวัดในพื้นที่เข้าร่วมประชุมเปิดตัวโครงการ เพื่อแนะนำโครงการและขอข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม หลังจากนั้นได้จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์กับเครือข่ายเด็กและเยาวชนที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ ซึ่งคาดหวังว่าการประชาสัมพันธ์ทั้ง 2 ครั้ง เป็นการปลูกให้หน่วยงานราชการและภาคีในพื้นที่เกิดการตื่นตัว

ส่วนช่องทางการค้นหาเยาวชนมี 3 ช่องทางคือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มโรงเรียน หรือองค์กรที่ทำงานเด็กและเยาวชนที่คณะทำงานรู้จักมาก่อน ซึ่งคณะทำงานขอโอกาสเข้าไปพูดคุยและแนะนำโครงการ กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มชุมชนที่เป็นเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งคณะทำงานได้ประชาสัมพันธ์ในเวทีประชุมของเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่ผ่านการประชาสัมพันธ์ทั่วไป ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ

“เงื่อนไขที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรต้องขยับเรื่องเด็กเยาวชน เพราะคิดว่าโครงการนี้จะทำให้การเคลื่อนไหวงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นยกระดับมากขึ้น”

เมื่อมองย้อนกลับไปช่วงเริ่มต้น คณะทำงานสรุปบทเรียนว่า การประชาสัมพันธ์แบบทั่วไปได้ผลน้อยที่สุด เนื่องจากเข้าไม่ถึงคนที่สนใจจริง ๆ ซึ่งเป็นบทเรียนที่ต้องทบทวน เพื่อปรับปรุงกระบวนการประชาสัมพันธ์ให้ดียิ่งขึ้น ส่วนการประชาสัมพันธ์ในเครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นค่อนข้างจะได้ผลดี ทั้งนี้เนื่องจากต่างรู้แนวทางการทำงานของกันและกันดีอยู่แล้ว เครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นจึงยินดีที่จะให้ลูกหลานเข้าร่วมโครงการ

ด้วยเหตุนี้กลุ่มเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ จึงคละคล้าไปด้วยเด็กและเยาวชนที่หลากหลาย ทั้งนักเรียนมัธยมศึกษา เยาวชนในชุมชน นักศึกษาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี นักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งในตอนแรก คณะทำงานรู้สึกกังวลถึงความต่างของอายุในกลุ่มเยาวชน แต่เมื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ก็เห็นว่า ความต่างของอายุเป็นประโยชน์ เพราะทำให้เด็ก ๆ หนุนเสริมกันและกันได้

“เวลาที่อยู่กลุ่มเดียวกันเขาไม่ยอมกัน แต่ว่าเวลาให้แต่ละกลุ่มกัน เห็นชัดเลยพี่ๆ ที่เรียนมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ ช่วยดูแลน้อง แล้วน้องก็จะฟัง อันนี้เห็นชัดว่าพี่ช่วยน้อง กลายเป็นไม่ใช่โครงการโครงการมัน แต่มันคือทีมที่มาทำด้วยกันโครงการใหญ่” พวงเล่า

นอกจากความหลากหลายของอายุในกลุ่มเด็กและเยาวชนแล้ว ประเด็นในการทำงานก็หลากหลายเช่นกัน เพราะมีทั้งประเด็นศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม อาชีพ พื้นที่สร้างสรรค์ ฯลฯ แต่นั่นไม่ใช่ปัญหา เพราะคณะทำงานเชื่อมั่นใน “กระบวนการเรียนรู้”

“เนื้อหาจะมาแบบไหนก็ได้ เราขอให้เด็กเข้ามา จะทำอะไรเราให้ทำหมด แต่เราใส่กระบวนการระหว่างทาง เรามั่นใจว่ากระบวนการของเราจะทำให้เขาได้พัฒนาศักยภาพเขาขึ้นมาได้” ชินนุวัฒน์บอกอย่างมั่นใจ

ดังนั้น เยาวชนทุกกลุ่มที่เสนอตัวเข้ามาจึงไม่มีการคัดทิ้ง ยกเว้นแต่ว่า กลุ่มเยาวชนจะถอนตัวออกไปเอง เมื่อร่วมเรียนรู้แล้วค้นพบว่าไม่ใช่ทาง เพราะตลอดระยะเวลาโครงการ คณะทำงานได้ **“เติม”** กระบวนการเรียนรู้เรื่องสำนึกความเป็นพลเมืองและการเรียนรู้ท้องถิ่นผ่านการเวิร์คช็อปถึง 5 ครั้ง

เยาวชนนับ 1 สร้างสำนักปลูกพลเมืองภาคตะวันตก

จังหวะของการขับเคลื่อนงานโครงการของกลุ่มเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก ถูกกำหนดด้วยการเวิร์คช็อปที่จัดโดยคณะทำงานร่วมกับกลไกพี่เลี้ยง เพราะจำนวนโครงการรวม 20 โครงการ การจะลงหนุนเสริมในพื้นที่อย่างทั่วถึงจึงทำได้ค่อนข้างยาก อีกทั้งการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ยังเป็นกลยุทธ์หนึ่งของการสร้างความเป็นเครือข่ายพลังเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก

“สิ่งที่ออกแบบเรียกว่า การเรียนรู้ไปทีละบันได ซึ่งเราสร้างเงื่อนไขว่า ต้องมาทุกครั้งเพราะว่าการออกแบบของเราขั้นที่ 1 ต้องผ่าน แล้วก้าวไปทีละขั้น เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ต้องผ่านทั้งเด็กและพี่เลี้ยง” ชินนุวัฒน์บอก

เยาวชนนับหนึ่ง สร้างสำนักปลูกพลเมือง คือเวิร์คช็อปแรก แต่คณะทำงานที่แยกจัด 2 ครั้ง เพราะกลุ่มเยาวชนว่างไม่ตรงกัน เวทีนี้มีเป้าหมายเพื่อ **“สร้างการเรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมือง”** ผ่านฐานการเรียนรู้เรื่อง ภูมินิเวศภาคตะวันตก วิเคราะห์ฐานทุนของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่สนุกสนานเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ว่าอยากกลับไปทำอะไรเพื่อชุมชนบ้าง พร้อมทั้งจัดกระบวนการพูดคุยกับพี่เลี้ยงในชุมชนเพื่อชี้แจงบทบาทของพี่เลี้ยงว่าต้องทำอะไรอย่างไร

“เพราะ concept คำว่าหน้าที่พลเมือง ต้องเริ่มจากตัวเองก่อน ผมว่าหลักคิดที่จะทำให้เกิดเรื่องพวกนี้ได้ ต้องเริ่มที่ตัวเอง หลักคิดก็คือจะทำให้เด็กรู้สึกว่าเขาเป็นจุดเริ่มต้นที่ต้องทำอะไรเพื่อคนอื่น แต่ว่าเขาต้องเริ่มจากตัวเองก่อน เพราะส่วนใหญ่เด็กจะกันปัญหาออกจากตัวเองก่อน โดยที่ไม่ได้กลับมามองว่าฉันนี่แหละคือต้นทางของการที่ไม่ทำให้เกิดปัญหา ต่อไปถ้าเราทำงานเรื่องนี้หัวใจสำคัญคือเริ่มจากตนเอง ฉะนั้นต้องเริ่มจากการปฏิบัติตนของตัวเอง” ชินนุวัฒน์กล่าวย้ำถึงแนวคิดที่ได้ปลูกฝังแก่เยาวชนในเวทีนับ 1

“คำว่าหน้าที่พลเมือง ต้องเริ่มจากตัวเองก่อน ผมว่าหลักคิดที่จะทำให้เกิดเรื่องพวกนี้ได้ต้องเริ่มที่ตัวเอง หลักคิดก็คือจะทำให้เด็กรู้สึกว่าเขาเป็นจุดเริ่มต้นที่ต้องทำอะไรเพื่อคนอื่น แต่ว่าเขาต้องเริ่มจากตัวเองก่อน”

สิ่งที่กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมในเวทีนี้คือ “คำถามที่กระตุ้นให้ลูกคิด” ว่า เขารู้เรื่องของชุมชนของตนเองดีหรือยัง นอกจากนี้กระบวนการที่เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยน ถกเถียงกันอย่างเต็มที่ ยังทำให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ถึงการยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

โจทย์เรื่องของประเด็นในการทำงานของโครงการจึงถูกนำไปดำเนินการต่อ โดยบางกลุ่มก็ทบทวนความชัดเจนของประเด็นการทำงาน บางกลุ่มก็ต้องวิเคราะห์ว่าขอบเขตของงานที่ทำจะสอดคล้องกับศักยภาพหรือไม่กว้างไป ไกลตัวไปหรือเปล่า เพื่อที่จะทวนกลับมาเลือกทำงานในพื้นที่บ้านตนเอง บางกลุ่มก็ไปศึกษาข้อมูลของพื้นที่ที่จะทำงานเพิ่มเติม เพราะไม่เคยรู้จักบ้านตนเองอย่างลึกซึ้งมาก่อน เป็นต้น

เยาวชนนับ 2 ยุ้วให้คิด ยุให้ทำ

เวทีนี้เป็นการเติมทักษะการบริหารจัดการโครงการ (Project Management) การเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาโครงการให้ชัดเจน ดำเนินการได้จริงในระยะเวลา ศักยภาพ และงบประมาณที่จำกัด เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างละเอียด จึงแบ่งจัดถึง 3 ครั้ง เพื่อให้คณะทำงานสามารถทุ่มเทความสนใจให้กับกลุ่มเยาวชนแต่ละโครงการได้อย่างเต็มที่

คราวนี้ให้พี่เลี้ยงในชุมชนเฝ้ามองอยู่ห่างๆ เพราะต้องการรู้ว่าเด็กคิดอะไร ต้องการอะไร เป็นความคิดที่มาจากเด็กจริงๆ เพราะถ้าถามพี่เลี้ยง พี่เลี้ยงก็จะพูดเยอะ ในขณะที่เดียวกันก็อยากให้พี่เลี้ยงได้เรียนรู้วิธีการตั้งคำถามที่จะกระตุ้นให้เด็กๆ คิดอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ซึ่งพี่เลี้ยงที่เป็นครูอาจารย์สะท้อนตรงกันว่า “กระบวนการนี้สอนให้รู้ว่าเราต้องเฝ้าบ้าง ทำให้เห็นว่าพอเราหยุด เราได้อะไร เห็นอะไร” ซึ่งผลต่อเนื่องคือ นำไปสู่การปรับท่าทีในการสอนที่รับฟังเด็กมากขึ้น จ้าจ้าจ้าจ้า

กระบวนการในเวิร์คช็อปครั้งนี้มีความเข้มข้นเชิงเนื้อหาดีมาก เพราะมีการซักไซ้ไล่เรียงจนเยาวชนหลายกลุ่มเกิดอาการเครียด ดังที่อาจารย์พยอม ยุวะสุดสะท้อนว่า “ได้กระบวนการการจัดกิจกรรม ตัวกระบวนการเห็นแน่นอน เพราะเราสังเกตว่า Node สร้างกิจกรรมอย่างไรให้เด็กคิด โดยเฉพาะเรื่องของการพัฒนาโจทย์โครงการที่ได้ยินเด็กหลายคนบ่นว่า พี่ๆ ป๊าๆ หลายคนช่วยกันรุมบอก จนมันไปตามๆ กัน”

แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ แต่ละกลุ่มมีความชัดเจนในประเด็นงานที่จะทำมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็เป็นการตรวจสอบให้เหลือแต่กลุ่มที่สนใจทำงานจริงๆ การได้ผ่านทุกข์ผ่านสุขร่วมกัน ทำให้คณะทำงานกับกลุ่มเยาวชนสนิทสนมกันมากขึ้น จนกลายเป็นความผูกพันในการติดตามหนุนเสริมการทำงานร่วมกันต่อไป

“กระบวนการนี้สอนให้รู้ว่าเราต้องเฝ้าบ้าง ทำให้เราเห็นว่าพอเราหยุด เราได้อะไร เห็นอะไร” ซึ่งผลต่อเนื่องคือ นำไปสู่การปรับท่าทีในการสอนที่รับฟังเด็กมากขึ้น”

เยาวชนนับ 3 หยั่งรากพลเมือง

เป็นการนำเด็ก ๆ มาทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมร่วมกัน ก่อนสร้างสำนึกด้วยการปลูกป่า “ปลูกลงต้นสำนึกพลเมือง ทำความดีถวายเป็นพุทธบูชา” ถือโอกาสช่วงวันพืชมงคล เป็นจุดเริ่มต้นว่า หลังจากนั้นแต่ละโครงการจะไปทำงานตาม โครงการของเขา เหมือนตอกย้ำให้เขารู้ว่า ว่าตอนนี้จะเริ่ม โครงการแล้วนะ เรียกว่าเป็นการสร้างเป้าหมายร่วมกันให้ กับเด็ก ๆ ปลูกความสัมพันธ์กันไว้ว่า พวกเขาเป็นกลุ่มคนที่ ทำงานร่วมกัน และจะต้องมีการกลับมาบอกเล่ากับเพื่อน ๆ ว่าทำอะไรไปถึงไหน เพราะว่าโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ ตั้งแต่แรกเริ่ม มีเบื้องหลังว่า ไม่อยากให้เด็กแยก กันเป็นโครงการ แต่อยากให้รู้สึกว่ทั้ง 20 โครงการมีความ เชื่อมต่อกัน

“เหตุผลที่ออกแบบเวทีนี้เพราะโครงการนี้มีเป้าหมาย ร่วมกันว่า พวกเขาคือเครือข่ายภาคตะวันตก ไม่ใช่โครงการ ของฉันหรือโครงการของเธอ แต่เราทำเพื่อภูมิภาค ไม่ได้ ทำเพื่อตัวเองโครงการเดียว แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งในเวทีเราก็พยายามเล่าให้น้อง ๆ เห็นความเชื่อมโยงว่า ต้นน้ำแม่กลองมาจากเมืองกาญจน์ ไหลมาจนถึงดอนหอยหลอด ปลูกป่าที่ดอนหอยหลอดก็เกี่ยวข้องกับเด็ก เมืองกาญจน์ และในวันนั้นก็มีการลงนามสัญญาและชี้แจงเรื่องหลักฐาน เอกสารต่าง ๆ ในช่วงเช้า ส่วนช่วงบ่าย ก็ไปปลูกป่ากัน” ชินนุวัฒน์บอกแนวความคิดการออกแบบเวที

การบริหารจัดการงบประมาณโครงการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ที่โครงการต้องการให้ กลุ่มเยาวชนแต่ละทีมได้ฝึกฝนวินัยในการใช้จ่าย จึงใช้ระบบให้มีเงื่อนไขของการเปิดบัญชีร่วมของสมาชิก ในทีม เพื่อสร้างการรับรู้ร่วมกัน การให้เด็กบริหารการเงินเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่างจากโครงการอื่น ๆ ที่มักมีการบริหารการเงินโดยผู้ใหญ่

“เราไม่ได้กลัวครูหรือพี่เลี้ยงจะตักตัก แต่นี่เป็นหลักคิดตั้งแต่แรก เราเชื่อว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ ต้องให้ เด็กได้มีโอกาสเล่นของจริง จับเงินจริง ผิดพลาดบกพร่องอะไรบ้าง ก็ถอดบทเรียนเพื่อเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน”

การเซ็นสัญญาโครงการจึงเป็นสัญญาที่ผูกมัดที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อของกลุ่มเยาวชนอย่างชัดเจน

เยาวชนนับ 4 Check Point วัยมือ

คือเวทีสรุปบทเรียนครั้งโครงการว่า แต่ละกลุ่มทำงานไปถึงไหน โดยมีเบื้องหลังคือ “กระตุ้น” การทำงาน ของกลุ่มเยาวชนที่เฉื่อยชา ครั้งนี้ทีมออกแบบกระบวนการใหม่ ไม่ใช่วิธีนำเสนอรายงานความก้าวหน้าทีละทีม แต่เป็นการคละกลุ่มเพื่อเล่าสู่กันฟังในกลุ่มย่อย เพราะเห็นได้ชัดเจนว่า กลุ่มเยาวชนที่ทำงานมาจาก 2 สถานคือ สถานสถาบันการศึกษา และฐานชุมชน ซึ่งน้องที่อยู่ในระบบการศึกษามักคุ้นเคยกับการนำเสนออยู่แล้ว แต่เจตนา ของโครงการคือต้องการพัฒนาทักษะเด็กทุกคน ไม่ใช่พัฒนาแบบกลุ่ม จึงต้องสลายทีมให้แยกกันนำเสนอ

“การบริหารจัดการงบประมาณโครงการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ที่โครงการต้องการให้กลุ่มเยาวชนแต่ละทีมได้ฝึกฝนวินัยในการใช้จ่าย จึงใช้ระบบให้มีเงื่อนไขของการเปิดบัญชีร่วมของสมาชิกในทีม เพื่อสร้างการรับรู้ร่วมกัน”

“ในแง่กระบวนการเรียนรู้ในฐานะที่เราทำงานกับเด็ก ทำให้เราเห็นว่า บางครั้งเงื่อนไขการนำเสนอทำให้เห็นเด็กเก่งเดียว” ชิษฐาวัฒน์เล่า

“ตอนนั้นคุยกันว่าอยากได้แบบสด ๆ ก็เลยคละกลุ่ม แล้วให้น้องเล่า เราอยากเช็ดด้วยว่า ที่ผ่านกิจกรรมมาเป้าหมายที่เด็กแต่ละทีมทำเหมือนกันหรือไม่ แล้วนำเสนอไปในทิศทางเดียวกันไหม” ปอมเสริม

ผลของการสร้างเงื่อนไขให้ทุกคนได้บอกเล่า ผลักดันให้เด็กที่พูดไม่เก่งได้มีโอกาสดู แม้จะทำได้ไม่ดีเท่ากับกลุ่มเด็กที่พูดเก่ง แต่พวกเขาก็สามารถสื่อสารให้เพื่อนๆ เข้าใจได้ว่า เขากำลังทำอะไรอย่างไร

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เช่นนี้ กลายเป็นการ “จุดไฟ” ให้กลุ่มที่ยังเฉยชากระตือรือร้น ลูกขึ้นมาทำโครงการหลังจากที่ได้เห็นเพื่อนๆ กลุ่มอื่นมีความคืบหน้าในการทำงานไปมากแล้ว บรรยายภาศหลังการเวิร์คช็อปคือ การลุกขึ้นมาทำงานอย่างกระฉับกระเฉงของกลุ่มที่เคยเฉยชาหลาย ๆ กลุ่ม

เยาวชนับ 5 Citizen Network

เป็นเวทีนำเสนอผลการดำเนินโครงการ และรับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ เต็มทักษะการคิดเชิงระบบ (System Thinking) และสานพลังสร้างเครือข่ายเยาวชน Active Citizen ภาคตะวันตก ซึ่งมีโจทย์ท้าทายให้กลุ่มเยาวชนแต่ละกลุ่มออกแบบสร้างสรรค์วิธีการนำเสนอที่ไม่ใช่การใช้ Power Point Presentation หรือการสรุปเนื้อหาลง Flipchart แล้วมานำเสนอ ดังนั้นบรรยากาศของการนำเสนอจึงคึกคักด้วยความหลากหลายของแนวคิดและรูปแบบ เช่น คลิปวิดีโอ การแสดง ฯลฯ

Learning Festival: ปลุกพลังเยาวชนชววิถีคนตะวันตก

หลังกระบวนการ “ปลุกยักษ์” ภาคตะวันตกเสร็จสิ้นลง ทีมพี่เลี้ยงโครงการจัดให้มีเวทีนำเสนอผลการดำเนินงานของน้องทั้ง 20 โครงการ โดยเป้าหมายของการจัดงานครั้งนี้ทีมงานบอกว่ามี 2 ส่วนด้วยกัน คือ 1.ต้องการเช็คศักยภาพของน้องในโครงการว่า 1 ปีที่ผ่านมาพวกเขามีความพร้อมที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ที่กดดันได้หรือไม่ เช่น ทำงานเป็นทีมหรือเป็นเครือข่ายได้ไหม 2.สื่อสารผลการทำโครงการสู่สาธารณะ นั้นหมายความว่ากระบวนการที่น้องทำจะถูกเหวี่ยงออกสู่สาธารณะ ด้วยการที่น้องมาคิดทำอะไรร่วมกัน ออกแบบกิจกรรมร่วมกัน ที่พิสูจน์ว่าพวกเขามีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการเป็นเครือข่าย ร่วมเรียนรู้หลายเรื่องทั้ง ความเสียสละ การร่วมไม่ร่วมมือกัน การยอมรับฟังคนอื่นภายใต้สถานการณ์ที่ดูน่ากลัวว่า พวกเขาสามารถรับมือได้มากน้อยแค่ไหน ถ้าทำได้เขาก็จะได้รับการชื่นชมจากการสื่อสารสาธารณะในครั้งนี้

“ลิกๆ จริงๆ แล้วผมอยาก “สร้างเครือข่ายเยาวชนภาคตะวันตก” ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพราะที่ผ่านมาภูมิภาคนี้มีการสร้างพลเมืองทั้งรุ่นใหญ่ รุ่นกลาง และรุ่นเล็กไว้บ้างแล้ว แต่นับวันคนเหล่านี้เหลือน้อยลงทุกที ขนาดผมสร้างกันมานานยังเหลือแค่ไม่กี่คน แล้วถ้าเราไม่สร้างพลเมืองรุ่นเยาว์ไว้เลยอนาคตภูมิภาคนี้จะเป็นอย่างไร เมื่อมีโครงการฯ นี้เข้ามา จึงตอบใจത്യเรื่องการสร้างคนให้พื้นที่ได้ อย่างน้อยๆ ก็เกิดเป็นเครือข่ายเยาวชน ซึ่งในอนาคตหากมีสถานการณ์อะไรเกิดขึ้น เด็กเยาวชนเหล่านี้ก็ถูก “ปลุกพลัง” ขึ้นมาช่วยเหลือชุมชนสังคมต่อไป” ชีษณุวัฒน์บอกย้ำเบื้องหลังแนวคิดการออกแบบงาน

ชีษณุวัฒน์บอกต่อว่า ด้วยสไตล์การทำงานที่ไม่ชอบโชว์เดี่ยว เขาชอบให้คนมารุมล้อม มาช่วยกันทำ ดีไม่ดีไม่รู้ เพราะเราทำคนเดียวไม่มีพลัง แต่หากมีเพื่อนมาร่วมทำด้วยกัน รับรู้ด้วยกัน งานจะมีพลังมากกว่า ยิ่งเรามีลูกน้องเราก็ต้องฝึกเขา เก่งบ้าง ไม่เก่งบ้าง ไม่เป็นไร เพราะเรามีหน้าที่สร้างคน แต่ถ้าเราทำคนเดียว เก่งคนเดียว คิดเองทำเอง คงไม่ใช่ แต่เรามองว่าเราจะต้องดึงศักยภาพของทีมทำงานและของน้องๆ ในโครงการออกมาให้ได้ “พีสุรจิต ชีรเวทย์ย้ำเสมอว่า คนเราต้องยอมรับกันด้วยการทำงาน”

ด้วยเหตุนี้การออกแบบงานครั้งนี้เขาจึงให้น้องคิดทำอะไรเกือบทั้งหมด เขาทำหน้าที่นั่งดู เห็นอะไรไม่เข้าที่ไม่เข้าทาง หรือเห็นน้องๆ จะตกเหว ก็ต้องคอยช้อน คอยกระตุก ต้องเอื้อมมือไปดึงไว้ แม้เราจะเปิดพื้นที่ให้เขาทำ แต่ก็ไม่ได้ปล่อยทั้งหมด บางเรื่องถ้าไม่ล้ม เจ็บนิดหน่อยเขาก็จะไม่รู้ แต่ขณะเดียวกันเราก็ต้องยอมรับว่า ถ้าพลาดเราก็ต้องรับผิดชอบด้วย ถามว่าเสี่ยงไหมก็เสี่ยงนะ แต่เราต้องคิดจุดชองใจให้มากที่สุด ถ้าผิดพลาดก็ต้องยอมรับ

ชีษณุวัฒน์ย้ำว่า เหตุที่เขาต้องคอยจุดดิ่งรั้งน้องๆ ขึ้นมา เพราะเข้าใจดีว่า บางครั้งเด็กก็ต้องการความสำเร็จที่เกิดจากตัวเอง เราในฐานะผู้ใหญ่ต้องคอยกระตุกกระตุ้นว่าบางเรื่องเขาอาจจะเห็นไม่รอบ ต้องมีผู้ใหญ่คอยช่วยมอง ซึ่งพอครั้งหลังๆ น้องเขาก็จะเดินกลับมาถามเองว่าอย่างนี้ดีไหมๆ เราก็ต้องถามต่อว่าที่เขาเห็นว่าดีนั้น

“ภูมิภาคนี้มีการสร้างพลเมืองทั้งรุ่นใหญ่ รุ่นกลาง และรุ่นเล็กไว้บ้างแล้ว แต่นับวันคนเหล่านี้เหลือน้อยลงทุกที...

ถ้าเราไม่สร้างพลเมืองรุ่นเยาว์ไว้เลยอนาคตภูมิภาคนี้จะเป็นอย่างไร โครงการฯ นี้เข้ามา จึงตอบใจത്യเรื่องการสร้างคนให้พื้นที่ได้ อย่างน้อยๆ ก็เกิดเป็นเครือข่ายเยาวชน ซึ่งในอนาคตหากมีสถานการณ์อะไรเกิดขึ้น เด็กเยาวชนเหล่านี้ก็ถูก “ปลุกพลัง” ขึ้นมาช่วยเหลือชุมชนสังคมต่อไป”

“การทำงานกับเด็กยากนะ เพราะเราต้องคอยมอง คอยดู คอยจับอารมณ์ความรู้สึกเขา ต้องตลอดเวลา เพื่อให้เขาไม่รู้สึกโดดเดี่ยว รู้สึกว่ามีคนให้กำลังใจ ต้องมีกระบวนการ ตบๆ จูบๆ บางทีก็โอบ้าง คุบ้าง คนเป็นพี่เลี้ยงต้องมีสมดุล โหดบ้าง ใจดีบ้าง ช่วยบ้าง”

ดีเพราะอะไร เป็นคำถามที่เราต้องฝึกเด็กต่อไปเรื่อย ๆ ให้น้องเรียนรู้จากการทำงานจริง เปิดพื้นที่เปิดโอกาสให้เขาทำ แต่เราต้องไม่ปล่อยให้เขาพลาดจนลงไม่ได้

“การทำงานกับเด็กยากนะ เพราะเราต้องคอยมอง คอยดู คอยจับอารมณ์ความรู้สึกเขาตลอดเวลา เพื่อให้เขาไม่รู้สึกโดดเดี่ยว รู้สึกว่ามีคนให้กำลังใจ ต้องมีกระบวนการตบๆ จูบๆ บางทีก็โอบ้าง คุบ้าง คนเป็นพี่เลี้ยงต้องมีสมดุล โหดบ้าง ใจดีบ้าง ช่วยบ้าง”

ชิษณุวัฒน์เล่าต่อว่า แม้งานนี้เขาจะให้น้องคิดออกแบบงานเอง แต่เขาก็วางกรอบงานไว้เช่นกัน ใช้วิธีโยนแนวคิดให้เด็กไปคิดขยายผลต่อ บางเรื่องก็นำมาจากการได้ไปศึกษาดูงานของภาคีเครือข่าย ตัวอย่างเช่นกิจกรรม **“ปั่น ปั่น เรียนรู้ท้องถิ่น ปลุกพลังพลเมือง”** ที่มี **“แรงบันดาลใจ”** มาจากกิจกรรม Bike for MOM และกิจกรรมที่งานละอ่อนนาน อักบ้านเกิดที่มีการเดินดู ทำให้เขาเห็นเรื่องความเคลื่อนไหวนั้นมีพลังมาก เลยนำมาออกแบบเป็นกิจกรรมให้คนที่เข้าร่วมงานได้ไปเรียนรู้วิถีชุมชนคนตะวันตก และเป็นการกระตุ้นคนในชุมชนให้รับรู้ว่าจะมีพื้นที่ที่กำลังมีการจัดงานอะไรอยู่ ส่วนพิธีเปิดงานก็ได้ไอเดียมาจากจังหวัดน่านเช่นกันว่า การใช้ศิลปวัฒนธรรมมาเปิดงานจะทำให้คนดูรู้สึกอีกทีมีกำลังใจ แต่ต้องเชื่อมโยงกับภูมิภาคตะวันตกและเชื่อมโยงกับงานที่เด็กทำ ร้อยให้เป็นเรื่องเดียวกันให้ได้

สำหรับนิทรรศการก็ให้เด็กคิดเอง เพราะเป้าหมายโครงการคือ **“เด็กคิดเอง ทำเอง”** โครงการทำโปสเตอร์ให้ 1 แผ่นก็จริง แต่วิธีการนำเสนอเขาต้องคิดสร้างสรรค์เอง เพราะฉะนั้นการนำเสนอของน้องจึงออกมาจากอินเทอร์เน็ตไม่ได้มาจากการท่องจำ ซึ่งกว่าจะออกมาอย่างนี้ได้ก็ต้องผ่านกระบวนการออกแบบเหมือนกัน เพื่อให้ทุกคนเห็นภาพร่วมกัน ส่วนเวทีในวันที่ 20 กันยายน 2558 ที่จัดขึ้นที่ถนนรัตนวิสุทธิ นั้น ตอนแรกไม่ได้ออกแบบไว้เช่นนี้ แต่มาเปลี่ยนเอาหน้าที่สุดท้ายด้วยปัญหาคือสภาพอากาศ เขาจึงพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส ใช้เวทีวันนี้ **“เหวี่ยง”** เด็กไปสู่การเริ่มต้นโครงการในปีที่ 2 นำเด็กรุ่นเก่าและรุ่นใหม่มาทำกิจกรรมร่วมกัน เป้าหมายคือให้เด็กรุ่นเก๋ารู้สึกว่าเขามีของ ส่วนเด็กรุ่นใหม่เมื่อเห็นพี่ทำได้ก็อยากทำบ้าง คือถ้าจัดแบบเดิมเราได้เรื่องสื่อสารสาธารณะ แต่เมื่อต้องย้ายมาจัดในสถานที่ปิดเราก็ต้องได้เรื่องสาธารณะเหมือนเดิม แต่เป็นสาธารณะอีกมุมหนึ่งเท่านั้นเอง

“เวทีเสวนาที่จัดขึ้นผมก็อยากเผยแพร่สู่สาธารณะด้วยเช่นกัน เพราะผมเห็นผลชัดเจนว่าโครงการนี้ตอบโจทย์เรื่องการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง ครูที่เข้าร่วมก็เข้าใจกระบวนการ ชุมชนก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วม เมื่อเห็นประเด็นตรงนี้เราก็อายุยาสื่อสารเรื่องนี้ออกสู่สาธารณะ ด้วยเหตุนี้คนที่เชิญมาร่วมวงเสวนาก็ต้องเป็นคนสาธารณะที่สามารถเป็นกระบอกเสียงให้โครงการได้ จึงเชิญ รศ.ดร.สมพงษ์ จิตระดับ มาร่วมเวทีด้วย”

วันนี้การปลุกพลังเยาวชนชวติคนตะวันตกเสร็จสิ้นลงแล้ว ถามว่าตอบโจทย์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ชิษณุวัฒน์บอกว่า สิ่งที่ได้มากที่สุดคือเรื่อง **“ความเป็นเครือข่าย”** ที่เขามั่นใจว่าในอนาคตหากเกิดสถานการณ์ขึ้นในภูมิภาคตะวันตกเขาจะได้เครือข่ายเยาวชนมาช่วยขับเคลื่อนอย่างแน่นอน ต้องขอบคุณทุกคนที่เกี่ยวข้อง ทั้งทีมพี่เลี้ยงโครงการ พี่เลี้ยงชุมชน เด็ก ๆ ในโครงการ ผู้ใหญ่ในชุมชน ภาคีเครือข่าย รวมทั้งเจ้าหน้าที่มูลนิธิสยามกัมมาจล ทุกคนล้วนเป็น **“จิ๊กซอว์”** ที่ทำให้งานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สร้างทีมทำงาน...กลไกพัฒนาเยาวชนภาคตะวันตก

เพราะเป็นองค์กรที่ทำงานหลายหน้า การออกแบบการทำงานต่าง ๆ จึงต้องมีความรัดกุม และสอดคล้องกัน เมื่อรับงานโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกเข้ามา การออกแบบการทำงานของคณะทำงานในช่วงแรกจึงอิงกับการจัดการเชิงพื้นที่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่แต่ละคนดูแลอยู่ โดยมอบหมายให้ดูแลโครงการเยาวชนตามพื้นที่งานวิจัยเดิมเป็นหลัก กล่าวคือ อ้วนดูแลพื้นที่ราชบุรีและกาญจนบุรี ปอมดูแลพื้นที่เพชรบุรีและงานสื่อสารประชาสัมพันธ์ ส่วนอาร์ตดูแลพื้นที่สมุทรสงคราม แต่เมื่อทำงานไปได้ระยะหนึ่งก็จะมีการสลับพื้นที่บ้างในกรณีที่เจ้าของพื้นที่ไม่ว่าง และต่อมาการดูแลโครงการเยาวชนเริ่มเปลี่ยนเป็นใช้ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับน้องแทน

“ช่วงหลังงานเรามีงานหลายหน้า เพราะฉะนั้นคนที่ดูแลจึงสลับสับเปลี่ยนกันไปตามสถานการณ์ คนที่อยู่ก็ลงไปตามพื้นที่แทน พอเป็นอย่างนี้บ่อย ๆ เด็กจะติด ก็เลยเปลี่ยนไปโดยปริยาย” อาร์ตอธิบายเพิ่ม

อย่างไรก็ตาม การดูแลของพี่และน้อง เมื่อต้องลงรายละเอียดในการทำงานมากขึ้น เป็นธรรมดาที่จะต้องเกิดปัญหา ซึ่งต้องใช้ความสัมพันธ์บางอย่างเข้ามาเพื่อคลี่คลาย ระหว่างความสัมพันธ์ของคณะทำงานบางคนกับน้องในโครงการบางคน ก็ต้องเปลี่ยนคนดูแลเช่นกัน หรือบางทีเยาวชนบางกลุ่มถูกจัดการทำงานกับคณะทำงานบางคนก็จะยึดติดกับคน ๆ นั้น โดยเฉพาะจะติดพี่เลี้ยงตั้งแต่ช่วงที่เขียนโครงการร่วมกัน เด็กก็จะติดคนนั้นเพราะพี่เห็นงานโครงการมาตั้งแต่ต้น

“วิทยาลัยเกษตร คนอื่นจะไม่ไปเลย เพราะว่าน้องไม่ฟัง ไทโรไปก็เฉย ๆ ผมต้องดูแล **ความสัมพันธ์ที่เป็นแบบนี้เพราะเราไปตามงานแบบไม่ได้ไปตามงาน เราไปตามความเป็นอยู่เขาว่าอยู่ยังไง ทำอย่างนี้เป็นยังไงบ้าง แล้วค่อยเชื่อมโยงว่า ทำกิจกรรมถึงไหนแล้ว ถ้าน้องทำไม่ได้ตามแผนก็ไม่ได้ไปว่าน้อง แต่พยายามคุยว่ากิจกรรมที่คุณทำถ้าดูตามแผนอยู่ขั้นตอนไหน น้องก็จะได้ไม่รู้สึกที่เราไปกดดันเยอะ** เพราะว่าน้องวิทยาลัยเกษตรจะแตกต่างกับที่อื่นคือถ้าไม่เอาก็ไม่เอาเลย ไม่กล้าแสดงออก ถ้าไปตามว่าไปถึงไหน 1 2 3 4 เขาไม่ทำเวลาไทโรไปก็คุยเรื่องอื่นก่อน เน้นเรื่องสิ่งที่เขาทำแล้วค่อยดึงเชื่อมมาว่ามันอยู่ในแผนยัง” อ้วนเล่าสถานการณ์

แต่เครื่องมือที่คณะทำงานใช้ร่วมกัน คือ การใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ และติดตามความคืบหน้าของงาน ดังนั้น พี่ทุกคนจะเป็นเพื่อนกับน้องทั้งในเฟสบุ๊ก และไลน์ ทั้งที่เป็นส่วนตัวและของกลุ่ม

เครื่องมือในการทำงานที่สำคัญอีกส่วน คือ ตัวโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ ทั้งโครงการของคณะทำงานและโครงการของกลุ่มเยาวชนที่เป็นเสมือนคัมภีร์ที่ทุกคนต้องทำความเข้าใจ ทั้งเนื้อหา งาน เวลา และงบประมาณ เนื่องจากต้องออกแบบกระบวนการหนุนเสริมกลุ่มเยาวชนและพี่เลี้ยงในชุมชน

“เราเห็นภาพรวมทั้งหมด ตั้งแต่เขียน *proposal* ที่ทีมงานเขียนกันคนละท่อนแล้วเอามาประกอบร่างกัน ทำให้เห็นทั้งกรอบของงบประมาณและแผนกิจกรรม ทำให้เราเห็นภาพโครงการชัดขึ้นในการมองงาน” อาร์ตเล่า

ซึ่งชินนุวัฒน์เสริมว่า นี่คือ “หัวใจ” ของการทำงานเป็นพี่เลี้ยงกลุ่มเยาวชน

“เราคิดว่าพี่เลี้ยงต้องทำการบ้านกับตัวโครงการของน้อง คืออย่ารู้แค่ผิวเผิน ต้องเห็นแผนของน้อง วิเคราะห์แผนของน้อง แล้วเวลาลงไปในพื้นที่ ถ้าเขาไม่เข้าใจว่าน้องกำลังจะเดินไปขั้นตอนไหนอย่างไร แล้วตอนนี้น้องเดินถึงไหน เขาก็จะไม่เข้าใจว่าเขาควรจะหนุนเสริมน้องอย่างไร เพราะฉะนั้นพี่เลี้ยงต้องทำการบ้าน เพื่อจะสามารถตั้งคำถามเพื่อสาวลึกลงไปเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้”

น้องเรียนรู้...พี่ก็เรียนรู้

การทำงานของคณะทำงานมีการจัดชั้นของการทำงานที่เสริมกัน โดยมีปอม อาร์ต อ้วนทำงานเป็นพี่เลี้ยง ประคบกลุ่มเยาวชน พวกเขาทำหน้าที่สนับสนุนด้านเอกสารรายงาน มีชิษณุวัฒน์เป็นคนคุมสภาพการทำงาน น้ำหนักของการทำงานจึงตกอยู่ที่ 3 หนุ่มที่จะต้องทำตั้งแต่การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้กับน้องๆ

การมอบหมายให้อ้วน อาร์ต ปอม เป็นหลักในการทำงาน เพราะชิษณุวัฒน์มีโจทย์เรื่องของการพัฒนาทีมงานอยู่เบื้องหลัง ด้วยที่ผ่านมามีงานส่วนใหญ่เขาเป็นคนคุมสภาพและออกแบบกระบวนการเองเกือบทั้งหมด ซึ่งกลายเป็นจุดอ่อนที่ทำให้ทีมงานไม่ได้พัฒนาศักยภาพเท่าที่ควร ดังนั้นในการดำเนินงานโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ จึงเป็นโอกาสดีที่เขาจะได้พัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในภาคตะวันออก รวมทั้งพัฒนาศักยภาพและทักษะของทีมงานไปด้วยพร้อมกัน

“มันเป็นพื้นที่ที่เขาจะได้ฝึกเรื่องนี้ ฉะนั้น เวลาประชุมเราก็จะบอกว่าไปออกแบบมา แล้วเอามาให้ดู ซึ่งพวกเขาทำได้ดี อันไหนที่ยังไม่ดีก็ช่วยกันปรับใหม่ เราคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ทีมงานเติบโตทั้งในหน้าที่การงานและจิตใจ พวกเขามีความรับผิดชอบสูงอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นโครงการนี้ความสำเร็จที่เกิดขึ้นแทบจะไม่ได้มาจากเราเลย ต้องยกเครดิตให้พวกเขา” ชิษณุวัฒน์เล่า

ปอม อ้วน อาร์ต ซึ่งในอดีตไม่ค่อยได้ทำงานกระบวนการมากนัก เพราะมีทีมงานคนอื่นรับผิดชอบ ทั้ง 3 คนจึงอยู่ในภาวะอ่อนแอเชิงกระบวนการ การที่พวกเขาต้องเข้ามารับผิดชอบงานกระบวนการ ซึ่งต้องมีการออกแบบทั้งเนื้อหาและสันทนการ โดยมีเวทีเวิร์คช็อปของโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ เป็นที่ฝึกฝนและขัดเกลาจนทักษะในการจัดกระบวนการพัฒนาขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และเป็นบทเรียนที่ทำให้ชิษณุวัฒน์ค้นพบ ช่องทางการพัฒนาศักยภาพและทักษะในการทำงานของทีมงาน

“พวกเขาอ่อนประสบการณ์เรื่องการเล่นเกม การออกแบบกระบวนการ เราต้องมาทำการบ้านให้ แต่ถ้าเรารู้มากเขาก็กดดัน เลยให้เขาออกแบบกระบวนการทั้งสันหนนาการและเนื้อหาไปด้วยกัน ถึงวันนี้มั่นใจว่าใครจะอยู่ใครจะไป มันฝึกใหม่ได้ รู้แล้วว่าฝึกยังไง อันนี้ชัดเจนเลย” ชินวุฒน์สะท้อนบทเรียน

นอกจากการออกแบบกระบวนการเรียนรู้รายครั้งแล้ว การประชุมประจำเดือนของศูนย์ประสานงานฯ ซึ่งเป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานต่างๆ ที่ขับเคลื่อนอยู่ ถือเป็น “เวทีภายใน” ที่ทีมงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยจะนำแผนงานของโครงการต่างๆ ออกมาคลี่ แล้วให้แต่ละคนวิเคราะห์โครงการที่ดูแลอยู่ทั้งหมดว่า แต่ละโครงการอยู่ในขั้นไหน เพื่อวางแผนการทำงานในระยะต่อไปว่าจะต้องหนุนเสริมกันอย่างไร

“เรามีหน้าดูแผนเป็นหลัก แล้วพอเห็นแผนแบบนี้ช่วงระยะเวลา 1 เดือนที่จะถึงเราจะต้องทำอะไรบ้าง ช่วงแรกเริ่มทีมพวกผมจะคุยเยอะ เพราะว่าจะต้องออกแบบกิจกรรมเล็ก ๆ ปักย่อย การเตรียมเอกสาร แต่ว่าถ้าจะมีเวทีก็จะนัดทีมงานพื้นที่เขามาร่วมด้วย ช่วงที่เราเตรียมทำกิจกรรมใหญ่แล้วก็จะดึงทีมนั้นมาช่วยด้วย แต่ถ้าเป็นกิจกรรมปักย่อยเราจะคุยกันในทีม” อ้วนเล่า

เงื่อนไขของการมีงานหลายหน้า การรับรู้งานของทีมร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คณะทำงานหนุนเสริมกันและกันได้ถูกจังหวะจะโคน ตัวอย่างของข้อตกลงในการทำงานเช่น หลังประชุม 3 วัน รายงานการประชุมต้องเสร็จ และภายใน 1 สัปดาห์ต้องเผยแพร่ถูกยึดถืออย่างเคร่งครัด ทำให้งานที่ต้องสอดคล้องประสานต่อเนื่องกันเป็นทอดๆ ดำเนินต่อไปได้โดยไม่สะดุด

เทคนิคการทำงานกับกลุ่มเยาวชน เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่คณะทำงานต้องใส่ใจ การเป็นเพื่อนในโซเชียลมีเดียทุกแขนงจึงเป็นช่องทางทั้งการสื่อสาร และการติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชน แต่ละกลุ่มได้เป็นอย่างดี ชนิดที่คณะทำงานสามารถจับอาการของทีมผ่านเนื้อหาการสื่อสารในเฟซบุ๊กหรือไลน์ได้ ทำให้สามารถหนุนเสริมทั้งเรื่องงานและเรื่องจิตใจของเยาวชนได้ทันทั่วถึง

การบริหารสมดุลภายในทีมของกลุ่มเยาวชนก็เป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่ง เนื่องด้วยในระยะแรกของการทำงาน คณะทำงานมุ่งประสานงานกับเยาวชนที่เป็นหัวหน้าโครงการเพียงผู้เดียว ซึ่งหากหัวหน้าโครงการไม่สื่อสารต่อกับทีม ก็จะทำให้การรับรู้ภายในทีมไม่เท่ากัน งานอาจจะกระจุกตัวอยู่ที่คนใดคนหนึ่ง ในทีม รวมทั้งก่อให้เกิดความรู้สึกห่างเหิน การปรับกระบวนการสื่อสารที่กระจายการติดต่อไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ของกลุ่มเยาวชน จึงเป็นการบริหารความสัมพันธ์ของทีมน้องๆ ที่ทำให้การทำงานร่วมกันราบรื่นมากขึ้น

“ต้องคุยให้น้องรับรู้หลายคน ตอนแรกก็คุยกับหัวหน้าโครงการคนเดียว ตอนหลังเริ่มมาคุยกับคนอื่นมากขึ้น ให้น้องได้รู้ว่าน้องก็สำคัญ” อาร์ทเล่า

จัดการ “สมดุลชีวิต”

นอกจากเรื่องงานแล้ว โจทย์เรื่องความสมดุลในชีวิตด้านอื่นๆ เป็นประเด็นที่ทำนายคนทำงานในทุกแวดวง

“พวกเราไม่ได้ทำงานหน้าเดียว ต้องเปลี่ยนตลอด จึงต้องมีการจัดการตัวเอง” คือคำบอกเล่าสถานการณ์ชีวิตของทีมงานจากปากคำของชินนวัฒน์ ซึ่งบทเรียนการบริหารองค์กรในอดีตที่ผ่านมาพบปัญหาการเปลี่ยนแปลงของทีมงานอยู่เสมอ เหตุผลสามัญของลาออกคือ งานเยอะ ไม่มีเวลาส่วนตัว แต่การรับงานโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของงานในองค์กร กลับสร้างระบบบางอย่างที่ช่วยคลี่คลายความกดดันในการจัดสมดุลชีวิตของคณะทำงาน

เคล็ดลับคือ ศึกษาแผนงานโครงการต่างๆ ภายใต้อาการรับผิดชอบขององค์กรให้เข้าใจอย่างชัดเจน เพราะบทเรียนจากการร่วมกันเขียนโครงการตั้งแต่ต้น ทำให้เข้าใจเนื้องาน การติดตามงานกลุ่มเยาวชน ทำให้ต้องศึกษาโครงการก่อนลงพื้นที่ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้คณะทำงานเห็นถึงความสำคัญของแผนงานโครงการจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาให้เข้าใจ

“โครงการนี้ช่วยให้เราจัดการตัวเองได้เยอะมากเลย แต่เดิมการทำโครงการวิจัยเป็นโครงการที่ต้องทำเรื่อย ๆ ไม่ได้เป็นโครงการที่ต้องจัดเวทีย่อย ๆ เหมือน Active Citizen เพราะฉะนั้นเราก็ไม่ต้องจัดการตัวเองอะไรมากขนาดนี้ แต่พอเรามาทำงานนี้ที่มีรายละเอียดกิจกรรมเยอะมาก จะจัดเวทีแต่ละครั้งต้องใช้เตรียมงานกันเป็นเดือน พอเราจัดการตัวเองในโครงการนี้ได้ โครงการอื่นก็รู้สึกเบาสบายอะไร ไม่ยากเลย อันนี้ยากสุดแล้วเพราะต้องบริหารจัดการเยอะเลย” อาร์ทสะท้อน

เมื่อเข้าใจถึงเป้าหมายและแผนงานโครงการ จึงเข้าใจตารางเวลาในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการต่างๆ พันธะสัญญาเรื่องงานกับเวลาจึงเป็นที่รับรู้ทั่วกันว่า ถ้ามีธุระส่วนตัวก็หยุดงานไปทำได้ แต่ต้องทำงานที่ตนเองรับผิดชอบให้เสร็จก่อน

กระนั้นแล้ว คณะทำงานยอมรับว่า ก็มีพลาดบ้าง แต่ทุกคนยอมรับได้ เพราะได้ทำอย่างเต็มที่แล้ว อีกทั้งหัวหน้าทีมก็ไม่ได้เคร่งครัดกับความเป็นเลิศจนสร้างบรรยากาศกดดันคนทำงาน

“เรายอมรับได้ถ้าทุกคนทำเต็มที่แล้ว ได้แค่นั้นก็แค่นั้น ถ้ามันพลาดก็รับผิดชอบร่วมกัน ไม่ใช่มาโทษกัน เมื่อทุกคนเห็นแผนร่วมกันก็จะรู้ว่าจะงานไหนต้องเร่งทำ งานไหนปล่อยไปก่อนได้ ผมจะบอกพวกเขาตลอด ทำเท่าที่ทำได้ ผมไม่ต้องการความเป็นเลิศ ทำให้เสร็จมาก่อน ถ้าต้องการความเป็นเลิศ ค่อยว่ากันทีหลัง”

พี่เลี้ยงชุมชน...กลไกหนุนเสริมที่เข้มแข็ง

ด้วยฐานทุนจากการทำงานในพื้นที่มายาวนาน เมื่อจะขับเคลื่อนงานใหม่ จึงได้เชิญแกนนำที่เคยผ่านการทำงานร่วมกันเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกขับเคลื่อนงานโครงการพลังเด็กและเยาวชนฯ ประกอบด้วย **ป้าทองคำ เจือไทย** อดีตนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น **แมว-นิภา บัวจันทร์ แอล-วีรวรรณ ดวงแข ลุงเปี้ยก-สมศักดิ์ รื้อทอง** จากตำบลแพรทนามแดง **อาจารย์พยอม ยวະสุต** จากโรงเรียนถาวรานุกูล **อาจารย์ฐิติมา เวชพงศ์** จากมหาวิทยาลัยศิลปากร **ครูตุน-กมลเนตร เกตุแก้ว** โรงเรียนเทพมงคลรังษี **อาจารย์สำราญ พลอยประดับ** จากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกาญจนบุรี **เม่น-สุรนาท จันทร์เพ็ง หมอกานต์ ไตบุญมี** จากรพ.สต.บ้านบังปิ่น ที่รวมตัวกันเพื่อหนุนเสริมการทำงานของกลุ่เยาวชนในพื้นที่ และเป็นกลไกที่ร่วมขับเคลื่อนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเวทีแต่ละครั้ง

เพราะตั้งเป้าหมายตั้งแต่แรกว่า ต้องพัฒนาพี่เลี้ยงในชุมชนไปพร้อมๆ กับการพัฒนากลุ่มเยาวชน ดังนั้นการสร้างการรับรู้ร่วมกันจึงเกิดขึ้นตั้งแต่แรกๆ การทำความเข้าใจเรื่องแนวคิดในการทำงานที่เน้นให้เด็กและเยาวชนได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติเอง เป็นประเด็นแรกๆ ที่ต้องทำความเข้าใจกับพี่เลี้ยงตั้งแต่เวทีนับ 1 ภายใต้อาสา “**นะได้แต่อย่านำ**” เนื่องด้วยอยากให้เด็กและเยาวชนมีบทบาทในการขับเคลื่อนงานของตนเองได้อย่างเต็มที่

“**นะได้แต่อย่านำ** คือ ถ้าเรานำเขาจะไม่เกิดความคิด บางทีเราแนะนำๆ อย่างสมมติว่า ให้เด็กเขาคิดว่า ปัญหาในสังคมของเขามีอะไรบ้าง ให้เขาดูรอบๆ ตัวว่ามีอะไรบ้าง แทนที่จะบอกคำตอบไปตรงๆ” ชีษณุวัฒน์ อธิบายเพิ่ม

การเป็นกลไกที่มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงพื้นที่ส่วนใหญ่จะเกาะติดกับการทำงานของกลุ่มเยาวชนอย่างใกล้ชิด การทำบทบาทนี้จะต้องเข้าใจถึงเป้าหมายการทำงานของโครงการพลังเด็กและเยาวชน และโครงการของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ และต้องคอยสะกิดให้เด็ก ๆ คิด และทำให้เข้าที่เข้าทาง

ซึ่งป่าทองคำเล่าว่า **“ป่าต้องศึกษา อ่านรายละเอียดโครงการก่อนว่า วัตถุประสงค์ของโครงการเขาอยากเห็นอะไร ต้องศึกษาก่อนที่จะเข้าเวที อ่านให้เข้าใจว่าโครงการนี้ทำอะไร แล้วเวลาเรามาอยู่ในเวที เราก็จะมองออกว่าสุดท้ายแล้วเขาต้องการอะไร และที่เด็กทำมาถูกทางหรือไม่ ถ้าเราตั้งคำถามเพื่อสร้างการเรียนรู้ เราก็ต้องเห็นเป้าหมายก่อนว่าโครงการนี้เป้าหมายคืออะไร ถ้าเราไปถามสะเปะสะปะ เหมือนเราไปดึงให้เขาออกนอกเส้นทาง มันไม่ได้ประโยชน์ มันเสียเวลา แต่ถ้าคำถามต้องทำให้เด็กฉุกคิดให้ได้”**

นอกจาก “กระตุกให้คิด” เป็นระยะ ๆ และช่วยประสานงานในส่วนที่เด็ก ๆ ยังไม่สามารถทำได้ บทบาทสำคัญอีกด้านของพี่เลี้ยงคือ ต้องให้กำลังใจกลุ่มเยาวชนเพราะจะเป็นคนที่อยู่ใกล้ชิดที่จะเห็นอาการยามเมื่อกลุ่มเยาวชนเกิดความท้อแท้ หรือมีปัญหา เพื่อให้เยาวชนไม่เครียดจนเกินไป

บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของพี่เลี้ยงพื้นที่คือ การ “เชื่อมโยง” เด็กและเยาวชนกับคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เช่น ที่ปลายโพรงพางไม่ไช่ท่าแคลนามเท่านั้น แต่จะทำอย่างไรให้เชื่อมโยงคนข้างนอกให้มาใช้สนาม อย่างนี้ต้องใช้ผู้ใหญ่เป็นตัวเชื่อมโยง บทบาทพี่เลี้ยงต้องเริ่มตั้งแต่ตรงนี้

การลงแรงสร้างการเรียนรู้กับพี่เลี้ยงตลอดเส้นทางในการทำงานคู่ขนานไปกับกลุ่มเยาวชน เริ่มเห็นผลชัดเจนขึ้นเมื่อผ่านเวทีนับ 4

“ในเวทีนับ 1 พี่เลี้ยงพื้นที่ยังทำความเข้าใจอยู่ เวทีนับ 2 เราก็ไม่让他เข้ามายุ่ง เขาก็ยังงง ๆ พอนับ 3 เขาเริ่มคิดออกแล้ว พอได้ไปทำ ได้ลองติดตามเฉย ๆ ไม่ต้องไปสอนอย่างที่เคยสอน แล้วมันได้ผล เกิดการเรียนรู้กับเด็กจริง ๆ พอถึงเวทีนับ 4 ได้มาสรุปบทเรียนกันแล้วมันเห็นผล เขาก็เข้าใจมากขึ้น เห็นได้ชัดเจนว่าหลังจากนับ 4 ท่าที่พี่เลี้ยงก็เปลี่ยน”

กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นแรงขับเคลื่อนระหว่างพี่เลี้ยงและคณะทำงาน ด้วยเงื่อนไขของคณะทำงานที่ขอให้พี่เลี้ยงพื้นที่วางบทบาท แนะนำไม่นำ ในขณะเดียวกันการเข้าร่วมเรียนรู้ในแต่ละเวทีก็ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นทีละขั้น โดยเฉพาะสำหรับพี่เลี้ยงที่อยู่กับกลุ่มเยาวชนตลอดเวลา เช่น คณะทำงานของโครงการจะลงพื้นที่เพื่อถอดบทเรียนการทำงานกับกลุ่มเยาวชนเป็นระยะ ๆ ถ้าพี่เลี้ยงสนใจรับฟังและสังเกตการณ์ก็จะผ่านกระบวนการในพื้นที่ เมื่อกลับมาเข้าเวทีครั้งต่อไปก็ได้รับการเติมเต็มความรู้ ทักษะ เทคนิคต่าง ๆ จึงเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมากขึ้น

1 ปีที่ผ่านมาพบว่า กลไกพี่เลี้ยงในพื้นที่ก่อรูปร่างขึ้นชัดเจน ช่วยหนุนเสริมการทำงานได้เป็นอย่างดี แต่ในการทำงานในระยะต่อไป ชีษณุพัฒน์มองว่า ยังมีเรื่องราวที่อยากจะเติมเต็มให้แก่คณะทำงานและพี่เลี้ยง เช่น ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กแต่ละช่วงวัย ซึ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับการทำงานกับกลุ่มเยาวชน เพราะเด็กแต่ละช่วงวัยมีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันจึงต้องมีการจัดการต่างกัน

ส่วนกลไกคณะกรรมการระดับจังหวัด ชีษณุพัฒน์ยอมรับว่า ที่ผ่านมาทำงานร่วมกันค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ใช้กลไกระดับนี้ในเรื่องการพิจารณาโครงการ ขอความเห็น แต่การทำงานแบบคลุกวงในยังไม่เกิด ซึ่งเมื่อทบทวนก็ต้องยอมรับว่า คณะทำงานเองก็สื่อสารกับคณะกรรมการระดับจังหวัดน้อย นี่จึงเป็นโจทย์ของการทำงานในระยะต่อไปที่จะต้องเพิ่มการสื่อสาร สร้างการรับรู้ และมีส่วนร่วมของคณะกรรมการระดับจังหวัดให้เพิ่มมากขึ้น

พลังพลเมืองเยาวชนภาคตะวันตก

สำหรับการทำงาน 1 ปีที่ผ่านมา คณะทำงานสะท้อนว่า เห็นถึงพัฒนาการของเด็กและเยาวชนว่ามีความรักและรู้จักบ้านเกิดของตัวเองมากขึ้น รวมทั้งเอาธุระต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นในจังหวัด ในโรงเรียน หรือในชุมชนตัวเอง สอดคล้องกับคุณลักษณะพึงประสงค์ที่โครงการคาดหวังไว้ คือ รู้จักชุมชนบ้านตัวเอง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ใส่ใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คิดเชื่อมโยงเรื่องใกล้ตัวและมองโลกเชิงระบบได้ มีความเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่พลเมือง เข้าใจประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานที่ไม่ใช่แค่การเลือกตั้ง ร่วมคิดร่วมทำอะไรเพื่อชุมชนหรือจังหวัดของตน เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของจังหวัด มีทักษะการบริหารจัดการ โครงการ มีทักษะการเก็บบันทึกข้อมูล เรียนรู้ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบโครงการ และมีทักษะการสกัดเนื้อหาและสื่อสารผ่านสื่อ/นำเสนออย่างสร้างสรรค์

สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่สัมผัสได้จากพื้นที่ **“พอทำไปเรื่อย ๆ มองว่าเด็กเรียนน้อยขึ้น แต่ว่าเราไม่สามารถดึงอันนี้ออกมาบอกเด็กได้ว่ามันคืออะไร แต่พฤติกรรมเด็กเปลี่ยน ตัวเด็กเองก็บอกว่าหนูเปลี่ยนแปลง แต่เขาก็ไม่รู้ว่ามันเกิดตอนไหน มันเกิดจากอะไร อันนี้มันเป็นสำนึกหรือเปล่า ปากก็ยังไม่รู้เหมือนกัน แต่ว่าจริงๆ เด็กเริ่มคิดเผื่อแผ่คนอื่น เขาเปลี่ยนไปเยอะ”** ป้าทองคำเล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเยาวชนที่ได้สัมผัส

“ยกตัวอย่างอย่างเช่น แอลไม่ต้องทำก็ได้ในเมื่อเพื่อนเข้าออกไปแล้ว แต่เขาบอกว่าถ้าไม่ทำแล้วใครจะทำ อย่างนี้มันเป็นสำนึกที่ชัดเจนว่า ถ้าเขาไม่ทำตอนนี้แล้วใครจะทำเพื่อชุมชนเขา” แมวสะท้อน

ขณะที่หมอกานต์สะท้อนว่า “ผมคิดว่าเด็กเป็นเด็ดยิ่งขึ้นในเรื่องของบ้านตัวเองมากขึ้น อย่างที่เห็นบางที่เขาคิดว่า มันเป็นที่ของหนู มันเป็นชุมชนของหนูมาทำอย่างนี้ได้ยังไง เด็กก็ลุกขึ้นมาดูแลบ้านตัวเองมากขึ้นแล้วก็ตั้งคำถามกับคนที่ทำอะไรที่เขารู้สึกว่าทำอะไรที่ไปกระทบกับชุมชนเขา”

ปีแรกกับการนับ 1 ถึง 5 ที่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากมาย การเริ่มต้นอย่างคนที่ยังไม่รู้ ทำให้ไม่เข้าใจความเชี่ยวชาญ แต่เมื่อได้ลงมือลองทำอย่างตั้งใจ แล้วสรุปบทเรียนเป็นระยะๆ เป็นกระบวนการเรียนรู้คู่ขนานที่พัฒนาองค์ความรู้ในเครือข่ายพลังพลเมืองเด็กและเยาวชนภาคตะวันตกทุกระดับ ตั้งแต่กลุ่มเยาวชนที่รู้ตัวรู้ตน รู้จักตัวเอง รู้จัดเพื่อน รู้จักชุมชน ใส่ใจความเป็นไปของบ้านเมือง พัฒนาศักยภาพตนเอง พี่เลี้ยงในพื้นที่เข้าใจแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน ไม่ปล่อยมือจากการสนับสนุนการทำงานของกลุ่มเยาวชน คณะทำงานก็พัฒนาทักษะตนเองในการทำงานที่หลากหลายแตกต่าง และเก่งขึ้นอย่างน่าทึ่ง

ผลลัพธ์น่าชื่นใจก่อหวอดให้เห็นตรงนั้นตรงนี้ ที่ทำให้เชื่อมั่นได้ว่า ก้าวต่อไปของพลังพลเมืองเด็กและเยาวชนภาคตะวันตกจะเป็นก้าวที่มั่นคง และนำพาความเข้มแข็งสู่ท้องถิ่นที่จะตั้งรับ ปรับสู้กับความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่คงจะถาโถมเข้ามาได้อย่างมั่นใจ

เห็นถึงพัฒนาการของเด็กและเยาวชนว่ามีความรักและรู้จักบ้านเกิดของตัวเองมากขึ้น รวมทั้งเอาธุระต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นในจังหวัด ในโรงเรียน หรือในชุมชนตัวเอง

